

رسالة لطيفة

مجموعة رسائل

حاشية على

وكان في علم الاصول

الاول

شرح

دراسة لشيخ الاسلام
في التصوف

شرح ودراسة كتاب
بعض مسائل التصوف

دراسة في الفقه
والصلاة

رسالة شاملة رسالة في الفقه والاصول
واصول اخرى ورسالة في اصول الفقه
وكان في علم الاصول

ابو دؤاد

5412

R. 33

Süleymaniye Kütüphanesi	5412
Klasik	5412
Yeni Ekitim	5412
Eski Kayıt No	5412

لقد قسم الله موجة لا حد الشوق في فرج الكلام في الى الشوق الاول
من النود والحدود في قعر الكفة فحصل بها المقصود في تم الكتاب

سئل عن علم عن القلب
فقال القلب مضغ رضوانه فيها
وده رايه دحا بساط نورانية وقولا
بالمشهد المكدس لامر المؤمن على العالم
نظم رحمانه
بنات واتحبه والاكرام
وما من كتاب الا سيلق غداة كثر ما كتبت يا
فلا كتب بخل غدرت سرور في القامة ان ترا

اتعبد التيمم هو الذي لا
عن الله تعالى في السرا والظفر
ولا ينظر الى غير الله طرفة عين
يا جنتي جنتي يا جنتي جنتي
يا جنتي جنتي يا جنتي جنتي
يا جنتي جنتي يا جنتي جنتي

ان النفس يا كذا محسوسة في خمس عشر عن اهل المنطق
المكنات جميعها في الابع
ثم الاخص وهذا اسبقت اليه
ثم الضرورات واسمها اوتو
نواية مشروطة بزمان وبعد
وقتيان لو وقع في غير
ايضا ومطلقة ودايدة
عزفتان بها اشد تعلقت
ونماها بوجوه لا يسروا
وجوه لا بدواها المتحقق
مجموع انواع القضا يا كذا
في كل قول جامع وتحقق
رأى

لعمري ان نبيان الا
دعيت وجبكم بعد عظامي
وميم والنم عليكم وعلى
اعلم ان السؤال عن الاحوال
لا تجاوز التسعة عشر

ان ختم تروكة ما توان كهي خوش
دوب روزي غمخته ومامي خوش
در كنبه سيمني وكنف كهي خوش
كوه وكمي سخت دل را مني خوش
بهم الرمس
از مركز ملك ترو تا اوج نعل
كوه ميميكات كل باطن
التيب يري بالنعير الى الدنيا

هبل
سم
ان شي
مسي
كيت
كسم
تو
تو
تو

بسم الله الرحمن الرحيم

قوله فالأولى أن يقال لا بد من تصور العلم كونه إلى آخره **قوله** فان التوهم
 التوهم على ما ذكره فالأولى أن يكون المقدم ما يتوهم به يحصل ذلك المعنى وذلك أن المبدأ
 من المقدم مبنية ذلك **قوله** انما فرق مطلق التصور إلى آخره **قلت** التوهم ان تصور
 هو انه لما ذكر التصور اراد تصورته فذلك كما يكون لمرجسته ففعله ففهم انما هو العلم
 وبقوة من ذلك الحكم الذي هو ماخذ الفصل انما ما ذكر من التوهم مناسب للموضع لان من عاين
 عند ذكر الاشياء المبادى تصورته ثم ذكر احكامه وكونها موهمه والتوضيح لما هو مقررهم غير مناسب
 لنظم كلام العلماء **قوله** لم يقل فيه من الجائز انما ذكرنا المقصود باللات النبيلة المذكورة
 له وجه **قوله** والمعتبر التصور شيئا إلى آخره **قلت** الذي قلناه من كلامهم ان الجبر في العلم
 هو التصور لا الا انهم قالوا قدم الحق عن كواب التصور التي عن كواب العلم لان التصور
 مقدم على العلم في الطبع فليست المباشرة المتعلقة بالاول متعلقة بالمباشرة المتعلقة بالثاني
 لتوهم التوضيح والشح ولا شك ان المباشرة المتعلقة بالتصور ما هي متعلقة بالتصور لا بالحق
 التصور المراد من العلم حكيم مقدم على التصور الاول الثاني وسط الاسكان كماله الا ان
 ان اعتبار الحكم وعدمه في التصور محال لانها لا تتصور علمه والحال انما يلزم ان لو كانا لم
 على التصور ولا حاجة علمه الى التحمل الى غير خلاص كلام اهل الضاعقة **قال** بعد
 في ما ليس مع حكمه حكمه وذلك ما في **قوله** الاصل باعتبار ذاته والى اعتبارها من
 هذا أصل الحكم الثاني وانما ذكر الاول مختار ان التصور هو التصور الحكم فليس فيه
 بل ما بين **وان قال** حتى المتدلسم صدق المطلق **قوله** ذلك كما يكون موضوع البند
 محمول ليس كذلك **فان قال** اذ كان هذا المجموع من غير حكم علمه تصور ما يكون من التصور
قوله يكون تصورته قسما من التصور هو **قوله** يكون قسما باعتبار ما عرض له قسم فانه مع
 اختلاط الاعتبار لا استحالة **قوله** العلم انما بدو من هو الذي لا آخره **قلت** هذا التوهم غير
 جامع والآخرة ما في العلم الذي هو تصديق به في تصوراته ليس مجموع الاول وهو أصل
 وهو قسما لبدنه **قوله** فاما ان لم يسلط الا كتابا غير الهام الى آخره **قلت** جاز
 كون

كونه التصور مبنية على كونه كذا في تصورته هي او بالعكس لا يلزم
 ولا يستلزم لان من ذلك من **قوله** اما الجمول التصور في كتابه من الامور المتصور
 الى آخره **قلت** انه دليل عام على ذلك ولم لا يجوز استنباط احد ما من غير جنسه **قوله**
 ولقد لا اخر الاخر الوسط **قلت** لا فرق من الله والعلوه الترتيبا عدم اتصال
 الاثر لان الذي سال انه تصور من النجاء بالمشارة الحسنة ليس الاثر من اتصاله وذلك كحاصل
 من المشارة الحسنة بالمشارة على الحسنة والتجاء يحصل بالذات بحكمه يدور يحصل العرض من
 نحو ذلك بحكمه المشارة وروى على الحسنة ان اثر الاتصال فعل النجاء ويصل الحسنة
 بواسطة المشارة والاله كالتربية لا الوصول اثر الفاعل لما للعلول فعل احد ما هو صلا
 لا اثر العلم من الاخر صحيح اتصاله ان البعد ليس اثر الفاعل ولم لا يكون لها
 اثر في وسط والتربية اثر بلا وسط وهو كذلك فان النشأة من العلول ليس الاستنباط وجوده
 بالذات والبعد بالذات مستتبعه بربط كما ان التربية بالذات مستتبعه بربط **قوله** انما
 هو **قوله** قوله خطيب في ما به تفرق من قوله كل قايده في **قوله** واعلم ان
 متاخر قوله والذليل انما الى آخره **قلت** بل يدل على ان الاحتياج اليه غير حاصل
 وجهه بل لو كان المشي مجابا اليه كان لها بدنه او شيئا ذلك في النفس محال
 وما استلزم المحال فهو محال فالاحتياج اليه محال لعدم الاحتياج واتجه وهو الذي
 وما ذكر في الكتاب هو بيان بطلان قسمي المال **قوله** كما المذكور في قوله لا اله الا الله
 سبل الممانعة **قلت** العارضة اصطلاح اهل العلم في دليل يدل على صفات المذنب بعد
 نفي ان يترك صفات الدليل الاول على المذنب لا ما ذكره **قوله** والعوارض الدائبة هي
 التي لا يثبت لها في الذات **قلت** الذي على ان الذات على ما وابطه يكون شيئا للنفس
 يكون محمول عليه من اجل العلم **قوله** او جاز **قلت** الوسط ما بين مولا حسن حال
 لانه كذا يكون تصور ممانعة فالعلم السادس يعطيه **قوله** بهي عرضة لانه
 من الغزاة **قلت** الغزاة كمنه على من الغزاة فلا يثبت **قوله** كما تحت الحسنة
 قوله من حيثها كمنه كالبان **قلت** الحسنة المذكورة قد في التوضيح فان المطلق

لا يشترط على احوال التصورات والتصورات مطلقا بل على احوال التصورات والتصورات
الموصلة ايصالا قريبا او بعدا كما قال الخليل ان يكون مساويا للحدود في جهة
ان يكون داما اعم متولا في جواب ما هو كسر الحصة والعاسي كسبان مركب
من مدققتي الاكثر والتقصير والفرقة معكس بالعكس المستوي ضروريه كطائفة
ان الحشيشة في الجملة ليست للموضوع وليس كذلك المذكورات في قوله لكونها بطلت
الى آخرة تصورات تصورات ما خففت مع الحشيشة المذكورة وهي موضوعات مساوية
النسبة وانما الاغراض الدائمة التي هي محولات المسائل الى بطلت للموضوع فلهذا لم يذكر
منها شيئا وانما المذكورات من اجل الوجوه من حيث هو موجود بغير شيئا له في
قوله فطائفة في الاغلبية يكون **قوله** التناول اخرج نوع من انواع الفكر وقد
ذكر من قبل انه لا يكون الا اركبا لانه ترتيبه والترتيب جعل الاكبر في قوله الاغلبية
نما في هذا الكلام **قوله** لم يكن لقوله لا تصانع الحكم معنى لو كان مراده تصانع اصانع
الحكم على تدبير صفات استقام له معنى وحذف المضاف لسينقضي الكلام او المراد تصانع
تصور الحكم اي النسبة بين التصورات الثلاثة او تصور النسبة بدون تصور المتضمنين
محال واذا حصل حصلته **قوله** لما كان في الدلالة الى قوله من شرطه وهو الزم
قوله دالة المنع على معناه دالة لفظية وضعية وليست مطابقة لاختصاص الترام
منها لانه اذا كان المطابق واللا ماضى المعنى على احد **قوله** ان قد الحشيشة متعارفة
المنع منها ظاهر السقوط فلهذا من المحال ان يدل اللفظ على مدلوله المطابق واللا ماضى
واللزم الزم معنى فاما بعبارة ومنه معكس او دالة التام ان يتصور معناه
الا بعد دالة اللفظ على المدلول المطابق واللا ماضى المعنى العكس لعدم الاعمال
المذكورة انما لم يخرج الحشيشة في الدلالة الا صراحة وانما علمها وان حوله قيد
جزا من محمول الكبري لفظ التناول اصله **قوله** ان يكون مطلع على المحمول والبيوت
المحمول بالحشيشة فلا يكون الدليل منجبا للظن **قوله** التناول مستلزم للظن **قوله**
واذا دخل في الاخبار **قوله** ليس المنع حاصل على اطلاقه بل حصوله بالان
بالان

في قوله التناول اخرج نوع من انواع الفكر وقد ذكر من قبل انه لا يكون الا اركبا لانه ترتيبه والترتيب جعل الاكبر في قوله الاغلبية

بالتون المذكور فكون له مدخل في حار ملا في **قوله** لا تناول لا بعد في ذلك
حتى انهم لا آخرة **قوله** لان ان شئها لا يصلح ان يحدها وحدها فان معاملة تزار
الفاعل على صفته في زمان معين من السنة وهذا يمكن ان يحترق وحده فحال قد تزار
صنعة في الماضي وذلك هو معنى كان وهم ما قسموا الاداة التي تزار الاسم والفعل زمانا
وغز زمانية بل قالوا الرابطة اداة وهي قد يكون صيغة صيغة كقولنا صيغة صيغة
الصيغة وليس يصح ان يدل على عدم الاسم الحرفه وقد يكون صيغة صيغة الكلمة كان
فاما ليست كلمة بل تارة عرفهم من الفعل لا الحرفه فمعنى هو وكان الرابطة ليس بالنسبة
الواقعة من المحمول والموضوع وانما سميت الثانية رانية لادلائها حاله الرابطة على الزمان
بل انما كانت قبل هذا الفعل الاصطلاح لانه على الزمان فلهذا فرق منهم من انجاء
الان في الاصطلاح المذكور **قوله** لان نطقهم في اللفظ الى قوله من حيث اللفظ
قوله انما لا يكون عن اللفظ البهيم بل عن اللفظ الموضوع للعاني ومختلف عدم
اصولها باعتبار اخلان معانيها فلا يكون محتمل عن اللفظ نفسه بل عنه باعتبار
فلا فرق بين الجهد **قوله** المعنى من التركيب **قوله** قد اطلقوا الجهد وادركوا بعضه
فكأنهم زامن عن قرينه وهو ما سنده وجوه الاخر لا عند التورات **قوله** التبريل
الى قوله في الواجب اتم واثبت لفظه **قوله** ذكر الشيخ في برهان الشفاء في فعله
البرهان بعد العبارة قال ان كنا اولي من الدلالة في كذا فانه في طائفة من كل احد هما
له الاخر في نفسه واولا ولا فرق بعده **قوله** فكانه دوران طائفة لكونه في السلك **قوله**
الدوران في حجة اللغة غير مخصوص بالسلك فانه مع كل سلك اقبلت ودخلت السلك في الدعاء
ولا كلف وكذا في سلك دوران طائفة لومني من دار الى دار في سلكين لا سلكي دوراننا
قوله ولا يكون مستلزم للفظ الى آخرة **قوله** يلزم منه ان لا يكون الفعل مع ان على
كل ما لانه اذا قال فربما متى نفس الخطاب فيظهر لان يقول زيدا او غيره فان منع
الانظار عنها منعها هناك مع ان انه او غيره العاقل من نفسه **قوله** فاما ان
الاستحالة **قوله** يستلزم قبول فروع لقوله ما اذا تأمروا فانه لا يستلزم منهم

منه من خلاف
اجماع العلماء

قوله لا ينبغي ان في صفة المظلم **قوله** بل ينبغي على الاستعمال الثاني في صفة المظلم
الطائي في الصور الى افره **قوله** الثاني ان المراد من المعنى انه صلاحية المحصور
من غير النفاذ لا كونه مدلول لفظ اولاً فان المعاني الخمسة المعتبرة تحتها من حيث
لا تدخل للوضع فيها اصلاً **قوله** اي من حيث محصور **قوله** ان احدها محصور
موجبه في الذهن كان فرضاً انه شخص عوارض محله الجسمي وهو النفس المتصورة
له بل يجب ان يترك في ذلك المقصور من حيث واه الى عرضها انها محصورة ولا بد
معها هذا العارض والاغرة كان في لفظ النفس قولهم نفس صورة اشارة الى ذلك
لان الصورة المتصورة على نفس عليه الشئ فكأنه قال في الصورة المتصورة من ان
مصور او غيره **قوله** فانما يمنع ان يصدق على شئ من الاشياء **قوله** بل يجوز صدقها
ويكون المصدق عليه شياً باعتبار انه يحضر عنه وباعتبار ذاته الاشياء او لا استحالة
عند جابر الاعتبار **قوله** ومن هنا الى قوله صادقاً عليها الى الخارج **قوله** الصديق
لا يكون الا في العقل فلا كل صدق على شئ من الاشياء في كل حال بل كل صدق على
افزاد في العقل فليس في الحكم خصوصاً لبعض الكليات دون بعض كما ذكرنا فان اراد
باصطلاح صدقه على بعض افرادها الخارج صحيح ولكن كل الكليات كذلك وان اراد
النفس فغير صحيح فانه لا معنى لصدق الكل الا ان يخص منه يمكن عمل الكل عليه فكيف يصور
اعتنا **قوله** ومن ينقص بالحيات قول المفسر **قوله** ليس كل حيوات معتبره وانما
المعتبر هو الكائنات الحرة وانما الحيوات الحرة وانما وفعلها فانما لا يعتبر اصلاً
فعدم النقص ليس سبباً لقصر المنطق في الكليات **قوله** بل لفظ الكل ايضاً **قوله**
المقول على كثر من اخص من الكل فان الكل ما لا ينفك عن الشركة ولا يلزم من عدم الشئ
من الشركة ان الشركة فالكل كما يجرى العبد والمقول على كثر من الشركة والنفس
عن العبد لان ولا الله عليه ان كانا جسد فمضمون ان كانا عرضين لزومهما والطائفة
انفس من التضمين واللازمية لا يستعمل في جواب **قوله** التوهم ان الكلام **قوله**
الترتيب من ان لا يكون التوهم بل حاصل بطائفة كل الامور **قوله** لان
مهوراً

2

منه من خلاف
قوله في الوجود

موجود ان نوع آخر **قوله** لم لا يكون في عمومية حقيقة في التام الاول والاخر على ما
ما فيه **قوله** والاول كان والا لتركيب الى افره **قوله** اي تتركب من اقسام على حاله
ذلك كذا فانه فانه لا يمكن انما المطلوب **قوله** لان العقل المنزلي البعيد
محتمل الوجود **قوله** هذا لا يدخل في عدم الاعيان في التعليل غير شديد بل للعلم
في انه لا يمكن ذلك في البعد والافق فانه كما كان في الاجسام **قوله** مراده
انه لما كان التام الاول محتمل الوجود اعني العلم بالانسان معرفة عقلياً وان
اقسامه لكنه لا وان التام الثاني لما كان غير محتمل فيكون انما يتصور في العقل ومع ذلك
اراد ذلك من غير سهل عليه من مساوياته لما عليه من علم انه قريباً لانه من اقسام كل ما عدا
قوله فمراده وجوب احتياج بعض احوال الماهية **قوله** ضرورة وجوب احتياج بعض
الماهية لو سلم صحة قائم في الاجزاء المحتسبة للماهية الحقيقية وانما الاجزاء المحسوبة
قائمة باعتبارها عليه لانه فذلك سلبه ان الاجزاء المحسوبة ليست هي احوال الماهية
بل احوال المادوية الاجزاء المادوية لا يمكن اعتبارها لا بعض بل التي تتردد في ان
اجزاء الماهية كمثل اعتبارها كاجزاء الصور في الصور الاخرى من الاجزاء المادوية سلباً
الاجزاء المحسوبة ليست احوال الماهية الحقيقية اذ لا يمكن ان يكون هو احوالها بل
احوالها بالجار لان احوالها هي ليست كل احوالها بل احوالها هي كذا وكذا
الصور هي معدول بعضها على بعض هو المنظر للمادوية المادوية بعضها الى بعض سلباً
كل التوهم التوهم لا يمنع من تنوع والاعلم من مساوياته في العدم وانها سلباً
من كل وجه جاز ان يكون طائفة احد ما الحاجة لا الا في الواقع بل في ذلك
نوعاً على ذلك الاول وانما الدليل الثاني اننا لم نجد في الكلام في الوجود في كل
من واجب البعد والوجود نفسه ليس كغيره في علم لا يمكن ان يكون المحسوبة المذكورة
منه في النقل سلباً من لا سلم استعماله يوم ان يكون بالعرض فان الاخصا من
مستقومة بالتشخيص في اعراض **سؤال** تركب من اقسام كل واحد على ما هو عليه
عليه الا اني المسألة وكل واحد على المسألة في تعرض كل واحد على

القول في ان التام الاول محتمل الوجود لان كثر من اقسامه في العلم بالانسان معرفة عقلياً وان اقسامه لكنه لا وان التام الثاني لما كان غير محتمل فيكون انما يتصور في العقل ومع ذلك اراد ذلك من غير سهل عليه من مساوياته لما عليه من علم انه قريباً لانه من اقسام كل ما عدا

منه من خلاف
قوله في الوجود

منه من خلاف
قوله في الوجود

منه من خلاف
قوله في الوجود

[illegible]

فمعرض ذلك محال **لأن** تصور الكبري ان اخذت كلية منعنا وان اخذت طسقة
ومواضع فيها فقد انكس طلبة الكبري فلا يخ **ولو قيل** ان الشخص صورة الواضحة
معدن للمادة لكن الصورة كما يقولون في الصور المنزوعة اندفع النفس بالاشخاص
سماه كمن لم لا يكون جوارها الجوهري عرض لها **قوله** فيكون عارضا **فلما** نعم يكون صادقا
علها صدق على معروضها لا عارضا عوضا عن النفس التي هي الجوهر المحل ولا يلزم من كون
المجمل عرضا شي كونه اجزاء عرضا له فان لكل احكاما **قوله** فيكون مستكنا الى قوله
فانه عارض للناسط **لانه** خاصه من ان الناسط **قوله** فهو مستكنا الى قوله
في الجملة **قلت** المعارف ايضا مستكنا على ما بين في الكلام فب ان يكون الزمان
كلما يحتمل ان اللازم مطلقا مستكنا في الجملة **قوله** فلو اعلم انفسا الى
الى آخره **قلت** انما يلزم ما ذكره ان لو كان واده **قوله** اتصال **قوله** ان لا يلزم
وقول المراد منع كمن لا غير مكانه حال اللازم حال استحالته فيكون كل واحد
منها فلا بد عليه ما ذكره سلما ان المراد احكام النفس وغيره كمن لو اوده ما لم يكن تصور
اللازم في احكام على سبيل المثال **لانه** معنى بل النفس يتقابل غير النفس فيكون
لا يحتاج الى وسط ولا يكون احكاما متساوية فالواقي كسبها **قوله** ان لا يحتاج
جوده فان اعتبر ذلك في الخارج كان غيا عن السبب ان اعتبر الزمن كان هو النفس
قوله والمعن **قلت** كون اللازم يلزم من صورته تصور اللازم لا يلزم ان
يكن تصور اللازم في الخدم باللازم لجوار ان محله من اللازم في نفس الامر لا تصور
من الخاصية ان مستقل الزمن من تصور **لانه** تصور اللازم مع الفعل عن النفس منها
بل في الخدم باللازم ثم بعد تصور اللازم محله الخدم باللازم فلا يتبين التبدل المذكور
لان المدعى هو استسلام اول المحسوس الذي يكون تصور اللازم **قوله** اللازم كما في
في الخدم باللازم مستدل على استسلام الثاني المحسوس المذكور **قوله** ولا يلزم من
الثاني له استسلام الاول **لانه** اذا استلزم الاول الثاني وقد منع عدم استسلام
له على انما نقول تصور اللازم اذا اقتضى الخدم باللازم فيجب الخدم المذكور تصور
اللازم

الزوم اذا جزم بان من غير تصور محال وتصور الزوم مستحيل صور الزوم بان
تصوره مبني على تصور المنسب فلا يمكن ان يكون بالزوم الا بعد تصور الزوم واللام
وذلك هو الزوم الذي في قوله فليس بنا ان حصرها عدم فخص
بجواز الى قوله ويدوم له **قلت** نزل هذا الزوم ما قرر عندهم من ان الزوم لا يمكن
عن الضرورة **قوله** واعلم ان المنهية قسم الكل التي خارج الى اربعة **قلت** اقسام منها
ثلاثة قسم من الشمس ثلث قسم من الشمس الا ان حصرها قسم من الشمس
من القسم الا ان حصرها قسم من القسم ثلث اقسام على حدة بالاسماء الخمسة
بهذا الاعتبار **قوله** كالنواكب السيارة **قلت** ان جعل الجمع هو الكل فالسبعة
واحد من اربعة فلا يصلح ان يكون مثالا لتعدد الاشياء بل لما احصر في فرد واحد
وان المفرد هو الكل فالسبعة اربعة لكن التمثل بالجمع غير سديد التعميم الا ان جعل
الجمع مثالا لما صدر على الكل لا للكل لتبيين بعض الاستقامة والظواهر على الممانعة
الا في ذلك **قوله** والكل الطبيعي هو مجموع النواكب **قلت** ان اراد ان النواكب
منهوم من هذا الحيوان فذلك ممنوع فان الحيوان من اقسام العقول الاعتبارية
لانها في ذلك الاشارة امتدادا من مجموع النواكب ثلث اقسامه وذلك ايضا
او لا يمكن له خارجا وان اراد ان النواكب اقسام من اقسام النواكب التي هي على العقل
فهذا الحيوان او اخصر العقل فذلك مسلم ولا يلزم منه وجوب منه في اقسام
والا وجوبه فيه **قوله** وفيه مشترك منها **قلت** لكنه لما كان مجموعا في العقل
من النواكب يحصل ما في تنبيه حسن فانه في هذا النواكب ثلث اقسامها على العقل
انما يكتف بساكن محصل هذا العلم لاجل تحصيلها ولما كان مجموعا في العقل
على مجموعها في العقل فيكون العقل في هذا النواكب ثلث اقسامها على العقل
وجعلها في هذا العلم الذي يتبين فيه وهو العقل الذي **قوله** فان لم يكن
الى قوله متباينان **قلت** في هذا منصوص بالامامة مبرهنة والاشياء ما فيها لا يبعد

جمہوریہ

[illegible]

على شيء أصلا مع انها ليست بمتساوية في القوة لان من نفسها مباينة جوهرا
وليس كذلك بل باعتبار ان **البيان** الاولي لا يوجد في وجوده في نفسه
مفهومه في الفعل الشيء ولا يوجد بل اعتبارا منه في نفسه شيئا بل **القول**
نحو قوله النفس بما باعتبار مفهومها وهما بذلك الاعتبار لا يعدان على
شيء أصلا **قوله** وانما اعتبر النسب لا آخرة **قلت** انما يتم ما ذكره ان لو كان
مادة قسمه الكلين لا الاقسام الاربعة هو مجموع الجواز ان يكون المراد انما كانت
الاربعة الاربعة لكل كلين وهو لا يخص ذلك بهما بل يشمل الجوهري والجزئي
والكل فكان النسب ان يجعل المورث للثمة يد كل مفهوم لشمول الكل **قوله**
ففسا المساد من ثلث قوله هذه عليه عينه الا انهم ليسوا بالكل الواحد المتضمن
على الآخرة والارزاق منه جدي عن النفس المحمول على النفس الموضوع لجواز شمول
عن النفس لثمة المورث فلا يعدن النفس الموضوع على شيء ما حتى يصدق عليه
عن النفس المحمول ويشمل به عينه به على بيان الاول في قوله اما الاول والثاني
انما لهذا الوجه ان نفس الاخص اعلم من نفس الاعم **قوله** فيصدق
على كل الاعم بعكس النفس **قلت** المذهب الكلية العكس بعكس النفس لثمة عند
المصنف فلا ينبغي ان يحمل كلامه على ذلك بل على انه يلزم من ذلك ان نفس
نفسا وهي نفس الاخص على كل الاعم وسواء لفظه في ان اشارة ثانيا
قوله وانما تعلم انه الدعوى الى **قوله** **قلت** الدعوى اليه بخلافه ان يثبت
تتفق كل من النفس في الآخرة لا يمان ان يكون بينهما مباينة كلية مع
موارد كما او عظم ضرورة مع موارد ما وموردان يثبت ان بينهما مباينة
الجزئي لا غير اعني محو اعم الخصائص فحتاج ما ذلك الى بيان ثلث موارد الاول
ان بينهما مباينة جوهرا في نفس ذلك بقوله وهذا احد المتساويين مع نفس الآخرة
والثانية ان ذلك المعنى نفس مباينة الكلية مطلقا بثنائها بقوله وانما

منه نزل اولف منزعه
على القندق وابوكسى
لا معدن على كى اصلا

مسألة إلى آخره فكانت حال كل من التقيض محقق دون صاحبه محقق كل من التباين
مع نفسه لا فمكون التباين الجزئي حاصلاً وليس ذلك من الزاد التباين الكلي
بينهما وإنما اجتماعاً أصلاً لكنهما مجتمعان في نفس الضرورة كما لا انان واللازم
وليس انفاً من لوازم التعميم من جهة إلا لكانا مجتمعين في الجملة في كل مورد ولكنهما
كثرت في بعض المواضع كما لا يعقل إلا لعدم أن يكون كل واحد من التباين
الجزئي غير ثابت في التقيض كلياً وإنما الثابت منها كلياً هو مطلوب التباين
الجزئي المحقق في بعض الصور في التباين الكلي وفي بعض الصور ضمن التعميم
فعلم من ذلك أن شيئاً من التباين غير مستدرك وإنما لم نذكر النسبة بين بعضي
الأخرين اللذين منها عموم من جهة لأن ذلك هنا مكلف ونقضي عن ذلك هناك
لنا وجهان الأولي الدليل من غير فرق وعلم مما ذكرنا من أن إثبات مطلب
التباين الجزئي دون نوعه كلياً لا يمكن إلا إثبات التباين الجزئي أن ما ذكرناه ولذا
على التباين الجزئي في بعض الأخرين اللذين منها عموم من جهة غير عام لا بد من بعض
لأنهما بعد ما كان معاني بعض الصور كما لا يجوز واللابض ليس فيها جارية كلية
وبما كان كلياً في بعض الصور كما لا انان في الحيوان ليس بها عموم من جهة
حتى يتم البيان **قوله** ملان قد فوط إلى قوله لا طائل حجة **قوله** فوط
أنه لا يصدق أحد ما ج عن الآخرة ولم فم أن يصدق بعضه عن الآخرة فلم
بالاحتجاج الله ولا نزل ما احتاج **قوله** واحد المتضامين لا قوله ليس بحال **قوله**
الاولا انما يريد ان لو كان مراده بذلك تعريف الجزئي الاضائي وهو عموم
بما ان يكون مراده ذلك حكم والحكاية على ان لتبسط منه له الوصف **قوله**
ماعتبار الاوليه الى آخره **قوله** اعتبار الاوليه بعد التفسير بخلاف النوع نوعاً
للمعنى الوصف منه الغنى وليس للاضائي التعميم منه لكنهم سمو ان فل
نوع الا انواع لا نوع محض الا انواع الى قوله **قوله** لانه اما ان يكون اعلم
الا انواع **قوله** ان الله بقوله اعلم الا انواع اعلم جميع الا انواع التي في الوجود

[illegible]

فافترع العالم في انفسه لا يوجد لها اذ من الخيال صنفه في اربعة على الاطلاق الكيفية
 والعرفية او لونه تحتها فصار ان اراد ان اعم الانواع الواضحة في سلسلة الكيفية من حيث
 بعض افرادها على بعض الحد فيكون لا يوجد له لا يتصور ما فيه كذا من
 يجب التحديد ان لا بد ان يكون منها تعلق وان يقول ان من النوع المتعدد الاول
 ومن التسمية الثانية المعنى الثاني فاقول النوع للخاص في انما ان يكون واضحا في
 تاسر سلاسل الانواع الاضافية او يكون واضحا في سلسلة منها كان كان الاول هو
 وان كان الثاني فاما ان يكون اعم انواع تلك السلسلة او اخصها او اعم من بعضها واخص
 من بعضها وذكر مواثيقه الثانية فستطرد الاخر **قوله** وهي حقيقة العقل مستمدة
 من سائر حقائق العقل ان يكون نوعا لما يجوز ان يكون خشا او عرضا عاما لها واصل
 منها نوع من نوع شخصي واما من حيث العموم في القول فلا يتم ما ذكره فم ان حقيقة العقل نوعا
 حيثما لا يفرق الجور حيثما يخرج المثال فشا لا يحتمل وان اراد بقوله في حقيقة العقل
 مستمدة ان يكون العقل من حيثها التسمية فان المعنى صحيحا انما ان اللفظ لا يعنى ذلك **قوله**
 انما تعقل التمثل الاول الى اخره **قلت** لا يمكن في الاستدلال صحة التمثل الاول فانه لو لم
 انعمول عشرة مستمدة في النوع لا يتم كون العقل نوعا يجوز ان يكون العقل عرضا عاما لانواعها
 بل بجميع ذلك اعتبار كون العقل عام باعتبارها وكذا لا يمكن في صحة التمثل الثاني كون العمومية
 الحقيقية يجوز كون العقل عرضا عاما لها لا جنبها القريب بل جميع ذلك اعتبار كونه
 قريبا لا حتى يتم التمثل الثاني **قوله** فكما في الحقيقة البسيطة كالعقل والنفس **قلت** عند
 ارجح ان العقل والنفس سلطانا لاجتماع مرتكبات العقل من الحس والفعل وحسبها الجور
 واما النفس والوحدة فان سلم وجهها فله ان يقول انما من منزلة الكيفية فلا يتم الفرق
 على ما ذهب اليه ارجح **قوله** لان دلالة الاقتران في قوله اصطلاحا **قلت** ليس ذلك
 باصطلاح بل لانه يجوز ان يكون المعنى الزمان او الكثر على ما بالانزاع ويكون القول
 في جواز مومنها واحدا فلا يحتمل اللفظ لا فادى اقترانا فلا يحتمل المقصود من اللفظ **قوله**
 فاما على وجه النفس انما يجوز ان يكون لا شيء وان كان يكون المطلب من لالة اللفظ
 بانفسه

في قوله العقل والنفس سلطانا لاجتماع مرتكبات العقل من الحس والفعل وحسبها الجور
 في قوله العقل والنفس سلطانا لاجتماع مرتكبات العقل من الحس والفعل وحسبها الجور

التمثيل

بانفسه احد ما في اللفظ دلالة على كل المعنى بانفسه **قوله** في الاصول
 مطلوب التتميم في حركات هو كلفه جميع اللوازم فند مثل الدرس لا باليسر مدخل جواب
 ما هو في الثاني خلاف **قوله** والموقف مستلزم الى اخره **قلت** مستلزم للزمان
 بالنسبة الى لوازمها كالعقل الثانية بالنسبة الى معلولا **قوله** واعلم من انما لا يبعد
 الى اخره **قلت** ان اراد ان الشيء من العام والخاص والمباين مستلزم بصورة تصور
 اخفا او اعمد او مائة ذلك من نوع ولم لا يجوز ان يكون بعضا هو عام او خاص او مباين
 من انما يبعد ان تمثل ان من تصور لا تصور لا اخفا في الاول والآخر الثاني ومباينة
 في الثالث كما يجوز ان يكون من قول من انما لا من الخاصة ان توجد صورة تصور ذلك
 انما لذلك كوزنها اني وبل قام على امتناع ذلك كذا وان اراد ان تمثل ان من
 من تصور العام والخاص المباين الى تصور له العام انما من المباين ليس بقانونه كل قيام
 النفس الواجب وقوانين التورية كلمة فذلك صحيح لكن المساواة العقل ايضا كذلك فان
 انما من هذه المساواة ان لا يتم من تصور تصور كنه ما من خاصة له كان من الواجب
 المساواة من التورية انما **قوله** انما من العام الى جميع الكوا من نسبة المباين لا جميع المباين
 سواء كما به تصور كنه بعضها فذلك بعض بلا وجه والخاص اخص لما ذكر من الجهتين
 للعرف **قوله** كنهه نسبة كل عام الى كل خواصه وكل مباين الى جميع مبايناته سواء
 لا بد منه في العلم من دليل وانما الخاص فمثل على الوجه الاول **قوله** انما من تصور
 مستلزم تصور ان لا يجوز ان يكون الا من غير من النسبة الى ذلك الاخص سلسلة كل انما
 كلمة ان تصور انما لا مستلزم تصور الاخص لا ذكر انما من خيال المذكور في الاستدلال
 وعلى الوجه الثاني لا يتم ان كل ما شرطه اقل فصوره عند العقل اكثر من حقيقه
 فتستقيم الكلمة سواء لكن المعنى لا يحتمل حلاوة بمعنى ان تصور انما من لا اكثر من عامي
 المعنى بل الواجب حلاوة بمعنى ان تصور اوضح عند العقل من تصور المعنى والا لما كان
 مستمدا عليه في التحليل وقد يكون اوضح اقل رات تصور تماموا ذلك صورة اكثر عصفه
 الذي لا يات على صورها او اكثر التسمية اليه فلا يصادف اسباب الاخره التسمية

هذا هو الوجه الثاني في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الثالث في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الرابع في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الخامس في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه السادس في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه السابع في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الثامن في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه التاسع في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه العاشر في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الحادي عشر في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

قوله والمركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء
تفسيره هو ان المركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء
والوجه في هذا ان المركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء
المركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء
منافا لوجوده عن التوحيده لان العمل العائنه منافا لوجوده في الوجود عن الغايه والاطلاق
على الذاتيه مستند على التوحيده فلا يكون هو الوحد وانما اراد بالذات مجبوعها فهو
عين التوحيده لا الوحد منه ولو سلمنا ان المركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء
بمعنى ان لا بعد الرسم في الوحد لم نقول لو كان كل ما لا يند منه الوحد من الوحد
لا يقع جزء من الوحد والوحد من الوحد على ما تقدم اما تصور الكنه او التفسير القائم
لا يحل منه بنفسه شي منها فكان كنهان لا يقع جزء من الوحد والوحد من الوحد
ثم نقول انه اذا اراد على النفس معجبات متعلقه لا كان تفرقه في النفس او في
البدن كما لا ريب المتعدده على مطلوب واحد اذا تفرقه كما لا يمتنع فيكون
الفتور انما هو من مفرده او ربه من خاصيه او فصل وخاصه او عرض عام وخاصه
فانما ماله التميز عند النفس ومعونه ذلك تاما هو مطلوب المعارف العقلية وهو الكثر الوحد
في الوحدان من حيث هو كونها اجزاء عامه وهذا فصل وقام مقامه **قوله** كون
الحركه مالم يكن كون **قوله** المثال غير مطابق فان التوحيده في دورها في الملكيه سابقه
على اعدادها فمالم يكن كون يوقف منه على مفرده الكون والكون على مالم يكن كون
الحركه هذا ان فتر الكون مالم يكن كون ولو فتره الكون في مكان بعد كونه في مكان
بعضهم كان مفرضا بالاحتمال في الجانبين من جهة احد الجانبين بالآخر **قوله** فلان
انحلال التوحيده لا يفرقه **قوله** ما منه مركب النفس بمرارة حال كونه واقعا في المركب
وماراه بدون المركب فان افترقه بالاعتبار الاول معناه من قوله انحلال التوحيده
نذكرها فان الانحلال عبارة عن طرح الروابط ورفها من النفس والذات من اجزاء

هذا هو الوجه الثاني في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الثالث في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الرابع في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الخامس في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه السادس في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه السابع في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

انسان وحاله لا غير حاله الاول اي ما عرض لها بواسطة الربط وان افترقه بالاعتبار
الثاني منها **قوله** والشروط لا تتركب من قضيه فان ادوات الشرط الى آخره **قوله**
فذلك لا يخرج حال الربط لادائه **قوله** ولا انها ليست قضيه بل شرط **قوله** الشرط قد
حكم فيها بان الحكم في النفس الاول مصاحبه الحكم في الثاني والحكم فيها بحسب ذاته بحسب
الصدق والكذب فلما افترق الحكم الشرطي المذكور عرض الحكم الاول كونه محكما عليه
وقد ان كونه محكما به فتمت هذا ذلك العارض عن احتمال الصدق والكذب لان الحكم عليه
من حيث ما كونه لا يحكمها فاذا افترق الحكم من بينها زال ذلك العارض فظهر مقتضاها
الذاتي لم يوقف ذلك على اعتبار الحكم في القضيه من العدم المذكور في مركب الشرط
منها ليس الا اتفاق الحكم الشرطي منها وتجليها ليس الا رفع ذلك الحكم منها فاقترن او فتر
الحكم منها لا حاله حكمان والمانع المذكور بينهما بعد الحكم وبعد رفع الحكم المذكور
المذكوران في خالفين عن المانع المذكور فاما قضيه محتملان للصدق والكذب عند
بعد التخليط ومنها لا تخلفها **قوله** الشرط فسمان متعلقه ومفصلة **قوله** اني دليل
قام على الحكم فكون الحكم بقضيه ما فرقه الاتصال ولا انفصال بينهما **قوله** البسيط
الى آخره **قوله** هذا ما قضيه حكمه من قبل ان الشرط ليس مركب من قضيه **قوله** وهذا
نقيل الى آخره **قوله** لو قال يصح انه كونه في نفس الامم الموضوع محمول وهو ما قال
كلمه لم نقول الا يصح ان يقال ان يثبت المحمول الموضوع اعلم من ان يكون مطابقا لما في
نفس الامر **قوله** لان الحكم على ما مع قد ذكره القيدان كان انحصار محموله
وان كان العدم كنهه **قوله** وانما بان الكلام في القضية المخبره **قوله** ان
الكثر يثبتونه في علومهم الحكمه ما يوافق الجائز من حيث لم يلزم من ذلك حكم
لان الازالة مستلزمه للقبضه من حيث يعلم ما هو في ذاته من متبع مسائل الهندسه وغيره
قوله ولا كان وجه التفسير لا في الافراده بل يجوز ان يكون المراد ما صدر
عليه من الازاد وهو مضمون معناه موافقه لغيره فان سمي في اهل عنده فلا معنى
ما ذكره لاراده **قوله** فلا يلزم الى آخره **قوله** الذي ينبغي ان لا يفرقه احد

هذا هو الوجه الثامن في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه التاسع في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه العاشر في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الحادي عشر في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الثاني عشر في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الثاني عشر في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الثالث عشر في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

هذا هو الوجه الرابع عشر في كون المركب من اجزاء
لا يكون له وجود مستقل عن اجزائه بل هو
وجود مركب من اجزاء لا يكون له وجود مستقل
عن اجزائه بل هو وجود مركب من اجزاء

لا يلزم منه ما حد في حد من عليه لا قتاله ما حد في عليه في مفهومه ولم يشر
 لا بطلان هذا حتى يتبين ذلك **قوله** ومن لا فاعل لا لقوة **قلت** قد يكون الحكم المحمول
 مخصوصا بنسب الطبيعة النوعية فاذا ارضيت في ضمن شخص زالة صلاحه بها لا حكم
 الحكم وان لم يزل صلاحه ولكن لا يكون للشخص مدخل في ثبوت ذلك الحكم فاذا حكمت
 ثبوت الحكم على الشخص فاما ان يلحق في المحكوم عليه الشخص او لا فان لم يلحق كان كاذبا
 وان لم يلحق لم يكن المحكوم عليه الشخص كما هو شخص **قوله** الخاضع عن المشاعر **قلت**
 ان اراد بالمشاعر القوى الحسية فليعلم ان يكون كل ما في النفس من العقائد من
 الخاطئية وليس كذلك ان فيها العقائد الذاتية والتمسكات بالذات ان اراد
 ما شمل النفس العقلية ثم ان يكون الخواص النفسية كالحكم والفتنة لا وجود
 خاضعا **قوله** واذا ارضي ان لا لقوة **قلت** ارضي ان عبارة كماله في انه
 حيوان فاذا ارضي بالبشر حيوان انسانا يكون المفروض انسانا لان لم يرض
 الانسان بل كى يلفظ الانسان ولا اعتبار باللفظ انما الاعتبار بالمعنى ولو كان
 ذلك فرضا صحيحا فالتأني في ممنوع لان على ذلك القدر له اعتبار في اعتبار
 ذاتي له نفس ان يكون واعتبار فرضي لنفسه ان يكون ليس مع تعارض الاعتبار
 لا ما فرضي ولا حتى يتجسد في السؤال ان قال او ارضي ليس فاما ان يرضي
 عما يرضي به او مع كونه ليس حتى يكون جامعاً لتبعض فان كان الاول الوجه الاول
 وان كان الثاني بوجه ثانٍ وانما اشراط الاكفان في الالباب الحقيقية نفسية
 الاخر انما ارتفاع التبعض او كونه نفس الحقيقة المجردة سبابة غير حقيقة والادام
 باطل بتسمية الملازمة انه ان كان تبعض الحقيقة المجردة سبابة غير حقيقة لزم
 الثاني والا كذا في مادة الاشياء فليعلم الاول واما بطلان اول التمسك فظاهر
 واما الثاني فلا يبرهن عدم اتحاد الموضوع في التبعض **قوله** انه غير المتبادر
 كاني **قلت** لم لا يجوز ان يكون غير المتبادر ساداً عند عنوان الشرط ويكون
 وكان معطوفاً على الشرط بل الشرط بما هي **قوله** ما خوطب بالاعطاف
 الا عند ان

اي لا يكون من الوجه الكلية
 والالباب او من ماقبلها
 لا اعتبار

الا اعتبار **قلت** موضوعات متباينة التي مقولات ما فيه يتبع بعضها خارجا
 وكذا اكثر موضوعات الخضر كدليل سبب الفلسفة الاولى فان موضوعاتها الامور
 العامة التي من توافي المقولات فكيف يكون الا اعتبار **قوله** واما
 الثاني وموانه لزم من صدق ان الالباب السببية الى اخرى **قلت** ان اراد الوجه الثاني
 فممنوع لان كثيرا من الموضوعات العلوم بغير موضوعاتها في الخارج كمنوع موضوعات
 متباينة التي وان اراد الوجه الثاني او الا في ان الالباب مشاركة للوجه
 اذا حكم مسبوقة المحكوم عليه وطحا وبجاءه اخرى ثبوت امر لا على وجهين
 ثبوت المحمول لموضوعه وثبوت العرض القسم للموضوع والمتمنى منها ثبوت
 الموضوع هو الثاني الاول لان قام عرض موجود في الخارج محل معدوم في غير
 معقول واما المحل لانه اعتبار من العقل لا يورثه عامر احوال غير محمول لذلك
 الامر ثم كلها عليه في العقل فلا المحل في الخارج وجه ولا المحل في الخارج
 الى وجه الموضوع غير الالهي **النقل** على الاول الوجود الذي يتوقف عليه الحكم
 لا يكون اعتبار الحكم الايجابي فان اعتبار الحكم قد يكون ما به غير ان الحكم
 غير الالهي فلا بد من وجود الموضوع حين اعتبار الحكم وعلى الثاني ان المحولات
 وان كانت عقلية لكن لمبادها وجه مصادفة ذات الموضوع فلا بد من وجود
 الموضوع لثبت له بقاء المحل ثبوت العرض القسم للموضوع كالمسالك
 الذي هو مجرد الالباب **قوله** على الوجهين لم لا يكون حصول المحل في
 المحل الذي قامت جميع المقولات التي هي عند قديم العقل الفعالي وعند
 قوم باللوح المحفوظ وهو مصفى مشرك من موضوعات الموجودات
 والبراهين تجمع المفومات بحسب علمها الحكم حاوثة والله كذا
 واجبه او منسقة او ممكنة وهي مستقيمة في ذلك المحل والبراهين الحكم فيها
 حول انشائها بغيرها ليس محال وعلى الثاني كخصوصية انه ليس كل سبب
 محمول فام كمنوعه كافي قولنا انما كل انسان سلبا كمن مباح

لا يلزم منه ما حد في حد من عليه لا قتاله ما حد في عليه في مفهومه ولم يشر
 لا بطلان هذا حتى يتبين ذلك **قوله** ومن لا فاعل لا لقوة **قلت** قد يكون الحكم المحمول
 مخصوصا بنسب الطبيعة النوعية فاذا ارضيت في ضمن شخص زالة صلاحه بها لا حكم
 الحكم وان لم يزل صلاحه ولكن لا يكون للشخص مدخل في ثبوت ذلك الحكم فاذا حكمت
 ثبوت الحكم على الشخص فاما ان يلحق في المحكوم عليه الشخص او لا فان لم يلحق كان كاذبا
 وان لم يلحق لم يكن المحكوم عليه الشخص كما هو شخص **قوله** الخاضع عن المشاعر **قلت**
 ان اراد بالمشاعر القوى الحسية فليعلم ان يكون كل ما في النفس من العقائد من
 الخاطئية وليس كذلك ان فيها العقائد الذاتية والتمسكات بالذات ان اراد
 ما شمل النفس العقلية ثم ان يكون الخواص النفسية كالحكم والفتنة لا وجود
 خاضعا **قوله** واذا ارضي ان لا لقوة **قلت** ارضي ان عبارة كماله في انه
 حيوان فاذا ارضي بالبشر حيوان انسانا يكون المفروض انسانا لان لم يرض
 الانسان بل كى يلفظ الانسان ولا اعتبار باللفظ انما الاعتبار بالمعنى ولو كان
 ذلك فرضا صحيحا فالتأني في ممنوع لان على ذلك القدر له اعتبار في اعتبار
 ذاتي له نفس ان يكون واعتبار فرضي لنفسه ان يكون ليس مع تعارض الاعتبار
 لا ما فرضي ولا حتى يتجسد في السؤال ان قال او ارضي ليس فاما ان يرضي
 عما يرضي به او مع كونه ليس حتى يكون جامعاً لتبعض فان كان الاول الوجه الاول
 وان كان الثاني بوجه ثانٍ وانما اشراط الاكفان في الالباب الحقيقية نفسية
 الاخر انما ارتفاع التبعض او كونه نفس الحقيقة المجردة سبابة غير حقيقة والادام
 باطل بتسمية الملازمة انه ان كان تبعض الحقيقة المجردة سبابة غير حقيقة لزم
 الثاني والا كذا في مادة الاشياء فليعلم الاول واما بطلان اول التمسك فظاهر
 واما الثاني فلا يبرهن عدم اتحاد الموضوع في التبعض **قوله** انه غير المتبادر
 كاني **قلت** لم لا يجوز ان يكون غير المتبادر ساداً عند عنوان الشرط ويكون
 وكان معطوفاً على الشرط بل الشرط بما هي **قوله** ما خوطب بالاعطاف
 الا عند ان

[illegible]

المحورث قد يكون اعتبارية انشا فلا يحتاج الى وجه محل غير الفصل **قلت** انه
انما تكلم في القضية الحقيقية وانما الحقيقة لا غير وقد شرط في مفهومها الوجود
الخارجي محققا او مقدرا في ذلك بل هو وجوب الموضوع في الموضوع مطلقا
فلا يرد عليه ما ذكرتموه **قلت** قد شرط في ان الاله الحقيقه ان كان الموضوع
للمتضمن للوجود المندرج فلا فرق **قوله** فيجوز ان يكون الموضوع معدوما و
يقتضي الالبس البسيط الى آذنه **قلت** هذا الكلام ما في ما ذكره **قلت** هذا
مر اشترط ان كان الاله الحقيقه فان انشاء موضوع الموجه جاز ان
يكون انشاء امكانه كما في المثال الذي اوردوه **قوله** وان الاله السدس
وجوب الموضوع على ذلك التفصيل **قلت** قد شرط من قبل امكان الموضوع
في الاله الحقيقه وذلك لعدم التوقف المندرج ان قوله ان الاله الحقيقه
لو وجد كانت انسانا وهي كانت لو وجدت سلبت عنها الحيوانية من الاله
لتنبيه على هذا الامر البين **قوله** والقضية المركبة الى آذنه **قلت** يلزم من
ذكر ان المركب من المتضمن قضية مركبة بل اذا جمعا سوابق تفصيل
الموضوع يكون ذلك قضية مركبة وليس كذلك **سبل** المراد ان يكون الاله
دائما لفظه الذي عليه مطابقة وتفصلا بل احاطة بالادام والاضورة
قلت لفظه لا معنى ذلك بعد استعمل المحاذي التعرف من غير قربة **سبل**
الا مثله الموردة لذلك قرينة **قلت** لو سلم ذلك **قلت** ان مصطلح على ان
غير عن القضية الثانية في صورة التنقيح بالادام او غيره غيرا اجابا بفتح
التنقيح **قوله** الضرورية المطلقة التي قوله مادام في الموضوع موجوده
يلزم من ذلك ان البعد في الاله الضرورية عند عدم الموضوع فبطل ما قدم
كذلك ان الاله البسيط اعم من الموجه المعدوله كما اذا كانا ضروريين في الاله
وانه على اللازم انشا فبطل ما **قوله** وان اردنا المحقق الثاني كذا
قلت لا يكذب ان الوصفية البانية الى فيها ثبوت الضرورة مادام الوصف
اعم

اعلم من ان يكون مشا وبضرورة الذات او ان يوصف او غيرهما في المثال
المذكور الضرورة عن الوصف فصدق العلم ولا يلزم من كون الوصف غير ضروري
للذات انشاء الضرورة لاننا لا ندعي ثبوتها ما دام الذات بل ما دام الوصف
وذلك حاصل لان فينا الضرورة في المثال هو الوصف ولو كان انعكاس الوصف
عن الذات موجبا لعدم الضرورة في جميع اوقات الوصف للزم ان يكون الوصف
ايضا لانعكاس الوصف فيها عن الذات **قلت** وله المصنف الوصفية الثانية ان
يكون الذات متضمنة للضرورة في جميع اوقات الوصف اعلم من ان يكون الوصف
مفعل ام لا و قد سئل عنه ما ذكرتم **قلت** فيه وان الاول ان لفظة الاشجار
له بكل امثلا الثاني انما منع ان ذات الانسان لا يقتضي ضرورة وكذا الاصحاح
من اوقات الذات ولم لا تنفسه لشرط الوصف في جميع اوقات الوصف
ولا يتوهم ان وصف الكاتب هو المستقل بصفاء الضرورة في الذات لان الذات
لو لم يكن قابلا لذلك متضمنة لصفاء الكاتب متضمنة لصفاءها وشرطها وانما
الاجابة ذلك لما حصل **قوله** فان قيد تعييدا صحيحا الى قوله **قلت** قد سئل
بغير ذلك ويكون تعييدا صحيحا كما لا دوام الا زلي او بحسب الوقت له الا ضرورة
الازلية او الذاتية او الوقتية **قوله** وان امكن سئل المطلقة الى قوله لانهم لم
يعتبروا الى قوله **قلت** ان كان ذلك لانه المتضمن يتابعه صحيحا وانما لم
قد ذكره كحاجب الكشف وغيره **قوله** ولما التفتايت فبان يكونا متضايفين
قلت التفتايت مراد بالعلية ايضا لان المتضايفين وانما ان افاد شيئا بالمثل
واحد منها صفة لشيء الا في ذلك الصفة هي التي تسمى متضايفا عتيفا وكل منهما
الى الا في صفة التي بها متضايفان او ذاتية وهما مثلا زمان مرصع انها متضايفان
او من جهة وانما هكذا في مرصعها بالعلية تجعله قسما براه غير صحيح **قوله** لعل
الى قوله **قلت** توافي الطرفين متضايفهما في الصدق في الاتفاق لا بدله من
فقطا في ذلك التردد المذكور فان جعل قوله كالعلية هو امر التعريف فان راو

فانما اذا عكسنا النسبة في دعواها وذكر الاختصاص كانت التوحيده ان النسبة في
العكس متعلق بالمحمول والبقية متعلق بالموضوع **قوله** وفرد النسبة فتنفها بطلب
فرد النسبة كقول **قلت** بطلب النسبة سوف يعلم على تعقل النسبة من حيث هو فعمل
الفردية لا يتوحد ولكن فلا يكون موبغنه الفردية بل ان كان الاثنان هما مثلا
قوله وهو عبارة عن جعل الجزء الاول الى قوله **قلت** النسبة المجعولة فيها الجزء
الاول مكان الثاني وبالعكس في العكس اصطلاح القوم لا التحول الذي ذكره
ولا هو ففسر كقولك بل اخفى قضية كقولك **قوله** وهذا المحال ليس ملازم من طلب
المتقدم الى قوله **قلت** الاكبر هذا البيان فيقول العكس هذا الموضوع وجعل
البيانات الثلاثة للعلوس بل لا بد من بيان ان الاخفى منه غير لازم آد العكس
اخفى منه بل لم الاصل من حيث التبديل المتقدم ذكره فانه كالنظم الدائمة بالبيان
المذكور بلزم الممكنة العامة والمطلقة العامة وغيرهما مما هو اعم من الدائمة
شي منها عكسا وانما العكس الدائمة تكونها اخفى اللزوم بالتبديل المذكور فلا بد
من بيان انه لا يلزم اخفى اخفى منها وكذلك في البواني وعكس النسب في اصحابنا
هذا النسق وكذلك شاع الاقبية **قوله** فيعلق شي من مركوبين كجاء
الى قوله **قلت** هذا النسق بالحق بقبه صحيح وموضوع البنية اخذ اعم من ذلك
شمله المفروقات فلازم البعض **قوله** اما اذا كانت معينة فلازم اذا صدق
لكنها كان الى قوله **قلت** هذا مبني على ابياج العكس من لزوم مبني الاول وهو
غير صحيح لجواز انه يكون للزوم بين الاصغر والاوسط واجل معلوله الاصل هو
واللزوم بين الاوسط والاكبر واجل المضائق بين الاوسط والاكبر ومعلوم
احد مضائيق لا يجب ان يكون معلولا للمضائق لا يجوز ولا عليه ولا مضائق
فلا يكون بين الاصغر والاكبر ملازمة اذ علاقة الزوم احد السبل لا غير كما
تقدم **قوله** لكنه لا يلزم منه الى قوله لان السالبة المعدوله الى قوله **قلت**
المحمول في العكس مع السالبة المعنى العدول ونسب السالبة اجاب بلزم جملته

قوله لا تأسروا المراد بذلك ان يكون طرفا الشيء الى آتوه قلت يكون
بالقوة لا بالفعل كما تقدم عن قوله لان الكل الاول على
النظم الجبين قلت كون النظم الطبعي وكل ممنوع قلت الحواشي كراهه
قال وحسن لعمرك والقوله على افضل البشر محمدا واهل بيته

و فرخ می کرد و نای جهان می شد و در هر جای
الهم اجور له بعد الله و محمد

الحمد لله الذي جعل في كل شيء
دلالة على عظمته وجلاله

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
المرسل والهادي
آل بيته الطيبين الطاهرين
الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين

عبدالله بن محمد

عاشق ابو حنیفہ
عاشق العالیست است منهم

بعضی از اینها در میان علماء و ارباب
مقامه و شمار دار بود

تاریخ و نام و نسبت و اولاد

ایں جہ معنی کہ وقت

و مال غنیمت

ان ہذا آواز آواز

پیدا آملی حاتم
از شیخ شریانی
مستند کشف کلیدی

مصر

۱) **تجلی** - کلمه که با سوار معانی

روى عن المجلس الرابع

ایمان احسان و احکام

نقصه والا نصاب راجع
والله اعلم بالصواب

در اینجا ملاحظه شود که در این کتاب

ایمان را ضایع کند

خوبی و کمال و...

در نعمت و وضع رضوان غرض و آن با جیت

وصل جانان و در نه جویشتان بیست

نویگان مانع شود و مراش لفسام روان

کاینچه در دست حال نم خالی بیست

با اکل روزی ما سوخته نکل باشد

روزی و نمان سکت ما را سکت روزی

چو دریا نهد رخ بدار کن

باین کادو به کیف حال کن

معه دارند حسن دان ندارند

ترا ای مازن این است و آن است

دیار و میان تو ما بوی آید

جان میسنه که نابوی آید

بگو نامه سنی و بلای تو

که اید و اگر اید آید

۱۲

رسانه بشع العارف

الکامل المزدحم الموقر

بمعرفه

طول الکلام بیش و طول المکان یزدان احسن الفضایل الاحسان الی الافاضل

مان ایمنه رحمة الله البلاء سراج العارفین و توفیق المربین و در کمال خیر

قبل التضرع علی ختم اوجه فلاح فی آیات الله تعالی تولد منها الحکم

و فی الله تعالی و نعمانه تولد منها المحبة و فکره و عدل الله تعالی تولد منها

الترغیبه و فکره فی و عید الله تعالی تولد منها الترمیبه و فکره جفاء

النفس حب الله تعالی مع احبانه الیه تولد منها ایثار و است

النفس حبک ما فی من حالاتها و رآة ارادتها و سوء اختیارها

فمن حال الهیوة البیمة و فی حال الغضب سب و فی حال المصیبه تراکم

طفلاً و فی حال النعم تراکم فرغوا و فی حال الجوع تراکم مجنونا و فی حال

الشیع تراکم محناً و ان اشبعها بطوت و مرقت و ان جوعتها

صاحت و جوعت کما قال العابد

شمارا نشو ان اقصیته

روح اناس و ان جاع شوق

و انت و انت

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين في الطريق الى الله تعالى بعد التفكير
 الخلاق في طريقنا الذي نسير فيه الى الله تعالى وادنىها وارشدنا
 ونذكر ان الطريق مع كثرة عدد ولا محصورة في ثلثة انواع **أصحها** طريق ارباب
 المعاملات ككثرة الصوم والصلاة وقراءة القرآن والحد والجهاد وغير ذلك مما
 الظاهرة وهو طريق خيار قالوا اصلون لهذا الطريق في الزمان القليل اقل من العليل
وثانيها طريق اصحاب المحامدات والرياضات في سبيل الاطلاق وترك الشهوات
 وتصنيف القلب وتخليصه وتوسيعه في سبيل سعادة الباطن وهو طريق الاراد قالوا صلوا
 بهذا الطريق اكثر من ذلك الطريق وكفى وصول في كل من هذه الطرق كما سأل ابن
 علي رضي الله عنه في ان مقام ترويض نفس مثل قال له ورضي عن مقام التوكل منه
 طائفة من سلفه فقال اني كنت في عناية الباطن فاني انت من الغافل في الله
وثالثها طريق انساب الله والظاهرين بالله وهو طريق السطوات من اهل المحبة
 قالوا اصلون منهم في البدايات اكثر من غيرهم في النهايات فهذا الطريق المختار
 مشي على الموت بالارادة قال النبي عليه السلام موتوا قبل ان تموتوا **والموت**
 في عشرة اصول **أولها** التوبة ومن الرجوع الى الله بالارادة كما ان الموت
 رجوع غير الارادة لقوله ارجع الي ربك ومن اخرج عن الذنوب كلها والذنوب
 ما يحجب عن الله من رتب الدنيا والآخرة فالواجب على الطالب الخروج من كل
 مطلوب سواء حتى الوجود كما قبل وجود كل ذنب لا يناسب **وثانيها**
 الزهر في الدنيا وهو الخروج عن سابعها وشهواتها قليلا وكثرا ما لها حجاب
 كما ان الموت يخرجون منها وحقيقة الزهر ان زهر في الدنيا والآخرة
 والآخرة حاتم على اهل الدنيا وما حاتم على اهل الله **وثالثها** التوكل
 على الله وهو الخروج عن الاسباب والشبب بالطمع بقاء الله كما هو الموت
 ومن موكل على الله فهو حسبه **رابعها** القناعة وهي تسود عن الشهوات الدنيا
 والتمسحات الحيوانية كما هو الموت الا ما اضطر مر حاكم الانسان فلا يفر

ما بعد 30 في 60

في ضمن احد ما فوجد المنع عليه قلنا لا سلم ذلك لموازاة من فعل الوجود
 بان يكون معجوزا فيها واد كان معجوزا فيها فلا يرد ما ذكره الباقون
 ان قوله وهو المدلول ان كان مرتبة التوكل فليكن البور والتوكل في
 فلا فائدة في العود وان لم يكن كذلك فليكن ان يكون التوكل في العود
 وكل من فيها دليل وليس كذلك رجاءه انما يخارجه من تمة التوكل في العود
 الدور والتوكل في العود فلا فائدة في العود قلنا اما الدور في العود
 فيجوز حجابها فيما بعد واما الفائدة في العود في حصول الدليل الذي يكون
 مدلوله عينا فانه قال صاحب المنهج الدليل هو الذي يلزم من العلم الدليل
 المدلول فانه نظر في قوله الاول ان المدلول ما لا وجود له وتدل عليه
 من الحكمة فالصواب ان يقال الدليل هو الذي يلزم من العلم المدلول فليكن
 ذكر الامام نصر الدين الطوسي رحمه الله تعالى في شخص يحصل ان قلت الواو
 بالوجود اعلم ان يكون في من اذن الحايث في تملك التوكل المدلول المعلوم
 لان له وجودا في الدنيا فليكن **العلم** من حصول ارضي النفس العلم بذلك الحصول
 ولا يلزم من العلم شيء واحد العلم بالانها له وجود واد كان كذلك
 يلزم من العلم بالعدم العلم بوجوده الذي لا يتحقق هذا المقام ان الدليل
 اربعة اقسام قسم يتدل بوجوده على وجود شيء آخر كما يتدل بطلوع
 الشمس على وجود النهار وقسم يتدل بعدمه على عدم شيء آخر كما يتدل بعدم
 طلوع الشمس على عدم وجود النهار وقسم يتدل بوجوده على عدم شيء آخر كما
 يتدل بوجوده على عدم شيء على عدم الدليل وقسم يتدل بعدمه على وجود شيء آخر
 كما يتدل بعدم طلوع الشمس على وجود الدليل فذلك ترك المصنف العلم بالوجود
 ليشمل التوكل في جميع الاقسام الثاني ان الدليل مضاف للمدلول وتوكل احد
 المشاهدين بالآخر غير جائز وجوابه ان الدليل والمدلول قائما وعارضة
 لما وتوكل احدهما بالآخر باعتبار الذات لا باعتبار الصفة والصفات

باعتبار الصفة لا باعتبار الذات **الثاني** ان المدلول لا وجوده **الاول**
 الرابع انه يلزم منه الدور لان معرفة الدليل متوقف على معرفة المدلول **معرفة**
 المدلول متوقف على معرفة الدليل **الاول** المدلول من الذي يلزم من العلم بالدليل
 وجوابه من وجهين **الاول** ان المراد بالمدلول هنا التقديري **الا** اصطلاح الموقوف
 على الدليل المدلول **الا** اصطلاح المعنوي فلا دور **الثاني** ان هذا التوقف
 الى مرتبة ان شيئا ما ينبغي دليلا وشيئا ما ينبغي مدلولاً ولكن لا يتوقف ان
 انها ينبغي ذلك فثبت ان الدليل هو الذي يكون العلم بمنزلة للعلم ما هو
 قبله **فانه** نظر لان مرتبة الشيء لا يكون بالنسبة لشيء شخص دون شخص بل ينبغي
 ان يكون مرتبة بالنسبة الى كل الاشخاص وجوابه ان الشيء قد يكون غير
 عن التوقف عن شخص دون شخص او قد يكون متوقف الشيء بالنسبة لشيء
 الخامس ان العلم بالدليل سابق على العلم بالمدلول فتوهم المدلول متوقف
 الدليل كان العلم بالمدلول سابقا على العلم بالدليل فلزم الدور وجوابه
 منع لزوم الدور او التوقف بالمدلول متوقف على التوقف بالدليل ولا يلزم
 التوقف بالدليل على التوقف بالمدلول حتى يلزم الدور بل تصور الدليل متوقف
 على تصور المدلول فلا دور واعلم ان الدليل مطلقا ينقسم الى قسمين **الاول** شيئا
 عقلي ونفسي وركب منهما **والثاني** غير متحقق لان حصول العلم متوقف
 او متوقف على صدق القائل والعلم بذلك لو كان متوقفاً فانه يلزم
 الدور **والثاني** يلزم التسلسل فثبت انه فساد كونه العلم فلا يكون له حقيقة
 ما قلنا المحض كالحساس والاشياء والتشكيل والتركيب كالكسابة والاشياء
 وانما انحصر الدليل العقلي بهذه الثلاثة لانه ان كان استدلالاً لا يجري
 فهو الاستدلال وان كان استدلالاً لا يجري على جرحي او فهو التشكيك
 المتقاربات فثبت ويتبين ان العلم انما ان الدليل ان كان مركباً من
 المتعينة الصدق كانه يمتنع المدلول انما قطعي وليس كذلك وانما

من علم التبيين

في العلم بالمدلول
 في العلم بالمدلول
 في العلم بالمدلول

في العلم بالمدلول **الثاني** وكذا في القسم الثاني ان معرفة المدلول مدونه لا سافة
 المتوقف على العلم وج لا يتوقفه المنع لوجوب توقف المدلول على العلم بالمدلول
 واعلم ان العلم في علم النظر اذا اطلقت فلا قد يكون المراد بالعلم **الثاني**
 واما في منها يظهر مع التوقف كالتوقف **الثاني** والعلم بالمادة غير ذلك
 والتعليل متوقف على الشيء **الاول** التعليل لغة شئ بعد شئ وجبتي
 مرة بعد اخرى **والثاني** على ما قاله المفسر متوقف على الشيء المطلوب
 اوفيه وانما العلم بالمدلول ليس العلم بالعلم بالمدلول كقول العالم
 حادثة لانه متوقف على كل مبحث خاص والعالم حادثة بالتعليل في معرفة المدلول
 بالعلم على المدلول **الثاني** نظر من وجهين **الاول** ان التوقف غير جامع لخروج
 بالمدلول المسألة على علمه كالا استدلال بالذات على بعضه انما اذا اصدق
 انه يقين على الشيء بل متوقف على الشيء وجوابه منع عدم صدقه عليه ان العلم
 المسألة على العلم بالعلم فهذا الاعتقاد يصدق عليه انه يقين على الشيء في العلم
 اذا العلم من حيث هي اعم من ان يكون عليه في نفس الامر او لا يكون الثاني ان العلم
 بالعلم في قوله يقين على الشيء العلم انما هو باطل لعدم دلالة العلم على
 انخاص وان اراد بها العلم الناقص فهو ايضا باطل انما اولها انما
 واما ثانياً لان العلم بالعلم الناقص لا يسلم العلم بالمدلول وان اردتم
 فهو انما باطل لانه العلم بعلم علم عبادته كما متوقف عليه وجود الشيء والعلم
 هذا الشيء لا يسلم العلم بالشيء الموقوف لكونه ان يكون ذلك الموقوف عليه اعم
 منه والعلم بالعلم لا يسلم العلم بالخاص فان قلت المراد بالعلم ههنا
 العلم انما عليه لما ذكرتم ان العلم لا قد عتدتم من العلم انما عليه كذا
 ذلك كمن العلم انما عليه قد يكون اعم والعلم بالعلم لا يسلم العلم بالمدلول
 قال صاحب الهندسة التعليل هو انما العلم الذي هو الموقوف الى الاشياء كاشكال
 الذي من انما الى الذات والاستدلال هو انما العلم الذي هو الموقوف الى الموقوف

المستند

كما سألته عن الدخان الى النار واغترض عليه ان المشهور ان اهل العلم
 يقولون مستند على ذلك ويقتل اذا كان في تقرير الدليل وهو مستند
 القول انه في تقرير الدليل والبرهان عن الاشياء في تصحيح بحسب عرفهم ان
 سأل انما اسأل الذين فاقصواب ان يقال ان التعليل هو تقرير شئ
 المؤثر بالبيان الاثر والاستدلال هو تقرير شئ الاثر بالبيان المؤثر بالاستدلال
 في عرف اهل العلم هو تقرير الدليل بالبيان المدلول سواء كان ذلك من الاثر
 المؤثر او بالعكس او من احد الطرفين الى الآخر **فقال** في الملازمة هي كون
 الحكم مقتضا لا في الاول هو المرفوع والثاني هو اللازم **وقال** الملازمة
 والمرفوع والملازم معني واحد ومعني كونه امتناع انكار ان في معنى الملازمة
 على ما قال المصنف هي كون الحكم مقتضا لا في معنى ان الحكم يجب لوجود
 وقوع حكم آخر اقتضا ضرورة الحكم الاول لشيء من لوازمه وانما في معنى
 لازما والمراد بالحكم هنا التجبري التبعي والمراد بالمقتضى العلة اعم من ان
 يكون باثما او ناقضا هكذا قبل وقته نظر اذا مقتضى التام هو الملازمة
 وايضا لازم ان لا يكون التوهم عابثا فخرج الملازمة التي هي الملازمة
 اذا كان المرفوع معلولا والملازم علمه او معلولا عليه واحدة بل المراد
 بالمقتضى المستلزم سواء كان علمه او معلولا او قوله مقتضا يخرج الاتفاقيات
 فان كون الانسان ناطقا لا يقتضي كون الكارما بها بل صدقة على مقتضى
 صدقة انما هو لحد الاتفاق لا لعلاقة تحقق بينهما الاقتضا والملازم قد يكون
 اعم من المرفوع كما يقتضيه النسبة لا الانسان وقد يكون مساويا للمرفوع كما يقتضيه
 بالنسبة اليه والملازمة الاولى هي ملازمة عامة والثانية ملازمة خاصة وانما
 الملك والجنس والنبوة ناطق اما الملك فانه جنس بسيط فوجوده ممكن
 غير باينة والنبوة الاخر لا يخرج الانسان وانما الجنس فانه حيوان موافق
 شعبة اعم من شاة ان يتركب اشكال مختلفة وانما النبوة ففهم اذا
 كان

واذا كان كذلك فلا يكون الناطق مساويا للانسان فليس المراد بالنسبة
 هنا ما يخرج على الجنان لا ما يجرى على الانسان وليس الملك والجنس جنس
 على جنس النبوة او النبوة ان النطق اما خارج او داخل كذا قلنا
 اما بالنسبة او بالنبوة فالاول ليس مقتضا بالانسان والثاني هو مقتضى الانسان
 والثالث هو حاجة او فضل للملك ورسم حاجته ان اللازم لا يمكن
 يكون اخفى من المرفوع ولا يلزم وجود المرفوع بدون اللازم وهو في حقيقة
 من وجبت اما اولها فلا سلم ان المرفوع لو كان اعم من اللازم يلزم وجود المرفوع
 بدون اللازم او لا يلزم كون الشيء اعم من شئ آخر ان يوجد بدون شئ
 احكام وجود المرفوع بدون لازمه وجوابه انه ان ارد بالاعم ما هو اعم
 المنهوم فسلم كمن الكلام هنا في الاعم بحسب التعريف ان ارد به ما هو اعم
 بحسب العرف فمتوخ وانما ناطقنا ذكره ليس مستقما على الاطلاق بل
 الملازمة الكلية والاماني الخصة فلا فان اللازم من قولنا قد يكون اذا كان
 المحصور موجودا كان الانسان موجودا اخفى من المرفوع واعلم ان
 المرفوع اللازم قد يكون مقتضا العلة للعول كقولنا كلما كانت الشمس
 طالعة كان النهار موجودا وقد يكون مقتضا العلة للعكس كقولنا كلما
 وقد يكون مقتضا احد العلولين للآخر كقولنا ان كان النهار موجودا كان
 قون الاقنى مقتضا فانها معلولا عليه واحدة وهي طلوع الشمس فان العلة
 تحتها محقق للعول فكل ذلك العلول لا متاع محقق العلول من علمه وكذلك
 احد العلولين فان محقق احدهما يقتضي محقق الآخر وذلك لانه كلما محقق احد
 العلولين محقق العلة وكلما محقق العلة محقق العلول الآخر لكونها علمه لهما
 محقق احد العلولين محقق الآخر وقد يكون مقتضا احد المتضامين للآخر كقولنا
 ان كان زيد ابنا عمر وعمر ابيه وفي هذا المقام اعتراضات اولها ان التوهم
 لا يتناول الملازمة التي هي شرطية لا الملازمة التي هي الترددية

ان الموضوع المحل

اما اذا دل على ان كل واحد من طريقتي الشرطية او المحتمل التصديق والكذب
 يستلزم في الشرط والجزاء بهما فلم يكن الحكم ملزوما ولا لازما لان
 محتمل التصديق والكذب واذا كان كذلك لم يكن من الملتزم واللازم
 الثاني فظاهر وانما جواب عن الاول لا يتلزم الملتزم واللازم لان
 التصديق والكذب فان الملتزم في قولنا كلما كان الشمس طالعه فان السور لا يكون
 موقوفنا الشمس طالعه لا قولنا كلما كانت الشمس طالعه فان السور لا يكون
 طرفي القضية ولا لا يحتاج في الاشارة الى آفة وتسلل وقولنا الشمس طالعه
 محتمل للتصديق والكذب وان لم يمتثلها المجموع وكذا اللازم موقوفنا انما يجوز
 وانما محتملها وانما اجواب عن الثاني قد قيل ان معنى الملازمة بين المؤثر
 ومؤثره كلما تحقق احد المؤثرين تحقق الاخر لعلاقة فكلون التوفيق متساوي
 فكذا بينهما الثاني ان ما ذكرتم من الدليل على وجوب الملازمة بين معلولي
 واحدة غير صحيح لان المعلوم للعلة من حيث المعلولة واستلزام العلة
 للمعلول من حيث العلية فلا يكون الوسط متحدا وانما يتحقق بالعكس لا بالوجوب
 والعقل الثاني فانها معلولان للعقل الاول وليس بينهما ملازمة لجواز تحقق
 كل منهما مع الذمول من الآخرة نعم لو كان لكل واحد من المعلولين مدخل
 على الآخر لكان بينهما ملازمة كما في السور والصورة **الثالث** ان الملازمة
 بين المتضادين اما داخلية في الملازمة التي بين معلولي علة واحدة او خارجية
 الى بين العلة والمعلول فان المضاف ان كان حقيقيا كما لا يوجب في الحقيقة
 داخلية في الاولى فان الابوة البتة معلولتان لعلة واحدة من دون ضرورة
 يتولد من لطيفة حيوان آخرة فان عند العقل محصل اضافان حقيقيان العقل
 وحاصل الابوة البتة ان كان مشورا كما لا بد من فكون داخلية في الحقيقة
 فوات انان على لذات الابن الرابع ملازمة بين الشئين اصلا لا بالاشتراك
 لكانت غير اللازم الملتزم كونها نسبة بينهما ولا يجوز ان يكون لازما
 او

او لا يكون فان لم يكن لازما ممكن امكان اللازم من الملتزم وان كان نسبة
 لازمة فتشخص ملازمة اخرى بالضرورة فلم التسلسل وموجب وجوبه اما اذا دل
 ما ذكرتم من الدليل انه استلزم الملتزم فتشخص الملازمة الا فلا يلزم من الملازمة
 وانما ثانيا فنحن ان اللازم غير لازم قوله على انك لا يمكن الملازم من الملتزم
 فكلما يتحقق لجواز ان لا يكون من شئين ملازمة مع اصناع تحقيق كل منهما
 الآخر كقولنا كلما كان الانسان حيوانا كان الله تعالى موجودا او اعلم ان
 الملازمة لا تستلزم وجود الملتزم والا الى وجود اللازم فجاز الملازمة بين
 وبين الوجود من شئ الملتزم العدم واللازم الوجود اما عكس ذلك صحيح والا
 يلزم وجوب الملتزم من اللازم اما انها لا تستلزم وجود الملازم فلانها لو كانت
 مشتركة اليه يلزم من ملازمة احد النقيضين ان يكون النقيض الآخر لازما
 اني اصلا ولا يلزم الجمع بين النقيضين وبطلانها ظاهر وانما انها لا تستلزم وجود
 اللازم فلانها لو كانت مشتركة اليه يلزم من ملازمة احد النقيضين ان لا يكون
 النقيض الآخر لازما اصلا والا يلزم الجمع بين النقيضين ولا شك في ان نسبة كل
 واحد من النقيضين لكثير الاشياء فان طلب الملازمة نسبة بين الملتزم واللازم
 ونسبة بين الشئين على سبيلها ذلك كس قد لا يستلزم وجودهما لان
 الشئ يكون بحسب خفايا الاشياء فلا يحتاج الى وجودها كما لا يمكن ولا يصح
 فان كون الشئ متصفا بدون الآخر او ممكنا للآخر انما يكون بحسب حقيقة
 الى وجودهما وقد يكون بحسب وجوده كما لمعه والتقدم والآخر فانه لا يلزم
 في نهاية العقل اللازم مواضع تحقق الملتزم الا عند تحقق اللازم في
 الملتزم متصفا بدون اللازم ولا يكون متصفا عند تحقق اللازم وعلمه
 من وجوب الاول انه مشتمل على الدور وذلك لان اللازم ما هو في مرتبة
 الملتزم واللازم او الملتزم هو ما يتعلق به لتوهم شي واللازم هو ما قام
 اللازم ولا خلاف ان اللازم واللازم معني واحد كما في قوله لا دور

جوابه لما اولا فلا سلم لزوم الدور لجواز ان يكون المعرف لغويا والمعرف
 اصطلاحيا ولما انا فلان هذا النوع نسبة من نوع ان شيئا ما قال
 اللازم وثبتا فقال له اللازم ويؤمن ايضا ان الشيء اللازم محقق بدون
 الشيء اللازم ولكن لا يؤمن ان اللازم هو هذا الاقتناع فقال اللازم
 هو اقتناع محقق اللازم لا عند محقق اللازم **والاولى** ان قال اللازم
 هو اقتناع محقق منهم **الا** عند محقق منهم **او** اني الاقتناع محقق محقق **الاولى**
 الثاني **ج** احواله فانه لا محقق **فالتلازم** في التحقيق هو الاقتناع بالغير المعرف
 هو عدم محقق منهم **او** الثاني اللازم لو كان هذا الاقتناع هو محقق
 عند محقق اللازم **و** **ج** يلزم ان **اللازم** بين صادقين وطحا **اللازم**
 باطل فاللازم مثله **ج** جوابه منع محقق الاقتناع الذي هو اللازم عند
 محقق اللازم فان الاقتناع الذي هو اللازم هو الاقتناع بالغير الذي معناه
 انه لو لم يكن الشيء اللازم محققا يلزم ان يكون الشيء ملزوما محققا بوجه
 عدم تحققه **والاشكل** ان هذا المعنى ثابت على تقدير محقق اللازم او على
 الاستدراك **يقول** ان الشيء المحقق الذي هو اللازم لو لم يكن محققا لكان
 اللازم مستغابا بواسطة عدم تحققه **الثالث** قد يكون اللازم محققا لانه
 يمكن زواله على تقدير محقق اللازم كقوله تعالى لو كان فيها آية **الا** الله
 نفسه **و** كقولنا لو كان اقتناع النصفين محققا لكان احد النصفين محققا
ج جوابه منع جواز محقق الشك الذي من الله وانما اياها يلزم من تميز
 قدره الله تعالى **و** كذا في المثال الثاني **وقد** نظر لان المحقق لنفسه
 المخصوص مستلزم لنفسه الضاد من جهة هو فليزم ان كان هذا اقتناع
 امكان الشك الذي من الله **قال** **والدور** ان موثبه في على
 الشيء الذي له صلوح العلية **اقول** **الدور** ان اخذ الشك فان وصل
 المحرك في اليك **واصطلاحا** موثبه في على الشيء الذي له صلوح العلية
 كرت

بكلية

كرتية الاسماء على شربة التوسا **والشي** **الاول** سمي **دورا** الثاني
 مدارا **وقد** موثبه **الاش** على الشيء **الوجود** مرة بعد اخرى **والمراد** ان
 حصول الشيء عند حصول شيء **او** حصول الهاد عند حصول الشيء **والمراد**
 بصلوح العلية صحة تعليل الاثر بذلك الشيء كصحة تعليل الاستفهام بترتيب
 التوسا قوله **ترتيب** الشيء على الشيء بناء على الجنس لقوله **الدور** ان وقوعه من
 المداورة بجميع اقسامها وقوله الذي له صلوح العلية بناء على الفصل **المراد** ان
دوران الشرط مع الشروط المساوي **دوران** احد المتضادين **من** **الاول** **والثاني**
 مع المتعادل **المساوي** **واحد** **محلولى** **عليه** **واحدة** **مع** **الآخر** **والمراد** من العرف في
 واحدا من التعريفين **نظرا** **اما** **الاول** **فانه** **غير** **مترابح** **لدخول** **الاتفاقيات** **فيه** **كوجود**
الكنز **عند** **غير** **مترابح** **فلو** **قد** **التعرف** **فولما** **عز** **بعد** **آخر** **لتخرج** **الاتفاقيات**
لكان **مستغابا** **فان** **قلت** **الساجدة** **في** **الاشد** **لتخرج** **الاتفاقيات** **بقوله** **ترتيب**
الشي **او** **الترتيب** **الذي** **انما** **يخلص** **حشبه** **يكون** **وانما** **او** **اكثر** **بما** **لا** **يكون**
فوك **مرة** **فلو** **اورد** **هذا** **الاشد** **يكون** **للتوضيح** **لا** **لا** **اخر** **ازمن** **في** **قلت** **ان**
الترتيب **على** **ما** **قصر** **الاشد** **موجود** **شي** **عند** **حصول** **شي** **آخر** **كما** **في** **المراد**
ان **الدوام** **والا** **كثير** **لا** **يتم** **منه** **وما** **قبل** **ان** **الاتفاقيات** **تخرج** **بقوله** **صلوح**
العلية **لان** **المداورة** **في** **الاتفاقيات** **يدور** **ان** **يكون** **عليه** **للايد** **لان** **الاتفاقيات**
امور **ممكنة** **فلا** **يتم** **بدون** **العلية** **ولكن** **سئلنا** **انها** **تخرج** **بدون** **ما** **ذكر** **لما** **للتد**
لكن **ابراد** **وكذا** **اليد** **في** **هذا** **النوع** **في** **الاحكام** **لان** **الجزء** **او** **الكل** **يعلية**
المداورة **لا** **يتم** **الا** **بعد** **ترتيب** **الدايد** **عليه** **مرة** **بعد** **لغوي** **فان** **سئل** **السؤال**
فان **الجزء** **يعلية** **الاسماء** **الضوء** **انما** **يتم** **بالخبرة** **والجودة** **انما** **يتم** **بالعلم**
المش **بذات** **المكررة** **فالتصواب** **ان** **قال** **موثبه** **الاش** **على** **الشي** **الذي** **له**
صلوح **العلية** **مرة** **بعد** **آخر** **وانما** **الباقي** **فلا** **انه** **غير** **طامع** **لزوج** **الدوران** **للعدي**
عنه **على** **ما** **لا** **يخرج** **قال** **انما** **يعرف** **او** **عز** **او** **صا** **والاول** **هو** **الاول**

كرتية الاسماء على شربة التوسا
 مدارا وقوله موثبه الاش على الشيء الوجود مرة بعد اخرى والمراد ان حصول الشيء عند حصول شيء او حصول الهاد عند حصول الشيء والمراد بصلوح العلية صحة تعليل الاثر بذلك الشيء كصحة تعليل الاستفهام بترتيب التوسا قوله ترتيب الشيء على الشيء بناء على الجنس لقوله الدور ان وقوعه من المداورة بجميع اقسامها وقوله الذي له صلوح العلية بناء على الفصل المراد ان دوران الشرط مع الشروط المساوي دوران احد المتضادين من الاول والثاني مع المتعادل المساوي واحد محلولى عليه واحدة مع الآخر والمراد من العرف في واحدا من التعريفين نظرا اما الاول فانه غير مترابح لدخول الاتفاقيات فيه كوجود الكنز عند غير مترابح فلوقد التعرف فولما عز بعد آخر لتخرج الاتفاقيات لكان مستغابا فان قلت الساجدة في الاشد لتخرج الاتفاقيات بقوله ترتيب الشي او الترتيب الذي انما يخلص حشبه يكون وانما او اكثر بما لا يكون فوك مرة فلواورد هذا الاشد يكون للتوضيح لا لا اخر ازمن في قلت ان الترتيب على ما قصر الاشد موجود شي عند حصول شي آخر كما في المراد ان الدوام والاكثر لا يتم منه وما قبل ان الاتفاقيات تخرج بقوله صلوح العلية لان المداورة في الاتفاقيات يدور ان يكون عليه لا يدور لان الاتفاقيات امور ممكنة فلا يتم بدون العلية ولكن سئلنا انها تخرج بدون ما ذكر كما في التد لكن ابراد وكذا اليد في هذا النوع في الاحكام لان الجزء او الكل يعلية المداورة لا يتم الا بعد ترتيب الدايد عليه مرة بعد لغوي فان سئل السؤال فان الجزء يعلية الاسماء الضوء انما يتم بالخبرة والجودة انما يتم بالعلم المش بذات المكررة فالتصواب ان قال موثبه الاش على الشي الذي له صلوح العلية مرة بعد آخر وانما الباقي فلا انه غير طامع لزوج الدوران للعدي عنه على ما لا يخرج قال انما يعرف او عز او صا والاول هو الاول

والثاني هو المدار **اقول** الدوران على ثلثة اقسام الاول ان يكون
 المدار مدارا الدوران وجوه لا عددا كشر السكونيات لا سهال فانه اذا
 وجد وجه لا سهال اما اذا اعدم فلا يلزم عدم الاسهال لجواز ان يحصل
 بدو آخر **والثاني** ان يكون المدار مدارا عددا لا وجوها كما يحسب علم
 فانه اذا لم يوجد لم توجد العلم اما اذا وجد فلا يلزم ان توجد العلم **والثالث**
 ان يكون المدار مدارا وجوها وعددا على معنى انه كلما وجد المدار وجد
 وكلما اعدم المدار اعدم كثرنا الباقية عن المحض لوجوه الترجيم عليه فانه كما وجد
 بحد الترجيم وكلما لم يوجد لم يجد **واعلم** ان الدوران غير المدار والدوران لان
 ترتب الشيء على الشيء غيرهما كونه نسبة بينهما ولا يتوقف كل منهما على الآخر
 في اللازم ان النسبة بين الشئين قد يكون بحسب خباياهما فلا يحتاج الى وجودهما
 كما لا مكان في الاشياء **والثاني** الدوران غير الملازمة لان اللازم لا يمكن
 ان يكونا غير الملازم والدوران يكونان معا في المدار كما لا سهال في السكونيات
 واعلم ان الملازمة من وجه لتصادقهما معاني المادة التي يكون الملازم بها
 على اللازم ولصدق الملازمة بدون الدوران في المادة التي يكون الملازم بها
 معلوما للازم ولصدق الدوران بدون الملازمة في المادة التي يكون الدوران
 الا انهما في المدار **وبعض** ان تعلم ان الدوران اما ان يكون اوجزا
 فالحال يتوقف الدوران على المدار في جميعها فان شوب المدار في جميع الصور
 ويتوقف الدوران على المدار في بعضها وان شوب المدار في بعض الصور **قال**
 والمناقضة هي منع مقدم الدليل **اقول** المناقضة لغة عبارة عن انكار
 احد القولين بالآخر **واما** اصطلاحا هي منع مقدم معناه الدليل واللام
 يمنع المقدمه طلب الدليل والمقدمه تطلق بارة على ما يتوقف عليه الالزام
 وبارة على قضيه جعليه **قال** فليس بارة على ما يتوقف عليه صحة الدليل
 بالمقدمه هنا احد المعنيين الاخرين وهو المناقضة كما اذا كان المقطع بحسب
 الزكوة

عدم المدار

في جميع الصور

انما جاء المركب عبارة
عن ما في الجملتين
احد من الجملتين

الزكوة في الجملتين فعليه ان يكونا زكوة امراكم وهذا النقص متبادل للكل
 فيجوز زكوة فيه فتكون السائل **ان** نسلم ان الشخص متبادل للكل وانما
 ذلك لولم يكن الوجوب فيه مستلزما لضرر التقيض فذلك المنع هو المنع
 وكما اذا قال **المحقق** لو وجبت الزكوة في الجملتين لوجب على الصبي الملازم
 مستلزم لاجتماع المركب اما عندنا فلكونه حليا واما عندكم فلكونه
 للصفة **بيان** الملازمة انه لو لم يوجب الزكوة في حلي الصبي على قدر وجوب
 الزكوة في الجملتين يلزم الاتفاق بالضرورة وهو مستلزم ان يكون الالزام
 من ان يكون واقعا على هذا التدبر او لا يكون فان كان واقعا فظاهر
 وان لم يكن واقعا فذلك لانه يلزم حصول الوجوب على قدر الاستحسان والعدم
 يلزم ان يكون الوجوب على قدر الاستحسان والعدم فيعكس النقص لان يكون
 حصول العدم من لوازم حصول الوجوب وهو باطل فتقول **ان** لا يلزم الاستحسان
 بعكس النقص وانما انعكس ان لو كان لا يتحمل الوجوب من لوازم الالزام
 وهو ممنوع وليس فان **المحقق** لا يتحمل الوجوب لانه على قدر حصول العدم
 لما يتبنا وكل ما هو ثابت على تدبر فهو من لوازمه فتقول **السائل** لا نسلم ان
 حاشية على تدبر وهو من لوازمه لا بد له من دليل وما ذكره السائل في الصور
 موافقا لقضيه **المحقق** ان بحسب معناه بان الشيء اذا كان ثابتا على قدر
 تعلقه المعجبة انما يثبت على هذا التدبر او اذا كان كذلك فيسحق الاستحسان
 عن هذا التدبر **والا** يلزم خلف المحاول عن علته المنجزة وهو محال كما في
 وفيه **وقال** **السائل** ان يقول لو كان المناقضة هي منع مقدم الدليل والدليل
 بنسبه لكان ان نسبة لتشكل الصورة التي لم يمنع السائل فيها مقدم الدليل
 بل الدليل نفسه كما اذا استدل المحقق بنقض غير ثابت ومنع السائل صورة
 كما يتبين **المحقق** بحسب الزكوة في حلي الشيء كونه على الجملتين زكوة ومنع السائل
 بان يقول لا نسلم ان الشيء عليه قال في الجملتين زكوة **وبعض** ان يعلم ان شرط

المتناقضة كما يكون المدة من الأوليات والأول المستلزمات والأول المستلزمات
 وأما إذا كانت من التوحيات أو الحداثيات أو التوحيات فمقتضىها أنها
 ليست بحجة على التمسك **قال** والمعارضه هي إقامه الدليل على خلاف ما إقام
 الدليل عليه **الحكم** **أقول** المعارضه هي المناقضه على سبيل المثاله **المتناقضه**
 هي إقامه الدليل على خلاف ما إقام الدليل عليه **الحكم** كما إذا قال المطل كسب
 الزكوة في حق النبي لقوله عليه السلام في الحلي زكوة قال السائل وما ذكرتم
 ذلك على ما أوجبتم كسبها ما ينافيه وهو قوله عليه السلام لا زكوة في الحلي كما إذا
 قال المطل كسب الزكوة على المدين لو جسد على الفقير والأول مستلزم
 بالأول **قال** أما المدازم فإنها لو لم يجسد على هذا القدر لم يلزم الاقتراح وهو
 لأن شمول الوجوب لا يمتنع من أن يكون ما شاء على ذلك القدر أو لا يكون
 فإن كان ما شاء فظاهر أن لم يكن ما ينافيه شمول الوجوب على هذا القدر
 في يلزم أن يكون شمول العدم ما شاء على تقدير شمول الوجوب **والأول** يلزم أن
 يكون **الشمول** العدم من لوازم **الشمول** الوجوب فيلزم أن يكون شمول
 من لوازم شمول العدم بحكم عكس العكس وهو محال وإذا ثبت شمول العدم
 هذا القدر لم يلزم أن لا يفرق أيضا **بطل** السائل حارب المطل
 على سبيل المعارضه وإن دل ذلكم على عدم وجوب الزكوة على المدين
 كسب عندنا ما يدل على وجوب الزكوة عليه ومما أن مدار وجوب الزكوة
 على المدين وجوده أو عدمه أو ملزومه كالأرادة من النصوص المختصة
 بآية **لأن** الافتراق بين شمول العدم للدار والملازم وبين الافتراق
 بينهما أما أن يكون محققا أو لا يكون فإن لم يكن محققا فكل واحد منهما
 محقق أحدهما وإن كان محققا فإن محقق الآخر فيتحقق الافتراق فيحتمل أحدهما
 أو يتحقق الآخر **والافتراق** ليس قارا لأحدهما فجعل تقدير محققه **والافتراق**
 فيتحقق أحدهما **والافتراق** لا يكون مدارا بل فيتحقق أما المدار أو الملازم
 فمعلوم

فيلزم الوجوب على المدين لثبوت مداره أو ملزومه **والسائل** إن يقول
 إن التوحيات المذكورة غير مانعة أما أولا فإنه لا يستدل شخص على حدوث العالم
 وشخص آخر على وجود صانع بهذين على التوحيات المذكورة ويمكن أن يجاب عنه بأن
 المراد بالجلال الماخوذ في توحيات المعارضه أما التمسك بالصدق فإن **بطل** **المتناقضه**
 العام وإرادته الخاص وهو غير جائز **بطل** التمسك بحكم مد خصصه بالتمسك أو بالصدق
 وأما ما شاء فمدخل الغيب فيه مثلا أو قال المطل كسب الزكوة في الحلي لقوله
 عليه السلام لا زكوة إلا لكم وهذا النص مساوئ الحلي الزاع في الزكوة فيه مسوده
 السائل **لأن** النص مساوئ الحلي الزاع على النص مساوئ الزكوة كان مساوئ
 لأن مساوئ **لأن** في الجوامع يكون المالبه مشتركه بينهما كسب السائل لها ولا
 ثبت الوجوب فيهما كسب الوجوب مستلزم للزوم ضرر التمسك بملزم استاده الحلي
 ما تصوابه إن قال المعارضه هي تسليم الدليل منع الدلول وإقامه الدليل على
 من الدلول فإن **بطل** هذا التوحيات أيضا فاستدل **بطل** الدليل ومنع الدلول فينقض
 إلى التناقض وذلك لأن الدليل ملزم للدلول وتسليم الملازم مستلزم لتسليم
 الملازم وجوبه الملازم بدون اللازم **بطل** **لأن** تسليم الدليل مستلزم لتسليم
 الدلول وأما ملزم هذا لو كان تسليمه لصحة الاحتجاج فظهر كسب تسليمه لخاصة
 ذلك قال في المعارضه وإن دل ذلكم دون أن صح أو ثبت أو لم يستل ذلك
 كمن هذا في الدليل العظم في الشيء والمعارضه إنما تنفع في الشيء **لأن** الشيء **قال**
 والنقض هو مختلف الحكم عن الدليل **أقول** **النقض** لغة هو الكسر واصطلاحه
 هو مختلف الحكم المدعى بوثقه أو نفيه عن دليل المجهول الدال عليه ببعض الصور
 كما إذا قال المطل كسب الزكوة الحلي لقوله عليه السلام لا زكوة إلا لكم وهذا
 النص مساوئ الحلي فيجب الزكوة فيه فسموئ السائل فيحكم شما غير صحيح إذ
 لو صح فثبت الحكم في الثاني وأما ما عرك بالدليل **والسائل** إن يقول كسب
 توحيات النص على المعارضه **لأن** أن ثبت **لأن** النص إنما يثبت في الثاني

السند

والجائز فيه على نفس المدلول ويستحق أن تعلم أن السند في إطلاق المنع
 المذكور قد يطلق على صورة يوجد بها المعوق بدون المعوق وبالعكس يطلق
 على المناقضة كمن أطلق السند على الأول من مطلق وعلى الثاني من مقتضى
قال والسند ما يكون المنع مبنياً عليه **أقول** السند ما لا يكون
 المنع مبنياً عليه أي يكون مصححاً لوجود المنع أما في معنى الآخر أي في سبيل
 كما إذا كان المطلق التبعي شرطاً في موضوعه لتوابعه علم الأعمال بالقياسات
 وفيه البعض مساوئ لمحل النزاع فلم منه استراط التبعي في الموضوع
 السائل فسلم أن التبعي مساوئ له وأما مساوئ ذلك لو كان محل النزاع
 وأدامه أو دخلاً محتمة فقول السائل إنما يتناول ذلك لو كان محل النزاع
 وأدامه أو دخلاً محتمة فموجب السند المنع لأن منعه مبنياً عليه فليس معنى كونه
 مبنياً عليه هو أن يكون ملزوماً للمنع فاني وجود اللازم مبنياً على وجود الملزوم
 لأنه لا يحرم توجدهم اللازم لا يحصل إلا باحتمال وجود الملزوم على الإطلاق وعلى هذا
 لا يكون الجواب عن السند جوازاً عن المنع لأن الملزوم قد يكون أخص من
 والملزوم من نوعه أخص من نوع اللازم وهذا حال المحققين في هذا النظر أن
 الكلام على السند غير مجموع نعم لو كان المنع متحققاً فذكره السائل يكون
 مساوياً للمنع فلم من ارتفاعه ارتفاع المنع كمن المطلق كما على السائل
 السند في المذكور الكلام على السند مجموع عند قوم المحققين وقالوا لا
 لم يندفع السند ولا يجوز التمسك عليه فكيف فكر الجواب عن المنع مبنياً على
قال الفعل الثاني في ترتيب البحث **أقول** الترتيب لغة هو جعل كل
 في رتبة واحدة فلا حاشي جعل الأسماء الكثيرة كسب يطلق عليها اسم
 الواحد ويكون لبعض أجزائه نسبة إلى البعض بالقدم والتأخر وأنا نسف
 جعل الأشياء الكثيرة كسب يطلق عليها اسم الواحد سواء كان البعض
 نسبة إلى البعض بالقدم والتأخر أم لا فعلى أن يكون الترتيب علم من
 وأما

وأما أخبار الترتيب دون الترتيب لأن معنى الترتيب متغير في البحث إذ
 البحث له أحوال ثلاثة مترتبة بعضها على بعض وهي المبادئ والأوساط والنهايات
 فالمبادئ الدعاوى وتحرير المباحث منبر المدايب والأوساط هي الأدلة
 والنجح إلى استدلالها على الدعاوى والمخاطبة هي الدعاوى التي ينبغي الاستدلال بها
 إليها من الضرورية والمسلمات قبل الدور والتمسك واجتماع المقدمات
قال إذا استخرج المطلق في تقرير الأفعال والمدايب ولا يتوجه عليه المنع إلا
 ذلك بطريق الحكمة **أقول** قبل الخوض في المطلوبين رعدة من الزاوية إلى
 اعتبر لم الامام فوالله الذي نخره الله كبحه المناظر في حجة الأول بحجة على
 المناظر أنه يحزر عن الإجازة والافتقار الكلام عند المناظره للما يكون محلاً
 بالهم وأنني أن يحزر عن الطول في الكلام للمدايب طلاله وأننا لن يحزر
 على استعمال المناظر الغريبة البحث والزاوية أن يحزر عن استعمال اللفظ الجمل
 للجنس في التناول والجواز الخامس أن يحزر عن الفعل كلام الخصم قبل العلم
 بما هو وان لا يفتقر إلى إيراد ما هو قريب فلا بأس بالمطالبة عنها إذ الفعل كلامه
 قبل العلم بما هو إخراج المطالبة لا مادة والسادس أن يحزر عما لا يفعل
 المقصود بل لا يخرج الكلام عن القسط ولم يلزم البعد عن المقصود ولا يحصل
 في مجلس واحد وأما ما يحزر عن الشكل وضع الصورة والتمثيل لأن هذه العبادات
 كلها من خصائص مجال وتوحياتهم لأنهم يسترون بها جهلهم والظاهر أن يحزر
 في المناظره عن كان مبنياً على ما أذهبه الخصم وإحداه وما يتركه
 نظر المناظره وعدة ذمته وأما ما يحزر عن التحكيم فحقاً لا يصدر عنه
 كلام ضعيف لأن كل قول عليه الخصم الضعيف أو العرفي لا يقبله العقل
 من موزة عليه أحد لم يقدّر الاستدلال إلى البحث ومما يحزر عن المناظره
 يمكن من طمس الدليل عليه والثاني اللفظ شذم الاشادة أي التلطف
 بذلك المتصور لصبر المتصور من مناظره فله الثالث يحزر عن المناظره

وتخصيصه لأن الكلام من المحالين إنما يتوجه إلى ما حثته فلو لم يكن ذلك
 معينا ولا مستحقا لم تعلم أن دليل العقل مختص بشيء وليس كذلك
 بالنسبة إلى دليل الحاضر من كماله **فإن** العقل عند دعوى شرط الشيء بالوجود
 لا يرد بالثبوت موقفا **فإن** العقل لا يرد بالشرط بل بالكون بغير المشروط
 عليه دون وجود الموقر والمراد بالوجود اتصال الماء إلى الأعضاء **فإن**
 مع الشيء عندنا هذا إذا كان المصلحة غير من **فإن** إذا كان بنا فلا يحتاج
 إلى أن **فإن** ضرورة ذلك **فإن** شرط في المقصود ونقول إذا شرط العقل
 بغيره في قول الآية أي ذكر مدبرهم كما تقول الشيء شرط في الوجود عند
 الشيء فليس شرط عند أي حقيقة **فإن** لا يتوجه عليه المنع بأن يقول السائل
 لم قلته أن الشيء شرط في الوجود أولا **فإن** أنها شرط منه أول ما كان
 أنها شرط لأن ذلك أي مقرر أقوال الآية وذكر مدبرهم بطريق الحكيم
 فلا دخل عليها فانه لم يخبر عن كون الشيء شرطا في الوجود بل حكى عن الشيء
 بأنه قال كذا وعن كذا حقيقة بأنه قال كذا وإذا جعل فلا يتوجه عليه المنع
 لأن المنع طلب الدليل وكل من لم يكن عليه دليل لا يطلب عنه دليل
فإن يتوجه عليه طلب نصي العقل بأن يقول السائل أن الشيء
 قال كذا وأما حقيقته قال كذا فيجب على العقل نصي العقل عنها **فإن**
 يتوجه عليه طلب نصي العقل لأن العقل إنما يضع غير المتأخر مقام المتأخر
 فقد سئل أن شاء الله متقدمة أو متدنية مسئلة عند فكل الفهم **فإن**
 مسئلة عند المتأخر في علمه الجحد كما إذا قال العقل العالم حادث خلقا
 للممكن فعمل الممكن متأخر كما سئل أن شاء الله أن الواجب فاعل
 متأخر على أنه متقدم المتأخر وثبته حدوث العالم بناء على ذلك **فإن**
 إلا إذا انتقض ما قام الدليل على ما ادعاه السائل أما أن متقدم
 في شيء أولا منع أصلا فان لم يمنع فظاهر وان منع فاجبا ان يمنع مطلقا

تمام دليله وموانا يكون على مقدمة من مقدمات دليله أو بعد تمام دليله
 فان منع بمقدمة من مقدمات دليله فاما ان ينصرف مجرد المنع أو لم ينصرف
 فان لم ينصرف فاما ان يقول المستدل أول دليله والمستدل كما تقول لا سلم لا
 يجوز ان يكون كذا أو تقول لا سلم لزوم ذلك وانما يلزم هذا ان لو كان
 كذا وذلك هو المناقضة وان لم يقل مستدلا بل استدلال دليل على أنما ذلك
 المقدمة فذلك يسمى بالعصب **فإن** إذا انتقض العقل بالتمام الدليل
 على ما ادعاه في يتوجه المنع على العقل إلى ان تتم دليله فالسائل لا يخفى أنما
 ان منع العقل شيء من مقدمات دليله أو لا منعه أصلا بل سلم جميع مقدمات
 دليله فان لم يمنع أصلا فيستطع الكلام ويلزم الالتزام واليه أشار بقوله
 وان منعه فلا يخفى أما ان يكون قبل تمام الدليل أي قبل استلزامه فمدعى أو بعد تمامه
 فان كان قبل التمام فاما يمكن ذلك المنع على مقدمات الدليل سواء كان **فإن**
 على مقدمة واحدة أو على أكثر من **فإن** أما ان ينصرف مجرد المنع أو لم ينصرف
 لم ينصرف فاما ان يقول المستدل أو لا تقول هذه عليه أقسام وسمى الأول أي مجرد
 المنع والمنع مع المستد منقضا فمضا تنصليا لأنه منقذ مقدم معين **فإن**
 يصح قلت أحدها ان قال لا سلم هذا لا يجوز ان يكون كذا والثانية **فإن**
 لزوم ذلك وانما يلزم أنه لو كان كذا والثالثة **فإن** كنه هذا وان كان كذا **فإن**
 مجرد المنع كما إذا قال العقل يجب الركوة على قوله عليه أقوا كذا أو ما لكم
 وهذا النص مشاؤل على قول ان دليله لا سلم ان النص مشاؤل له **فإن**
 المنع المستدل كما إذا قال العقل فانه بعد دليله مستدبر المنع ان يكون
 بعد دليله مستقيم لا متعارض ان يكون الطبعية الواجبة مبنية لا شرعية **فإن**
 السائل لا سلم متعارض ذلك كذا أو انضابا **فإن** متعارض حسب الشرط
 مثل ان ينفي الركوة المستقيمة شرط ففهما على المكان الطبيعي ينفي الركوة
 بشرط عينها أو يقول لا سلم متعارض ذلك وانما يلزم ذلك لو لم يكن متضام

معينه
 ٢٢

بها كسب الشرف المحمدي والثالث وهو ان المنع مجرد المنع ولا يتناول
 المنع بل يستدل بدليل على انشاء تلك المقدمة التي منها قيل ان تلك
 على قبولها تسمى غصبا مثله كما اذا قال المحلل يجب الزكوة في كل لقوله عليه
 اذ واركة اموالكم ونها النص متناول للحق متناول السائل لا نسلم ان النص
 متناول له بل هو غير متناول له ولو كان متناولا له لثبت الحكم فيه لكنه غير
 فيه لقوله عليه لا زكوة في الحلي قل انما تسمى غصبا لان السائل اذا كان مستبصر
 منع المقدمة لا يكون معارضا فيكون العارضة منبذة عن العزم وقد غصب ذلك المنع
 وقسمه لان معنى قوله وقد غصب ذلك المنع انه قد غصب المنصب الذي هو المحل
 وفي التحقيق غصب المنصب الذي هو المحل عارضة لعدم تسليم الدليل بل غصب وهو السبيل
 الذي هو المحل عارضة وبذلك انما تسمى غصبا لان التعليق قبل اثبات كل المقدمة من
 المحلل ولا حق للسائل الا المنع المجرد او مع المستد لتبين صحة دليل المحلل
 او فسادها وشطط الحق طوتوض بدليل قد غصبه منصف المحلل تعلم مما ذكرنا
 ان الغصب يمنع مقدمة الدليل واقامة الدليل على انها قبل اقامة المحلل
 على ثبوتها سواء كان يلزم منه اثبات الحكم المتنازع فيه ضمنا او بالبرهان اطلاقا
 راي المنصب وقام على راي صاحب المقدمة فالغصب يمنع مقدمة مع اثبات الحكم
 المتنازع فيه وقسمه نظر انما اذا قلنا باننا ان هذا المنع انما تسمى غصبا لان
 التحليل قبل اثبات المقدمة المنوعة عن المحلل ولا حق للسائل الا المنع المجرد
 بالتحليل فقد غصب منصف المحلل ومن البتة انه يلزم منه ان يكون مستبصرا
 اثبات الحكم المتنازع فيه واقامة ثباته يلزم عدم نحصار المنع قبل اقامة
 في اقله المذكورة وذلك ظاهر **قال** وهو غير مسوع عند التحقيق لا سراج
 الجبظ في البحث **اول** الغصب لا يمتنع اليه في اصطلاح المحلل
 لا سراج الجبظ في البحث وذلك لانه لو جاز سماعه كما زان غصبه السائل
 منصب المحلل والمحلل منصب السائل فلزم الاشغال من الكلام الذي هو المنع

الى الكلام الذي هو الاشغال ويلزم من هذا ما كانا فيه دخلا لهما على
 طرفي التوجه والمقصود من قسم نعمان انما هو ان الغصب لا يمتنع
 اليه فلا يمتنع بالانزاع وقسمه نظر لجاز انشاء كلام احدنا الى حد
 منه املا مستطاع الكلام وحصله الانزاع او الامام وانما قال عند التحقيق
 اخر ازاعن الامام كل الذي يمتنع لانه قد منع الغصب وقال ان السائل قد يكون
 وفيه فتخرج ما قاله عن صورة الغصب ما في خبره من المثال المذكور في قوله
 لا نسلم ان الحلي راو بل هو غير راو اذ لو كان راوا لثبت الحكم فيه لكنه غير
 فيه لقوله عليه لا زكوة في الحلي فان قال المحلل را غصبه وهو غير مجموع فصول السائل
 هكذا الحلي غير راو من النص اذ لو كان راوا منه لكان راوا مع جميع فصول الامام
 كما كنتم في صورة النزاع واخرج عدم الاداء لكن جميع النوازم غير راو لقوله
 عليه لا زكوة في الحلي قد يكون قاضيا استنباطا واجبه السمع اذا كان واجبه
 السمع آخرا فسماعه والا تسماته اليه والاستقبال يدفعه او لا او لا قبل عليه
 اما اذا كان ما هو باطل فالاصل فيه ان الاجاب عنه وما لا يتوقع الا من
 في محض الاجاب فلا يتناول الاصل لا جله وانما ثباته فلا ان اجاب عن الغصب
 لا يمتنع من ان يكون جوابا عن نفس الغصب وهو باطل لان الغصب باطل لا يتناول
 والباطل لا يمتنع الاجاب املا او جوابا لما قبله من المنع وهو باطل لان
 اجاب عنه في كل لا يكون جوابا عن الغصب فان عليه التحق انه متناول لا نسلم انه لو كان
 باطلا لا يمتنع الاجاب لان هذا من النزاع فكيف يحل مقدمه قلت عن النزاع
 ان الغصب يمنع لان الباطل لا يمتنع الاجاب فان قلت ان المدعى ان الغصب
 منع بطرانه يسمع بطله سماعه غير متوجه لان التوجه ان لا يسمع التوجه وهو الذي
 فهو خارج عن التوجه **قال** نعم قد يتوجه ذلك بعد اقامة المحلل الدليل على ان
 المقدمة كما سئل في **قوله اول** معنى السائل في استدلاله بدليل على انشاء
 تلك المقدمة المنوعة لكن بعد اقامة المحلل الدليل على اثباتها قد يكون

اي بدعي
 اي بدعي
 غرض

في مقدمه الدليل وهي جائزة كما سيجي ولما كان المنع قبل تمام الدليل
مستعدا على المنع بعد تمام الدليل طبعا قدّمه وضعنا لواقع الموضوع ^{عليه}
قال وان منع تمام الدليل فذلك على قسمين فاما ان لا يسلم بعد تمام
بناء على تخلف الحكم عنه في شيء من الصور او يسلم الدليل ومنع المدلول
واستدل بما ينافي بون المدلول والاول هو النقص الاجمالي والثاني هو
المعارضه **اقول** ان منع السائل بعد تمام الدليل فذلك المنع على قسمين
احدهما ان لا يسلم الدليل لتخلف الحكم عنه في صورة من الصور ويسمى
اجماليا لان حاصله يرجع لما منع شيء من مقدمات الدليل على الاجمال
وان لم يسلمه لا تخلف الحكم عنه فهو مكابرة **ابن** الثاني ان يسلم الدليل
دون المدلول لدليل آخر فوجب خلافه ويسمى معارضة وان كان الدليل
فهو مكابرة ايضا لا يكتف الى العلم ان الدليل اذا كان قطعيا فائس
ان ساعد الخلف ذلك الدليل يلزم المدلول وسنطرح الكلام سواء كان
له في المدلول او لم يكن **ويبين** ان يعلم ان دليل المعارض ان كان غرض دليل
المعلق سعي ثباته فان كان صورته كصورته سعى معارضة بالمدلول **ابن** المعارض
بالغير مثال الاول كما اذا قال المعلق يجوز لان العلم ان يزوجه ابنة عمه
من نفسه لان الشيء الذي هو اخص من المدعى كما سطر الردح منها **ابن** ان
يكون واقعا في الواقع او لم يكن فان كان واقعا يلزم ثبوت صحة تزوجه وان
لم يكن واقعا بحسب ان يكون جواز تزوجه ثابتا في الجملة **ابن** لو لم يكن ثابتا
اصلا يلزم ان يكون الاخص مساويا للاعم لانه كلما ثبت ثبوت المدعى وكلما
لم يثبت لم يثبت فلا يكون الخاص خاصا **فصل** ان السائل لا يجوز لاجل
ان يزوجه ابنة عمه من نفسه لان الشيء الذي هو اخص من المدعى كعدم صحته
معهما **ابن** من ان يكون واقعا في الواقع ولا يكون فان كان واقعا يلزم
عدم جواز الردح وان لم يكن واقعا بحسب ان يكون عدم جواز الردح واقعا
في الجملة

في الجملة لانه لو لم يكن واقعا اصلا يلزم ان يكون من اخص مساويا للاعم
لانه كلما ثبت ثبوت المدعى وكلما لم يثبت لم يثبت فلا يكون الخاص خاصا
مثال الثاني كما اذا قال المعلق بحسب الركوة في حلي النساء **ابن** لو جئت
في حلي الصبيته واللازم منبذ بالا جماع المركب اما الملازمة فلا ان الوجوب
في حلي الصبيته ثابت على تدبير شمول الوجوب الثابت على تدبير شمول الوجوب
الثابت على تدبير الوجوب على النساء فكون الوجوب في حلي الصبيته ثابتا
تدبير الوجوب في حلي النساء اما ان الوجوب على الصبيته ثابت على التدبير
شمول الوجوب فظاهر واما ان شمول الوجوب على تدبير شمول الوجوب
فانه لو لم يثبت ثبوت شمول الوجوب على تدبير شمول الوجوب **ابن** لو لم
ان يثبت شمول الوجوب على تدبير شمول الوجوب بحكم فكس التقيض ويوجب واما
ان يثبت شمول الوجوب على تدبير الوجوب على النساء فظاهر وان الوجوب
في حلي الصبيته ثابت على تدبير الوجوب على النساء فلان الثابت على التدبير
على تدبير آخر ثابت على ذلك التدبير ان الثابت على التدبير الاثم من لوازم
ذلك التدبير **ابن** الاثم من لوازم شمول السائل هذا معارضه قبله **ابن** لو
ثبت عدم في حلي النساء فثبت عدم في المضروب **ابن** الاثم منبذ بالا جماع
بيان الملازمة ان عدم في المضروب ثابت على تدبير شمول عدم الثابت على تدبير
بعض شمول الوجوب الثابت على تدبير عدم في حلي النساء فكون عدم في
ثابتا على تدبير عدم في حلي النساء واما مثال الثالث فتدري في معرف المعارضه
قال فعلمنا ان النفس اما تفصيلي وتوالماتصه المذكوره او اجمالي ووجهه
ان ناله ما ذكرتم في الدليل غير صحيح لتخلف الحكم عنه في تلك الصورة ولما العا
فطرهما ان يقال ما ذكرتم من الدليل وان ظل على ثبوت المدلول وكفى عندنا
بما ينافيه **اقول** قد سمعنا ان النفس شمولي بالاشهر ان الاشهر على المصلحة
اعني النفس التفصيلي وتذكر ذكرنا وعلى النفس اجمالي ووجهه ان يقال ما ذكرتم

من ذلك غرض صحيح تمام مدعاة لانه لو كان صحيحا ثبت الحكم في كل صورة
من صور وجود الدليل عملاً بالدليل كنه ليس كذلك **مسألة** كما اذا قال
المعلق بنبذ الزكوة في الجلي قبا على المفروض وانجام منها جوا لماله
السائل انسلم ان المشرك علم اذ لو كان علم لوجب الزكوة في كل صورة
من صور وجود المشرك كنه ليس كذلك لوجود المشرك الذي هو الجاهل في
واجب امر فعدم وجوب الزكوة ثم لا يكون الدليل الذي استدل به
وجوب الزكوة صحيحا والا لمزم خلف المعلوم عن العلة واما المعارض
فتوجبها بان يقال ما ذكرتم من الدليل وان دل على ثبوت المدلول ولكن
عندنا ما ينافي ثبوته ومثاله قد ذكره فلا فائدة هنا ختمنا على الباب **باب**
واذا اشروع السائل في الدليل بعينه المعلق منها كاسائل ثم وبالعكس **اقول** اذا
شرح المعلق الذي هو السائل او لا في الدليل على انشاء ثبوت المدلول بعينه
منها كاسائل ثم وبالعكس بعينه اسائل منها كالمعلق ثم اذا انقض
المعلق الذي هو السائل او لا فاما ان منعه من شيء من مقدمات الدليل الا
اصلا فان لم ينعه وباعده ثم كلام المعارض ومحمل مقصوده ان الدليل
اذا تعارضنا ساقط لان كل واحد منهما مانع للآخر فاشارة متضاه وذلك
لا يمتنع الا بان يكون احد الدليلين قوة الآخر والا فليس المدلول الرابع ولم
يعارضه اصلا وان منعه فاجاب ان منع بتمام الدليل او مجرد فاقى شرح بطل
تمام الدليل فمضيه متناقضا وان منع بعد تمامه فتصير باقيا او معارضا وتخلص
المنصب **قال** وبالمعارضة والتقصي الاجمالي ثمانية اقسام في مقدمات الدليل
انها وذلك بالنسبة لما يمكن المدعى فكون معارضة وتقصي اجماليا بالنسبة
للمجموع الدليل متناقضة على سبيل المعارضة ومضمنا على طريق اجمالي
القول وبالمعارضة والتقصي اجمالي كما ما شأن مدعاه الدليل كذلك
قبل تمامه مثلا اذا منع السائل مدعاه من مقدمات الدليل فاقام المعلق على
صحها

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

صحتها وبقا فتقول السائل ما ذكرتم من الدليل غير صحيح فانه اذ لو صح فثبت
الحكم في تلك الصورة او فتقول وان قل وليكن على صحة المقدمة المذكورة فكن قد
ما فيها قولك وذلك اي تلك المعارضة بالنسبة الى تلك المقدمة التي وقعت المعارضة
فيها يكون معارضة وبالنسبة لمجموع الدليل يكون معارضة على سبيل المعارضة اما
انها معارضة فلو زودكم على مقدمه معينة من مدعى مجموع الدليل اما انما على
سبيل المعارضة فلانه تعتبر منها بما يقترن من المعارضة وكذا البعض فانه بالنسبة
الى المقدمة يكون نقضا اجماليا وبالنسبة الى مجموع الدليل يكون نقضا مفصليا
على سبيل الاجمال اما انه مفصل فلو زودكم على مقدمه معينة من مدعى مجموع الدليل اما
انه على سبيل الاجمال فلانه يعتبر عن البعض الاجمال وهذا بان ما وعدتم من قبل
بقوله كما سيجي **قال** هذا من طرق السائل وانما من طرق المعلق ما وادعوا مدعى
من مدعى دليله فلزم عليه دفعه اما بدليل او بتبيين كما قول العالم سخر لا تلي
نماذج الغرائب فيه من الحركات والآثار المختلفة **اول** لما فرغ من الباب الاول
والشرائط الى تعليل نصب السائل شروع في الآداب والشرائط الى تعليل
المعلق فان قلت لو قدم ما تعليل نصب المعلق ما تعليل نصب السائل لكان
اولي لتقدم المعلق على السائل لطبقا قلت ان الماخذ لا يحصل بالتعليل الا بعد
انهاض السائل بالتمسك بالاعتراض وهذا يبيح التقديم قبل التخصيص المقصود
للمعلق شرطا او ما ذكره المصنف منها وموان السائل او اسأل فذكر المعلق
ان لا يستعمل الاكواب بل يطلب على السائل توجه المنع وتبينه او ربما لا يمكن
من التوجه فيستلزم لو لم يفسده او يذكر حواه عند التوجه والتفصيل او
المنع على قسمين احدهما ينظر للمعلق والاخر لا ينظر كما سيجي اذا عرفت ذلك فتقول
اذا منع السائل مقدمه من مدعى دليل المعلق سواء كان متعاضدا او متضا
ما مع السند فلزم على المعلق دفع هذا المنع اما بدليل فانه مقدمه المنعومة نظرية
واما بتبيينه ان كانه نظرية ليم دليله اما الاول فسيأتي امثلة اما الثاني فكما

از

اذا كان المحقق العالم حادث لانه منعه فقول المحقق انما في السجدة
 في هذا العالم من حركات الافلاك والتمار المحللة كما في الحسوس والكسوف وغيرهما
قال وانه انما يدل بان ما ان منعه السائل ايضا او سلم فان منعه فاما
 المذكورة تأتي فيه من المناقضة والمعارضه وكذلك اني يدل بالثبوت الرابع
 فصاعدا في مني اما الى الزام المانع او انحام المحقق ان المحقق لا يقطع
 بالمتبع والمعارضه فحصل الا نجام واما فلا يخرج من ان مني دليله الى ارضه وروى
 القول او ان مني فان كان الاول يلزم الزام وان كان الثاني يلزم الزام
 لانه في اما ان يتسلسل من طرف المبدأ او يخرج المحقق عن الدليل وروى في ظاهر
 واما قول في وسد فليس يلزم انحام المحقق لانه لا يمكن اثبات امور لانها لها
اقول ان اني المحقق يدل بان اثبات مقدمه التي منها السائل فاما
 ان منعه السائل ايضا او سلم فان سلم فلم يلزم الزام السائل وان منعه فاما
 المذكورة من المناقضة والمعارضه والنقض الاجمالي آية فيه وكذلك اني يدل
 بالثبوت الرابع فصاعدا فلا بد من ان مني الحق لا الزام المانع او انحام المحقق
 اي اسكاته لانه المحقق لا يحسن ان يقطع بالمتبع او المعارضه او النقص او لا يقطع
 بل يستدل على اثبات كل مقدمه منها السائل يدل او او متبنيه فان انقطع عند
 حصول الا نجام وان لم يقطع شي منها فلا يخرج من ان مني الحق في كل النطاق لا
 ارضه وروى القول الذي يجب على السائل قوله او لا ينفي فان انفي يلزم الزام
 لان المناقضة في البدييات غير مجموع وان لم يفته يلزم انحام المحقق لانه اما ان يخرج
 عن اعادة الدليل على مقدمه منها ان يلا ويتسلسل او لته الى غير النهاية الثاني فكان
 كونه طرف العلم بناء على ان الدليل المذكور المذكور في طرف المبدأ او معني
 فيلزم الزام على تقدير عدم استحالة التسلسل يلزم الا نجام ايضا لانه لا يمكن اثبات
 امور لانها لها في هذه غير متخذ عن اثباتها في محله خاصه او محله معصية
 احاطه الزعم بالانهاية له لولا طوطبه كان مشاهدا في الوضع اخر من دعوه

أقول ان هذا التفسير يدل على العجز عن الاستدلال واطراف الانفس
 بالمنع والمخاض وقد جعله كما له وجوبه منجذوله فيه بل الجرائم من الانتفاع بها
 لا يكون مندرجا تحت المحض يكون الا حرا العكس الذي انتم ان الدليل على المدلول
 يلزم التسلسل من ذلك المدلول بل بعد نفس المدلول من واجب الصورة عند الحكم
 وليس ثبات ذلك كس كس على المدلول لان الدليل قد يكون معلوما للمدلول الثاني
 انتم انما طمأنتم ان لا زاية له محال قوله اذ لو احاط به لكان متناهيًا فلا يجوز
 ما يلزم ذلك لو كان الذي ما واما اما اذا كان جودا كما هو مبني فلا إشكال
 في احاطة بما لا زاية له كالأول **قال** تنبيه من المقدمة فلا يلزم الطلب
 بان يكون الشيء على المقدمة مستلزما لطلوبه جوابه ان يفقد المطلب ان يقول
 ان كانه على المقدمة ثابتة ما دلنا وان لم يكن يلزم المدعى لان ان شاء الله تعالى
اقول من المقدمة على مثل احكام ان من المطلب عند ان يدرك في
 تمام وجوبه فقولنا على صحة المقدمة ان معناها ان كل شرط لفا فالف المصلحة في الزكاة
 في حل النساء بقوله عليه السلام ان كل زكاة ونحوها انفس من اول محل الزكاة
 في منقول السابق لان ان انفس من اولها وفي الفتح من المطلب عند التسلسل
 والثاني لان لا يتم المطلب لا بعد بل وذكر ان يكون اسما وكنى المقدر المصلحة
 مستلزما لمطابق المصلحة حواشي الفتح يحسن ان يفقد المطلب في المقدمة
 والاشوب بان يقول لا يجوز ان تحسن المقدر او لا تحسن فان تحسنتم ما ذكرنا
 سابقا غنى الفتح وان لم تحسن يلزم المدعى لان عدلها يلزم المدعى فلا حاجة
 الى لو وجبت الزكاة على المدينين لوجبت لغيره بالتمتع بالوجوب فيقول ان بل
 لا لم ان المقضي للوجوب من قول المصنف هذا الفتح لا يقتضيه لانه لا يجوز ان يكون
 المقضي للوجوب لا لا يثبت ان كان مستحقا يتم ما ذكرنا سابقا في الفتح وان لم
 يثبت فلا يجب الزكاة على المدين لعدم المقضي للوجوب المدعى وقيل ان مقتضى
 ان التمسك بالاصطلاح انما يستعمل في الوجوه التي لا ما قبله منهم ولكن انما

ومن البين ان هذا الكلام لا ينهم بما قبله ويمكن ان يحاسب عنه بل بالثبوت
 منها انفسى لا الاصطلاح **قال** ونمثل بعض ما ذكرنا في المسئلة للوضوح **اول**
 لما فرغ من بيان ضرورة ان الوجود والادان المتعلقة بالانفس والاعتقالات
 ان يمثل بعض ما ذكرنا من المعارض والمناقض والاعتقالات المتعلقة بالانفس
 انواعا من الوجودات انما هي على اقسام اربعة اولى ان الوجودات
 على انفسها والوجودات على غيرها **قال** المسئلة الاولى ان الوجودات
 وكلها من نوع واحد ان العالم له موثر فان قيل لا سلم ان العالم محدث بقول
 لان العالم متغير وكل متغير محدث وهذا دليل على ان العالم ليس له موثر
 هو محل لحدث وتظهر هو محل لحدث لا يتبع عن لحدوثه وكل ما لا يتبع عن لحدوثه
 فهو حادث شئ ان كل متغير حادث اما بان ان كل متغير محل لحدث فهو ان
 يكون في حاله الى حاله وكل حاله حادثه وهي قائمه بكل المتغير فكل المتغير محل
اول قال الشيخ العالم هو مجموع الاجسام البسيطة كلها وقال عالم لكل جملة من
 متجانسة كقولهم عالم الطبيعة وعالم النفس وعالم العقل قيل العالم مجموع ما سوى الله تعالى
 من الموجودات وانما قيد بالموجودات ليجتمع المعاني اذ لا يخلو عليها العالم بحسب
 الاصطلاح ولان لا علم لا يخلو الى الموروثه نظر اما اولاد الله بلزم عدم
 ارجاعه في حدود العالم الى البرهان ان بعض مجموع كالحادث الباقية حادثه
 اجز متضمن لحدث الكل اللهم الا ان قال المراد حدود مجموع مجموع اجزائه في
 لا يلزم الاستعانة واما ثانيا فلانه نفس الدور لتوقف معرفة العالم على معرفة
 تعالى وذلك ظاهر ومعرفة تعالى على معرفة العالم لانهم يعرفونه تعالى بحدوث العالم
 وجوابه ان تصور العالم متوقف على تصور البارئ تعالى وتصوره تعالى لا يتوقف
 على تصور العالم حتى يلزم الدور بل التصديق بحدوث البارئ تعالى متوقف على التصديق
 بحدوث العالم فلا دور وقيل العالم عبارة عن كل واحد واحد ما سوى الله تعالى
 من الموجودات ونسبة ما فيه والى الله بالموثر هو ما سطره في وجوده وهو الله عليه
 والحمد

والحدث متوقف على متغيرين احدهما الذاتي وهو كون الشيء متغيرا في وجوده بغير
 والثاني الزماني وهو كون الشيء متغيرا بالعدم زمانا والاول عم عطلت
 من الثاني والمراد بالحدث ههنا الزماني لا الذاتي لان الحكماء لا يكرهون
 كون العالم حادثا بالذات بل يكرهون كونه حادثا بالزمان هذا هو تعريف الحداثه
 فادعوت ذلك بقوله اذ قال المعلق العالم متغير لا المورث ان العالم محدث
 وكل محدث فله موثر شئ ان العالم له موثر فان قال ان بل لا نسلم ان العالم محدث
 فيقول المعلق ان العالم متغير وكل متغير محدث شئ ان العالم محدث فيقول السائل بل
 لا نسلم ان العالم محدث سائل المنع للجهل وقول المعلق ان العالم متغير وكل متغير محدث
 دليل بان قال ان بل لا نسلم ان كل متغير محدث فيقول المعلق ان كل متغير
 محل لحدث وكل ما هو محل لحدث لا يتبع عن لحدوثه وكل ما لا يتبع عن لحدوثه فهو
 حادث هذا هو دليل بان كل متغير محدث شئ ان العالم محدث فيقول السائل بل
 قداتي بحدوثه لا بان كبر الدليل الثاني وانما بين كراهه من صفواه لا بانها بدعيه
 وقد بينه عليها من قبل اما بيان المقدمه الاولى بل ان المتغير هو انشال الشيء في حاله
 لا حاله اذ هو حاله الا في حادثه لا بان لم يكن فحاشه فكيف حاله وكل حاله
 قائمه بذات المتغير كونهما عنده له وجوب قائم الشيء كوصفها لا بانها لو لم يكن قائمه
 فلا شئ اما ان يكون قائمه بغيره من الوجودات او لم يكن فان كان الاول فلا يكون صفه
 لا استقلالها بنفسها وموضوعها المفروض وان كانت قائمه بغيره من الوجودات فلا يكون
 صفه للمتغير بل يكون صفه للشيء الذي يقوم به فحين ان الصفه يجب ان يكون قائمه
 بالمتغير فيكون الصفه محلا للحدث وهو المطلوب هذا هو دليل ما بين **قال** فان قيل
 لا نسلم لا يجوز ان يكون المتغير زوالا كان لا يحصل امر ما كان يقول المتغير لا
 من ان يكون محمول امر ما كان او زوالا كان وعلى التعديس يكون محمول لحدث
 اما الاول فظاهر واما الثاني فلان كونه عديسا لا يتنافى حادثه ولا وصفه
اول لما فرغ من رتبة المنع المخرجه فبين ان نذكر المنع مع المسئلة وتقريره

ان اتيك ان قال انتم ان احواله الاخرى قائمة بالمتغير وهو محل العلم لا يجوز
 ان يكون المتغير زوالا كان لا يحصل ما كان حتى يكون ذلك الاحوال حادثا قائما به لا
 يلزم ان يكون المتغير محلا للحادث لان الزوال امر عديمي والعديم لا يكون محلا لان
 الحادث من لواحق الوجود وكونه عبارة عن وجوده في بعد من زمان باق في الوجود
 كونه محلا لكل لا يلزم ان يكون المتغير محلا له لان الصفة العدمية المنفصلة محلا يتوهم به
 وضعفه انما لا يخاف الى المحل انما هو الوجود لا العدم في العلم ان يكون
 المتغير محلا للحادث متوهم المحل ان المتغير لا يمكن ان يكون محلا لحوادثها كان
 او زوالا كان على السديد ان يكون المتغير محلا للحادث اما اذا كان محلا
 او ما كان قطعا واما اذا كان زوالا كان فلا ان يكون المتغير عدليا لانسانا
 حادثة ولا وصفية اما الاول فلان الامر العدمي ايضا قد يكون حادثا واما
 منها كذا لانه لم يكن وكان وكل ما يثبت في فهو حادث واما الثاني فلان
 الامر العدمي قد يكون صفة قائمة بالمحل والزوال منها كذلك لان زوال حاله
 عن المحل هو عدم كل حاله تمام شيئا لا تصاحبه واما شيئا لا تصاحبه في محل
 ذلك العدم ثبت ان كونه عدليا لانسانا حادثة ولا وصفية ومنها اعتراض
 وجهي الاول ان الزوال عدم انشيء وجوده واخره وجوده في بعد عدمه يكون
 عدليا في حادثة وجوابه ان المراد بالوجود اعم من ان يكون في شيئا او
 عدم انشيء له وجوده الذي فيصنف عليه انه وجود انشيء بعد عدمه يكون
 لانسانا حادثة الثاني ان الزوال صفة للزائل فكيف يقوم بغيره وهو المتغير
 وجوابه ان الزوال مطلق على معنيين احدهما الحركة كقولك زائل الشمس كذا
 الثاني لا في الامور والاراد بالزوال منها الاول الثاني في يكون
 الزوال صفة للمتغير ما قيل ان هذا المنع مثال للمنع الذي لا يضر المحل
 انما قيل في محله ان استاء القعدة المنوعة في هذا المنع كما ان يكون
 مثله في المحل منها ليس كذلك **قال** فاذ ثبت ان كل متغير هو
 محل

محل للحادث متوهم محلا للحادث فلا يخاف من الحوادث لانه لا يخاف من
 ذلك الحادث وقابلية حادثه لانها مشروطة بإمكان وجوده كذا في حادثة
 حادثه قابلية حادثه وانما قلنا ان المكان وجوده كذا في حادثه ان الحادث لا يمكن
 ان يكون زائلا لان الحادث لا يكون عدليا شيئا عليه وانشيء مع كون العدم سابقا عليه
 ان يكون زائلا واذ لم يكن الازل يكون مكانه حادثا **اقول** لما في من شيئا
 الاول شيع في بيان المقدمة الثانية فقال وكل ما هو محل للحادث لا يخاف من الحوادث
 لان كل ما هو محل للحادث لا يخاف من قابلية ذلك الحادث اي من جهة انشائه بذلك
 الذي هو حال فيه لا يخاف ان في المحل عن قابلية الحال واللام على الحال حال ولا
 المحل محلا وكل قابلية حادثه لانها مشروطة بإمكان وجوده كذا في ان قابلية
 نسبة ولا تخاف من القابل المتوهم في لا تخاف من المكان وجوده كذا في الحادث الذي هو
 فسوق قابلية عليه ومنها برح عنها فكون شرطها ولان الحادث لو كان متصفا
 لا يكون المحل الوجودي قابلا له اذ الوجود لا يمكن محلا للمنع الا يلزم وجود المتغير
 انما قابلية مشروطة بإمكان وجوده كذا في المكان كذا في حادثه لان الحادث لا
 ان يكون ازنا لان الحادث هو ما يكون مسبوقا بعدمه واللام في هو ما لا يمكن كذا في
 يمكن ان الحادث لا يمكن ان يكون ازنا اذ لو كان مكانه ازنا لكان الحادث
 مكانا في الازل لان الممكن انشيء في نفسه في الازل يمكن مكانا فيمكن في وجود
 الحادث في الازل وهو محال ويمكن في غيره بوجه لغو وهو ان يقال لو لم يكن المكان
 وجود الحادث حادثا لكان ازنا لعدم العارضة منها وانما لا يخاف من الحادث
 ازنا لكان الحادث ايضا ازنا لان المكان وجوده كذا في صفة كذا في ازنا
 يتوهم ازنا للموصوف واللام في المحل صفة قبل الموصوف ان كان في
 لو كانت قبل الموصوف فلا يخاف ان يكون قائما بنفسها او غير ذلك **اقول** لما لا
 واذ لم يكن صفة ولا في الثاني لا يخاف تمام صفة انشيء في نفسه واللام على صفة له
 فلو كان امكان وجوده كذا في ازنا لزم ان يكون الحادث ازنا وهو محال فثبت ان

امكان مجموع الحادث **قوله** عليه بانه لا يلزم من ازالة صفة الشيء ازالته
 ذلك الشيء لوازانه يكون الصفة اوجدا متساويا فلا يحتاج الى حمل فتقوم به وجوبه
 ان الصفة منها مولا مكان ولا مكان صفة شئ لانه واقع للمجموع المركب من
 والاشياء وهذا المجموع من حيث انه مجموع في ذاته لا كان الاشياء بحدوثها مختلفا واذ كان
 واقع للعدم كان وجوده بالعدم المتقابل من العدم كقرينة الحكم **قال** فليس
 ان يتصل بها انما يلزم من اخذ الحادث مع شرط كونه حادثا اما بانظر الى ذاته فلا
 كونها ان يلزم ان يتصل الشيء من الاشياء الداني الى الامكان الداني وهذا
 ضارفة بطرق المعارضة لان وجهه ان قال ما ذكرتم وان كل على حدوث المكان الحادث
 ولكن عندنا ما يفسد وذلك لانه لو كان كذلك يلزم الانعكاس وهو محال **اول** فليس
 ان يتصل ان المكان مجموع الحادث انما يكون حادثا لو اخذ الحادث مع شرط كونه
 حادثا لان الحادث من حيث انه حادث يستلزم ان يكون ازل لان ازل الحادث
 مع شرط كونه حادثا متساويان فلا يكون مكانا في ازل اما لو اخذ الحادث بالنظر الى
 ذاته اي من قطع النظر عن كونه حادثا فلا يمكن ان يكون المكان حادثا بل يجب
 يكون ازلا والا يلزم الانعكاس من الاشياء الداني الى الامكان الداني لان الحادثة
 لا يكون مكانا في ازل يكون متعاقبة فادخلت صار مكانا فيلزم الانعكاس
 من الاشياء الداني الى الامكان الداني وهو محال لان المتعاقبات ما يقتضي لاداة
 عدمه والممكن يقتضي لذاته ان يقتضي شيئا من الوجود فكل واحد من
 الاشياء والامكان ذاتي وموافقا لعدم وعدم القضاء واذ كان كذلك
 يمنع ان يتصل شيئا منها الى الآخر اي يقول لازمه الداني يحصل للعدم آخر
 لانه لازم الشيء متعلقا به عنه وما ذكرتم ان يلزمها هو المناقضة في
 المعارضة وتوجهه ان قال ما ذكرتم من الدليل وان كل على حدوث المكان
 الحادث لكن عندنا ما يفسد وذلك لان المكان الحادث لو كان حادثا يلزم الانعكاس
 من الاشياء الداني الى الامكان الداني لما ذكرنا وهو محال اما مناقضة فلو رددنا على مقدمه
 معينه

معينه من مدمات التبريد في اشياء كونها حادثا ازل لتصل اصل الدليل وان
 انه بطرق المعارضة فلا يخبر عنه ما عبره المعارضة من قوله وان كل دليلكم لا
 آخره **قال** فان خلع المحلل عن هذا الموضع **اقول** الامكان على قسمين
 احدهما الداني وهو لا يكون طرفه الحان واجبا بالذات ان كان واجبا لغيره والآخر
 ان يستلزم شيئا ايضا الامكان الوقوع وهو لا يكون طرفه الحان واجبا بالذات
 ولا بالغير من الوقوع والوقوع الحان هو المحال بوجه ان ثم من الثاني مطلقا
 ذلك فيقول طريق خلاص المحلل عن هذا الموضع الذي هو المناقضة على سبيل المعارضة
 بان يقول ان المراد بالامكان قولنا ان المكان وجودا كحادث حادث الامكان
 والعدم من حيث انه هذا الامكان ازل ان يكون حادثا متعاقبا بالذات الاول
 حتى لو وجد لصار مكانا فيلزم الانعكاس المحال اذ يلزم من استواء الاصل استواء الاخر
 ومنها اعتراض من محقق الاول ان الامكان الداني الحان ايضا لا يجوز ان يكون ازلا
 يلزم ان يكون الحادث ازلا لان الممكن له الامكان وازله الصفة ازالة الموصوف
 وجوابه انه يلزم من ازالة المكان الشيء مكانا ازالة ذلك الشيء وانما ذلك لو كان المكان
 الاستعدادي اربابا ايضا لكنه ممنوع الثاني ان الامكان استعدادي الحادث ايضا
 كحادث واذ لا يخبر عنه ان كان الاو كان الامكان مكانا ويقتضي ان الامكان
 بانه يلزم ان الامام او يلزم التسلسل او حدوث امر بلا مرجع وكل واحد منهما محال
 وجوابه منع لعدم التسلسل لان المكان لا مكان عنه **قال** يقول اذ كان المكان
 حادثا فلا يمكن التباينة مشروطة بهذا الامكان فكون حادثا مع لا يخبر من ان يكون
 كل التباينة من لوازم وجود المتغير ولم يكن فان كانت فبينة انه لا يخبر عن الجواب
 وان لم يكن من لوازمه يكون غير متساويا وقاله ما يفسد لكن التباينة ايضا اثر
 حادث لا يخبر عنه اما ان يكون من لوازمه او لا يكون فان كانت فبينة المطلوب
 وان لم يكن كذلك يقول التباينة الثالثة فيلزم اما التسلسل او التباينة بالباينة
 ازالة الاول باطل فبينة **القول** اذ اخلص المحلل عن هذا الموضع

لا

الاول

يلزم

بما ذكرنا فتقول اذا ثبت ان المكان وجوده كحادث فوجب ان يكون قابلية
 انشا حادثه ان وجود الشرط مستلزم لحدوث الشرط واذا كان قابلية حادثه
 فلا يوجب اما ان يكون ممكن القابلية لوجود وجه المنع او لا يكون فان كان الاول
 فليس المانع من دوران كل ما هو محل للحادث في وجوده من المزمع كما في حقه
 عن اللانتم وان كان الثاني فمكون عن ضيقه فمما ربه ليعرف المنع فمكون من وجود المنع
 القابلية قابلية ثالثة لكون وجود المنع قابلية لها والقابلية الثانية حادثه لانها
 مشروطة بالقابلية الاولى التي هي حادثه وينقل الكلام الى القابلية الثانية ونقول
 فيها كافي القابلية الاول فليس اما التسلسل او لا انها ان قابلية لازمة لوجود
 واولها محال فليس التسلسل وهو ان كل ما هو محل للحادث في وجوده من المزمع كما في حقه
 وقته نظر لاننا نعلم ان القابلية لو لم يكن لازمة لوجود المنع فمكون عن ضيقه فمما ربه
 يجوز ان لا يكون لازمة المنع وبقي له دأيا وليس كما ذكر كثر اقسام التسلسل
 لان قابلية القابلية هي عنها كافي ليعرف الوجود والعدم والعدم والعدم
 كثر فبذلك يعمد في الامور اعتبار التسلسل فبذلك يعمد في الامور اعتبار التسلسل
 في الواحد بل يعمد في التسلسل في الثلاثة وربع الاربعه الى غير ذلك وانما
 انه يسلسل في الامور كقوله كثر فبذلك يعمد في الامور اعتبار التسلسل
 المعلولات والتسلسل المعلولات ليس محال بل المحال هو التسلسل العللي
 ويمكن ان يجاب عن المنع الاول بان القوام لا يمتنع عن الضرورة **قال** ولكن
 ما لا يوجب عن كونه هو حادثه انه لو كان ازلما لكانت كونه ازلما وهو محال
اقول فما فرغ من بيان المقدمه الثانية شرع في بيان المقدمه الثالثة وهي ان
 كل ما لا يوجب عن كونه هو حادثه وذلك ان كل ما لا يوجب عن كونه لو لم يكن
 حادثا لكان ازلما اذ لا واسطه بينهما فليزم وجود كونه من الاول محال صغير
 ان كل ما لا يوجب عن كونه هو حادثه بالزمان لان المبدع الاول لا يوجب عن العقل
 الاول وهو لا يوجب عن الثاني والثاني لا يوجب عن الثالث الى ان ينهي لما عاين من

لوجود

التسلسل

شيئا منها ليس حادثا بما يحدث في الزمان وجوابه من جهتي الاول ان المراه
 بما لا يوجب عن كونه هو ما يكون محلا للحادثه ومتصفا بها والمبدع الاول ليس محلا
 للعقل الاول وكذا العقل الاول ليس محلا للعقل الثاني وكذا الى العاشر بل
 على العلم الكون محلا للحلول الثاني ان المراد بالحادثه هنا كونه القابلية
 العقول لبرهنة حادثه زمانية عند الحكماء **قال** ولما قيل ان قولنا نعلم ان ما لا
 عن كونه هو حادثه لم لا يجوز ان يكون الشيء ازلما وهو لا يوجب عن كونه بان
 يكون كل حادثه سابقا على الآخر الى الاول **اقول** للسائل ان قولنا نعلم
 ان كل ما لا يوجب عن كونه هو حادثه لم لا يجوز ان يكون الشيء ازلما ومنع ذلك ان
 عن كونه بان يكون قبل كل حادثه حادثه اخرى غير الهامة كالعقل فانه ازل عند
 الحكماء ومنع ذلك لا يوجب عن كونه الى كونه كونه كونه الى غير الهامة فبذلك
 ايضا مال المنع مستند وجوابه لا نعلم ان الحركه الحركه المتعاقبة لازمة للعقل بل
 لا يلزم له وهو الحركه من حيث هي وليس بحادثه **قال** وليس كذلك ولكن
 عندنا ما يثبت ذلك لان كل ما لا يبدل في مرتبه الله تعالى ايجاد العالم اما ان يكون
 باسناد الازل او لم يكن والثاني مستلزم للمحال فليس الاول لان كل ما لا يبدل لم
 يكن حاصلا في الازل يكون بعضه حادثا في علم ما يكون كذا في تسلسل التسلسل
 بالحلان للثاني كل ما لا يبدل في مرتبه ذلك الحادث لا يوجب عن كونه باسناد الازل او
 لم يكن فان كان علم قدم ذلك الحادث اتساع خلف المعلولات كما يستلزم
 بفعلة حادثه الكلام فانه كافي الاول فليس اما التقدم او التسلسل او اثبت
 ان كل ما لا يبدل في المرتبه حاصلا الازل يلزم ازلما العالم انه ان كان حادثا
 فاختصاص حدوثه بوقت محدد من ان يكون ازلما كان في الاول او
 لم يكن فان كان الاول يلزم ان يكون كل ما لا يبدل في الازل حاصلا او غير حاصلا
 حيث طاعة كان الثاني يلزم رجحان احد جانبي الممكن لا المرجح وهو محال **اقول**
 لما فرغ من بيان المقدمه الاولى من الدليل الاول اراد ان يشير الى معارضة

ان

كل المقدم على سبيل المناقضة وتوحيدها ان سال وانزل ويحكم على ان العالم حادث
ولكن عند ما ينفذ في عنوان العالم اذني وكل ما لا يتدرج موثبه انه تعالى في احوال العالم
الشرائط وارتفاع الموانع لا يتصور ان يكون ما شاء في الاصل او لا يمكن سبيل الثاني
والا لكان منته حادنا وهو باطل لانه لا يلزم انما يكون الكاذا قدما او التسلسل
واحد منها باطل اما الملازمة فلا بد ان كل ما لا بد له من الابداء وكل البعض الحادث ان
كان ما شاء في الاصل يلزم قدم الحادث في الابداء فكل الحادث عن علته الناقصة لا يمكن
لم يكن ما شاء يكون بعضه حادثا ويتصل الكلام الى ذلك البعض وشي في الاصل
يلزم اما قدم الحادث او التسلسل من طرف المبداء وكل واحد منهما باطل فثبت ان كل ما
لا بد له من الابداء ايجاد العالم هو حاصل في الاصل واذا كان كذلك فيكون العالم
ازليا والا لكان حادثا ما خصا من محدوده موقفة معني عن وقت حدوثه مع امکان
قبل ذلك الوقت بعده ان كان لا يزال لم يكن في الاصل يلزم ان يكون كل ما لا بد له
فحاصل ايجاد العالم حاصل في الاصل ان المصدر في الابداء غير حاصل فهو ليسوا خصا
محدوده على ان لا يزال لم يكن في الاصل هـ وان لم يكن لا يزال يلزم به محال احد ما ينبغي
بلا حرج وموحيان وبما بيان ما وعدنا من قبل تنولنا كما سيجي واذا كان العالم ازلنا
علا مستقر لما هو في ملزم بل لان ما او عيتم من ان العالم مستقر الى الموتر **قال**
فانه قال المعلق لا نعلم ان الرجوع بلا حرج محال فذلك المنع مما لا ينفي المعلق لان
انما يلزم ان يكون ذلك محالا او لم يكن فان كان يتم ما ذكرنا وان لم يكن
فلا يصح التوهم بدون الموتر فبطل اصل دليلكم ان كل محدث فله موثر **انما**
فان قال المعلق لا نعلم ان الرجوع بلا حرج محال بل هو واقع لان الهابيت يرجع
تخارا احد الطرفين المتساويين وكذا ايجاع تخارا احد الطرفين المتساويين وكذا العكس
تخارا احد الطرفين المتساويين من غير حرج فتوهم ان ابل هذا المنع لا ينفي لان الرجوع
بلا حرج ان كان محالا يتم ما ذكرنا سابقا عن المنع وان لم يكن محالا فلا يصح العالم
بدون الموتر فبطل اصل دليلكم وهو ان كل محدث فله موثر وتكمل مظلونا وهو
ان

التاسع

ان العالم ينتهي عن المؤثر وهاهنا المنع القوي لا بغير العقل ولا بعد العقل
واعلم ان المبرج غير الخارج لان الاول بنفسه لا يحتاج الى خارج وانما بعض
الوقت مخرج من المبرج من العقل المتأخر من الوجهة بالذات والاعتبار
المتأخر من جهة المبرج على الاخر بلا مبرج كمن كان في المبرج بل يجوز ان يخرج
المبرج لان الاثر قد حصل من شأنها ان يخرج من العقل بالاعتبار بالذات او هو حاضرا
او مصادرا او اما الموجبة لان نسبة الى الازمنة بالاعتبار بالذات والاعتبار بالذات
ونسو والاعتبار فليكن مخرج من شأنها اولي من خروج الآخر من المبرج من بعض
بذلك الوقت من بعض بواسطة اثر الموجبة فغيره كما ان الشمس اذا اشرق على
الاجسام فانها تستبهر ما كان فيها وانما هي محال لانه لو خرج احد من الاجسام
كان ذلك الوقت اولي بالمكان اذ الخارج اولي وهو محال لان المكان نسبة الى على
قال وجوابه بان نفس الاحوال كما يقول العقل ما ذكرتم غير صحيح بل العقل
الحادث اليومي **اقول** جواب ما ذكره السابق من المناقض المعارضة بالنفس الاحوال
بان يقول العقل ما ذكرتم من الدليل على كون العالم ازل غير صحيح تمام مقدم العقل
الذي هو الازلية عند الحوادث اليومية وذلك لان كل ما لا بد له من الوجود
في الحوادث اليومية ان لم يكن حاضرا في الازل فيكون بعضه وهو باطل لانه يلزم ان يكون
الحادث او التسلسل في الازل فيكون حاضرا في الازل فيكون بعضه وهو باطل لانه يلزم ان يكون
حاضرا في الازل لا يحتاج الى العقل عن العلة لكن كون الحوادث اليومية ازل باطل
فيستلزم ما ذكرتم من الدليل المعارض لبيان خبرنا سالما عن المعارض فيكون العالم
حادثا ويمكن ان يحاط عنه استثناء بالنفس المتعقل بان شاء لان كل ما لا بد له من الوجود
منه لو كان حادثا لزم ما ذكرتم من احد المعارض لجواز ان يكون كل ما لا بد له تعالى منه
حادثا حادثا معنى الازلية تعالى وذلك العقل لا يحتاج الى تخصيص لا ارادة تعالى لذل
انفس العقل في الجاد العالم في ذلك الوقت في الازل التسلسل وليس تسلسل الازل التسلسل
لانفس ان هذا التسلسل محال لانه تسلسل الحوادث على التدرج وهو غير محال بل المحال

حاد

التسلسل في الامور المعقولة المترتبة قبل علمه بان هذا بوجه صيرورة الخلق حجة لانه
 لا يكون متعلقا من الفعل في وقت آخر وجوابه صيرورة تعالى موجبا في ذلك بلزم
 ذلك لو لم يكن فعله تعالى مستوفيا بالقدر **قال** **والثاني** ان العالم
 محدث متحول كل محدث ممكن وكل ممكن فله مؤثر لا متناهي ترجع احوال كل ممكن الى
 نظيره الا في بلامرج فصدق العالم له مؤثر وهو المطلوب **اقول** لا يخرج من
 بيان مقدمة الاولى من الدليل الاول شرع في بيان المقدمة الثانية منه وهي ان كان
 محدث فله مؤثر وذلك لان كل محدث ممكن وكل ممكن فله مؤثر وكل محدث فله مؤثر
 ان كل محدث ممكن فله مؤثر لو لم يكن ممكنا لكان اما واجبا او مستقلا لا سبيل الا الاول
 والا لم يكن مستوفيا بالعلم والا الى الثاني والا لم يكن حاجلا لعدم كونه واجبا بان
 ان كل ممكن فله مؤثر فله مؤثر لان الممكن هو ما لا ينقض شيئا من الوجود والعدم فتسوي الوجود
 لا بد وان يكون من مؤثر لا متناهي ترجع احوال كل ممكن الى نظيره الا في بلامرج
 فثبت ان العالم محدث وكل محدث فله مؤثر فله مؤثر فله مؤثر وذلك المؤثر يجب ان يكون
 واجبا لذاته والا لكان ممكنا فيفسد مؤثر آخر فله مؤثر اما الدور او التسلسل
 فاحدهما باطل فثبت الاول وهو المطلوب **قال** **والثالث** ان العالم
 اني ابدعنا لم ونذكرها لما فيها **اقول** من علم الكلام والثانية من الحكمة والثالثة
 من الخلاف **قال** **في الفصل** شمل على السبيل الى ابدعها المصنف من علم
الاول من الكلام والثانية من الحكمة والثالثة من علم الخلاف والكلام علم تحت
 عن داته افعال وصفاته واحوال الممكنات من البداء والحد على قانون
 الكلام واليقين الاخر فخرج العلم الا الى دليل موطن تحت من الاغراض
 الذاتية للوجود من حيث هو موطن قاعدة الاسلام والحكمة علم تحت من حقائق
 الاشياء على ما هي عليه في الوجود بقدر الطاقة بعين النفس انما تحصلها على
 حقائق العالم العقلي وسنذكر في السلسلة المنصوبة في هذه الاشياء
 عنوان الحكمة بانها استكمال النفس لانه في التصورات المقدسات النظرية للدار
 الخاطئة

اخرها علم

الخاطئة البشرية والخلاف ونسأل له الجدل ايضا وهو ضار به في شواخص
 لبعض من ادلا بطلان باطل **قال** **في الفصل** من علم الخلاف والكلام علم تحت
 كبروا ان العالم تعالى شامك مجاهدين مع انه متصور في كل المجاهدين ليس محسوس ولا
 ابطال باطل وجوابه ان المراد به ابطال باطل في عدم في تدفع هذا النقص **قال**
 مؤثره الاخلاق الواجب من المجتهد مع الممكن على اقامة الدليل لخطأ احد المؤثر
 او لعدم الآخر وفصل موضوعه عليه ما يمكن الانسان على اقامة الدليل من مذهب
 مشهور او مسلمة على حفظ اي وضع وعلى اتم اي وضع ارادته لتوجه عليه في
 الرسول تدبر الامكان **قال** **في الفصل** من علم الخلاف والكلام علم تحت
 ما هو غرض من الاغراض على سبيل الارادة صادرة عن بصيرة ممكن فيها او اياها
 الامكان كما قيلت فانه هو الذي يشهد الحق لا مطلقا بل بحسب الامكان فذلك الجدل قائم
 الذي يتوصل العقل المذكور لا مطلقا بل بحسب الامكان كمن شرط الله في الوضوء
 فتقول الوضوء على ولا عمل الا بالنسبة على ما نطقه الحديث فكون الله في الوضوء
 شرطا وتقول لا في اشراط الله في الوضوء غير وجوب وضوءه وكل ذلك منفي
 على ما نطقه الكتاب والسنة فلا يكون النبي في الوضوء شرطا ولكن متول للخط
 لا بد من تعينه البدن في الاخلاق الناجمة في اغلب الاحوال لما قاله النبي صلى الله عليه وسلم
 الذي نفس بالنعى كلما غدت زوته شرا وتقول لا بل يجب ان يكثر من الارادة
 في التسمية لما قال ابو اخط الداء للبدن كما تصابون للشبهة تنقية ولكن تبلي **قال**
 المسئلة الاولى من الكلام يقول واجب الوجود واحد لانه لو كان اثنين فاما
 انه يكون عنهما ملازمة او لا يكون ولا سبيل في شيء منها فيلزم ان لا يكون اثنين
 واما قلنا انه لا يجوز ان يكون بينهما ملازمة لانه لو كان كذلك لزم ان يكون من
 الواجب وغيره خلافة وذلك لوجبه لا حثاج وعدم الملازمة ايضا محال لانه لو كان
 كذلك لزم جواز الامتناع منها لانه لو لم يجز لم يوجب الملازمة عنها والملازمة
 ولا امتناع محال فذلك جواز ان جواز المحال محال **قال** **في الفصل** الواجب

بحسب الوجود فان كان وجود الوجود لذاته منسب واجبا لذاته وان كان لغرضه
 فبمقتضى واجبا لغرضه والواحد مطلقا على معنى كثرته كما هو مستوفى في الحكمة كقولهم ان
 منها هو الواحد بالتحقق لا على ما يتصور من صورته بل من ادراكه فيكون
 الواحد لذاته واحد في نوعه منسب لمصلحة اذ لو كان متعددا فاعلم انه يكون
 فلا بد ان يكون منها ملازمة ام لا فان كان الاول فيكون منها ملازمة
 والاضافة والعلاقة بين الشيئين مستند على احتياج احدهما الى الآخر واحتياجهما
 لا غيرهما وثلا الاستغنى كل واحد منهما عن الآخر فلا يكون منها ملازمة والملازمة
 واذا كان منها ملازمة فليزم احتياج احدهما الى الآخر واحتياجهما الى
 وكل محتاج الى الغير لا يكون واجبا لذاته فليزم ان يكون الواجب لذاته لا يكون
 لذاته ههنا لان الثاني يجوز ان يكون احدهما عن الآخر وان كان منها ملازمة
 اذ لا يفتى بالملازمة بين الشيئين الا ما يشاء الله تعالى احدهما عن الآخر والسند
 الملازمة ههنا كقولنا لا يمكن ان يكون الواجب محال اذ لا يمكن ان يكون
 احدهما مع كونه الآخر ولكن محال الاستحالة محال لا يجوز محال بالضرورة
 ان عدم الملازمة انما محال فيكون نوع الواجب لذاته منسب لمصلحة وهو المطلوب
قال وفيه منقح لطيفة وهو ان حال ان غلب كواز الانسكان حواز الاقربان
 ان الاقربان من عدم الملازمة المتبادرة منها لجواز ان لا يكون بين الشيئين ملازمة
 بالضرورة كقولنا كذا كان الانسان حيوانا كان الله موجودا وان غلبه خوار
 احدهما بدون الآخر على معنى انه يجوز شيئا احدهما من غير احتياج الى الآخر سواء
 كان الآخر باثنا اولم يكن كذلك فليزم ولكن لم يلم بانه محال **اقول** في ذلك
 المكروه منقح وتورد ان حال ان غلب كواز الانسكان منها جواز الاقربان موجودا
 تحقق احدهما مع عدم كونه الآخر فلا يثبت انه لو لم يكن بين الشيئين ملازمة فليزم حواز الانسكان
 بهذا المعنى لجواز ان لا يكون بين الشيئين ملازمة اصلا مع ثبوتها بالضرورة كقولنا كذا كان
 الانسان حيوانا كان الله تعالى موجودا فان وجودهما منسب مع عدم الملازمة

عدم الملازمة
 حواز الاقربان
 بالضرورة

مورد

تعالى

ضرورة انشاء العلاقة الموجبة للملازمة بينهما اما العلية فلان كون
 حيوانا ليس بعلية لوجوده بالبارئ تعالى وكذلك العكس اذ الحيوان والانس
 لا يخلو احداهما لذاته ولا محتاج الى الغير فلا يكون الواجب عليه لكونه الانسان حيوانا
 وانما انهما انشاء متعلقا عليه واحد فليما يرد انما انهما ليس بينهما تعاضد فليما
 وان غلب كواز الانسكان منها خوار شيئا احدهما بدون الآخر على معنى انه يجوز
 شيئا احدهما من غير احتياج الى الآخر سواء كان الآخر باثنا اولم يكن كذلك فليزم
 لعدم الملازمة بينهما ولكن لم يلم ان الانسكان بهذا المعنى الواجب محال
 لجواز ان يوجد الواجبان وانما مع عدم الاحتياج بينهما وان غلبه الآخر
 فليما يرد من اعادة حتى ينظر في صحة وفساد **قال** المسئلة الثانية من الحكمة
 واجب الوجود بجهة انه يكون موجبا بالذات لانه لو كان فاعلا بالاختصاص فلا يخفى
 من ان يكون فاعله في الازل جائزا اولم يكن وكل واحد منهما باطل بالتقول
 كونه فاعلا باطلا وانما قلنا ان كل واحد من الشيئين باطل لانه لو كان فاعله
 ازل لم يخلو احداهما من المتعاضدين وهو ما يكون الا في حادثا او كون الفاعل بالاختصاص
 موجبا لانه لا يمكن ان يكون له قصد وارادة في ذلك الفعل اولم يكن فان كان
 حذو فعله وان لم يكن يلزم كونه موجبا لافاعله بالاختصاص ههنا وانما اذا لم
 فعله حادثا في الازل فيكون مستغنى عن حازمنا فليزم انشاء الله تعالى من الاحتياج
 الذي الى الانسكان الا في ههنا **اقول** الوجه الثاني هو الذي يحتمل ان يرد
 الفعل ان كان علة مائة لم يرد قصد وارادة كوجوده بالاشراق من الشمس
 والوجود عن النار والفاعل المتحارب ومما له انشاءه انشاءه الذي يحتمل ان يرد
 عنه الفعل مع قصد وارادة ويحتمل ان يكون الذي انشاءه فعل وان لم يثبت
 لم يخلو في الحقيقة وجوده لا غلبة له في حازمنا عند الحكماء وحازمنا عند المتكلمين
 والاشراق موجبا بالذات عند البرقة الاولى فاعلا بالاختصاص عند البرقة
 الاولى فليزم ذلك فقولنا ان البارئ تعالى موجب بالذات اذ لو لم يكن موجبا

تعالى

بأنه لا يكون فاعلا بالاختصاص لعدم الواجبية بينهما وإذا كان فاعلا بالاختصاص
 فلا بد أن يكون فعله تعالى جائزا في الأول أو لم يكن وكذا أحد من السدس
 مستلزم للحال فالقول بكونه فاعلا بالاختصاص محال كقولنا مستلزم للحال والمستلزم
 للحال محال أما الأول فلأن فعله تعالى لو كان جائزا في الأول لجاز وقوعه في
 الأول أو الممك لا يلزم من فرض وقوعه محال كمن وقع فعله تعالى في الأول محال وذلك
 لأنه لو وقع فله لزم أحد الأمرين المتضمنين أو ما يكون الأمر الأول حاوفا أو يكون
 بالاختصاص موجبا بالذات للذات بطلان بقسمته الملائمة فلأن فعله تعالى لو كان
 أزليا فلا بد من أن يكون له قصد وإرادة في إيجاد ذلك الفعل الأول أو لم يكن فإن كان
 الأول يلزم حدوثه فعله تعالى على تقدير كونه أزليا لكن الثاني باطل فالقدم مثله
 أما الملائمة فلأن الملائمة لا يكون موجبا بحالة الإرادة المستلزم بمقتضى الحال
 فكونه مستوفيا بالإرادة وكل ما هو كذا هو حادث وإنما بطلان الثاني فلأن الأول
 لا يكون مستوفيا بشئ والحادث يكون مستوفيا به وإن فعله تعالى لو كان حاوفا لكان
 الثاني محال للحادث لأن فعل الشيء صفة وصفة الشيء حالة فلهذا هو الأول
 وأن كان الثاني يلزم كونه تعالى موجبا بالذات للذات بالاختصاص حيث
 للذات الثاني فثبت أنه فعله تعالى لا جائزا أن يكون أزليا وإنما الثاني بطلان فعله
 لو لم يكن جائزا في الأول فيكون مستغنى عنه فإذا وجد صار مكنتا وإنما لم يوجد
 الفعلان الشيء من الاستغناء الثاني لا إمكان الثاني منه وإذا بطل كون فعله
 تعالى جائزا في الأول فغير جائز الصدور فيه بطل كونه تعالى فاعلا بالاختصاص
 لأن الشيء إذا انحصر في مضمونه يلزم من بطلانها بطلانها بالضرورة فثبت
 تعالى موجب بالذات وهو المطلوب وفيه نظر لأنه إن أراد بالجواز الإمكان الذي
 أن فعله تعالى جائز في الأول قوله جاز وقوعه فلهذا مستغنى عنه وإنما يلزم ذلك لو كان
 فعله تعالى في الأول مكنتا بالامكان المستغنى عنه وإن أراد بجواز الإمكان الاستغنى
 فغير أن فعله تعالى غير جائز في الأول قوله فكون مستغنى عنه فإذا وجد صار مكنتا
 يلزم

يلزم من الاستغناء المحال فثبت مستغنى أو لا يلزم من استغناء الإمكان المستغنى
 استغناء الاستغناء الأول من يلزم أن يكون مستغنى بالذات **قال** وجوابه أنه
 تعالى ما ذكرتم وأن دل على ذلك كمن عندما ما يفتنه ولكن لا بد لو كان موجبا يلزم
 أن يكون الواجب معلولا لغيره وجائزا لعدم وقته منها باطل وإنما قلنا ذلك لأنه
 لو كان موجبا فلا بد أن يكون معلولا للأول فيجوز ما قلناه من أن يكون معلولا
 الأول جائزا لعدم أوله كمن يفتنه يلزم أن يكون واجبا في يلزم أن يكون
 الواجب معلولا لغيره فإن كان جائزا لعدم وطنا كان المعلول جائزا لعدم
 كانه عليه المجبى له أيضا كذا كان المعلول في لازما لها وجواز عدم اللازم
 موجب جواز عدم اللازم فيلزم أن يكون الواجب جائزا لعدم **قوله** استغنى
 المصنف بطريق المعارضة وهو وجهها أن تعالى ما ذكرتم وأن يقول على الثاني بما هو
 بالذات كمن عندما يفتنه دل على أنه تعالى فاعلا بالاختصاص وتترتب عليه تعالى
 لو لم يكن فاعلا بالاختصاص لكان موجبا بالذات لكن الثاني باطل أما الملائمة
 بواسطة بينهما وما بطلان الثاني فلأنه تعالى لو كان موجبا بالذات يلزم أحد أمرين
 المتضمنين أو ما يكون الواجب للذات معلولا لغيره أو كون الواجب جائزا لعدم وكل واحد
 منها باطل **أما الأول** فلأن كل معلول محال لا يفتنه فهو ممكن وكل ممكن مستغنى
 يكون حاجبا وأما الثاني فظاهر بطلانها الملائمة فلأنه تعالى لو كان موجبا
 بالذات لكان لا بد من فعل صار عنه أو لا كالفعل الأول ولذا لا بد أن يكون
 معلولا للأول فيجوز ما قلناه أنه لو جلت عنه فلا بد من أن يكون مستغنى أو لا
 فإن توقف يلزم أن لا يكون معلولا للأول معلولا أوله فثبت أن كم توقف يلزم
 التبع بلا مرجع وهو محال البحت كما عرفت فثبت أن المعلول الأول يجب أن يكون
 مستغنى عنه **قوله** أما أن يكون واجبا لغيره فثبت بالبطلان لا يمكن عدمه بغير
 فيلزم أن يكون الواجب معلولا لغيره وهو باطل **قوله** الأول وأن كان
 الأول يلزم أن يكون للواجب عدم المعلول لازم للعلو الموجب له **قوله**

العدم
 المستغنى
 المستغنى
 المستغنى
 المستغنى

يلزم الخلف في غير ذلك بل يلزم وجود عدم اللازم من حيث جواز عدم اللازم
 عدم الواجب محال فكذلك جواز ان حوار الحان محال وهو المانع الثاني
 بطلان اللازم بطلان المانع يكون اليا على فاعلا بالاعتقاد وهو المطلوب
 وفيه نظر لانه ان اردنا بجواز الاحكام الاستعداد في محال وان معلوله الاول
 ليس من عدم قوله يلزم ان يكون واجبا لانه قلنا ممنوع جواز ان يكون محال
 بالامكان الثاني اذ يلزم من وقوع الفعل في محال وان اردنا محال مكان
 الذي محال ان جاز عدم قوله ان يكون الواجب خارجا لعدم قلنا ممنوع وانما يلزم
 فعله لو كان معلوله الاول حان لعدم بالامكان الاستعداد وانما لا يلزم
 ان معلوله الاول لو لم يكن حان لعدم لكان واجبا لانه وانما يلزم ذلك
 لو لم يكن حان لعدم لانه ممنوع بل هو مباح لعدم لغو المسامحة خلف
 المحال عن علمه الموجب فلا يجوز ان يكون الكسبة وتعالى ان يقول ان اردنا يكون
 الباري فاعلا محالاً لانه كان محالاً بالقوة ثم جاز محالاً بالفعل وهو محال
 وانما يلزم ان يكون الباري محالاً للحدوث وهو محال وان اردنا محال
 لم نزل كان محالاً بالفعل اي انه لم يختر غير ما فعله وانما فعله طرأه وخبره
 وانه لا داعي بدعوه الى ذلك كقولنا كذا باري تعالى بهذا المعنى هو الوجه
 ان معنى قولهم انه تعالى محال بالذات لا فاعلا لا اختيار ان قد لا يكون
 بدعوه الى الفعل فيكون القدرة فيه بالقوة كمن يخرج الى الفعل بسبب وجوبه
 انه تعالى قادر بالفعل وقدرته علمه فهو فرضه هو قادر عالم اي علمه بسبب
 الفعل عنه وليس قدرته بسبب وجوبه ولا ينافي الاختيار على معنى انه اذا شاء
 فعل وان لم يزل لم يفعل فان الفعل الصادر عنه تعالى صادر بارادته فيكون
 قد فعل لانه شاء ففعل لم يزل لم يفعل ولكنه يلزم انه لان ان صدق
 لا يقتضي صدق الطرف **قال** ينبغي ان يكون الحادثة في العقل كالمعنى
 للذليل **القول** في الاشياء جارية في مقدره وتقرر السؤال الجارحه

بدر

في المسئلة التسعة غير مبرجة او الماخذه في الدليل عليه غير مبرجة لانها نفس
 اجتماع التبيين وذكر ان الدليل العقلي كالمطلوب فلا يخلف عنه المدلول اصله
 من مبدء المدلول بالضرورة وج لا يجوز فيه الماخذه وانما يلزم من مدلولها ان
 الماخذه سلم دليل العقل فلم اجتمع التبيين جوازه منع ذلك لا خلاف ان اجتمع
 ثبوت المدلول انما يلزم من دليل العقل ومنه من دليل الماخذه واجابة المصنفه بان الماخذه
 في العقول ترجع النفس الى ان بل اذ انقلب دليل العقل فلا ترجع عليه بل
 وبذلك بل يخلف عنه في نفس الجمال وارجح ان يكون الدليل السائل للعقل مادركم
 من الدليل الصحيح كمن معتد به لو لو صح لما صدق نفس مدلوله كمنه ملحق وتبين ذلك
 بدليل دل على نفسه كما سبق ذكره من الدليل على الوجه غرضي كمن معتد به لو لو صح
 لان العقل الاول لا يلزم للواجب تعالى ويلزم الحان المذكور وانما يقتضي هذا بالدليل
 العقلية لان الدليل العقلية اما دالة لثبوت مدلولها فلا يلزم من كنهها كمن مدلولها
 فلو عورضه لم يلزم اجتماع التبيين **قال** ينبغي ان يكون السائل في العقل كالمعنى
 لا يجوز بل يخلص على العقل ولما كان المصنفه غير حازم بان الماخذه في العقول
 كما تقتضي الدليل قال في ريبه الى آخره **قال** المسئلة الثانية من علم الخلق قال
 ان في ريبه لانه الاب لا يمكن اجبار البكر الباطنة على الكفاية خلافا لابي حنيفة
 رضي الله عنه فانه ان احدى الولد يتبين بانه دمي اما قبل الاجبار او عند الاجبار
 واما ما كان يلزم المطلوبه انما قلنا ان احدى الولد يتبين بانه دمي لا يلزم من ان يكون
 يكون الولد له لوقته علمه لا احد يتبين مطلقا اي يكون الولد له وشمول عدله
 او لم يكن واما ما كان يلزم احدى الولد انما اذا كان عليه نظام لان شمول الولد
 سواء كان محققا او لم يكن يلزم احدى الولد يتبين **القول** لا يلزم الا اجاز
 كمن علمه ان جاز ان في ريبه البكارة وعند ابي حنيفة يضم الصغير فيكون عند
 ان جاز ان لا يكون الباطنة على الكفاية دون التبيين الصغير فيكون عند ابي حنيفة ان جاز
 في ريبه الصغير على الكفاية دون البكر الباطنة اذ اعرضه ذلك فتقرر المدعى ان الاب

لله

ولاية الاجار للبكر الباقية على الكاح مطلقا اي سواء كان قبل وقوع الاجار
 او قبل وقوع الكاح بالعدل او عند وقوع اجار اي عند وقوع الكاح بالعدل
 لان احدى الولايتين لا يثبت على البكر الباقية اعمى الولاية للاجار قبل وقوع الكاح بالعدل
 او عند ادايته احدى الولايتين فثبت مطلقا الولاية ان شئت الخاضع لغيره لغيره
 اما ان احدى الولايتين ثابتة فلا يكون الولاية للوقف اعمى الولاية لغيره
 والوقف الذي هو عند الاجار لا يخفى اما ان يكون عليه موصية او لا يكون
 وجوب الولاية للوقف وشمول عدتها للوقف مطلقا اي لا على التخصيص او لم يكن
 وانما ما كان يلزم احدى الولايتين اما اذا كان عليه موصية او لا يلزم احدى الولايتين
 لان شمول الولاية للوقف على مدير العيلة سواء كان موصيا في الخارج او لم يكن
 احدى الولايتين بالضرورة اما اذا كان موصيا احدى الولايتين بالضرورة لان وقوع
 الولايتين يسلم كشمول احداهما بالضرورة وانما اذا لم يكن احد الولايتين مطلقا
 لان انشاء العيلة العجبة بوجه انشاء المأول واذا لم يكن احد الولايتين مطلقا
 فشمول التولية لان انشاء احد الاخرين اعمى التولية فان كانا شيئا واحدا
 واذا انشئ مجموع التولية فشمول الفراق بين الولايتين بالضرورة واذا لم يكن
 بينهما شمول احداهما واذا لم يكن احداهما مطلقا الولاية وهو الذي
 لم يكن عليه فذلك لان عليته ليست مدارا لنفي شمول العدم وهو ما عدل
 الا لانه لو ثبت شمول الولاية او الفراق بين الولايتين ثبت شمول العدم
 سواء كان العيلة محقة او لم يكن واذا لم يكن مدارا لنفي شمول العدم يلزم
 شمول العدم لانه العيلة اذا كانت ثابتة كان يفيض شمول العدم بانها تعدل
 بجهة ان يكون بانها في كل واحد لكانت العيلة مدارا له وهو ما عدل
 فيفيض شمول العدم فانما ان صدق شمول الولاية او الفراق وانما ما كان
 احدى الولايتين وهو المطلوب **اقول** ان لم يكن شمول الولاية للوقف
 لا يحد شمول مطلقا فذلك يلزم احدى الولايتين لان عليه شمول الولاية
 للوقف

للوقف لا احد التولية مطلقا ليست مدارا لنفي شمول عدم الولاية للوقف
 وجوبه وعدا في نفس الامر لان لو فرض شمول العيلة او الفراق بين الولايتين
 فشمول العدم سواء كان عليه شمول الولاية للوقف لا احد التولية محقة
 او لم يكن لان كل واحد من شمول العيلة او الفراق فشمول العدم
 انما هو من شمول العدم وانما ان كل واحد من شمول العيلة او الفراق فشمول
 شمول العدم لان كل واحد منها اذا لم يكن موصيا فشمول العدم والوقف
 شمول العدم فلزم شمول الولاية وعدم شمولها وهو ما عدل واذا لم يكن شمول
 على مدير شمول الولاية او على مدير الفراق بين الولايتين من قطع التولية عليه
 الولاية لا يكون عليه شمول الولاية مدارا لنفي شمول العدم وجوبه وعدا في
 الامر وانما لما لم يكن مدارا فثبت ان عليه شمول الولاية ليست مدارا لنفي شمول
 العدم وهو ما عدل في نفس الامر وانما ان يكون عليه شمول الولاية محقة او لم يكن
 فان كان محقة فشمول العدم ان عليه اذا كان محقة فشمول احدى الولايتين
 لما جاز اذا ثبت احدى الولايتين لا يفيض شمول العدم ومن طاعة فشمول العدم
 وان لم يكن محقة فثبت ان فشمول العدم من كل لانه لو لم يكن
 التولية اطلاقا يلزم ان يكون عليه شمول الولاية مدارا لنفي شمول العدم
 او عدل في نفس الامر لان شمول العدم محقق على مديرها وشمول العدم على مديرها
 ولا نفى بالمدار في جهة وعدا الا في المدار فثبت ان فشمول العدم
 شمول العدم محقق انما على مدير عدم عليه شمول الولاية واذا لم يكن شمول
 الولاية وعدا فثبت ان فشمول العدم الولاية للوقف او فشمول الولاية
 وعلى كلا التدرج يلزم احدى الولايتين ولو لم يكن احدى الولايتين مطلقا الولاية
 حال كونها بكرة بالغة ومولود من غير الكثرة وانما حلقا فمجرد الولاية
 ففما ان شمول الولاية ليس عليه احد التولية قوله فلزم احدى الولايتين مطلقا
 بخلاف ان يكون صدق قوله ان شمول الولاية ليس عليه لا احد التولية بانها

نفي

نفي

عليه

شمول الولاية لا يقتضي مع انشاء علقته ووجه لا يلزم شمول الولاية شيئا
 ثانيا فلا يلزم ان شمول الولاية على قدر العلقه لو لم يكن مقتضا لتعميق الولاية
 بن الولاية بن الولاية على قدر العلقه لا يجوز ان يكون عليه شمول الولاية
 ولا يلزم ان يكون الشيء عليه نفسه كذلك لا يجوز ان يكون عليه شمول الولاية
 ولا يلزم ان يكون الشيء عليه ما ينافي مقتضى ان شمول الولاية على قدر العلقه انما يكون
 عليه مجموع الشمولين فاذا انشئ شمول الولاية انشئ مجموع الشمولين وانشاء مجموع
 الشمولين يجوز ان يكون بانشاء شمول الولاية بانشاء شمول العدم والعدم
 بن الولاية بن الولاية على قدر العلقه وانما ثانيا فلا يلزم ان الوجه او الاخر
 بن الولاية بن الولاية لا يقتضي شمول العدم لجواز ان يكون شمول الوجه
 بن الولاية بن الولاية لا يقتضي شمول العدم والعدم وانما ثانيا فلا يلزم ان
 شمول العدم لو انشئ عند انشاء العلقه لكانت العلقه مدارا لبعض شمول العدم
 وجوبا وعدما وانما يلزم ذلك لو كان للعلقه صلوة على نفس شمول العدم
قال فان قيل سئل ان العلقه ليست مدارا في نفس الامر كمن لم يلزم انما كذلك
 فغير عدم عليه شمول الولاية لجواز ان يكون ذلك الصدر محالا والمحال جائز ان
 يلزم المحال شمول هذا المنع لا يضر لانه لو كان ذلك الصدر بانشاء في نفس الامر
 ثم ما قرأنا وان لم يكن يلزم العلقه وبها كحل المقصود **قال** فان قال
 سئل ان شمول الولاية للوقوف على قدر العلقه ليس مدارا لبعض شمول العدم
 وعدما في نفس الامر كمن لم قلنا انه ليس مدارا لبعض شمول العدم على قدر عدم
 لا حد شمولين لجواز ان يكون ذلك الصدر اعني صدر عدم عليه شمول الولاية محالا
 والمحال جائز ان يلزم محالا فهو مدارا في نفس الامر في نفس الامر
 هذا المنع لا يضر لانه لا يجوز ان يكون هذا الصدر بانشاء في نفس الامر او لا يكون
 كان بانشاء في نفس الامر ثم ما قرأنا سألنا عن المنع لانه اذا كان بانشاء في نفس الامر
 محالا فلا يلزم المحال وان لم يكن ذلك الصدر بانشاء في نفس الامر فشمول الولاية
 للعدم

شمول

محسوس بغيره من ان يابسه با او مع از او حوله واد حوله
 و غير ان محسوسا ناشد فمحسوس ميان دو جسم ناشد از او حوله واد حوله
 و تغلق مواد و مواد كرم موجب صفت فوت ماضية و محسوس مواد
 محسوسه باشد و مواد كرم موجب صفت فوت ماضية و محسوس مواد
 و كثر نزل باشد و فعل ربيع و غريف قريب عند ان باشد و فعل بالسا
 كرم و فعل و زمان كرم و نور و مواد مرفوع محسوس كرم باشد و از ان مرفوع
 مرفوع كرم و مرفوع كرم كمال با جاست شرفي او كشفه باشد مواد ان محسوس
 ماله و اگر در خارج باشد شلال افكاه باشد ماضى باشد و اگر در خارج
 افند ماضى و مرفوع كرم محسوسه باشد و مرفوع كرم مرفوع و مرفوع كرم
 موجب فوت قوی و از ان كمال اعنا باشد و نوم با وراط موجب ملاوت و امر اض
 بد باشد و ملاوت با عند ان سبب افكاش عوارض غیری و با وراط موجب
 فساد مرفوع و اضلال عمل كرم و مرفوع كرم كمال با باشد حال نا بد ماضى
 محسوس كمال با اربعه در بدن جدا كند مانه و اگر كند خالی ماند كمال با محسوس
 باشد مانه و اگر محسوس باشد كوند ان ماکول حارست نا باره در جبهه
 اولی و اگر محسوس باشد حال ماند كمال با بربط مضر سده شده مانه و اگر كند
 باشد كوند در جبهه مانه و اگر كند مانه باشد خالی ماند كمال با مانه
 اگر ماله باشد كوند عوارض با و در او در جبهه ماله است و اگر ماله
 باشد كوند در جبهه رابعه حزن با و مضموم و ان ماکول لطيف باشد
 و اگر از خون نفس حاصل آید و كشف باشد اگر از خون غلیظه حاصل كند
 و معتدل باشد اگر ان خون معتدل باشد و مرفوع كرم ماکول الفدا و حزن
 و كمال با باشد با بليل الفدا و در مرفوع كرم ماله لطيف كمال الفدا و حزن
 و كمال با سواب از روده كرم مرفوع ماضى و ماله بليل الفدا و در مرفوع كرم
 قدرد و سیر و ماد كان و معتدل بعض حلق و كرم محسوس صفات و مرفوع

۲۷

شماره

اگر كند ماله

آبها آب خسته باشد که از مغز مشرق آید مانند آید و در خال خال کرد
 و از موضع در آید و از از مشرب رود و سرش کسوه صانع افساب
 بر او باند و باد نهال بر او زد و بیک از دیگر آنها باشد صانع دوباره
 بنید آن دوات بکشد و بعد از بخت زن کشند و زود صانع و سرود
 کسوه و در عمر این معنی و معنی نباشد و غیر این آب باشد و اصلاح
 آن بآن باشد که آنرا بخورند و بکند از آن باشد و شوق آب شود مردم را
 تا فرود اند و بخت و چوب بداند که مرگه که بعضی با قوت انچه معنی
 تا بیکه ضعیف باشد ماده مغزی باشد و را استوائانات بسیار شد و اگر
 را آن دیگر باشد احتیاجات بسیار باشد **خانه** مرخصی که بنید
 باشد یعنی مزاج باشد و اگر زود صناع مزاج و سیاه شود این مزاج و اگر
 اسر باشد معادل المزاج و چون صوره شخص که طوایف غریزی که مرکب صوره
 است تواند بود که طوایف شریع معنی کسوه با جوار غریزی منطقی شود
 صانع دفعی در جوار کم کسوه با جوار غریزی که از مغز طبعی گویند و
 غایت آن با حد و نسبت سال باشد و اگر ناکاه سقطه یا غلبه باشد
 مردم بسیار شود و مزاج لذت اخلاقی که لایق او منور شود و حیوة منقطع
 آنرا موت حیوانی خوانند و کل قدر الله تعالی و مرگه که مزاج معنی
 کسوه و علاج او بتدریج باشد چون تبدیل در امور و ابله و غیر آن
 با باد و به اشترب و این او به اشترب بحسب اوقات و امراض اعفا
 مختلف کسوه با استعمال اعیان بد باشد چون فصد و حجامت و سایر
 و انهم الطب **باب** **در بیان کسوه** و بعضی معنی
 او را غیری باشد و اجبه البصوت و آن بصوت در دست مردم باشد
 و نوع تدبیر باشد قابل فاشا و هر چه وجودی که وجود او از غیری
 باشد بکسر البصوت و آن فکر البصوت بصورت حادث باشد که

تدبیر باشد غیری در و مانع شوند که و ایجاد احوال باشد و هر چه حادث
 بغیر تدبیر تدبیر باشد و مانع تدبیر در او کسب اختیار تواند بود چه اگر
 کسب احوال باشد از تدبیر آن تدبیر تدبیر جمع معلولات و لازم اند
 و معنی غیر و تبدیل در عالم باشد و واضح خلاف است و این واضح
 چوکی تواند بود چه اگر قوی باشد و یکی و کسب زود خواهد و دیگر بکون او
 اگر قوی و واضح شود محال و اگر مرد و یکی واضح نکوه منف و یکی عام
 باشد و همه عاوی باشد که تواند بود و آن واجبه البصوت در غیر محال
 نکوه و الا محال باشد بآن خبر در معلول و اتحاد و بهر محال باشد
 ممکن و بهر ممکن باشد حادث و چون باری تعالی تدبیر نماید جمیع
 باشد با جسمانی و شاید که مکان و جهت باشد تا هر مکان و جهت خون
 جمیع موهومات یا رادت و اختیار ادب و اختیار چیزی تا علم بآن چیزی
 محال را جمیع باری تعالی جمیع کلیات و جزوایات عالم باشد بقوله لا یعرف
 غیر علمه مسال خیره منة الارض و لانی السماوات و دیگر یکی بالکف عالم
 بدین وجه و بکسب اعضا حیوانات بدین معنی که علی محال باشد و اما
 تعالی چه باشد زیرا که عالم با جوده محالست و بقوله هو اعمی الذی با معرفت
 و سمع و بصر باشد معنی یکی او را علم بسیار موهومات و بقرائن باشد چه
 علم او باشد ذات او است و نسبت ذات او با ممکن علی البواسط
 و بقوله و هو السميع البصير و باری تعالی ممکنست با مانع یا برانسان و چون کلام
 لغوی جز حرف و صوت باشد و حرف و صوت حرفان تواند بود کلام
 باری تعالی لغوی باشد بل معنوی باشد صانع معانی و آن که انما خط
 رسول بدان ذلالت می کند پس قرآن معنی کلام الله باشد و لفظ رسول
 در حال وحی و در وقت باری تعالی بحسب احساس و متغایر تواند بود چه
 او هر حکم نیست اما در وقت او بحسب علم باشد یا و علی که قابل شکل

۲۸

مع

و شبهه باشد چون علم محسوسات و مراد از سوال موسی علیه السلام که
 زنه انظر اليك طلبت علي بعباد و لقوله لا يدركه الابصار و هو مدرک
 از ابصار و جمع انحال عباد از خبر و شر و شر و شر باراد و شبهه بانی
 باشد چه معنی در وجود نیست مراد و باک که همه افعال باراد است
 خطاب و توان و عقاب باشد از لا ینال عما تعلو و هم یسئلون و چون
 چه مصطفی صلی الله علیه و سلم از اول نشو و نما منور و صدق و موصوف
 بتقوی بود و در غایت کمال سن و وفور عقل و عوی نبوت که در وقت آن
 و عوی معجزات ایامت نیست که چون از آن و اخبار از غیبت و ختم
 جدد و تسبیح صفا و تکلم غزاة و شوق فتر و سکانت باقه و اطفال و
 بصیر و غیر آن را در جمیع سایر عقلا متعذر است او که در تربیت و معنی
 او عقلا را نماند شد پس جمیع احوال او اخبار از آن کرده باشد حال
 باشد چون پیش و در نوع و مراد خطاب و معنی و سفاعت و نظائر که
 و عذایه و سوال مکرر و غیر آن و چون باری تعالی در اول مکتوب فاکر
 بود خلقی اجسام در عادت آن فاکر باشد لقوله قل کما هی الذی
 انما یما اول مره و هو کل خلق علم و جزو سول لمر طرفه خلفاء و
 اخبار فرمود بقوله و عذایه الذی امنوا منکم و علموا الصالحات علیهم
 السلام و قوله الخلافه بعدی یعنی پس من خلفان ایشان بر من بعد
 جنوا من من بعد باشد و چون آمده که از اهل حل و عند احوال
 کرده باشند که معظم جمیع صحابه و اجدید جمیع بعضی و عدم
 که و دیگر شود معلوم و مکرر باشد و الیم ثم اللذیم **یا سیدم**
در لایزال بقوله و فیما کان خیرات من سایل فقیه انکسک بان کند
 یا محمد انما بان فایل اند یا بعضی و ایضا فقیه بان فایل اند یا فایل
 یا محمد فایل اند یا فایل اند یا فایل اند یا فایل اند یا فایل اند

و در بعضی نسخه

یا توان نیست و آن سنه و آن ملو نیست تا میله محمدان باشد و آن
 اطاع تا از آن بعضی باشد و آن فاس و آن بعضی بان فایل اند پس
 نو سالی و استخوان باشد نو او حنفه و معالج مرسله باشد نو
 مالک و مران امر باشد و ولایت که جوید کند چون اعموا القلوه یا برید
 چون و کاتبوسم از علمم فیه حیرا یا بر مباح چون کلوا و اشربوا یا برکرا
 چون و از آن بوسن حتی بکون و سنت قول رسول باشد و فعل او و قول
 او امر و نهی باشد چون و آن و فعل او چون حج و صلوة و غیره و ضایح محسوس
 فعلی که در حضور او و او با وجود قدرت مانع شدی و اجماع اتفاق الله باشد
 بر حکمی از احکام چون اتفاق بر آن که برادر مکرر بدری در ولایت
 مقدم باشد بر برادر بدری و قیاس شبه صورتی باشد صورتی دیگر در ایما
 حکمی عام شبه بنید مکرر در وقت سبب اشراک ایشان در مقصود سارح
 از حرم و مقاصد سرع ضروری باشد و غیر ضروری باشد و ضروری چه امر سبب
 که در جمیع ادیان و بطن مرعی موه باشد چون خفیه نفس مقاصد لعلله
 النفس بالنفس و العین بالعین و السمع بالسمع و البصر بالبصر و غیره
 بطبع بدین رق لقوله تعالی ان رقی و ان ربه فاعلموا انهم انما
 نسب بجلد زانی لقوله تعالی الراننه و ازانی فاجلوا و حفظ عقل بر
 تزجر از مکررات و من شرب الخمر و حبسه علیه مانع طلعه و حفظ او
 بجهاد و باکنار لقوله افعلوا المکرر و غیر ضروری در محل حاجت باشد چون
 مع و کما و و رینی و اجارته و در محل حبس باشد چون منع از ناول
 قاذورات و استیحا آنست که هر چه معلوم الصدق باشد و معلوم عدم
 نباشد غالباً ما می باشد که الاصل فایکان علی ما کان ضایح محض الکلی
 ما وضو معلوم باشد و طلاق یا حدیث معلوم نه عابین لکاح و وضو
 باشد او را و استخوان مواجسی باشد که در غایت محمد اید و مجبر

یعنی بیدار
 و من جمع فیه

انان
 یا بر حرم
 جند و کلوا
 زبانه

۲۹

زمان سوان که حاج کوبد مارا جنس نماید که در ایستاده زکوة باشد
 و در ایستاده نشاند و مصالح مرسله حکمتی خدا باشد که شارع آنرا
 فروگردانسته باشد و معلوم اعتبار باشد حاج اگر خطی در کشتی
 بشرف پلاک رسیده باشد و اگر بعضی بدریا اندازند اگر خلاص باشند
 و مکلف اگر ترتیب جهاد رسیده باشد او را واجب باشد عمل را جهاد
 خود کمون و اگر چه شاید که خطاب باشد و معتدرا بقیل امام حسن
 واجب باشد در فرعیات و در اصول خون ایمن و عریان حائز باشد
باب نهم در لطائف فقهی احکام شارع مایع مصالح عبارتست
 از سبیل نفع اعیان و انصاف محلی افروزی رکن عبارت است از میوی
 اگر برای استنفا و لذات باشد از مالک و ملبس و بار و منک و ملبس
 رکن مع و لکن نکاح باشد و اگر از برای استنفا و ان استنفا
 رکن جراح باشد لا جرم فقه منظم درین چهار رکن باشد و رکن عبادت
 مشتمل بر چهار باب باشد صلوة و صیام و حج و زکوة و این صلیوة
 فرائض باشد و نوافل باشد فرائض است که اگر ترک کند مسکین عذاب
 شوند بخلاف نوافل و این فرائض را بحسب سن و حطر محض باشد و در
 فقه و حج و نوافل روانه باشد و غیر روانه باشد و صیام امساک یا
 از شراب طعام و جماع از اول روز تا آخر روز و زکوة صدقه
 باشد از مال دفع حاجت بقیرا و قطع طمع ایشان از آن مال و این
 زکوة در قوت و از دوزخه و غنم و ابل و تر و غیر عوامل است که در
 حج توبه مکلف باشد بخانه خدای باسع حد خاص حاکم و طواف
 و رمی و غیر آن و مقصود از این اتصال منع و امتنان مکلف باشد درین
 مع مشتمل بر ادوای مختلفه باشد خون رسن و اجاره و مساقه و غیر آن
 از امور که انصاف بان حاصل گردد و مقصود از احکام نکاح
 توالد

توالد و مسائل بود و وجهی موجب عداوت میان افراد آن باشد
 و فواید رکن جراح ظاهر است در حفظ نفس و دفع کینه و سعی غنم و عریان
 و چون این عامل مکلفست بر علیه نی نوع حوش لا جرم از او
 افروزی یا اتلافی پیدا گردد از همان و غیر آن مواخذ باشد و علم
باب نهم در اخلاق نفسی طمعه انسان را در وقت است
 و کمال او بکمال آن و قوت علمی باشد که کیفیت فیضان موجودات
 از ذات واجب البصیر و وجهی که مذکور است در الهی معلوم گردد اند
 و کمال قوت علمی بان باشد که خدا بداند و علم بدان کند و سزا
 بداند با احتساب از آن جوید و این غیر اگر عابد با نفس او باشد آنرا
 حکمت خلقی گویند و اگر با او و شرککان او در منزل خون خشم
 آنرا حکمت منوی گویند و اگر عابد با او و سرککان او در مدینه باشد
 آنرا حکمت مدنی گویند و حکمت خلقی نسبت به عدل قوت علمی و قوت منوی
 و قوت غضبی باشد حاج امر الحوسن علی علیه السلام فرمود است که
 مستغنی لکن فی کل ذلک فکر و قوله او علیه السلام در روحانیه و سمایه
 فان کانک انما که شهوت او غضبیه صارت ماده لشطان نوذیر
 حال صونک و محجک عن ملاقات النور بعد و فاک و ان کانت
 عقلیه ممتره صارت ملکاً ملتذ بنماد مته فی دنیاک و یتدی بنوره
 فی احوالک و تعدل قوت علمی بان باشد که طلبت معارف و غنیمت و غنیل
 مطالبه معنی با عدل باشد و او را استعمال سایر قوتی قدرت باشد که
 که خواهد و این فاضله حکمت خوانند و این حکمت مشتمل باشد بر
 انواع بسیار چون بدیه و جوهت ذمی و نقایص الهی و صواب
 ظن و در ذیل این موه بان باشد که از اعتدال اخلاق به باطل
 از اراط و آنرا خست گویند حاج انسان را که در حقیقت باشد و این حکمت

این کتاب در بیان
اعمال و صفات
و احوال و احوال
و احوال و احوال

و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال

و آنها را تعالی بکمال حق و قوه علیه السلام خطوط و قد دخلت انما
بانه و معنی باشد و این عارف را علامتی و اوقات عبادت باشد اما
علامات او آن باشد که دائم از جان و نباشد و تمام باشد
و صغیر و کم در لغز و گم گداند چه فرخ او و بوقه او و برای حق
بود و نظر او و حق باشد چه استخوان او و حق بدش از انست که
غیر از او و سر که هیچ مگر غضبه بکند و بجای باشد چه او
از خوف موت امن باشد و جواد باشد چه محبت او و بر ما حق باید
بود و عمو کند باشد چه او از ان غرور ترست که بزلتی متعمر کند
و ماسی زلات باشد چه ذکر او مشغول کل است و باید که بعضی
از عارفان میل بدینست بنا و طبقات ان میکنند چه عرض در نظر
او پس حق است و شاید که مایل باشد مسبب کثرت عبادت حق
با آن و وقت باشد که عارف از مادی و حق غافل باشد و مرگ
که غافل باشد ممکن نباشد پس اگر او بر ک عبادات کند مازاد
نبود باشد و این مرتبه را فنا فی الله گویند و اما اوقات عارف را
اولی و آخری باشد اول اوقات او وقت ارادت و این ارادت با محبت
اعتقاد ایمانی باشد با محبت نفسی بر تانی با محبت نفس عسانی و ارادت
موجب ریاضت باشد و این ریاضت از برای سه غرض باشد اسقاط
ماسوی حق از طریق خود و تحقیر نفس اماره و نفس مطمئنه با
جمع در کانه و دفع منارفات او و ملطف روح در قبول نور حق
و مرتبه اول زهد حاصل گردد و بانی عبادت و عبادت با فکر
روحانی و اصوات و الحان که موجب عبادت سابر قوی باشد
کامیاب حق و مشایعت ایشان مریدان او مایه نعش صفتی
که هیچ شبانه نموند بآن نباشد و عارف با در بعضی اراد و کامیابی

خداوند

و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال

و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال

جذبانی باشد که در ان جذبات لغزان نور حق باشد و او جا
بر حق مایل بکند و این جذبات را اوقات و احوال گویند
و باشد که این اوقات و احوال که هر وقت و آن لغزان نفس شود
و آن سوت نور او و احوال باشد و غرض عارف از ریاضت
استقامت این اوقات باشد و چون اوقات او مستمر گردد
و سر او از هوا جس عسانی خالی ماند و مآه قلب او
از کار و دهم و خیالی صافی گردد و هیچ عویش عالم از او
و عقول در و نظام گردد و جمع مبعوضات از حاکم و عا
بعض النفس خفا بر کند و چون در توبه نفس او کمی سابر
قوی شایع او باشند بحلیل مراد باشد و او را حاجت
به بدل یا تحمل باشد تا اگر مدتی مدید چیزی بخورد که او
ظاهر گردد و در غیر مدید نباید و سر کامیابی او را فراموشی
عظم حق حاصل گردد و حق عسانی او قوی تر گردد و از
افعال غریبه و انبیا و عجمه ملا شود و حاکم گویند در حاله
تفاوت سخا و ابدا شود و بجام امر المؤمن علی
علیه السلام ملایم باب لغو خبر کرد نم آید و عویش المکل الوداع

و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال

و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال

و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال
و احوال و احوال

[illegible]

فمن غرت بآياته عز وجله **الاد** وصاف الظلمانية تحببه الله نور عباده كما
قال الله تعالى او من كان ميثا عاصيا وجعلنا له نورا لمشي به في الناس
كمن ملته في الظلمانية ليس خارج منها **آ** من كان ميثا عن او صافه
الظلمانية من الشجرة **الان** به **آ** جعلنا **با** وصافا **الربانية** وجعلنا له نورا
من انوار جنانا **بشي** **آ** من كل النور **كقوله** تعالى به **مشي** **آ** من سائر الناس
يشي بالمراسية **و** شاهده احواله كمن ملته في الظلمات **آ** كمن ملته في ظلمات
الشجرة **الان** شانه ليس خارج منها **لا** يزمر به المومنين **ولا** شمار به الولاة **والنور**
فانهم **الاش** الله تعالى ٥

[illegible]

۱- در هر روز یک بار بخواند
 ۲- در هر روز یک بار بخواند
 ۳- در هر روز یک بار بخواند
 ۴- در هر روز یک بار بخواند
 ۵- در هر روز یک بار بخواند
 ۶- در هر روز یک بار بخواند
 ۷- در هر روز یک بار بخواند
 ۸- در هر روز یک بار بخواند
 ۹- در هر روز یک بار بخواند
 ۱۰- در هر روز یک بار بخواند

على ان يكون كان الخاضع من التسمية على ما عرفت في اعمال الكسور وعلى الوجه العظام
 من حصل عليه نسبة الى المقسوم كنسبة الواحد الى المقسوم عليه وبجاءه اخذ من طلب
 نصيب الواحد انما على ان المقسوم يصيب المقسوم عليه كخمس الخاضع مورد الخاضع
 المخلقة الى مجموع واحد هو اقل عدده بعدة لكل الخاضع البسيط هو جعل
 الصحيح الذي هو كسر من نوع وكسر كسر ثم ردا على كسر عليه وفيه انما في الجملتين
 انما في النوع موقسمه الكسور الى عددها اكثر من عددها على جزئها الخمسين
 هو جعل الكسور الجملتين فصاعدا منقده وهو المراد اذا اطلقنا لفظ الخمسين
 البار برأول في اعمال الصحاح وفيه اربعة فصول الفصل برأول في عمل الضرب
 اعلم ان مدار الضرب على حفظ ضرب ما من العشر اربعة عشر في بعض فاهو حاصل
 وكذا وارهنا ان ضرب عددها في عددها وكذا واحد منها انما ان يكون مقسودا او كما
 او كان احدهما مقسودا والاخر مركبا كان برأول ضربا ما من احدى المثلتين
 من عدده مقسودا فمما في برأول من عدده مقسودا وحفظ المبلغ ثم تعد المرات
 من منزله الا انما الى منزله المضروب وكذا من ارباع المضروب في مجموع عددها
 ونظرح مجموع واحدا ثم ياخذ تعدد الباء في منازل مبداءه من منزله
 الا انما في منزله الاخير منها في منزله العنقود المحفوظة من له اربعة
 ان ضرب العشر في سبعة ضربا لا من ويوعده مقسودا المضروب في سبعة من عدده
 عتقود المضروب في حاصل اربعة عشر خطاه وكان عدده منزله المضروب اسس وعدده
 منزله المضروب في طه جمعا صا رخمسة طه حاء واحد منها بقي اربعة وحي
 منزله الاثني عشر منزله الا انما في المحفوظات ومواشاة عشر كمن في هذه المنزلة فكل
 مبلغ الضرب اربعة عشر انما وان كان الثاني وهو ان يكون كل واحد منهما مركبا
 اخذنا من احدى اعلى منازل عدده ونضرب ما فيها في اعلى منازل العدده
 الاخر ونعزف مبلغ الضرب ما ذكرنا من الضرب ثم نضربها في المنزلة الثانية
 من العدده الاخر ثم في الثالثة ان كانت في منزلة مركبة الى ان نضرب اعلى منازل

احد

احد العددين في جمع منازل العدده الاخر واحده فواحدة ثم ياخذ المنزلة التي
 على المنزلة الماخوذة اولاً من العدده ونضربها في جميع منازل العدده الثاني
 كما فعلنا اولاً ثم الثالثة ان كان في العدده برأول ماله كذا وكذا وكذا كل
 مرة ثم جمع بعد الضرب من المنحفظات وهو مبلغ الضرب من له اربعة
 ان ضرب خمسة عشر في مائة واربعه عشر اخذنا اسس من مائة وعشرون اعلى
 راتب المضروب فيه حاصل الثاني خطاه عما ثم ضربا اسس في مائة التي من عدده
 عتقود منزله مائة اعلى راتب المضروب فيه حاصل سبعة ثم ضربا في اربعة
 حاصل ثمانين ثم ضربا خمسة في واحد حاصل ثمانية ثم ضربا في مائة حاصل
 وخمسون ثم ضربا في اربعة حاصل ثمانون فمما في حاصل مائة الالف وثمانين
 وهو مبلغ الضرب من هذا يعرف باسم الثالث وهو ان يكون احدهما مقسودا
 والاخر مركبا وجه آخر كل واحد من المقسودين ان كان عدده مقسودا ضربنا
 ما في احدى المثلتين من عدده مقسودا فمما في الاخر من عدده مقسودا وحفظ
 المبلغ فان كان احد المقسودين في منزله الا انما في الاخر ان كان في منزله العشر
 ياخذ لكل واحد مبلغ المحفوظ عشرة وان كان في منزله المائات فمائة
 كان في منزله الاثني عشر وان كان احد المقسودين في منزله العشر فالاخر
 ان كان في منزله العشر فمما في كل واحد من المحفوظات مائة وان كان في منزله
 المائات فمائة وان كان في منزله الالف فالف وان كان احد المقسودين
 في منزله المائات فالاخر ان كان في منزله المائات فمما في كل واحد من المحفوظات
 عشرة الف وان كان في منزله الالف فالف وان كان في منزله المائات فمائة
 في منزله الالف فمما في كل واحد من المحفوظات الف الف كما اذا اردنا ان
 على الف في ستة الف ضربا الثلث في السبعة يحصل ثمانية عشر فمبلغ كمن ثمانية
 عشر الف الف وكما اذا اردنا ضرب ثمانية في ثمانين ضربا في ثمانين
 مبلغ عشرة فمبلغ ثمانية الف لان المائات في المائات عشر الف وان كان

احد المضروبين او كلاهما في غير هذه المنازل تطرح ثمانية من الفاظ الالف
 ونضرب بعد ذلك احدهما في الآخر كما ذكرتم ثم نزيد على المبلغ الآلاف المطلوبة فهو
 مبلغ الضرب كما اذا اردنا ان نضرب عشرين الفا في خمسين الف فطرحنا الف
 الالف الفة وضربنا العشرين في خمسين حصلت عشرة الاف زوايا عليه الآلاف
 المطلوبة حصلت عشرة الاف الف الف الف وهو مبلغ الضرب واما ان كان
 كل واحد من المضروبين عددا مركبا فنضرب كل مفرد من احدهما في جميع الآخر
 ونجمع المجموع فالحاصل هو مبلغ الضرب **مثال** له اردنا ان نضرب مئة اربعة
 في الفين وثمانين ضربا اربعين في الفين حصل ثمانون الف وفي ثمانين
 اثناعشر الفا وفي عشرين الفا م ضربا مئة في الفين حصلت مئة الف وفي
 ثمانين ثمانين وفي عشرين مائة وعشرون م جمعا اجمع حصل مائة الف والعشرون
 وهو مبلغ الضرب وفي اختصار عمل الضرب طريق وهو ان نضرب نصف احد
 العددين في ضعف الآخر او ثلثه في ثلثه امثال الآخر او اربعة في اربعة
 امثال الآخر وعلى هذا العكس ونراهم جميع للاعداد **الفصل الثاني**
 في عمل القسمة **مثال** اذا قسمنا المقسوم والمقسم عليه فلا حاجة الى العمل
 لان الخارج من القسمة يكون واحدا وان كان المقسوم اقل من المقسوم عليه فطريقة
 ان نكتب المقسوم الى المقسوم عليه ثم نضع كسر النسبة من الواحدة الصحيح هو الخارج
 من القسمة **مثال** له اردنا ان نقسم الالف على الاربعة فبما لا ينقسم
 الاربعة فكان الاثنان فكتبنا مقسولا الخارج من القسمة نصف الواحد وكما اذا
 قسمنا السبعة على ثلثه عشر مقسولا الخارج من القسمة سبعة من ثلثه عشر من واحد
 يعني اذا خرج كل واحد من السبعة الى ثلثه عشر يكون نصف واحد من
 ثلثه عشر سبعة منه وان كان المقسوم اكثر فطريقة ان تطرح المقسوم عليه
 من المقسوم ويحفظ الباقي من القسمة فان اتمناه فعد المرات هو الخارج من القسمة
 فان لم يقسمه من الباقي لا المقسوم عليه وناخذ كسر النسبة من الواحدة فالحاصل

من القسمة عددا صحيحا ونراهم الكسر **مثال** له اردنا ان نقسم عشرين
 على الثمانية طرعا الثمانية فيها ثلث قرأت في اثنان سبعا اثنان ثمانية
 كان ربعا فالحاصل من القسمة ثلثه وربع واحد وطريق القسمة
 ان نضرب المقسوم عليه في اعظم عدد من مضروب يمكن القاءه على المقسوم
 المقسوم فبقية عنه فان لم يقسم المقسوم شي فالحاصل هو العدد
 المتأخره وان لم يقسم شي فنضرب المقسوم عليه في عدد آخر كذا ان كان
 الباقي اكثر من المقسوم عليه ونطرح من الباقي وهكذا الى ان يبقى
 من المقسوم كذا او يبقى اقل من المقسوم عليه فعلى الاول يكون مجموع
 الاعداد التي ضربنا بها المقسوم عليه هو الخارج من القسمة وعلى الثاني
 هو المجموع مع الكسر المذكور في القسمة **مثال** له اردنا
 ان نقسم ثمانين واربعة وخمسين على ثلثه وعشرين ضربا المقسوم عليه في
 حصل مائة اثنان وثلثون طرعا من المقسوم مائة واربعة وعشرون
 وهو اكثر من المقسوم عليه ثم ضربا المقسوم عليه في خمسة حصل مائة
 وخمسة عشر طرعا من الباقي مائة اثنان وعشرون وهو اقل من المقسوم عليه
 فالحاصل من القسمة خمسة وعشرون واربعة عشر من ثلثه وعشرون فالحاصل
الفصل الثالث في عمل الجذور الجذر المنطوق يكون في بعض المنازل
 فبعض اي يكون في بعض المنازل عددا له جذر منطوق دون بعض
 من اول جذر ولا جذر في الثانية وفي الثالثة جذر ولا جذر في الرابعة
 وهكذا في غير ذلك ولا يقع في احدى المنازل الى اسماء ذلك
 افراد مطقة والى اسماء ذلك افراد صم وطريق استخراج
 الجذر المنطوق ان نأخذ عددا ونجذره ونأخذ بل مجذوره بالعدد
 المطلوب جذره فان لم يبق فهو الجذر وان باق عليه فنجد
 عددا اقل منه وان كان اقل منه فطرحه عن العدد المطلوب جذره

وتحتفظ الباقي ثم تضعف هذا العدد الاول ونطلب عدداً تضعفه في هذا
 المضعف ثم نجمع الى ما حصل مجذور هذا العدد ونقابل به الباقي المبلغ
 بالباقي فان ساو ما فالعدد الاول والثاني معا هو الجذر وان
 بقي منه شيء فاستأنف هذا العمل اعني تضعف العدد في المربع
 الثاني تضعف العدد في فان لم يجد عدداً يمكن ان يمل فيه هذه
 الاعمال فالعدد اصم الجذر **ص** له فزيد ان تعرف جذر مائة
 واحد وعشرين فان اخذنا احدى عشر وضربناه في نفسه يكون المبلغ
 هو المطلوب واما ان اخذنا ثمانية مثلاً فضربنا كما في نفسها حصل
 اربعة وسبعون طرنا با على مائة واحد وعشرين فبقيت سبعة وخمسون
 عطفنا بها وضعفنا الثمانية صار ثمانية عشر اخذنا عدداً وهو
 اثنان ضربناه في ستة عشر حصل اثنان وثلثون وجمعنا معه مجذور اثنان
 وهو اربعة حصل ثمانية وثلثون ولما كان هذا المبلغ اقل من سبعة
 وخمسين طرناه منها بقي احدى وعشرون عطفنا به ثم استأنفنا
 العمل وجمعنا العدد الماخوذ اولاً وهو ثمانية مع الماخوذ
 ثانياً وهو اثنان حصلت عشرة ضعفنا كما فصار عشرين واخذنا
 عدداً وضربناه في عشرين حصل مئتان وجمعنا مع مجذور الواحد
 وهو واحد صار المجموع احدى وعشرين وهو مساو للمخوف واما
 فكون مجموع الثمانية والاربعين والواحد وهو احدى وعشرون العدد
 المطلوب جذره واما ان كان العدد المطلوب جذره مائة وسبعة
 وعشرين مثلاً فلا تجد بعده عدداً يمكن هذا العمل فيه فكون اصم
 واما طريق استخراج الجذر برصم بالقرن فهو ان استخراج ما في
 العدد المطلوب جذره من الجذر المنطوق ثم تضعف عدده ما فيه
 من الجذر المنطوق وتزيد عليه واحداً ثم تنسب الباقي المنطوق

الى هذا المجموع ثم تأخذ بكل النسبة من الواحد فهذا الكسر وما في
 العدد المطلوب جذره من الجذر المنطوق هو الجذر بالتقريب كجذر
 مائة وسبعة وعشرين فانه احدى عشر وخمسة من مائة وعشرين **م** واحد
 الفصل التاسع في عمل الكعب وطريق استخراج المنطق منه
 ان كعب عدداً فان كان مكعبه مثل العدد المطلوب كونه فالعدد
 الماخوذ هو الكعب وان كان اكثر فكعب عدداً اقل منه وان كان
 اقل فاحفظ التباوت فهما ثم اضرب العدد الذي كعبه في نفسه
 ثم اضرب مجدوره في نفسه واجمع بين حاصل ضربيه في نفسه وجمع حاصل
 مجدوره في نفسه وزد على الجمله واحداً فان كان هذا المجموع مساو
 للباقي المحفوظ فزد على العدد الماخوذ واحداً هو الكعب وان
 كان اكثر فالعدد اصم الكعب وان كان اقل فاحفظ ما بقي ايضا وزد على
 الماخوذ اولاً واحداً ثم اضربه في نفسه ثم مجدوره في نفسه ثم اجمع البقي
 وزد على المجموع واحداً واخرج من الباقي من العدد المطلوب كعبه فان ساو
 فزد على العدد الذي ضربته في نفسه في المرة الثانية واحداً فذلك هو الكعب
 وان كان اقل فاستأنف العمل المذكور بعينه وهكذا زده بعد اقل الى ان
 لا اقصاء العدد المطلوب كعبه او الى ان تزيد ما اجمع من العمل على الباقي فان
 بقي فزد على ما ضربته في نفسه في المرة الاخيرة واحداً هو الكعب وان زاد العدد
 اصم الكعب وطريق ثوربه ان استخراج ما في العدد من الكعب المنطوق ما عرف من
 الطريق ثم اضربه فيما يزيد عليه بواحد ثم ما بلغ في نفسه وزد على ما اجمع واحداً
 ثم انسب الباقي من العدد المطلوب كعبه الى جرب المبلغ وخذ بنسبة كعب
 من الواحد فهذا الكسر مع ما في العدد من الكعب المنطوق هو الكعب المطلوب بالتقريب
 مثلاً فزيد ان تعرف كعب مائة وخمسة واربعين كعب عدداً وهو
 مثلاً حصلت مائة وخمسة وعشرون وهو اقل من كعب العدد المطلوب كعبه نقصنا

منها في ما يان وعشرون حفظناه ثم ضربا الخمسة عليه صاير عشرة ثم
 ضربنا مجذور الخمسة وهو خمسة وعشرون في ثلثه حصلت خمسة وسبعون فمما وزنا
 على المجموع واحد حصل واحد وسبعون ولما كان هذا اقل من المطلوب كعبه اصغر
 وسعة وعشرون نقصنا بما منه في ايمان فقلنا ان العدد المطلوب كعبه اصغر
 الكعب وما فيه من الكعب المثلث سبعة فوجدنا على السبعة واحد صاير ثمانية
 في سبعة حصلت خمسة وسبعون في ثلثه حصلت ثمانية وثمانون فمما وزنا عليها واحد
 حصلت ثمانية وسبعون ولكن لا يناسب اليا من ايمان من ثمانية وسبعة وسبعون
 العدد المطلوب كعبه هو سبعة وثمانون من ثمانية وسبعة وسبعون واحد
 الباب الثاني في اعمال الكسور وفيه سبعة فصول: الفصل الاول في معرفة ما
 يحتاج اليه في اعمال الكسور: ويلزم ان يكون فيها معرفة ما يحتاج اليه في
 العدد من المختلف فمما انما على اقلها فان لم يكن شيئا كانا عند اقل من
 شيئا من المعلوم على الباقي من بعد فمما ان لا يكون شيئا او بين واحد
 فان لم يكن واحدا فمما ثمانية وثمانون وان لم يكن شيئا كانا عند اقل من
 المشترك في العاقل لهما وزنا مشترك كعبه الذي يكون العاقل في خارج
 له فان كان العاقل مثلا ثمانية فمما انما انما بان نصف اي كعب مشترك
 نصف وان كان ثلثه فمما ثلثه ومما انما انما كان الاعداد فوق اثنان اخذنا
 اثنان منها ونظرنا فيها فان كانا مشتركين في عدد طلبنا ان يكون
 العدد بين الرابع منها ولم يكن جوا فان كان الكل مشترك في عدد
 هو العاقل فخرج كل الاعداد وان وقع بين اثنين منها كان الكل مشترك
 مثله اردنا ان نعرف الا مشترك او اثنين من اربعة اعداد في سبعة
 واحد وثمانون خمسة وسبعون واربعة واربعون فمما انما الا اثنان هو واحد وثمانون
 على اقلها وهو سبعة وعشرون لم يكن شيئا عرفنا انما عند اقل وان الاقل بعد
 الاكثر ثلث مرات فمما العدد الثالث وهو خمسة وسبعون على سبعة عشر
 ايمان

اثنان وبنى احد عشرون فمما المعلوم عليه وهو سبعة وعشرون على الباقي وهو واحد
 وعشرون خرج واحد وبنى فمما المعلوم عليه وهو واحد وعشرون على الباقي
 وهو ثمانية وعشرون وبنى ثلثه فمما المعلوم عليه وهو ثلثه على الباقي وهو ثمانية وعشرون
 شيئا عرفنا ان العدد مشترك في ثلثه فاذن اعداد الثلثة الاولى من اربعة
 في الثلثة التي في المعلوم عليه فمما ثلثه فمما العدد الرابع
 وهو اربعة واربعون على ثلثه فخرج اربعة عشر وبنى ايمان فمما الثلثة على اثنان خرج
 واحد وبنى واحد فمما انما ثمانية وثمانون فالاربعة المذكورة ثمانية واربعة
 ان الموافقة من كانت باجاء مختلفة من ان يمل باول الا وفان في النصف
 يمل بالزوج ومما انما اربعة موافقة ولو عمل اكثر لم يحصل المطلوب ايضا
 ولكن العمل به مما لا بد من اهل الحساب فمما: ومنها معرفة ما يخرج من طرقة
 ان ينظر الى مجموع الكسور فان بدا خلا لا اكثر من مجموع المشترك لهما وان توافقا
 فخرج واحد وانما في الآخر هو مجموع المشترك لهما وان ما يتا فمما ضرب احد
 في الآخر هو مجموع المشترك لهما وبنما ضابط كل فان كانت الكسور اكثر من اثنين
 استخرجنا مجموع المشترك ومما الى ان تم خارج الكسور فمما حاصل هو مجموع
 المشترك للكسور المختلفة مثله اردنا ان نعرف مجموع الزيج والتمس والسدس
 والخميس نظرنا الى مجموع الزيج والتمس وهو الاربعة والثمانية فكانا عند اقل من
 اخذنا الثمانية واستقطف الاربعة على الاربعة ريم نظرنا بين الثمانية والاربعة
 الى في مجموع السدس فكان بينهما الموافقة بالنصف ضربنا نصف الثمانية
 في السدس او نصف الثمانية في الاربعة حصلت اربعة وعشرون فمما ثمانية واربعة
 الخمسة التي هي مجموع الخمس كان بينهما عاقله ضربنا الخمسة اربعة وعشرون
 حصلت ثمانية وعشرون وهو مجموع المشترك للكسور المفروضة وانما معرفة
 عدد مشترك في مجموع المشترك فهو ان نضرب مجموع المشترك على مجموع كل الكسور
 ووجدنا فخرج ضربناه في عدد الكسور فهو ذلك الكسور منه صاير ثمانية

والمخرج المشترك للزوج والترس والتمس والتمس فاذا اردنا مله اربعة
 وسدسه وخمسه اثنان وخمسة منها المخرج المشترك على اربعة خرج ثلثون
 ضربناه في عدد الكسور موثله حصل تسعون وهو مله اربعة وقسمناه على الستة
 خرج عشرون وهو سدسه وقسمناه على اثنان خرج خمسة عشر ضربناه في خمسة
 حصل سبعين وهو خمسة اثنان وقسمناه على خمسة خرج اربعة عشرون ضربناه في
 حصل ثمانه واربعون وهو خمسه ومنها عمل الخمس وهو ان نضرب عدد الكسور
 كل واحد من الطرفين بمخرج الآخر ان كان المخرجان متباينين في حوالتي
 منه ان كانا موافقين فابنح فهو عدد الكسور من المخرج المشترك من الاربعة
 ان نجعل مله اربع وخمسه اثنان ضربناه في كسر الربع وهو الثلث ربع اثنان
 لا شواك الاربعة والاثمانه في الربع حصلت ستة ثم ضربنا الخمسة ربع الاربعة
 حصلت خمسة وبما اعني الستة والخمسة عدد الكسور من المخرج المشترك وهو اثنان
 لاني الاربعة والاثمانه متداخلتان ومنها معرفة مخرج كسر له كسر ومال
 له الكسر المضاف واول ما يكون الكسر المضاف كسر ان مخرجان وكسر واحد مخرج
 موبعنه الكسر الآخر لانا اذا قلنا ثلث الربع كان مبعنه واحد من اربعة
 من واحد من ثلثه من واحد صحيح وطريق معرفة المخرج ان نخرج الكسر من
 الاصل ونعرف مخرج كسر الكسر فان كان عدد الكسر مثل مخرج كسر الكسر كما
 في ثلث مله اخماس فان مخرج الثلث الذي هو ثلثه مثل عدد الكسر وهو الثلث مله
 اخماس او مخرج كسر الكسر اخلا في عدد الكسر كما في ثلثه اخلا في رفاقي
 الثلثه واخلا في التسعة فالاصل وهو الخمسة المثال الاول والعصره الثاني
 هو مخرج الكسر وكسر الكسر وان كان عدد الكسر ومخرج كسر الكسر متباينين ضربنا
 مخرج كسر الكسر في الاصل كما في ثلث اربعة اخماس فان الثلثه مبعنه للاربعة
 ضربنا في الخمسة التي هي الاصل فالحاصل هو المخرج المطلوب وان كانا متساويين
 ضربنا الجزء المشترك من مخرج كسر الكسر في الاصل فالحاصل هو المطلوب كل واحد ربع

الثلثه

ستة اثنان فان الاربعة مثله لست بالستة بالنصف ضربنا نصف الاربعة
 في اثنان فالحاصل هو ستة وهو المطلوب ومنها عمل البسط ونعرف
 العدد الصحيح في مخرج الكسر فنصير الكل من جنس واحد مثله اربعة
 بسط اربعة وثلث ضربنا الاربعة في الستة وزدنا على الحاصل اسس
 اربعة عشر مله وهو المطلوب واذا قسمنا اربعة عشر مله على الثلثه مخرج
 الستة فالحارج هو الصالح وهو اربعة في هذا المثال والباقي اثنان وهو
 مثالان وهذا عمل الزوج: **الفضل الثاني في ضرب الكسور:** وهو خمسة انواع
 الاول ضرب الكسور في الكسور والثاني ضرب الكسور في الصالح والكسور الثالث
 ضرب الصالح في الكسور في الصالح والكسور **والطريق** في هذه انواع الستة بعد
 بسط الصحيح في النوعين الاخرين حتى يصير ضرب الكسور في الكسور ان ينظر
 عدد كل كسر والى مخرج الآخر فان كانا متباينين نضرب عدد الكسر في عدد
 الكسر والمخرج في المخرج ونقسم البسط الاول على البسط الثاني فالحارج هو حاصل
 الضرب وان كانا متساويين ركبي من الجانين ضرب الجزء في الجزء من الكسر والجزء في
 الجزء من المخرج ونقسم العمل وان كان الاسد اثنان احد الجانين فقط ضربت
 الجزء من كل واحد من الشدركي في كل نظير وقسمنا بطلع ضرب الجزء في كل
 نظير على البسط الثاني فالحارج هو مخرج الضرب **مثال الاول** اردنا
 ان نضرب واحد وثلثي مله وربع سطناها فصار الاول خمسة
 ثلثه والثاني مله عشر من اربعة ولما كانت الخمسة مبعنه للاربعة وثلثه عشر
 لثلثه ضربنا الخمسة في ثلثه عشر حصلت خمسة وستون وضربنا الثلثه في الاربعة
 حصل اثنان عشر قسمنا خمسة وستين على ثلثه خرج خمسة من اثنان عشر وهو البسط
ومثال الثاني مله وثلثه اربع في خمس سطنا المضروب فصار خمسة عشر
 من اربعة وهي مثله لست في الخمسة اثنان للاربعة في النصف ضربنا
 الثلثه التي هي خمس خمسة في الواحد نصف الاثنان ثلثه وثلثه نصف

نصف الاربعه في خمس الخمسه حصل اثنان وثمانون ثلثه على اثنى عشر واحد
 ونصف وهو مبلغ الضرر ومثالب الثالث اربعة اخماس ثلثه امان واربعة
 مثلكه ثمانه في الربع والثلثه مائة الخمسة ضربا اربع اربعة في الثلثه والربع
 في الخمسة وثمانون المبلغ الاول على المبلغ الثاني خرج ثلثه اعش وهو مبلغ
 والاسد اربع ضرب الكسور في الصراح والخامس ضرب الكسور في الصراح
 والطريق في هذه النوعين فحريط الصراح الى معا كثر في النوعين فاحسب
 النوعان ضرب الصراح في الكسور ان يطلع في الصراح ويخرج الكسور الجاهز
 للاخر فان كانا متساويين ضرب الصراح في الكسور ونقسم الحاصل على المخرج
 فالحاصل هو مبلغ الضرر مثله اردنا ان نضرب في ثلثه ونقسم بسطنا الثلثه
 والخمسين صار ثلثه عشر من خمسة ثم ضربنا الثلثه في سبعة عشر الى الثلثه مائة الخمسه
 حصلت مائة وثمانون ثلثه على المخرج وهو ثلثه عشر وثمانون امان من خمسة وهو
 مبلغ الضرر وان كانا غير متساويين ضربنا الجاهز في الصراح في الكسور وثمانه على
 الجاهز من المخرج مثله اردنا ان نضرب الثلثه في اثنى عشر وسطنا اثنى عشر
 وثمانه صار ثلثه عشر من ثمانية واربعة مثلكه ثلثه نصف ضربا نصف
 الاربعه في ثلثه عشر حصلت عرون فثمانه على نصف المخرج وهو ثلثه عشر
 ثمانه وثمانون وهو مبلغ الضرر وان اردنا ان نطرد العمل من انواع الخمسه
 جعلنا الصراح في النوع الرابع والخامس من جنس الكسور ليصير ضرب الكسور
 في الكسور وطردنا اخصار الضرر في الكسور في الكسور ان نضرب احد الكسور
 الى الاخر كما اذا ضربنا الخمس في الخمس فقول خمس السدس وهو جزء من ثلث
 جزء امان واحد وكذا في ضرب الصراح في الكسور كما اذا ضربت الثلثه في
 السدس فاحصه سدس الثلثه وهو نصف الواحد **الفصل الثالث في قسمه**
الكسور وهي ثمانه انواع **الاول** الكسور على الكسور **والثاني** الصراح
 والكسور على الصراح **والثالث** الكسور على الصراح والكسور

والاربع الصراح والكسور على الكسور والطريق في هذه من انواع اربعة بعد
 الصراح الى معا كسور حتى يصير الكل كسورا ويصير القسم قسمه الكسور
 على الكسور ان نضرب الكسور المقسوم على الكسور المقسوم عليه ان كانا من
 نوع واحد كالثلث والثلث مثلا فالحاصل هو نصيب الواحد مثله اردنا ان
 نقسم اربعة وثلثا على اثنى عشر خمسة ابداس سطنا اربعة وثلثا صار ثلثه عشر
 من ثلثه وثلثا اثنى عشر خمسة ابداس صار ثلثه عشر من ثمانية وثمانون امان
 ضربت السطاه في النوعين وثلثه في الثلثه عشر لان من المخرجين هما الثلثه
 به افعه بالثلث فحصل من الاول سبعة عشر وهو المقسوم عليه ومن الثاني سبعة عشر
 وهو المقسوم فثمانه المقسوم على المقسوم عليه خرج واحد ونجم من سبعة عشر وهو
 نصيب الواحد والخامس قسمه الصراح على الكسور والسادس قسمه الكسور
 على الصراح **الاول** قسمه الصراح والكسور على الصراح والثلث من قسمه
 الصراح على الصراح والكسور والطريق في هذه من انواع اربعة بعد
 الصراح الى معا كسور حتى يصير القسم قسمه الكسور على الصراح او الصراح
 على الكسور ان نضرب الصراح في نوع الكسور ليصير الكسور من نوع واحد
 نقسم المقسوم على المقسوم عليه مثله اردنا ان نقسم ثلثه على ثلثه اربعة
 سطنا الخمسه من جنس الكسور ان نضرب اربعة في الخمسه صار ثلثه عشر من ثمانية
 على ثلثه خرج ثلثه وثمانون ان اردنا قسمه ثلثه اربعة على ثلثه سطنا الثلثه
 على عشر من ثلثه من عشرين وهو **المواد** **الفصل الرابع** في جمع الكسور
 ان كانت الكسور من نوع واحد فجمع عددها ونقسم الحاصل على جها فالحاصل
 هو المبلغ كما اذا اردنا ان نجمع ثلثه اخماس مع اربعة اخماس جعنا عددي
 الكسور اربعة سطنا ثلثه على الخمسه خرج واحد وخمسان وهو **المواد**
 وان كانت من انواع مختلفة فجمع عددها ونقسم الحاصل على جها ونقسم
 الحاصل على المخرج المشترك فالحاصل هو المبلغ مثله اردنا ان نجمع

بن خمسة اسداس وثلثة ارباع كان المخرج المشترك احدى عشر وخمسة اسداس
 عشرة وثلثة ارباعه تسعة والمجموع تسعة عشر فسنأكل على احدى عشر فرغ واحد وصبه
 من على عشر وهو السبع وان اردنا ان نزيد على عده جزا او اوجز منه زدنا
 عدو الجز على عدو مجموع ثم ضربنا المجموع في العدو المفروض فبقينا الحاصل على
 المخرج فالحارج هو المطلوب مثله اردنا ان نزيد على خمسة وربع وثلثة
 زدنا عدو الجز وهو اثنان على مخرج وهو ثلثة صار المجموع خمسة ضربنا الخمسة
 في العدو المفروض وهو خمسة وربع حصلت ستة وعشرون وربع فسنأكل على مخرج
 الجز وهو الثلثة فخرج ثمانية وثلثة ارباع ومن خمسة وربع فزيد عليها ثلثا
 الفصل الخامس في تبيين الكسور له ستة اقسام **الكسر من الكسر** والكسر من الصحيح
 والصحيح من الكسر والكسر من الكسر والكسر من الصحيح والكسر من الكسر
 والصحيح من الكسر **اما الاول** فالكسر ان كانا من نوع واحد
 نقصا عدد واحد من عدو الاكثر فان بقي شيء ينسب الى المخرج كالثلث والثلث
 نقصا عدد الاقل وهو واحد من الاكثر وهو اثنان من واحد سبنا الى الثلثة
 فكان ثلثا وان كانا من نوعين فنحسبهما ونقص عدد الاقل من المخرج المشترك
 من عدو الاكثر فان بقي شيء ينسب الى المخرج المشترك كما اذا اردنا ان ننقص
 من ثلثة ارباع جنسها صار احدى ثمانية من احدى عشر والا فزعه عنه
 فنقص الثمانية من التسعة فبقي واحد من احدى عشر **واما الثاني** فالكسر
 ان كان واحدا بنسبته من نوع الكسر المقصود حتى يصير كسورا ويعود عمل
 نقصان الكسر من الكسر المخرج نوعا وان كان الصحيح الكسر من واحد سبنا منه
 واحدا وما في العمل بحاله ومثله ظاهر **واما الثالث** فنقص الكسر من
 ان امكن بعد نقصان الصحيح من الصحيح والا فخذ واحدا ويزيد بدله على الكسر
 مخرج الكسر المقصود منه ثم ننقص منه مثله اردنا ان ننقص اربعة وخمسة
 اسداس من خمسة وثلثة اثمان فنقص الاربعة من خمسة فبقي واحد ونسبنا

الكسرين صار الكسر المقصود عشري من اربعة وعشرين والمقصود منه تسعة
 ولم يكن نقصان عشري من تسعة فآخذنا الواحد الباقى وزدنا بدله اربعة
 وعشرين على التسعة فصارت ثلثة وثلثس نقصنا العشرون منها بقى ثلث عشر
 من اربعة وعشرين وهو المخرج **واما الرابع** فم الثلثة الباقية فطاهر مما ذكرنا
 وان اردنا ان ننقص من عده جزا او اوجز منه فنقصا عدو الجز من
 مخرجه وضربا الباقي في العدو المفروض فبقينا الحاصل على المخرج وكما
 هو المطلوب مثله اردنا ان ننقص اربعة ارباع اردنا ان ننقص منها خمسة
 اثناسا فنقصا الخمسة من التسعة بقى اربعة ضربنا كل واحد في سبعة وثلثة ارباع
 حصل احدى وثلثون سبنا على السبعة فخرج ثلثة واربعين ع وبقى سبعة
 وثلثة ارباع مقصود منها خمسة اثمانا وان اردنا ان نأخذ جزا او
 اجزا من عدو ضربا عدو الجز في العدو المفروض فبقينا السبع على مخرج
 الجز فالحارج هو المطلوب مثله اردنا ان نوزع سبعة اثمان
 خمسة ضربا السبعة في خمسة حصلت خمسة وثلثون سبنا كل واحد على العشرة فخرج
 ثلثة ونصف ومن سبعة اثمان ران خمسة **الفصل السادس** في تصحيح الكسور
 طريقة ان ينظر لا مخرج الكسور فان كان فريدا انضغف الكسر ونقصه على مخرجه
 ما خارج هو المضغف صحاحا وما بين موكسر مشوب لا المخرج وان كان
 زوجا نقص المخرج ومن الكسور على نصف المخرج فالحارج هو المطلوب
 مثله اردنا ان ننقص اربعة اثمان من ضغفها الاربعة صارت ثمانية
 فبقينا على الخمسة فخرج واحد وثلثة اثمانا وان اردنا ان ننقص
 اسداس سبنا الاربعة على الثلثة فخرج واحد وثلث **الفصل السابع** في تصحيح
 الكسور **عده** الكسرين ان كان زوجا نقصناه وان كان فردا ضغفنا
 المخرج ثم نسبنا الباقي في الاول لا المخرج وعدو جملة الكسرين لا المخرج
 المضغف الثاني كما اذا اردنا ان ننقص ثلثة ارباع ضغفنا مخرجها

فصار النصف بله اثمان واذا انقصت اربعة اخماس مثلا صار من
 واما اذا اردنا ان نصف صحاح وكورا نظريا الى الصحاح فان
 كانت فردا اخذنا منها واحدا وزدنا للواحد على الكسور مخرجها ثم
 نصفنا بمخرجها الى من الصحاح نصفنا فالحاصل المطلوب
 وان كانت الصغرى زوجا نصفنا بمخرجها نصف الكسر **الفصل**
 الثامن في الجذور كل واحد من عدد الكسور على جذر المخرج فالحاصل المطلوب
 كما رتبة ان مع سنا جذر عدد الكسر وهو الاثنان على جذر المخرج وهو
 ثلثه خرج ثلثان وهو المطلوب او ضربنا عدد الكسر بمخرجه فاماخذ جذر
 الحاصل فسنراه على المخرج فالحاصل هو المطلوب كما في هذا المثال ضربنا
 الاربعة في الثلثه حصل ثلثه وثلثون جذره ستة والخارج في ثلثه ستة
 على الثلثه ثلثان كما خرج في الاول وان لم يكن منقطع فهو اصم الجذر
 وطريق معرفته بالتعريف هو بالوجه الثاني وان كان من الكسور صحاح بنسبة
 الصحاح ونعمل العطن المذكور من سنا له اذونا ان يعرف جذر ستة
 وربع سنا لم صار ثلثه وعشرين من اربعة واما كان كل واحد من الكسر
 ومخرجه منقطع فسنأخذ جذر الكسر وهو خمسة على جذر المخرج وهو اثنان
 ونصف وهو المطلوب او ضربنا خمسة وعشرين اربعة وسنأخذ جذر الحاصل
 وهو عشرة على الاربعة خرج اثنان ونصف كما خرج من اجل القول
 مثل اصم الجذر اذونا ان يعرف جذر ثلثه ونصف ضربنا عدد
 الكسر بعد البسط في مخرج النصف وهو اثنان حصل ثمانية وثلثون من
 وجذره بالتعريف بالطريق المذكور في جذر الصحاح ستة واسان مخرجه
 والخارج في ثلثه ثمانية على اثنان ثلثه واسان مخرجه **الفصل**
 التاسع في الكعب وطريق استخراج المطلق منه وهو ان يكون كل واحد
 من الكسر ومخرجه منقطع هو الطريق الاول من طريق عمل الجذر وهو

ان قسم كل عدد الكسر على كعب مخرجه فنخرج الخارج هو المطلوب وان كان
 صح الكسر صحح بنسبه وباني العمل على حاله في الوصل **مثلا** لو اردنا ان
 نأخذ كعب ثمانية من كعبه وعشرين فسنأخذ كعب الثمانية وهو اثنان على كعب مخرجه
 وهو ثلثه خرج ثلثان وهو المطلوب او اردنا ان نأخذ كعب ثلثه وثلثه ثمانية
 بسنا الصحيح صار ثلثه وعشرين من ثمانية فسنأخذ كعبها وهو الثلثه على كعب الثمانية
 وهو اثنان خرج اثنان ونصف وهو المطلوب ونريد ان نعلم ان عدد الكسر
 في مخرجه ثم ما تلحق في مخرجه مرة اخرى ونفوق كعبا بجمع بالتعريف فسنجد على المخرج
 فالحاصل هو المطلوب **مثلا** لو كان ظاهرا ما سلف **الحكمة** في استخراج
 الجداول بالاعداد المناسبة وهي ثلث على فصلين **الفصل** الاول
 فيما يحتاج اليه من الحدود والمقدّمات **الحدود** النسبة من مقدار كسبه احد
 الصغرى من سائر اعداد المناسبة هي التي يكون نسبة الاول منها الى الثاني
 كسبه الثالث الى الرابع فان كان الثالث مثل الثاني فنسبته اعداد مناسبة
 ولا اعداد المناسبة التي كقولنا نسبة الاشياء الاربعة كسبه الاربعة سنا
 الثمانية والاشياء الاربعة اعداد مناسبة والاعداد المناسبة التي كقولنا نسبة
 الاشياء الاربعة كسبه الثلثه الى الثلثه وثلثين كل واحد من الاول والثالث
 سنا والثاني والرابع باق وكل واحد من الاول والرابع حاشية وطريق
 الثاني والثالث واسطه وفي المناسبة التي كقولنا نسبة الاول والثاني
 كسبه الثاني الى الثالث هي المناسبة المتوالة كقولنا نسبة الاشياء الاربعة كسبه الثمانية
 الى الثلثه عشر فان فيها نسبة الاربعة الى الثمانية كسبه الاشياء الى الاربعة
 والاشياء غير المتوالة كقولنا نسبة الاشياء الاربعة كسبه الثلثه الى الثلثه خلاف
 النسبة على سائر النسبة الباقية من اعداد مناسبة **الحدود** الى الاعداد
 والتالي لا التالي تركيب النسبة في الاعداد والتالي صحت الى التالي تفصيل النسبة
 في نسبة زائدة المعدم الى التالي فقلت النسبة هي المعدم الى زائدة على التالي

المقدّمات إذا ما سبب الأعداد بعض ضلع من الطرفين مثل ضلع من الواسطتين
 فإذا قسمنا المبلغ على أحد الطرفين خرج الطرف الآخر وعلى أحد الواسطتين
 خرج الآخر مثلا سببنا سببنا السبعة السبعة إلى السبعة فخرج ضلع من
 في التسعة ومو ثمانية عشر مثل ضلع السبعة في الستة وإذا قسمنا ثمانية عشر على
 خرج التسعة وعلى التسعة اثنان وعلى السبعة السبعة وعلى السبعة السبعة وفي جميع
 المناسبة أن جعل واحد منها يمكن معرفته من السبعة المعلوم مثلا إذا قل
 سببنا سببنا لا مجهول كنسبة السبعة إلى السبعة فمضروبنا سببنا السبعة
 الطرفان على السبعة وهي الواسطة المعلومه خرجت الستة وهي الواسطة المجهولة
 وعلى هذا الحال عمل إذا جعل واحد من الباقي ومن خواص الأعداد المناسبة
 الزدانة إذا جعل الواسطة يمكن معرفتها من الطرفين المعلومين بأن ماخذ جذر
 مضروب أحد الطرفين الآخر مثلا إذا قل سببنا السبعة إلى السبعة كنسبة كل
 المجهول إلى السبعة ضربا السبعة في السبعة حصلت ثلثين وحذرت الستة هي
 الواسطة المجهولة وإذا جعل أحد الطرفين قسم جذور الواسطة على الطرف
 المعلوم فخرج الطرف الآخر معلوما ومن خواص الأعداد المناسبة الزدوع
 المتواليه أنه إذا جعل اثنين منها يمكن معرفتها من الباقي المعلومين أما إذا
 الطرفان أو أحد الطرفين واحد الواسطتين فخرج واحد المجهول كما نرى
 المناسبة الزدانة إذا كانت الواسطة أو أحد الطرفين مجهولة ليصير مثله عن
 معلومه ويعود عمل المجهول الواحد الأربعة عشر له نرى الواسطتين
 المعلومين أربعة وثمانية فكون سببنا الأول المجهول إلى الأربعة كنسبة الأربعة
 لا الثمانية فإذا قسمنا مخرج الأربعة ومو ثمانية عشر على الثمانية خرج اثنان وهو
 مخرج المجهول وكذا سببنا الرابع المجهول لا الثمانية كنسبة الثمانية إلى الأربعة
 فإذا قسمنا مخرج الثمانية ومو اربعة وعلى الأربعة خرج سببنا مخرج الرابع
 المجهول وأما أن فرض مخرج الثاني اثنين وأربعة فكون سببنا سببنا

الأربعة

٥٦
 خلط كند و در خنبه انقوله مخرج دهند چون مخرج آنرا ببلغ كند
 بجان شوق كاهر و اگر خواهند كاهر كند كل دو نوبت بار
 فرو برند با خنق آید و اگر خواهند كاهر كند در آن گشتان از وجه
 شوق تا آنكه مضرتی رساند رسانند لوزق كاهل و زبند می و آنرا بركه
 بخون سازند و انگشتان دست را بدان طلاق كند و بعد از آن منقط
 طلاق كند و آنش در افرو زبند مضرتی رساند **فصل ششم**
 در بیان اكل اگر شاخه انار را بشنود و شوق كند و میانه او را بدر
 آزند و بعد از آن رسم دهند و بر بسمان حكیم كند و بر سوسن كاه و در لوز
 و غرس كند اما زنی كاه و در و انار و او را بخوان بود و بخنق اگر
 شاخه زرا شوق كند و میانش برون آزند و باز رسم دهند و گمان
 بسوار كند و چون بوند كند از ابرقش كاه و در كوبند اكلوی
 بیاورد و بخوان بود و او را علی سنیامی كوبد كاه اگر پنج زرا شوق
 كند و پنج كند و در میان آن شوق دهند و بر بمل كند كند و كند و كند
 بیاورد اندرون او بر از خطاب بود **فصل ششم** در بیان اكل
 اگر خواهند بدانند كاه فرزند كاه خواهر برون نرست یا ماده برون
 را بشنود و كل قطره بر ناخن جگانه و ناخن را اندك مایل كند
 اگر قطره مایل شوق فرزند برون و الا ماده بود و بخنق اگر قتل
 در آن قواء اعدا زبند اگر برون نرست برون نرست یا ماده بود
خاتمه مشملت بر اقاویل و نصائح حكما اندا طون
 می كويد بر كاه شوق آن بود كاه از تو بدو چیزی رسد رسا مكنی كاه ابتدا
 سوال كند بلكه شوق اران كاه كند آن جز یا بدو رسا مكنی
 لذت آن بشود و كاه مینو بود و می كويد غشاست مردم را بدو جز
 برون دانست اول بانگی چیزی كويد كاه او را بپوشد مند بپوشد و دوم

در بیان اكل

باینکه خبر و از جنبی که از او بزرگند **می گوید حکم نکر میان**
 دو قسم می زنند از آن که قول بر دور استماع **کنی و از او بزرگند**
 که جسته اند **می گوید** چون او را نباید دادم در بلا بود گفت آن خبر
 غلبه بود **می گوید** این میانی از کسی که از بهر تو از رخ گفته باشد
 از آنکه در حق تو از رخ گوید **می گوید** هر که از تو حق طلب کند از
 دو جنب خالی شود زیرا که اگر حاجت او را بر آوردی بجز اسیر و
 گفته و آنرا بجز سکه ندهد **می گوید** فایس با تو **می گوید** شام داد
 مگر کسی را که شام ترا نخل کند دلیل کند ترا کسی تو و شام داد
 مگر کسی را که شام ترا نخل کند جهان بود که تو از او انعام
 کرد **می گوید** این دلیل با تو **می گوید** اگر خواهی که آنچه
 مشتاق و مقصود تو بود مرکز از تو فوت شود **می گوید** طلب کن
 که حصول آن جز نرود **می گوید** **می گوید** هر که از بهر چیز میز آید
 به چیز رسد هر که از شرف و عرص میز آید به عزت رسد و هر
 از نخل میز آید شرف و جاه رسد و هر که از خود میز آید بکبر میز
 شود بگراشته **می گوید** بعضی از حکما گفته اند که نوبت بودن از دور
 فتنه را غریب کرده اند و طمع داشتن از مردم امیر را ذلیل کند و هر
 فتنه کند زرق غنچه کرده از خلق و سجده کسی بود که خاص را از دل
 خود بیرون کند و مخالفت نماید با موار خود در طاعت حق و هر
 مطیع حق شود در پیش مردم بزرگ و رفع کرد و هر که از عاصی شود
 در زبانی ذلیل و خوار شود **می گوید** و چون دشمن کسی تو را از کشت
 اگر قدرش بود طمع کن و از او بزرگ کن و واجب عمر و هر که بسیار گوید
 اثم او زیاد شود و او را در نظر مردم فتنه و بدعتی مانند و غلبه
 در حق وی زیادت **می گوید** و مستعمل میانی بتدبیر خود و استخفاف محوی
 بامیر

۵۷
 زیرا که چون آب صافی را طبع کنند آن طبع نرود و تجلیل باید و آن
 کثیف تر بود و با جوار ارضی آمیخته بود باقی ماند و چون آب کدر را
 طبع کنند اجزاء ارضی که مجتبی بود در جوار آب راسب کف و اجزاء ماند
 صرف ماند اگر گوشت حوت که عمل را اگر ساول کند شریف و اگر دریا
 نهند مویست جواب زیرا که در سطح زبان و وقتش بود کی تا لایه خوانند
 و آن دیگر ذائنه و قوت ذائنه قوی تر از لایه است و در هیچ اجزاء جلده
 لایه بود و ذائنه نبود و عمل را و کینه بود کی ملاوت و آن دیگر حذرت
 و ملاوت را بقوت ذائنه در باند و حذرت و قوت را بقوت لایه و چون قوت
 ذائنه زبان قوی تر از لایه بود این جهت حق عمل و سطح زبان دارد
 شود ملاوت او را در باند و حذرت و قوت را در باند و چون که جرات
 دارد شود حذرت و قوت او را در باند ملاوت او را **می گوید** اگر گوشت حوت
 که باقی نماند چون از آب بودن آید **می گوید** جوار زیرا که دل مایه بود
 این جهت است و مایه نون بسیار نود و مشتی که آب از جای دارد
 بر دل مایه در وقتش نون عظیم نکند و جوار آب غلیظ پس آنکه که دارد
 می شود بر دل مایه عظیم اندک بود و چون حش بود و حار است و مایه با فرو
 نوازند نشاندن تا ماکل شود بخلاف ماکه در جانب لطافت چون مایه
 از آب بزرگند مایه بسیار در وقتش نون دارد شود بر دل مایه و دل
 مایه با سوز کند و حار و غنی او را بکلی زایل که فایده و چون حار را بیل
 شود موت ضروری بود زیرا که حیات حار را غنی باشد **می گوید** اگر گوشت حوت
 که است راسته نرگن از دست جبه بود **می گوید** جوار زیرا که است راسته تا حوال
 مشر کند و چون حش بود تجلیل فضلات از دست راسته مشر بود و چون
 تجلیل مشر بود غذا را قبول مشر کند و چون غذا مشر مایه قوی تر بود و دیگر
 اگر حار است در جانب راسته مشر بود زیرا که جگر در جانب راسته است

و حکم گشت و قوت بواسطه حرارت بود اگر گویند حونت که احتمال
 نیل بر دوش جب مشرب بود جواب زیرا که حکمت جانب جب کمتر بود
 و بر وجه حکمت او کمتر بود احتمال نیل او را بیشتر بود اگر گویند حونت
 که آب جامها در رگستان گرم بود در رگستان سرد جواب زیرا که حرارت
 در رگستان بواسطه شدت سرما در باطن ارض مجتبی شود بواسطه این
 آبی که در باطن ارض بود گرم شود و در رگستان حرارت از باطن ارض
 بظاهر ارض حرکت کند بواسطه حرارت هوا و باطن ارض خالی ماند از
 حرارت ارض حنت آبی که در باطن ارض بود سرد شود اگر گویند حونت
 که انسان در جمیع فصول قریب و جمیع بود و اگر حیوانات را در بعضی فصول
 بود و خصم همان در فصل باز باشد جواب زیرا که غذای انسان متغیر
 بود بواسطه این توله فصلات در و بیشتر باشد و حیوانات در فصلات در و بیشتر
 منی او را بیشتر بود زیرا که فصلات مایه منی است و چون منی در و بیشتر بود
 قدرش او بر جمیع منی باشد و فصلات در و بیشتر حیوانات کمتر باشد زیرا که
 غذای انسان منس نبود و چون فصلات کمتر باشد منی در و بیشتر بود
 و چون منی کمتر بود قدرش انسان بر جماعت کمتر باشد و دیگر اگر فصلات
 که در انسان منول می شود یعنی غذا و منی می شود و یعنی غذا و منی
 منی در و بیشتر منی منول شود و دیگر اگر حکمت و فصلات انسان بیشتر
 و چون حنت بود فصلات در و بیشتر منی منول شود و اما قدرش انسان
 بر جماعت در و بیشتر زیرا که فصلات بواسطه بروز و حنتان تحلیل یابد
 و جمیع شود و چون بار در آید حرارت هوا آن فصلات را محکم کند
 و شویب مجامعت از آنجا را بکفنه شود و دیگر اگر انسان را در و بیشتر غذا
 بیشتر اتفاق افتد فصلات در و بیشتر حاصل شود و منی بسیار گردد
 اگر گویند حونت که مرغ از بر جماعت قدرش منسوب بود جواب
 زیرا

۵۸
 الاربعة كنسبه الاربعة الى الثالث المجهول فاذا قسمنا مخرج الاربعة وموسمه عشر
 على اسن خرجت الثمانية و هي الثالث المجهول ولعل مثل هذا العمل ان فرض
 الثالث والرابع ثمانية وسبعة عشر لمخرج الاربعة وهو الثاني واما اذا اعمل الوا
 فجزو كل طرف اذا قسمنا الطرف بواحد كجانب المبلغ فهو الواسطه
 المنفصله بالطرف الذي جذر مثله سبعة عشر في المجهول كنسبه المجهول
 الاخر الى السبع عشر ضربا فجزو لا يتبين وهو الاربعة في السبع عشر حصلت الاربعة
 وستين اخذنا كعبه خرج الاربعة وهو الثاني المنفصل بالاول الذي جذر او ضربا
 فجزو السبع عشر وهو ما بان وسه وحيث الا سني واخذنا كعب المبلغ
 خرج ثمانية وهو الثالث المنفصل بالرابع الذي جذر واذا انما سبعت اعداد
 الاربعة فيما خلا وانعكس ايضا يكون ثنت سبعة مثله السبعة الى السبع
 كنسبه الى الاربعة فما خلا في سبعة و سني السبعة كنسبه الاربعة الى السبعة
 بالانزال يكون سبعة السبعة الى السبعة لاسي الاربعة وبان يكون سبعة
 السبعة والاشيش وحيث الخمسة الى الاشيش كنسبه السبعة الاربعة وحيث
 العشرة الى الاربعة وبان تفصل يكون سبعة السبعة الى السبعة وحيث
 الى الاشيش كنسبه السبعة الى الاربعة وحيث اثنت في الاربعة واما فقلت
 يكون سبعة السبعة الى السبعة وحيث الاشيش وحيث واحدة كنسبه السبعة الى السبعة
 على الاربعة وحيث اشان: الفصل الثاني في المسائل التي على معرفتها لا بد
 من اعداد المتساوية: اعلم ان السبع موش مقدار مشهور في البلد مصطلح
 عليه كالمش والنصر والذراع ونحوه والمسعر مواضع هذه المقادير
 المتماثلة للسعر والشمع ما يدفع المشي والمشي ما يخدم البائع بالشمع والشمع
 والسعر من جنس واحد والمشي والمسعر من جنس آخر بخلاف الاول وهو موزون
 الى المثلين فيكون السعر الى المسعر كنسبه الشمع الى الشمع كنسبه الشمع الى الشمع
 المسعر الى المثلين وبالعكس كنسبه المسعر الى السعر كنسبه المثلين الى المثلين وكذا سبعة

الجنس المستتر كنبه النسخ لا التسع فاذا جعل احده مائة واربعة فالتضابط
 في معرفة ان نضرب الجنس المعلوم في عشرة جنسه المعلوم ونقسمنا المبلغ على
 الجنس المعلوم فنخرج عن الجنس المجهول او نضرب الجنس المعلوم في عشرة جنسه المجهول
 المعلوم واخذنا ملك النسبة من غير جنسه المعلوم يكون عشرة جنسه المجهول
 واعلم ان الاصل في جميع ما ذكره من الحسابات النسبية فان ضعف عمل
 بالتضرب والقسمة **مسألة** يكون ثمانية عشر ونصف وثنان من
 خمسة عشر في المستتر في هذا السؤال يكون التسع اثنان ونصف
 والجنس خمسة وعشرون والجنس هو المجهول فنضرب اثنان ونصف في
 وعشرين حصل ثمانية واثنا عشر ونصف قسمنا على الثلث خرجت
 عشرون وثمانين وثلث ونصف من ثمانية وعشرين وثلث من
 من اثنان عشر ونصف نصفه وثلثه لان خمسة وعشرين خمسة اشد من
 او اخذنا خمسة اشد من اثنان عشر ونصف لان خمسة وعشرين خمسة اشد من
 ليس وانما اذا قلنا كم بعثه وثمانين فجد جعل الجنس فضربنا العشر
 في الثلث ونقسمنا المبلغ على اثنان عشر ونصف خرجت اربعة وعشرون ونصف
 او اخذنا من الثلث اربعة اقسام من العشر اربعة اقسام اثنان عشر ونصف
 واد اقل اربعة وعشرون ثمانية عشر كم من ثلث ثمانية عشر ونصف
 الثلث عشرة ونقسمنا المبلغ على اربعة وعشرين خرج اثنان عشر ونصف
 وان قيل اربعة وعشرون ثمانية عشر وثمانين كم باثنان عشر ونصف
 فجد جعل التسع ضربنا اثنان عشر ونصف في اربعة وعشرين ونقسمنا
 على عشرة خرج ثلثون وانما العمل بالنسبة من السؤالين فثان مائة
مسألة رجل استقرى كل من عشرة باعة اثنان عشر وخرج عشرين
 كم راس المال ضربنا اثنان وعشرون بمائة وعشرين ونقسمنا
 المبلغ على الفضل من التسع وهو اثنان وخمسة مائة وهو اس
 لان

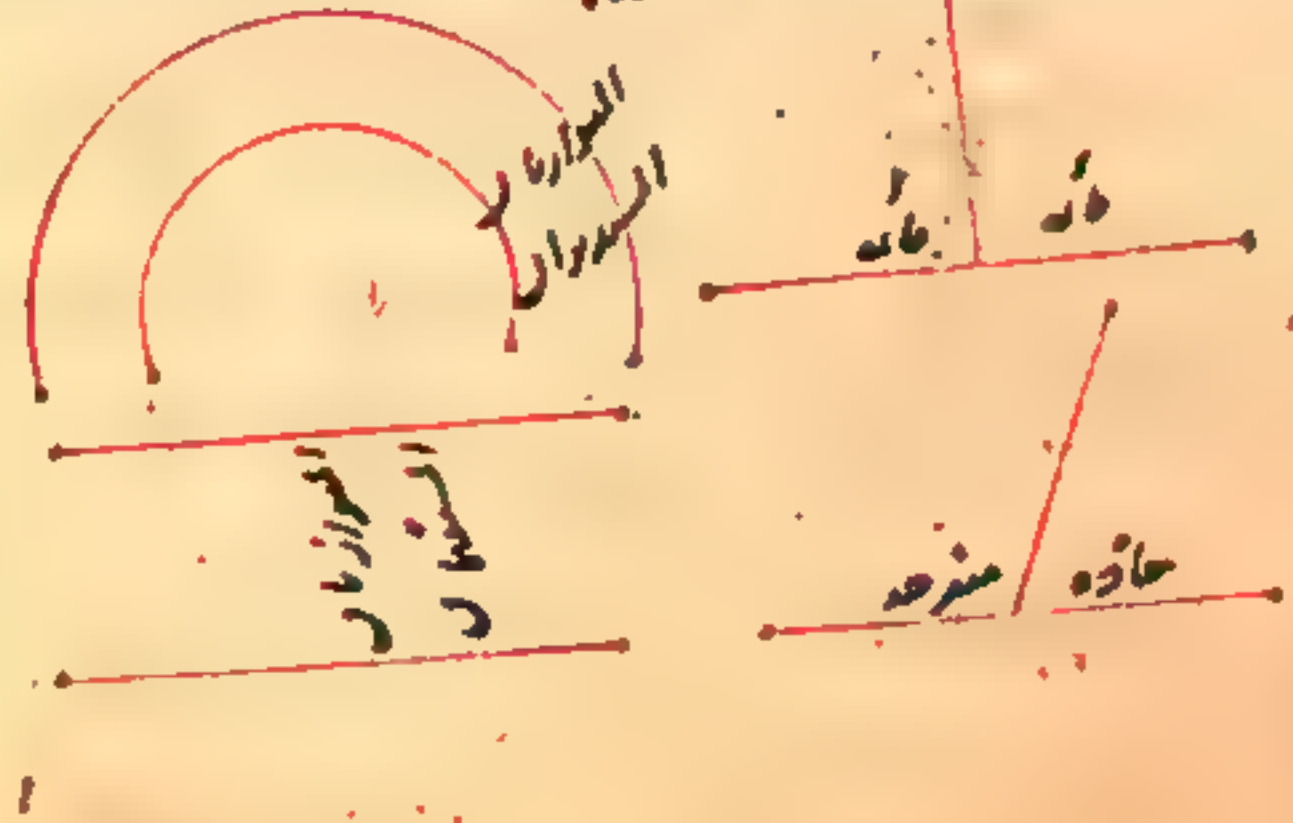
لان حاصل السؤال يرجع الى ان ذبح وثمانين يكون بعثه فخرج عشرين كم يكون
 او اخذنا خمسة اشد من اثنان عشر ونصف فخرجت اربعة وعشرون اثنان عشر راس المال
 ولو قيل باعة سبعة فخرج ثلث ضربا بالثلث عشرة ونقسمنا المبلغ على الفضل من
 التسع وهو ثلثه خرج مائة وهو اس **مسألة** فان قيل ثوب بطوله
 عشرة اذرع وعرضه اذرع وثلثه ارباع اذرع ثلثي درهما فكم ثمن خمسة اذرع
 في عرض اذرع ضربنا طول الثوب عرضا ثلثه سبعة عشر ونصف فكانت قال
 سبعة عشر ونصف فخرج ثلثي درهما فكم ثمن خمسة اذرع ضربا بالثلث وثلثه
 المبلغ على سبعة عشر ونصف خرج ثمانية واربعه ارباع او اخذنا سبعين من
 الخمسة سبعة عشر ونصف وعلى هذا المال نعمل اذا كان واحد من الثلث
 الناقصة **مسألة** اذا قيل مائة وعشرون وثنان كم يبلغ عليها العشر
 حتى يصير عا والدين ونصف وربيع ثمانية اثنان وهو ربع دينار والى مائة
 وهو نصف دينار وكان ثلثا دينار على مائة وعشرين مثل ثلثها من العشر
 وهو اربعون دينارا ثمانية وثلثي وحصل العا والمطلوب **مسألة** درهم
 عا وكل عشرة درهم فبدان يصير ثمانية ثلثا فضل مائة الثلث وثلثه الى ستة
 كان نصف دينار على مائة نصف من الخمسة فصار خمسة عشر وحصل المطلوب
مسألة درهم عا وكل عشرة درهم فبدان يصير ثمانية ثلثا الفضل من ستة
 واثمانية وهو اثنان الى الفضل من الثمانية والعشر وهو اثنان اثنان كان
 مثله دينار على مائة مثله من النصف اثنان عشرة وحصل المطلوب
مسألة درهم عا وكل عشرة منها خمسة ودرهم آخرها وكل عشرة منها ثمانية
 كم يبلغ من احد هما على الآخر ليصير عا والآخر سبعة ثلث الفضل من العشر
 الاثنى والعار المطلوب وهو اثنان الى الفضل من اثنان واربعة والمطلوب
 وهو واحد كان ضعف دينار ضعيفا لثلاثة وهو عشرين على الاثنى وعشرة
 صار ثلثي وحصل المطلوب **مسألة** ابدان اربعة ادمان في الشهر ثمانية

واجبة الاخر تسعة دنانير عملا في الشرف وتبا في الاجرة فلم يكمن انما
 عمل كل واحد منهما تسعة ايام الشرف على ثوبين على مجموع الاجرتين وهو تسعة
 فخرج اثنان فرباه في التسعة حصل ثمانية عشر وهي ايام عمل صاحب تسعة
 في السنة حصل ثمانية عشر وهو ايام عمل صاحب التسعة او ضربا كل واحدة من
 في ايام الشرف وتسعة ايام حاصل على مجموع الاجرتين فخرج ايام صاحب تسعة
 او اثنان فرباه من الاجرتين لا مجموعهما وبشكل التسعة ايام الشرف يكون
 ايام صاحب التسعة مائة في حصة اجرة اجرة في التسعة عشر رجا ومائة
 عمل تسعة ايام فاستحق الثوب كم فتمت تسعة ايام عمله الى ما بين من الشرف وهو
 وعشرون كان ربع فخرج التسعة عشر ومائة من الثوب او ضربا ايام عمله
 في التسعة عشر وتسعة ايام حاصل على ما بين من ايام الشرف كان ايام عمله الثوب
 تسعة ايام جماعة او ضربا ايام الشرف ان تسعة ايام او ايام الشرف تسعة ايام
 اموالهم في ايام الشرف في مواضع كثيرة وبه يخرج كس من المسائل وفي طرق
 الاول ان نسب مال كل واحد الى مجموع اموالهم وتقدر على التسعة فخرج
 او ايام الشرف او ضربا مال كل واحد في الرخ او ايام الشرف وتسعة ايام
 على مجموع اموالهم ومائة ايام في مال كل واحد حصل تسعة عشر
 جماعة رؤس اموالهم مائة وكان لزيد مائة ولعمرو تسعة عشر ولبكر تسعة عشر
 عشرون والرخ اربعين فليقدر في ايام الشرف ان راس ماله ومائة
 مائة ولعمرو تسعة عشر لانه تسعة ايام مائة ولبكر تسعة ايام مائة
 عشر المائة وخاله اربعة ايام تسعة عشر المائة واما حصة اليمين بالصدقة
 والتسعة فظاهر بها آخر المسائل وليكن هذا القدر فان الزكاة عليه عشر
 هذا المختصر المتبقي في المسألة وفيها مقدمة وبما ان المسألة
 الاول في المسألة المطروح وهي طلب كذا في ايام ايمان عمر في المدة
 المسألة الثاني في المسألة الاجرة م وهي طلب كذا من ايام ملك
 المسوم

في ايام الشرف
 في ايام الشرف
 في ايام الشرف
 في ايام الشرف

المسوم في المقدمة في العرفان: النقطه ما في داله اشاره حسيه
 ولا يسل التسعة اصلا وانما لا يسل التسعة الا في جهة واحدة والسطح ما لا
 يقبلها الا في جهتين وانما ما يسلها في الجهتين التسعة وهي الطول والعرض والعمق
 وانما تسعة السطح والسطح ما يخط وانما ما يسطح وتسعة السطح حدودا
 اخط المسطح هو الذي يحاذي جميع السطح المفروضه عليه والسطح المستوي هو الذي
 يكون جميع الخطوط المستقيمة الواصلة بين كل نقطتين مرفعتين فيه غير خارجة
 عنه والزوايا المسطحة هي المنحدر احداث عند التماس الخطين المستقيمين
 خط واحد وانما في ضلع تلك الزاوية فان كان الخطان مستقيمين
 فهي الزاوية مستقيمة الخطين او اقسام خط مستقيم على شكله وضرب الزاوية من الحادثين
 عن ضلعه من تسعة تسعة كل واحد من الزاوية فانه وكل من الخطين عمودا على
 صاحبه والا فليس الزاوية التي هي اصغر من فانه حادة والتي هي اكبر منه حادة وانما
 ما يلا عليه والخطان المتوازيان هما اللذان في سطح واحد ان اخرجوا من جهتين
 على استقامتهما الى غير نهاية لا يلتقيان في المسافة واما في المسطرة فما اذا
 لا يخط الابعاد بينهما والمثلثان غير متوازيين والسطح المتوازي هو السطح
 المستوي الذي لا يلاقى ان اخرجت في جميع الجهات الى غير نهاية والعمود على السطح
 هو الخط المستقيم القائم على السطح المستوي المحيط مع اى خط يخرج من موضع قائم
 في ذلك السطح زاوية فانه وفيه صور

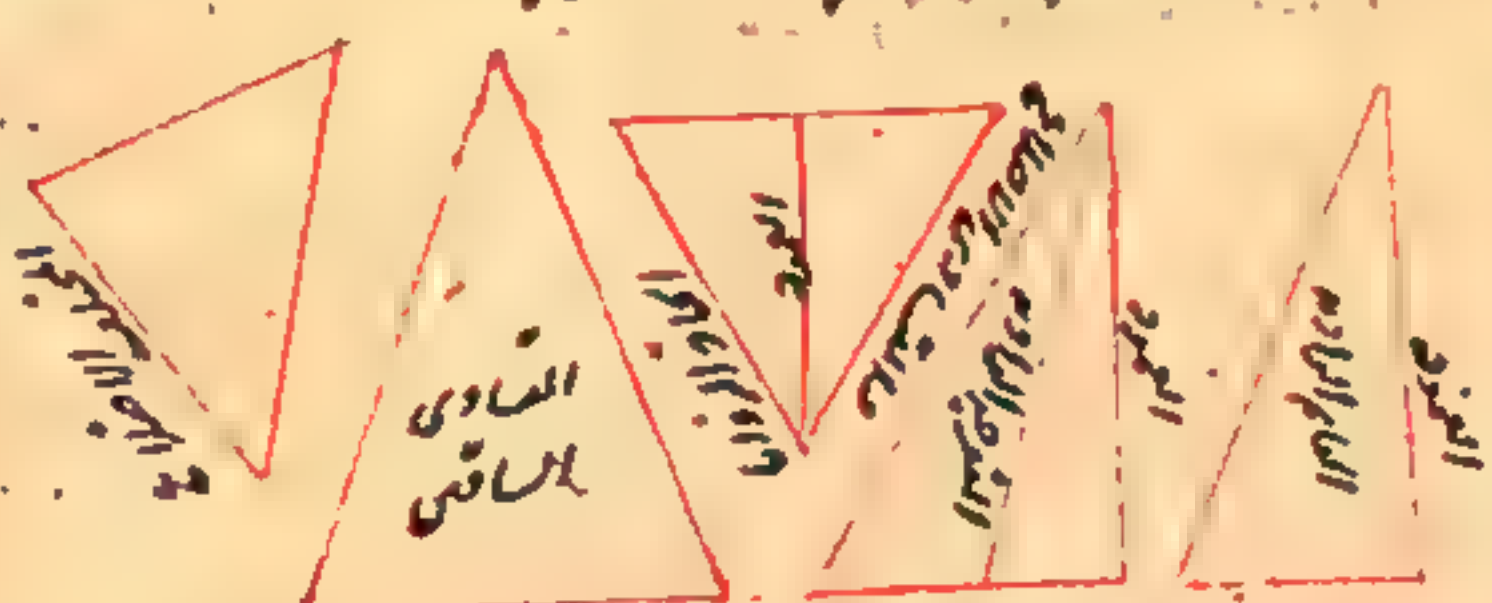
في الشكل ما احاط به حد واحد او حدود والديان سطح مستوي محيطه خط واحد
 يمكن ان يوجد في داخله نقطة وفي جميع الخطوط الخارجة منها اليه وتلك النقطة مركز
 المحيط محيطها والخطوط الخارجة منها الى الخارج خطوطا والمحيط فوس له والخط الخارج
 قطر له والخط الخارج للديان يتطابق وتره ما نزره في المحيط فوس له والخط الخارج
 من منتصف الفوس الى منتصف وتره سمي لها والسطح المحاط بالوتر وقوسه قطعة الدائرة
 وقطاع الدائرة سطح محيط به فوس ان عدنا ما في جهة واحدة وهو صورة

قوس نصف الدائرة
 والبعض هو محيط مستوي
 فوساوسى سطحه فوساوسى
 محيطها ما في جهة واحدة
 سمي لها سطحه م

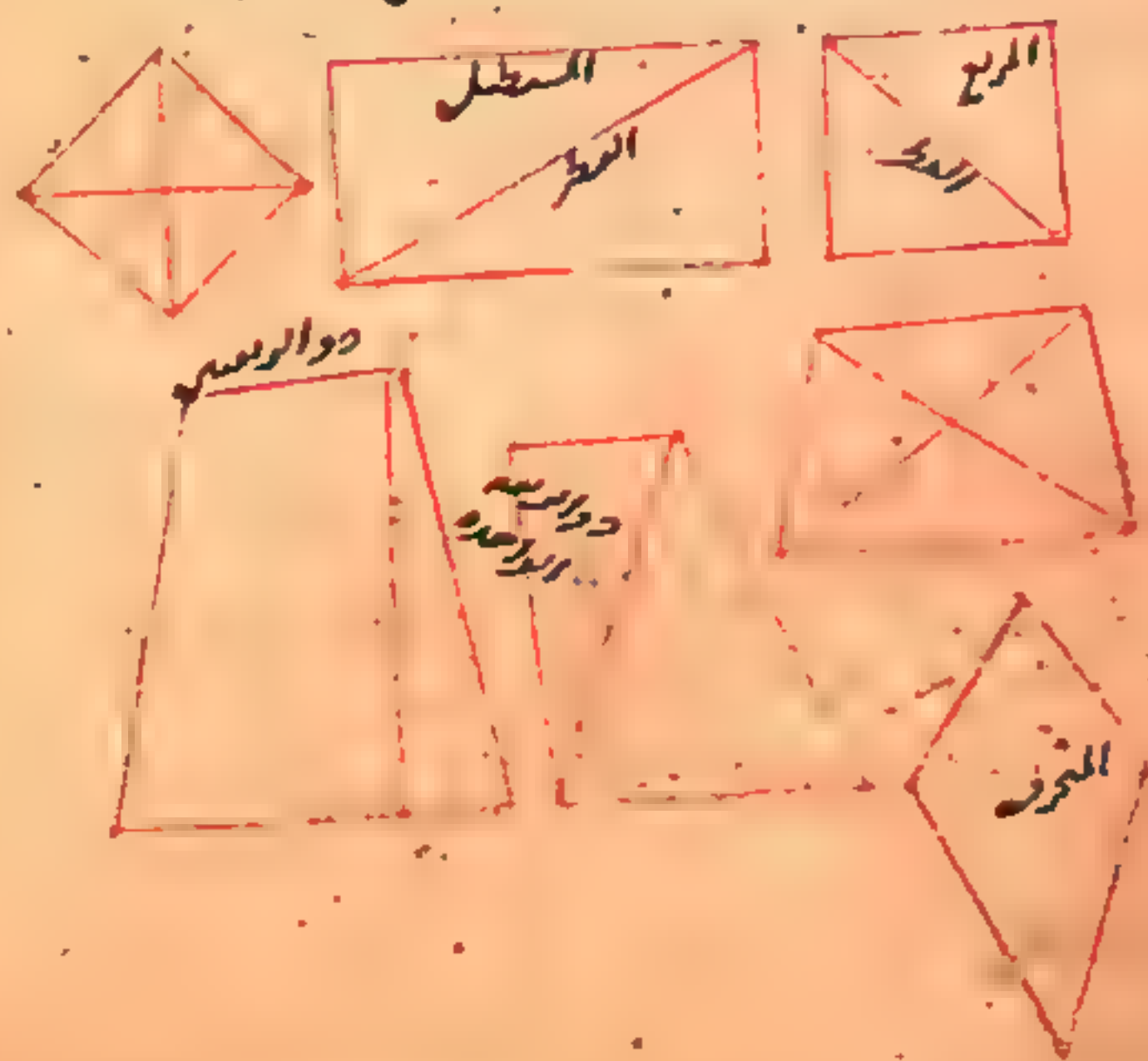

والقطاع سطح مستوي محيطه خطوط مستقيمة اضلاع الشكل فان كانت ثلثة
 والاضلاع سطح مستوي محيطه خطوط مستقيمة اضلاع الشكل فان كانت ثلثة
 وان كانت اربعة فمربع او دواربعة اضلاع وبهذا الى التسليم فواحدة عشر ضلعا
 وهكذا الى غير نهاية ومن خارجها اربعة كبر الاضلاع ثم التلث فام الزاوية ان كانت
 واحدة في زواياها فمربع الزاوية ان كانت من جهة واحدة الزوايا ان لم يكونا
 فيه وتواصيا في الاضلاع ان كانت جميعا متساوية ومتساوية في ان
 كان ضلعان معط متساويين ومختلف الاضلاع ان كان غيرهما وعمود التلث
 مواز لخط التلث الذي يخرج من احدى زواياه الى الضلع المقابل لها على زاوية قائمة
 والمقابل لمن فاعده والتعمود مدفع داخل الشكل وقد منع خارجا وقد يكون ضلع
 الشكل

الشكل فكل ثلث ثلثة اعمدة وهذه صورها

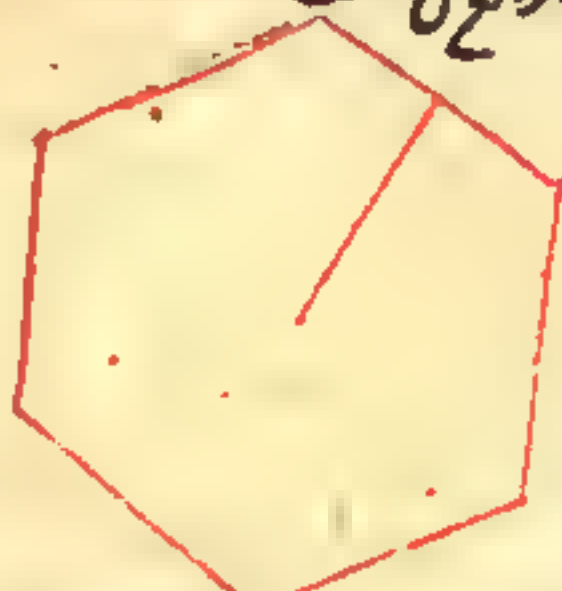

والمرتفع متوازي الاضلاع ان كان كل ضلعين متساويين متوازيين فوا الزاوية اذا
 كان ضلعان فقط متوازيين فان كان احد الضلعين المتساويين عمودا على المتوازيين فهو
 زاوية واحدة والآخر زاوية قائمة والمثلث متساوي الزوايا والمثلث متساوي
 الاضلاع فيه التمام الزوايا وغيره وان التمام الزوايا متساوية الاضلاع وقص
 باسم المثلث متساوي وغيره يسمى المستطيل وغيره التمام الزوايا متساوية الاضلاع
 وهو المربع وغيره هو المربع والمثلث المتساويين والمثلث المتساويين يسمى
 والتعمود في غير المثلث متساويين يكون عمودا على المتوازيين وهذه صورها

وأكثر الاضلاع والمعتبر منه ما يحيط به دائرة ولكن اضلاعه وزواياها منسوبة
 وتكونه هو الخط الخارج من مركز الدائرة الواقع على منتصف احد اضلاعه وهو صورة

للمسحوق منه
 ومنه فترد كل احدى جهات الخط به
 سطح واحد في داخله نقطة ثابتة
 جميع الخطوط الخارجة منها الى
 مركزها وانحيط بها والخطوط الخارجة

الخطوط

انضاف انظارا وقد علم انظر منها وقطعة الكثرة ما ينصل من الكثرة بسطح مسطح
 سطح الكثرة الى قسمين والنصل المشترك بين القسمين فاعلى القطعة ومن ابداء دائرة
 كان النصل يار مركز الكثرة منسوبة قطب القطعة من نقطة على سطحها يكون جميع
 الخارجة منها الى محيط فاعلىها منسوبة وية ارساع القطعة موازية للواصلين
 القريب ومركز القاعدة تمام ارساعها موازية من القطر بعد تضاعف ارساعها عنه
 ولا سطوانة جسم حدث من حركة جميع نقاط سطح مستوي كحركة السطح على خطوط متساوية
 الى ان سكن والسطح في الوضع الاول والاخر فاعلىها فان كانت كل الخطوط
 اعلى على القاعدة فلا سطوانة فاعلىها والا فاعلىها وكل من كل الخطوط التي على
 سطح لا سطوانة وارساعها موازية للواصل الخارج من نقطة من احد قاعدتها على
 ولوحدها فاعلىها فان كانت القاعدة دائرة فلا سطوانة مستديرة والسطح الواصل
 بين محطلي القاعدة سطح مستدير اسطوانتي وان كانت مضلعة فلا سطوانة مضلعة
 ومن الاسطوانة المضلعة القابلة للمكعب وهو الذي يحيط به ستة مربعات متساوية
 والخطوط جسم حدث من حركة جميع نقاط سطح كحركة على خطوط متساوية فاعلىها
 حدث منها اما سطح واحد مستدير او سطوح كل واحد منها مستوي او لا فان كانت
 القاعدة دائرة كان المحوط مستديرا والا فمضلعة فان كان الخط الواصل بين
 ومركز قاعدته سواء كانت قاعدته دائرة او شكلًا يحيط به دائرة كما عرفت

على القاعدة فهو قائم والا فمائل وقطعة المحوط هو الذي ينصل عنه من جهة
 القاعدة سطح مستوي يعطى المحوط موازيا للقاعدة ويسمى المحوط الناقص وهو
 اما مستدير او مضلع قائم او مائل حسب محطه القائم والقصبي جسم حدث
 من دونه قطعة دائرية اجزاء من النصف على وتره وذكر ان وتره قطر الاكبر والخط
 الذي ينصفه ويكون عمودا عليه ونسب الجسم الى المحيط فهو قطر الاكبر والسطح
 المحوط هو المستدير البسيط وقطعة ما ينصل عنه سطح مستوي فاعلىها ويكون القطر الاول
 عمودا عليه وهو اما نصفه او اعظم او اصغر الباب الاول في مساحة الشوط
 وفيه فصلان الفصل الاول في مساحة الشوط المستوي اما المثلث فمساحة
 عموده في نصف قاعدته واما ذو الاربعة الاضلاع فمساحة المتوازي الاضلاع منه
 ان فرض عموده في قاعدته وفي الزاوية فرض عموده في نصف مجموع متواريه
 بنسبة نظير الى مثلثين ومجموعهما واما اكبر الاضلاع ففرض عموده في نصف
 الشكل مثل مستديركل من اضلاعه عشرة فالعمود المذكور ثمانية وثمانون
 فرضه في نصف محيط الشكل ومثلثين يبلغ ما بين اثنين وثلاثة وهو المساحة واما
 ما ذكرنا من السطوح المستوية فسطوح الى المذكورة ونسب مربعة ونسب اربعة اما الدائرة
 فمساحتها مربعة ونصف القطر في نصف المحيط وقد بين ان نسبة القطر
 الى المحيط كنسبة واحد الى ثلثه ونسب بالترتيب اعني سبعة الى اربعين وعشرين والدائرة
 التي يكون قطرها سبعة يكون محيطها ثمانية وثمانون ونصف الدائرة الى مربع
 القطر نسبة احدى عشر الى اربعة عشر فاذ كان القطر معلوما بعينه مساحة الدائرة
 معلومة من وجه آخر من الوجه الذي ذكرناه واما قطعة الدائرة فمربع اولا ونصف
 الوتر ونسبته الى السهم وترد الخارج على السهم فبالنسبة فهو قطر واربعها ثم ضرب
 نصف القطر في نصف قوس القطعة ونسبته ثم ضرب الناصل بين السهم ونصف القطر
 في نصف الوتر وترد على المحوط في السهم ونسبته من في الضرب فالحاصل هو المساحة
 مثل قطعة وترها عشرة وبها ثلثه والعشرون اعشاره وتبعها نصف الوتر

حصل عشرة من مسماها على الثلث خرج ثمانية وثلاثون على التمام على عشرة
 وثلاثون قطر دائرها نصفه خمسة وثمانون ضربا في نصف الدائرة وهو ستة حاصل
 اربعة وثلاثون حطبا ما وضربا النصف من ثلثه وخمسة وثلاثون وموئان وثمانون
 نصف القطر على عشرة وثمانون نصف الدائرة مساحة مضروب نصف القطر في ربع
 الصغرى على اقصى القطر في نصف الدائرة مساحة مضروب نصف القطر في ربع
 ولما قطع الدائرة مساحة مضروب نصف القطر في نصف الدائرة مساحة مضروب نصف
 قطر سبعه والعمود عشرة والمساحة خمسة وعشرون ولما انصف المساحة المستديرة
 ولما اهلل في مساحة مضارب مسكنية قطعية الفصل الثاني في مساحة المستديرة
 اما سطح الكرة فمساحة موقوفة على مركزها قطر الكرة وطرفها ان يرسم على نقطة من
 سطحها مركز دائرة على سطحها واخذ قطر تلك الدائرة بان يرسم في سطح مستوي دائرة

منتهى مركزها قدرها مثل ربع محيط الدائرة المستوية على الكرة
 فوتره مثل قطر الكرة ولكن ذلك القطر ان ينقسم على
 برسم نقطة البركان الاول على نصف قطر الدائرة المستوية على
 ونصل دة وموئان في سطح الكرة فخط دة حة امة

مربع امة على دة فاكارج موئان ارتفاعها مجموع ارتفاعات
 وقامه هو مدار قطر الكرة واذا عرف ذلك مضرب محيط اعظم دائرة فيها امان وعشرون
 مساحة مثل كة قطر كة يسقط محيط اعظم دائرة فيها امان وعشرون
 مائة واربعه وخمسون ولما سطح قطعته كة مجموع من ربع نصف قطر فاعدها وارنا
 ثم نلق منه ثلثه ونصف سبعه ونصف الباقى في اربعة مثل كة قطعته نصف قطر فاعدها
 ثمانية وارناها في مجموع مربعها مائة الفساق منها سبعه ونصف سبعه وموئان
 ولما اسباع في ثمانية وسبعين واربعه اسباع ضرباه في اربعة على ثمانية واربعه
 وسبعين وهو المساحة واما السطح الذي يحيط به نصف دائرة في عظمى مضرب
 غامد البعد منها كة في قطر كة اربعة وغامد مابين قوسيه عشرة فمساحة

السطح الذي يحيط به نصف عظمى مائة واربعون واما وجه الطاق فنصف
 مجموع قوسيه في حدودها واما سطح الارتفاع فنصف قوسيه في طولها واما سطح الارتفاع
 الارتفاع فنضرب ضلعها في محيط فاعدها واما سطح المخروط القائم فنضرب ضلعه
 نصف محيط فاعده ان كان مستديرا وان كان مضلعا فنضرب العمود الواقع من
 على مضلعه واحد في نصف محيط القاعدة ان كان فاعده من وجه الاضلاع
 والزاوية واما المساحة مجموع مساحة كل واحد من السطوح المحيطة به واما سطح المخروط
 الناقص فان كان مستديرا فنضرب ضلعه في نصف مجموع طولي فاعده ثم في ثلثه وسبع
 مثل كة قوسا الضلع عشرة ونصل القطر من ضربا العشرة في العشرة في
 مائتين ضرباه في ثلثه وسبعين ثمانية وثمانين وعشرين واربعه اسباع وهو المساحة
 وان كان مضلعا قائما فنضرب عموده في نصف محيط فاعده على احدى فاعده الى نظرها
 من اوجه في نصف مجموع محيط القاعدة وان كان مضلعا غير قائم فمساحة مجموع
 جميع السطوح المحيطة به الباب الثاني في مساحة الاجسام اما الاسطوانة
 فنضرب مساحة القاعدة في ارتفاعها واما المخروط فنضرب مساحة القاعدة في ثلث
 ارتفاعها واما الكرة فنضرب ثلثي محيطها في مساحة اعظم دائرة فيها مثل كة
 قطر كة احد عشرون في محيط اعظم دائرة فيها مائة وستون وهو ثلثه امثال وسبع
 احد عشرون ومساحتها ثمانية وسبعه واربعون ونصف مضربها في اربعة عشر الارتفاع
 وثمانية واحد وخمسون في مساحة الكرة وثلثه الكرة الى مكعب القطر فاحد عشر
 الى احد عشر فاذا كان القطر معلوما بصرفه الكرة منه معلومة بغير الارتفاع
 المذكور واما قطعته الكرة فنضرب ارتفاع القطع في مجموع نصف قطر الكرة وقام
 الارتفاع من القطر ونقسم المبلغ على تمام الارتفاع ونضرب ذلك الخارج في القاعدة
 مثل كة قطعته كة قطر فاعدها اربعة عشر وارناها على ثمانية عشر وثلث
 ان نصف قطر القاعدة سبعه واذا قسمنا ارتفاعها وبعدها واربعين على ارتفاع
 القطع وهو ثلثه خرج ستة عشر وثلث فالقطر لبعدها ثلث ونصف القطر لبعدها

في المساحة المستوية
 من السطوح المستوية
 من السطوح المستوية

وموضع تمام الارضاع ستة وعشرون مضروب في الارضاع وهو الثلثة ثمانية وسبعين
 مقسومة على ستة عشر وثلاثون ونصف القطر تسعة وثمانون وموضع تمام الارضاع
 ستة وعشرون مضروب في الارضاع وهو الثلثة ثمانية وسبعين مقسومة على ستة عشر
 تمام الارضاع اربعة وثمانية وثلاثون من تسعة واربعين وثلاثة واحد عشر وعشرون
 من تسعة واربعين ومضروب في مساحة القاعدة وهي مائة واربعين وخمسون مائة وخمسة
 واربعون وسبعين ومساحة القطعة واما المحروط الناقص المستدبر فمضروب
 قاعدته في اربعة وتسعة المبلغ على تفاوت قطري القاعدة ثم فوج فهو عموم
 المحروط الاعظم فمسح المحروط الاعظم وثمة الناقص وهو المحروط الا
 والفاضل بينهما هو المساحة مثاله فرضا الارضاع عشرة وقطر القاعدة
 اكبر اربعة عشر وقطر القاعدة الصغرى سبعة ضربا اربعة عشر في عشرة حصلت
 واربعين مسماها على التفاوت بين القطرين وموجبه خرج عشرون وهو عموم المحروط
 الاعظم ومساحته مضروبة ثلث الارضاع وموسعة وثمانون مائة واربعين
 مساحة القاعدة الستة وعشرون ثم تسع المحروط الاصغر بان فصر طه ولما
 ومثل الارضاع الاصغر لان ارضاعه عشرة لان ارضاع الناقص عشرة وارضا
 الاعظم عشرون والتفاوت بينهما عشرة في ثمانية وليس ونصف مساحة قاعدة
 فيحصل مائة وثمانية وعشرون وثلاثون والفاضل بين المحروط الاعظم والا صغرى
 ثمانية ومائة وستين وثلاثون ومساحة قطعة المحروط فان كانت قطعة المحروط
 مضلعة فمضروب ضلعها من القاعدة الكبرى في الارضاع ونقسم المبلغ على الضلع
 بين الضلعين ونظيره من الصغرى فما خرج فهو عموم المحروط الاعظم ثم يتم العمل واما
 البقي فستعلم قطريه ثم نقطعه الى قطع مخروطات نوزبا ارضاعها او ارضاع القطر
 الاطول ونزدق ما امكنا ثم نخرج الكل ونجمع ونجمع وكذا فعلنا بسطحه وبقطعه
 وبسطحها واما القبة المخوفة فان كانت نصف كرية او قطعة منها مسماها
 كرة السطح الخارج والقياس مساحة الهواء الداخل منها وكذا لو كانت

بضية

بضية او على اشكال اخر كما سنبين في الاصول المذكورة واما اذا
 فصر مساحة لوجه في طوله او مساحة سطح في سلكه هذا هو الكلدان
 الرماله ولما ثبت في الرسالة على وفق الاشياء العالمة الارزالت
 عاله ارضنا ان نشر اشارة خفية الى اصول حساب الجبر والمقابل
 والخطائين لكن في الرسالة شاملة لاكثر انواع الحساب المتداول
 في الحساب كشمول مقابلته التامة في كل باب فقولنا ان مدار
 حساب الجبر والمقابل على مله اشياء المال والشيء والعدد والشيء
 الرشيء اشياء العمل جذرا والمال هو جميع ضرب الرشيء في نفسه واما العدد
 فمضاعف قدر في اقل الكتاب ومعنى الجبر هو رفع الاشياء بان زاد مثل
 المسمى على المسمى منه كافي فوليها عشرة الاشياء تعدل اربعة اشياء اذا
 رفعنا اشياء الرشيء من عشرة فجعلنا عشرة فانها كانت باقية فخيرنا
 بنسبها بزيادة شيء وزيادة مثل المسمى على عدليه تسع عدليا كافي في
 المثال اذا زدنا الشيء بعد الجبر على اربعة اشياء حتى تصير خمسة اشياء ومعنى
 المقابل هو ان يابل بعض الاشياء ببعض المساواة كافي في المثال اذا
 قابليا عشرة خمسة اشياء على المساواة والتكميل هو ان نزيد على الكسر ما
 به واحد من نوعه كما اذا زدنا على ثلث مال ثلثه او على ربع جذر ثلثه
 اربعة ليصير واحدا وطريق الزيادة بثلث السبعة على عدليه هو ان نقسم عدد
 عدل الجذر على الجذر فما خرج فهو الذي يجب تليخ عدد عدل الجذر اليه كافي قولنا
 ثلث مال عدل جذرا فمسما الجذر على الثلث فخرج ثلثه اجزاء فاذا تمت
 المال وقت المعادلة بين المال وثلثه اجزاء وكذا في قولنا ربع جذر عدل
 اشئ فمسما اشئ على الربع فخرج ثمانية فاجذر عدل لمانية من العدد والعدد
 هو ان نكن احد السعدين وهو اما المال او الجذر كثر من واحد فزده الى
 الواحد وطريق السعدين بثلث السبعة من عدليه ان نقسم عدد عدل المال على

مركبا فقط جبرنا **والسواء** وزيد على عدله مثل ما جبرنا به ثم نقص من
 من المنقوص منه مثل ان تنقص عشرة **والاشياء** من مال الاشياء جبرنا العشرة بالاشياء
 والمال بالاشياء ثم زدنا ما جبرنا به المال من الاشياء العشرة صا عشرة وسبعين
 ثم نقصا عشرة وسبعين من المال والاشياء من مال الاشياء عشرة وسبعين على هذا
 القاسي اذا نقصا عشرة الاشياء من مال من مال وفي الاشياء واذا نقصا
 عشرة من الاشياء من مال الاشياء عشرة وسبعين **فصل** اعلم انه لا يمكن
 استخراج مجهول بحساب الجبر والمعاليه ما لم يود العمل **واحدة** من صورته
 منها تسهي المتغيرات **وبعض** منها المعديات **فالاول** من المتغيرات حال تعديل
 جذورا والثانية حال تعديل عددا والثالثة جذور تعديل عددا **والاول** من
 المعديات حال تعديل عددا **والثانية** حال تعديل عددا **والثالثة** جذور تعديل عددا
والثالثة جذور تعديل عددا **والاول** من المتغيرات حال تعديل عددا **والثالثة** جذور تعديل عددا
 وكل المال وكل المال حاله **واما** طريق استخراج المجهول بعد ما دعي العمل
 هذه الصور الست في المنزه الاول مثل مال تعديل على اجزاء يكون
 الاجزاء مثل عدله الجذر الواحد لان نسبة الواحد الى الجذر كنسبة الجذر
 الى المال لما عرف من كون القدر مكنى الجذر ثلثه والمال سبعة وفي المنزه
 الثاني مال تعديل سبعة يكون المال سبعة والجذر ثلثه وفي المنزه الثالث مثل جذر
 تعديل ثلثه مكنى الجذر ثلثه والمال سبعة **واما** المعديات **فالاول** منها
 مال وعشرة اجزاء تعديل سبعة وخمسين **والعمل** فيه ان يراى على العدد
 المروض بموسمه وخمسين مربع نصف عدله الجذور وموسمه وعشرون مبصر
 احدا وثلاثين ونحو جذره هذا المبلغ وموسمه ومقص منه نصف وموسمه
 اربعة وعشرون الجذر الواحد حاله سبعة وعشرون **والاجزاء** اربعون
 ومجموعها سبعة وخمسون **ومثال** الثانية فيها مال واحد وعشرون تعديل عشرة اجزاء
 ومن خواصها ان العمل المذكور ان كان اكر من مربع نصف عدله **الاجزاء**
 فاسوال

فاسوال محال وان تساوى نصف عدله الاجزاء من جذور المال وان كان العدد
 اقل من المربع كما في هذا المال فان احدا وعشرين اقل من مربع نصف عدله
 الاجزاء وموسمه وعشرون **نقصا** العدد من المربع واخذنا جذر الباقي منه ثم
 زدناه على نصف عدله الاجزاء او نقصناه عنه فالحاصل بعد الزيادة او
 النقصان موعده الجذر الواحد وفي هذا المثال نقصنا احدا وعشرين من خمسة
 وعشرين في اربعة وزدنا جذره ومواسنا في ثلث نصف عدله الاجزاء وموسمه
 صا سبعة او نقصنا منها بقية ثلثه وكل واحد من السبعة والثلاثة كذا
 ان يكون عدله الجذر الواحد من الجذور العشرة **اما** السبعة فلان ماله تسعة
 واربعون ومن ماله واحد وعشرون سبعة وعشرون **والاجزاء** اربعة وثلاثين
 فلان ماله سبعة ومن ماله واحد وعشرون ثلثون **والاجزاء** اربعة وثلاثين
 المواضع اليم العمل صحيحة الا بالزيادة وفي بعضها الا بالنقصان فبدا
 بانها شبيها فان ادعى ثلثا المطلوب **والا** رجعت الى **الآخر** ومثال الثانية
 فيها اربعة اجزاء وخمسة من العدد تعديل مالا كس منها مربع نصف عدله الاجزاء
 مع العدد ثم زيد جذر المجموع على نصف عدله الاجزاء فالحاصل موعده الجذر
 الواحد كما في هذا المثال **فمما** مربع نصف عدله الاجزاء ومواسنا في خمسة
 عشرة سبعة ثم زدنا جذره ومواسنا على نصف عدله الاجزاء ومواسنا في
 عشرين **فم** عدله الجذر الواحد **مسئلة** نحو عا بالاول من المنزه
 جماعة دخلوا بيتا فاجتوا زمانا فاخذوا منهم واحدا والثانية
 اشى هكذا اخذوا مناهل واحدا ثم اقتسموا جميع ما جنتوه فيما بينهم على
 القوة فصار كل واحد منهم سبعة فلم يكون عدله الجماعة وعدله الزمان مروض
 عدله الجماعة شيئا ثم تاخذ طريقه ومما واحد وثلاثين ونصف في نصف الالف
 نصف مال ونصف شيئا فهذا عدله الزمان لانا اذا جمعنا الواحد مع اى عدد
 كان ونضربنا المجموع في نصف ذلك العدد كان الحاصل مجموع الاعداد المطلوبة

البسطة من الواحد الى وكل العدد كما اذا عرفت الواحد مع عشرة مثلاً وضربنا
 المجموع الخمسة حصل خمسة وخمسون وهو مجموع الاعداد المتوالية الى من الواحد
 الى العشرة فنقسم عدد الترميز على خمسة وهو عدد الرجال فنخرج من القسمة
 ذاتي ثلث فرض كذا كذا فنضرب السبعة وهو الخارج من القسمة على باقي القسمة
 عليه فيحصل سبعة اشياء فهي عدل نصف مال ونصف شيء فيبعد للتكميل والمبالغة
 بغير مال عدل على عشرة شيئا فيكون الشيء على عشرة وهو عدد الرجال وعدل الزمان
 احد وسبعين **مسألة** خرج بها بالثمانية من كذا اشياء اجرة لغيره في الشرف
 على مجهول فمال ثمانية على ما مثل ثلث على ليرة فاسحق سبعة ونصف ما
 يكون اجرة الهم ففرض اجرة الهم شيئا فعدده ايام الاجرة ثلث شيء ومعلوم
 ان ثلث ايام الهم وهي ثلث على ليرة الهم وهي الشيء كنسبة ايام الهم وهو
 ثلث شيء الى الاجرة التي استحقها وهي سبعة ونصف فنضرب الاول في الرابع
 وهو ثمانية وخمسة وعشرون مثل ضرب الثاني في الثالث وهو سبع مائة
 مال عدل مائة وخمسة وعشرون فالمال عدل الشيء وخمسة وعشرون وجذره
 واربعين وهي عدد اجرة الهم وتسعة خمسة وهي ايام علم وبقية خمسة ايام
 سبعة وخمسة واربعين لان الخمسة سبعة والباقي وهو سبعة ونصف **مسألة**
 خرج بها بالثلاثة من المعونات حلي فخرجت من ذهب وقضيه وزنه خمسة
 مثقالا وقيمة كل مثقال في الذهب تسعة دراهم وقمته كل مثقال من الفضة
 درهماين وجمع قيمته الحلي خمسون درهما كما يكون فيه وزن الذهب فحصل
 وزن الذهب فيه شيئا فكنوز الفضة خمسة عشر الاشياء ونضرب الشيء في قيمته
 وهي تسعة فحصل تسعة اشياء ونضرب الفضة في قيمتها فحصل ثلثين درهما الا
 ثلثين وجمع منهما فحصل ثلثين وسبعة اشياء وهي عدل خمس فكون عدل
 الجوز والمبالغة سبعة اشياء عدل عشرون على اقل الى الواحد عدل
 درهمين وستة اسباع في وزن الذهب فتفي وزن الفضة اربع مثقالا
 وسبعة

وسبع مثقال وقيمة الذهب خمسة وعشرون وخمسة اسباع وقيمة الفضة اربعة
 وعشرون وسبعان ومجموعها ثمانون **مسألة** خرج بها بالاول من المعونات
 عشرة مائة ثمانين ونضرب احد قسميها في نفسه وفي نصف القسم الآخر يكون
 مجموعها اثني عشر لم يكون كل قسم فرضا احد القسمين شيئا فكنوز ضرب
 نفسه مالا والقسم الآخر عشرة الاشياء ونصف خمسة الا نصف شيء ونضرب
 الشيء في نفسه اشياء الا نصف مال والمجموع مال وخمسة اشياء الا نصف
 مال لان نصف مال وخمسة اشياء عدل اثني عشر فال وعشرة اشياء عدل اربعة
 وعشرون نقصنا نصف على الاجزاء وهو خمسة عن جذر مجموع مائة ونصف عدد
 الاجزاء والعدد وهو سبعة في اسنان وضربه في ثلث اربعة في نصف القسم
 ثمانية ومجموعها اثني عشر **مسألة** خرج بها بالثلاثة من المعونات على ضرب
 نصفه وزيد عليه اربعة عشر حصل خمسة لسان العدد الاول كم ذكر العدد
 فنرض العدد شيئا ونضربه في نصفه حصل نصف مال وموع اثني عشر عدل
 خمسة اشياء فال واربعة عشرون عدل عشرة اشياء نقصنا العدد من ربع
 الخمسة في واحد فان زو ما على نصف على الاجزاء صار ستة وضربه في نصفه
 ثمانية عشر ومجموع اثني عشر مثل السبعة في ثلث وان الفين من الخمسة ستة
 اربعة وضربه في نصفه ثمانية وهي مع اثني عشر عشرون وهي مثل الاربعة في ثلث
مسألة خرج بها بالثلاثة من المعونات سبعة راسها خمسة اناج وزنها
 ووزنها جذر وزنها ومانتي الراس والذئب عشرة كم يكون وزن السمكة هذا
 كقول النابلس مال عدل منه خمسة اناج وجذره وكان ايام اربعة
 الا جذرا عدل عشرة متول اذا كان اربعة اناج المال الا جذره عدل
 عشرة فبعد الجوز يكون اربعة اناج المال بعدل عشرة وجذرا مال عدل
 اسي عشر ونصف وجذرين وربع جذر فجزر المال ستة والمال ستة
 وثلثون وهو وزن السمكة ووزن الراس عشرون ووزن الذئب ومانتي الراس والذئب

عشرة

فصل المسائل التي يمكن استخراجها بالخطأين فروعان احدهما
ان لا يكون في اشياء السؤال عدداً مقدراً معلوماً بل يكون آخر السؤال
مثل ما قال اني عدو اذا زدد عليه ونقص منه كذا صار كذا وهذا النوع
يمكن استخراج خطا واحد والآخر منه ان ما خد اي عدو شيئا ونسي الماخوذ
ومثل ما فرض في السؤال فيحصل لنا بله اعداد معلومة اخذ الماخوذ
المعلوم في آخر السؤال والثاني الخطا فيقول نسبة الماخوذ الى الخطا
كنسبة المجهول لما المعلوم في آخر السؤال مثله اني عدو اذا زدد عليه
صار خمسة واكواب هو ان اقل عليه ثلث هو الثلثة زد ما عليه ثلثه صار
اربعة فيقول نسبة الماخوذ هو الثلثة الى الخطا هو الاربعه كنسبة المجهول
الى الخمسة قسمنا مفرور الثلثة في الخمسة على الاربعه خرجت ثلثه وثلثه ارباع وهو
الطلوب وبانيهما ان يكون في اشياء السؤال وكثرة متاع عدو مقدراً معلوماً
كقولنا اي عدو اذا نقص منه بشاه وجرهم ثم زدد على ما بقي خمس ودرهمان
حصلت عشرة وهذا النوع لا يمكن استخراج الا بخطاين وطرفه ان فرض
الطلوب عدداً ثم نعمل منه ما يحتاج اليه من الاعمال الى كوجبا اليها سوال
فان اتفق صواباً فهو المطلوب والا فخطا العدو وقد الخطا ثم ياخذ
عدو آخر ونعمل منه مثل ما عملنا في الاول ونحفظ العدو الثاني وخطاه
ثم نضر العدو الماخوذ اولاً في الخطا الثاني والعدو الماخوذ ثانياً
في الخطا الاول فان كان الخطاان متعديين كونهما زائدين او ناقصين
فسيساوون ما في مخرج الضرب على تساوي الخطاين وان اختلف
فسيما مجموع مخرج الضرب على مجموع الخطاين ما خرج فهو المطلوب في المثال
المذكور اخذنا ثلثه وثلثي ونقصنا منها ثلثيها وجرهما بعشرة زدنا
عليها خمسا وجرمنا حصل اربعة عشر ما خطانا اربعة ثم اخذنا بلشر
وعملنا به العمل الاول ما خطانا اثنى والاربعه اخماس مخرجنا الثلثة والثلثين

من الخطأ الثاني وهو ان كان واربعه اخماس حصل الثمان وتسعون في ثمان
ثم ضربها الثلثين واربعه حصلت مائة وعشرون ولما كان الخطأ رابعا
فسمنا تفاوت مبلغ الضرر وهو سبعه وعشرون وثلاثة اخماس على معاوية
عنا في الخطأين وهو واحد وخمسي خرج منه عشرون وهو المطلوب لان
ثلاثة ودرهما وموسسة عشر وثلاث اذ القضاة في ثلثة وعشرين ثقب ستة
وثمان واذ ازيد عليها خمسا ودرهماين وهو ثلثة وثلاث عشرة

هذا آخر ما أوردنا البراءة فليختم
الكتاب حامداً لله منفضاً الحروف
ومصلياً بآية محمد أفضل الأنبياء
والعبد وعلى آله الطيبين الطاهرين
وسلم سلفاً كثيراً فزع عن صدور
أصعب الناس إلى الله تعالى ولصوبهم
مغفرة أحدني لهم عن الشر والي
عفا الله عن ذلالتهم وأبعد
عن عضلاتهم

والشراق والعجم للعر وغرو
البحر المقصد والجمه الى سينه ۱۱۱ ثمان

بسم الله الرحمن الرحيم

باب القدر الامام الهام المولى المصطفى صاحب الاعظم علامه العالم
محمدي آدم ملك الحكمة سلطان المحقق افضل المفاخر خضر النور
دلمني الاسلام والمسلمين طيب الله ثراه وجعل الفردوس مثواه **باب** الحمد لله على
والصلوة على محمد وآله الطاهرين **باب** الحكيم اشرار محمد ومحمد زاد صاحب
مؤيد مظفر منصور بهاء الدولة والدين من الاسلام والمسلمين خذوه براكاز من العالمين
وخر الورد في الاقان من نور ونبه جهان محمد المولى المصطفى صاحب الاعظم
الحق والحق ملك الوزراء في العالمين صاحب ديوان الممالك نظام العالم وسور
الدين محمد عز الله انصارها وضاعت افكارها كتاب ثمره بطلموس باي
ترجمه كوه **باب** انه موافق افند ودران باو كاه بزرگوار سنده ابد استعان
كوه شده ان شاء الله موافق افند ودران باو كاه بزرگوار سنده ابد استعان
و عليه السلام **باب** كتاب التمهيد في علوم الفقه **باب** قد قدنا كل بايوس كتاب
التي القها في الامام كسورس مله **باب** قد قدنا كل بايوس كتاب
فما توتره الكوكب عالم التركيب كسر النسخه قد قدنا كل بايوس كتاب
شرح ما اشتملت عليه الكتب وما خلص عن التجربة منها وليس فصل الا معرفة من
لم يمتن النظر فيما قدنا قبله وفي علوم اخرى من علوم الرياضه فكن سعيه
باب بطلموس كنهه ان خطاها كره خوس سورس نام كه ما در بشر
جست سوري خد كتاب ساخته ام در شرح باو كاه در عالم تركيب كه
منعت ان در شاخص حوادث بشر از غوش سارسته وان كتاب ثمره
ان جمله است كه ان كتابها بران مشتمل است وان خلاصه ان جمله است
معلوم شده است و بعرضه ان كتاب راه نابد كسي كه نظر سباز كرده باشد دران
كتابها كه بشراين ساخته ام در علمها و دكر بعين علم رياضي بس نورون
كتاب نيك بحث شش افست مطلع كتاب واز كتابهاي كه در علم مذمه موفست
احكام

احكام نجوم ساخته است كل اربع مقالات و از سحر او صوغ و در اربع
مقالات معلوم مي شود كه در هر دو كتاب اشار سوري كوه است بجايد
مجسطي و عود و در اربع مقالات صريح كنهه است با مجسطي و مجسطي مسائل حواله
كرده و غرض از ايراد اين سخن آنست كه جامع طي بويه است بطلموس صاحب
مجسطي غير بطلموس صاحب احكام است ان طي خطا بويه است و ما بلك كل
ار كتاب ثمره بلغلي كه مترجمان باو كاه كوه اند بيارم و در جده شش مروجي نام
كوه ام ما اندك ليس اني بيان مقصود از ان ايراد كنم و از شرحهاي كه اين
كتاب را ساخته اند و بصرج يافتم ام كل شرح احمد بن يوسف المصري المشهور
كاتبه ال طولوني و دكر شرح ابوالعباس احمد بن علي الاصمغاني الحاسب
و ما بعد از تحرير اين سواد ان سرهما مطالعه كنم انچه واجب فهو ايراد كوه
الحاق كوه شوقني الله دعونه **باب** اول علم النجوم منكم و منها ترجمه
درين موضع علم نجوم علم احكام نجوم مختار و ان مقدمه معرفت كائنات
متجدد باشد بطريق استدلال از اوضاع فلكي و در علم ملك موز شده است
كه هر اركا در عالم كسوف و فساد متجدد شود مرابه انرا فاعلي موه باشد
و فاعلي و فاعلي عبارت از معجزات و شرطهاي با ايجاد في ان ملك نباشه
و فاعلي عبارت از ماده با موضوع باشد مثلا در نواله حيوان فاعلي وجود
و هنده اوست و شرط ملاقات در و ملاك مروجي خاص و فاعلي نقطه ليست
و ان ماده است كه صورت حيواني با آن بوند و در اوضاع اوقات فاعلي
آفتاب است و فاعلي سطح كسوف آفتاب باشد و قبول نور آفتاب كنهه
و شرط عدم كسوف در متجددات عالم كسوف و فاعلي و فاعلي ضرر
باشد و فاعلي بر دكل محتقان ضرر الهي و شرط اوضاع نجومى و متجدد
به معجزه موقوف و حصول ان شرط است حصول ان شرط آن عجز و
بوقني خاص شده است و در فني و دكر و فاعلي اجسام ان عالم كه مواد موصو

باشد و آنچه تعلقی با جسم دارد مانند صورت اجزاء اجسام و نسوکی
 که مدبران بعضی اجسام باشند و ادواتی که با اجسام و نسوکی قائم اند و این
 فاعل آنها گمانست در وجود فعلی با وجود فاعل و وجود فاعل نیز ضروری
 پس دانستن اوضاع ممکن و تاثیر آن در عملی مجرد از ذات کافی باشد بل عمل
 بوجود فاعل میسر باشد و هر چند علم با اوضاع از طریق نفسی حاصل میسر باشد
 معرفت تاثیرات این اوضاع در غیر احوال است و حدیسی که مفصلی طبعی است
 نباشد و معرفت حال قوایل از معرفت احوال اجسام موسی حاصل شود که
 بعد بر احساس و تجارت و تضامی که معلوم شود و ازین جهت فرموده
 علی الجرم مک و منها مک اشارت بر معرفت قوایل است و کیفیت تاثیر اوضاع
 در قوایل و منها اشارت بر فاعل که اوضاع ممکن اند و وجود افعال موسی
 بر حصول آن اوضاع است مثلا هر عملی که اعضا سردی میگویند ناظر
 تران و دلیل باید که در بلاد گرم در فصل بهار حکم نقصان عوارض میگویند
 بلاد سرد در فصل زمستان حکم سرما با فراط کند و نواحی و این اخلاص
 قبول قوایل است و اگر چه در وجود دلیل سبب است و بعد میسر اول
 بر قسم دوم است اجسامی که در حرکت بر حرکت احوال و احوال است
 ارشاد همان آنچه از مقدمه معرفت موسی و الهام میگویند و ضوابط است
 معلوم شود از قبیل قسم اول شمرده است که بلفظ مشک اشارت آن به
 گفته است و این سخن مطابق آن عبارت است چه اگر چه موسی میگوید از آن
 انصاف علم نجوم بر اطلاق کند و ادواتی که اینها گفته است و نیزه نیست
 درجه اجسام است و نسوکی و انسانی که حرکت افلاک و بواسطه نجوم
 و افلاک موسی در مابین با توسط موسی در مابین از آن زنده اند پس مشک و منها
 اشارت بر این دو مابین است و این معنی در موضع موسی حدیث **کلمه دوم** و موسی
 لعالم ان یبنی بصورة بر افعال النخسه كما لبس النحاس ان یصل صورة
 المحسوس

المحسوس الشخصی گفته بقلی عوده موافقه لافانی نفس و نه حال
 من قضی علی العنصر بکشفه فانه استطیع ان یدل علی الصورة الی العالم
 و البقی مع فی الصورة فاما الحدیث فموسی جهه العنصر و القابل فکون
 أخذ صور الحکم فی هذه الصنعة و ما جری حواله انما یکنش فی بعض
 و الحدیث و ههنا غلب علی استواء الطباع و خدعة النامیه
 احساسی محسوسات حصول صوری یا کفشی تواند بود که در حاشیه
 حاصل شود مانند آن صورتی که کفشی یا کفشی باشد مثلا عوارضی که
 نفس حادث شود از مجاورت آتش شبیه عوارضی که بآن عوارضی از آن
 عوارضی آتش کند اگر عوارضی آتش در حاشیه حاصل شود حاشیه موهبه شود
 و از احساس باز ماند و بمنزله در حاشیه شم و ذوق و در سمع کفشی که از ذوق
 مواحد شود و موا آن کفشی سمع رساند و در سمع کفشی شده بآن کفشی
 حادث شود نه غیر آن کفشی چه عرض افعال تواند کرد و در سمع و کفشی
 گفته اند قومی را رای جانست با ابعاد و انطباع صوری باشد مانند
 صورت مبصر در باصره و قومی دیگر را رای خاست با ابعاد و انطباع
 چشم باشد که مدد شعاع نوری مانند آفتاب آتش بیان میزند و مبصر
 و بر جمله آن همانست که از مبصر در مبصر حادث شود غیر عبارت مبصر
 در حاشیه معلوم شد که در همه عوارض احساسی حصول صوری یا کفشی
 است که در حاشیه حادث شود سببه محسوس و نیز باید دانست که صورت
 فاعل مفصلی وجود اثر باشد در قابل بر سبیل و صوت اما صورت قابل
 با وجود او وجود اثر بل حصول اثر نباشد الا بر سبیل امکانی چه با وجود
 صورت آتش احوالی واجب باشد که فعل او است و اما با وجود شبیه
 اخلافی که ممکن شود و جسمی واقع شود فعل نباشد فعل فاعل دیگر
 بود و ازینجا گفته اند علم بعلت مفصلی علی بعلول بود حصول

صورتی مساوی علت از آن جهت که علت بود متکثر می تواند بود و حصول
 صورتی مساوی معلول و در قابل این حکم صحیح نباشد و چنین این مقدمه
 در شریک گویم بطوریکه در هر کلمه اشارتی کند باینکه از طریق صنعت
 نجوم مقدمه معرفت مجدوات نشی نبوده و معنی سخن او اینست که عالم
 حکم نجوم اخبار نتواند کرد از افعال که از او ضاع و مکتبی صادر
 شود باینها چنانکه حاشیه قبول نتواند کرد غیر صورت محسوس
 بل قبول صورتی بیش نتواند کرد که بشود بود بصورت محسوس
 که بر عنصر کسفات او معنی قابل و احوال او در قبول تاثیر حکم کند
 از آن استدلال نتواند کرد بر صورتی که فاعل محسوس آن صورت فعل است
 و حکم بنفس بعد از اطلاع بر آن صورت پیشتر شود پس اگر کسی نظر در احوال
 قابل کند بجز آن نظر او را علم نفس حصول آن مجدود حاصل نکرد
 غایت سخن او آن بود که حدی و قوتی باید از جهت قابل و احوال او پس
 صورت حکم در صنعت و دیگر صناعاتی که شبه بود باین صنعت
 مستند بود از بعضی مقدمات نفس و بعضی مقدمات ظنی و حدی و شبه
 نفسی نتواند بود از هر یک نتیجه تابع اخس مقدمات بود و این حدی
 نیز در مواضع صورتی نبود که استواء حال طبع قابل و متبع آثار
 او ضاع در و غالب باشد و در غیر آن مواضع حدی میسر شود و محدود
 تاثیر متابعت آثار خواهرها و قوتی و قوتی او محدود بطریق استواء
 از آن آثار صورتی نبود و حاصل آنست که علم نجوم که منتهی مقدمه
 معرفت مجدوات باشد شمول کرد و غیرت مکمل علی با وضاع و این
 پیش نیست و دوم علم با احوال توابع در وقت قبول تاثیر او ضاع و این
 ظنی است و بعضی از آن که اعتبار را میسر شاید حدی پس مقدمه معرفت
 مجدوات باین طریق معنی نتواند بود و از آن کلمه دوس معنی که مراد از

از مکمل و منها در کلمه مقدم معرفت حال قابل است که از توانست
 و تا مر او ضاع که از ملکات است مقدمه معرفت بطریق نجوم و بطریق
 دیگر غیر این صنعت و در بعضی نسخها این کلمه با کلمه اول یک کلمه شده است
 که اگر دو کلمه نمرند مجموع کتاب حدود یک کلمه شود و سخن شارحان در شرح
 این کلمه زیادتی وجهی ندارد **کلمه سوم** تا اما از آن بدون مقدمه معرفت
 من اجزاء الا فضل فهم نامی نورین من صوره البقیع ما بین من العو
 الا انبه وان لم یکن مهم من العلم الموضوع کثر نشی **نسخه** در علم حکمت
 مقرر کرده اند که انسان مرکب است از جوهری معرفت که آنرا نفس نامیده
 میخوانند و از جوهری مادی که آنرا بدن انسانی میخوانند و نفس و بدن
 بر بدن و منفردند و بدینرا و سبب الیه و حیالیک آباد او در بدن ظاهر
 از بدن هم اثر با و برایت می کند و آن ملکات فاضله و رتبه و احوال
 دیگر است که آنرا عوارض انسانی خوانند مانند شهوت و غضب و میل
 بمذاق و تنوع از حیوانات و حیث مال و جاه و امثال آن و نفس محسوس
 مستعدا حرکات حیوانی و وصول مبادی و اطلاع بر نبات باشد و نسبت
 ملکات و عوارض مذکور از آن بجز آنست که اگر نفس باشد جمیع احوال
 از آن معنی محاب او باشد بر غیب مطلع شود با معنی و آن موی
 انبیا و اولیا باشد و اطلاع او بر غیب بطریق اشخاص باشد و تنوع
 که در عقل و نفس مساوی با مبدء حرکات و افعال اجسام منفصل است
 منفس باشد بر مثال انعکاس از آبها بدینکه آنها را متعاقب باشد
 و اگر گاه منعکس شود در امور مدنی و گاه منعکس شود بآن طرف نبات
 نفسی که چنان باشد که چون شواغل مدنی در در کند و با عالم صفت
 رجوع کند اطلاع باینکه بر بعضی معنات حکمت استعداد داشته باشد و چنین
 مستعد اطلاع شوند از جهت توجه بآن عالم مخصوص بحاج شود که بحالی

خاض دون دیگر احوال و افسوسند و آن مختص با مکتوب باشد که در
 ضمیر ایشان ساخته شود با آوازی که از پیوسته شنوند یا از کسی که میگوید
 شود در آن حال یا بهائی که در رسائل از آن غیب یا در سخن و احساس
 یا بدلی بگوید از اوضاع کواکب شکل کنند و آن امر مجدد و بر مطلق
 استدلال کنند و خواها داشت که بجز بود از غیب یعنی حکم و اورد
 در آن وقت از اندر بدن اعراض کرده باشد مستعد شده احساس
 آن عالم بر شش شود شش خاض که فکر او در بدای مختص آن
 باشد از جمله شش ممکن و این صفت مردم میسوزند بدو قسم یکی آنکه
 مجبور باشد بر مطالعه آن طرف و اعراض از آن طرف و آن کسانی باشند
 که در نظر مردم و الله و حق حوشی باشد و از ایشان بخانی شوند مختار
 و دیگر قسم کسانی که گاه باین صفت ملحق باشند و گاه بآن جانب
 ارادت خود از طرفی بآن طرف ایشان تواند کرد و حسی بطلوس بعد از تر
 این مقدمه آن کسانی که مقدمه معرفت از خود افضل باشد یعنی از
 ناطقه ایشان شش بهتر رسند و باین رو بیکر باشند متونی الهی که در ایشان
 مرکز باشد و آن استعداد احساس باشد شش که در حقایق مجدد است
 حاصل باشد بآن شش معنی وجود آن مجددات باشد و چون علم
 معنی علم معلول باشد اینچنین از غیب معلوم شود واجب
 بعد از شش معنی و آنچه گفته اگر چه ما از علم موضوع غیب مقدمه
 معنی علم احکام بگویم یا در حقیقت باشد و ادوات ایشان بر غیب اطلاع
 و اگر چه از حکوم بسیار ندانند پس اگر کسی را گمان آید که هر کلمه اول ملک
 باز از مناجات این طائفه آفر گفته است آن گمان خطا باشد چه در
 صورت اغلب فنک است و منها نیست بآن اندک و نیز برین مقدمه
 معرفت باشد از هر موضوع منقسم ملک و منها نه علی حکم که مطلوب
 علم

۷۲
 تعلم این مقدمه معرفت باشد و از این مناقض کلمه اول باشد پس معلوم
 شد که این گمان باطلست **کلمه چهارم** اذ اطلب الخمار الا فضل
 فلیس منه و بین المطبوع فرق **بر مقدمه** مختار و مطبوع متماثلان
 باشند مختار کسی بود بر فعل و ترک کادی با و فعل معادل باشد
 عدل و جود فاعل باشد و محبت او در یک طرف یا رجم و مطبوع که
 بود که بطبع مجبور بود بر فعل یک طرف تا آن طرف از هر صاعده شود
 بی اعتنا به دیگر طرف و معنی این کلمه اینجا است که انگلیس که او را
 اختیار تو جبهه باشد و قی کانب میانی و قی کانب موردنی چون
 کند با و از خود و میادی و او را از آن جهت علم بجد و ادبش از هر
 حاصل شود و انگلیس که مجبور باشد بر مطالعه میانی و از آن جهت عالم
 باشد بجد و ادبش از بجز و همان ایشان مرد و قی باشد در معرفت
 بجد و ادب بر اطلاع بود و بر این موضوع باشد از امور قی کسانی
 باشد **کلمه پنجم** المطبوع فی الشئ موالذی یوجد دین و کل الشئ
 قویانی مولده **بر مقدمه** از این در هر کف معلوم شد که بعضی مردمان
 مطبوع اند یعنی مجبور اند بر معرفت غیب و بعضی غیر مطبوع که با کسب
 و توجه ارادی بآن مرتبه می رسند اینجا حکمی عام بیان کرده و گفته
 هر کسی که بطبع از او ای از امور صاعده شود بی لکن کسی و بجهت تحصیل
 موصلی بآن امر و لایق آن امر در ملک قوی بود باشد در معرفت و لایق
 او یعنی در طالع او و قوت کواکب معنی وانی بود و آن مانند بود در خانه
 و شرف و حد و ملکه و وجه و شرف با غریب محمود و افعال آن بود
 عرض بود و آن مانند بود در رتبه و دین با ماملی آید با فرج بود و اما
 معرفت او لا جان بود که مثلا اگر زحل قوی بود انگلیس بطبع عبارت
 و زراعت خواهد و اگر عطش قوی بود عدل و خضار و زراعت خواهد و اگر

مرغ قوی بود شجاعت و سواد و غالب بود و اگر شمس قوی بود غیر و تسلط
 و اگر زهر قوی بود و اگر عطارد قوی بود کتابت و حساب و اگر قمر قوی
 نعلب در امور و مطلع اخبار و انوار **کلمه ششم** انبسی المطبوعه فی مقدمه
 حکم علی توانی النجوم و يكون اصابتها اكثر من اصابت كبري جبري علم علی
 النجوم انبسی **کلمه هفتم** و در بعضی نسخها توانی النجوم و توانی نجوم احد
 موارا گویند در آثار غلبی ذکر کرده اند مانند باد و آب و دانه و قوس
 و نیاز و شبت و صواعق و عدد و برق و اشال آن و دلالات آن و تجدید آن
 مانند دلالت باشد از یک معلول علی بزرگتر معلول همان علت چنانکه اگر سخا
 بر و انفس مطبوعه انبسی گفته آمد و مجبول باشد و فوجده بطریق مساوی و صا
 نفس از آنکه دلیلی کتابت بود و علم مجرد و مجرد است چه اطلاع بر غیب و در امور
 باشد و در تخصیص مطلوبی معنی او را تخصیص اصحاب بود که مقصود باشد
 بآن مطلوب چنانکه گفته آمد پس معلولی معلولی باستانی فعل تواند کرد و در غیر
 ایشان آن جنس استدلال بسیار باشد چنانکه بعضی با کمال دلیل باشند و در آن
 و بعضی دلیل بر عسکی بود و بعضی دلالت بر دلیل و صحو و بعضی دلیل بر باریندی
 و اشال آن چنانکه ذکر کردیم هر یک با بار و همانان و غیر ایشان مغرور
 و مشهور بود و چون دلیل معلول بر معلول دیگر ضعیف تر بود از دلیل علت
 بر معلول و دلیل معلول بر معلول مرکب بود از دلیل معلول و علت و از دلیل
 علت بر معلول دیگر اصابت نفس مطبوعه اتصال مبادی او را طکه است از
 استدلال ضعیف تر از جهت قوت ذاتی او و باری از اصابت دیگر معلول تواند
 بود در استدلال قوی تر از جهت ضعف آن نفس در اطلاع بر مقیاس **کلمه هشتم**
 قد تدبر المنجم علی دفع کثیر من افعال النجوم از اکان علی بطسعه مانع تر
 و وظایف قبل وقوعه فایدا **کلمه نهم** و بعضی ازین گفته آمد که فعل تمام
 نشود الا انما علی که باشد که و قابل باشد شود و معلوم شده و قابل
 مایه

بپایان
 و در آخر

کلام
 و در آخر

۷۴
 ماثرات اوضاع فکل اجسام و نفوس از فی مرتبه و ما را در بعضی اقسام
 و نفوس قدری تصرف است اگر منجم قوی باشد علونار شاخه باشد
 تواند که قابل را که محل تصرف او باشد مایل کند اند قبول ماثرات
 فاعل در وی زیاد از اعتدال نباشد یا بعد وقت و لا قبول ماثرات فاعل
 در وی کمتر از اعتدال نباشد چنانکه کسی که اندک سرمای مشان سخت
 خواهد بود الا آنکه در کمال معده که اندک سرمای در وی آن اثر نکند که از
 کسی باشد او که آن استعداد کرده باشد و بجز اگر خواهد که سرمای سرما
 جوی زیاد باشد از او در مثل او آن سرمای استعداد نکند قبول سرمای
 را سرمای اثر زیاد کند و انبسی این کلام که منجم تواند دفع سرمای از
 افعال نجوم شرط و قوت بر طبع قابل و قدری در وی **کلمه دهم**
 انما یستفید بالاختیار اذا كانت قوه الوقت را بیده علی فضل مایه
 فاما اذا كانت متصرفه عنه فلیس نظیر اثر الاختیار وان کان تأمل
 فیه مؤثر یا الی صلاح **کلمه یازدهم** و طالع کما یمل او مسعود و قوی بود
 آن کس را که صاحب این طالع بود نظیر نفوذ از همه سعادت و خیر و بر
 طالع کما یمل او منخوس و ضعیف بود آن کس را که صاحب این طالع بود
 در سعادت و فقر و غنی بود از سعادت و شرف نظر بود و این مرد و یا غیر موجود
 بود یا نادر الوجود پس اگر طالع را دلائل از مرد و صفت باشد و بعد از
 نکافی دلائل خبر و شرف حال در آن قرار کرد آنرا اقوام آن دلائل
 خواشد و چون اختیاری کند حسب محضی انکس طالع اصلی باشد و طالع
 محمول یا دلائل حاضر در ایام یا اختیار در آن ایام کند و بر کل اقوامی
 باشد پس اگر مرد و اقوام در طریقه سعادت متساوی باشد و سعادت اختیار
 موافق با آن ضم شود انشاء آن شخص بآن اختیار در غایت کمال
 بود و اگر در طریقه سعادت متساوی باشد و سعادت اختیار از در تفاوت

مینه

و در آخر

مان مرد و زیادتین باشد همچنان باشد که اول اما اگر در طرف سعادت مسا
 باشد و سعادت اختیار مساوی قدر مساوی باشد از آن اختیار از آن زیاده
 سعادت محسوس شود و همچنین اگر کمتر از آن بود و اگر چه استعمال اختیار در
 مرد و گانه مودی باشد بصلاح حال چه وجود آن اختیار از فایده محسوس
 در آن حال شود و برین قیاس باید که اینجا یک قوام در طرف مود و دیگر
 قوام در دیگر طرف یا مرد و در طرف محروم و در بعضی منها فضل مانی الزمان
 است و مندر همان بود که اگر قوت و نسب ابتدا در کمالی که با حدیسی خود
 ابتدا کرده باشند زائد بود بر غیر آن و لایزال بعد از آن از آن آنها مسا
 بآن اختیار برود و ظاهر شود و آن کار حاکم مراد باشد تمام شود و اگر
 کمتر از آن بود اثر منفی از آن اختیار ظاهر شود و اگر چه از منفی خالی
 نبود هیچ حال **کلمه** **نهم** پس فصل فی الحکم علی تفریح الکواکب از عالم بالا
 و از افراح الطبیعی **ترجمه** همچنانکه عناصر را با کفایت منقاد است چون
 مندرج شوند کفایت میان همه حاصل شود که آنرا مزاج ترکیبی گویند که از این
 حاصل شود مقتضیات اوضاع کواکب را نیز با یکدیگر آمیخته باشد تا از این
 جمله اثری حاصل شود که مقتضای مجموع آن اوضاع بود و در علم اخلاق
 نیز معلوم شد است که مبادی افعال از این سه فور است شهوی و غضبی و
 و از اعتدال شهوی خلعی سنبده حاصل آید که آنرا عفت خوانند و از آن
 خلعی سنبده که آنرا خجور خوانند و از ترغیض خلعی سنبده که آنرا
 خجور خوانند و از ترکیبات این اخلاق در یک شهوی خلعی سنبده بسیار بود مانند
 حیاء و رفق و صبر و قناعت و سخاوت و اضداد هر یک از دو طرف و از اعتدال
 غضبی خلعی سنبده بود که آنرا شجاعت خوانند و از افراطش و ترغیض خلعی
 سنبده که آنرا همت خوانند و از ترکیبات این سه در یک غضبی
 اخلاقی بسیار بود مانند حلم و بیاض و عفت و مواضع و حیثیت و اضداد هر یک

ع
 ح
 ط

از دو طرف و از اعتدال نفس خلعی سنبده بود که آنرا عفت خوانند و این
 حکمت آنست که هر یک بود که اسم علمی از علوم باشد و از افراط و ترغیض و خلعی
 سنبده که آنرا خجور خوانند و از ترکیبات این سه در یک شهوی خلعی
 اخلاقی بسیار بود مانند رفاقت و عفت و مواضع و حیثیت و اضداد هر یک از دو طرف و از اعتدال
 غضبی خلعی سنبده بود که آنرا شجاعت خوانند و از افراطش و ترغیض خلعی
 سنبده که آنرا همت خوانند و از ترکیبات این سه در یک غضبی
 اخلاقی بسیار بود مانند حلم و بیاض و عفت و مواضع و حیثیت و اضداد هر یک
 از دو طرف و از اعتدال نفس خلعی سنبده بود که آنرا عفت خوانند و این
 حکمت آنست که هر یک بود که اسم علمی از علوم باشد و از افراط و ترغیض و خلعی
 سنبده که آنرا خجور خوانند و از ترکیبات این سه در یک شهوی خلعی
 اخلاقی بسیار بود مانند رفاقت و عفت و مواضع و حیثیت و اضداد هر یک از دو طرف و از اعتدال
 غضبی خلعی سنبده بود که آنرا شجاعت خوانند و از افراطش و ترغیض خلعی
 سنبده که آنرا همت خوانند و از ترکیبات این سه در یک غضبی
 اخلاقی بسیار بود مانند حلم و بیاض و عفت و مواضع و حیثیت و اضداد هر یک

۷۵

که بر موجدی را فاعلی و قابل باید جایگزین کنیم و هر چند فاعل فکر از تصرف
 اهل این عالم خارج است بسیار از توانایی تصرف ایشانست **ترجمه** مصنف
 حکیم باشد هرگز با جان ندر کند که حادث غلام ارادت او باشد **ترجمه**
ماز و هم تصور التي في عالم المركب مطبوعه للتصور العكسيه و لهذا
 رسمها اصحاب الطبسمات عند حلول الكواكب فيها لما ارادوا عمله
ترجمه تصور مکن چنانچه صورت صحرا که منجمان ادوات تصور کرده
 است و یک در شمال و دو دانه در منطقه الروح و بانه در جنوب
 یا تصور در جانت و اصحاب طبسمات کشند اندک یا بر وجهی یا بر وجهی
 چه صورت طلوع کند و تصور عالمی برکت نیاید و حیوانات صحرا در این
 حکم که درین کلمه یاد کرده است اصلی است که اصحاب طبسمات باید علی خود
 بران نهاده اند مثلا در وقت طلوع صورتی ظهورش از تحت شعاع آفتاب
 باطلوعش از افق بر وجهی مناسب آن عمل نمیشد بکنند و بر وجهی و کردم
 مراد می خواهند از آن جنس حیوان یا نبات حاصل شود چنانکه رفته
 و باز نرسند وقت طلوع غروب و وجهی و بر وجهی از مطالعه کتب این صنایع
 تا جیل اعمال ایشان معلوم شود پس بر وجهی حصول مراد از هر حیوانی
 بر وقت طلوع صورت آن حیوان یا رسیدن کوکی یا آن صورت یا آن می ماند
 که آن حیوان یا آن نبات در عالم مطیع آن صورت است از فکر و در اختیار
 ازین کلمه منع باشد چنانکه تعلیم یا بر وجهی اختیار کنند بر صورت مردم باشد
 وضع موفیات یا بر وجهی که بر صورت آن مودعی باشد **کلمه سیم** استعمل
 انجوسه الا اختار ان استعمالها في الموضع الذي يلقى بها كما يستعمل
 الطبیب الكاذب من السموم في الدواء المندرج الکافی **ترجمه** اطباء
 در دواء موله مخدرات بکار دارند دفع ایلام را بر وجهی یا مخدرات
 جنسی که دفع مضر مخدرات کند و اگر چه مخدرات را رسوم شمرند هم جنسی
 باید

باید که در اختار انجوسه بکار دارد در مواضعی که باین این بود
 مانند خانه و دوازدهم در دفع اعدا و منعم در دفع خصوم و انرا از دلیل
 مطلوب و خانه مطلوب دور دارند و از او مایه سا فط و زایل کرد
 تا در حصول مقصود خلل نیند **کلمه سیم** استعمال الاختیار الا
 بعد نصیح الراجح طبعه الا الاختار و تعرف ما بلغة قوة الارادة
 منه لتأسیب من القوة العکسیه و التوامات و کذا لکن یعنی ان حکم علی
 ما قدس القضاء علیه ولا تصرف فکرک الی الطبعه العکسیه و حد ما
 فکون کن ترا کما یا لا تعرف سان اهل و لیس توفی کما جری بالحق
ترجمه اختار باید که الا بعد از آن که طبعش آن کار که مطلوب
 باشد از اختیار معلوم کرده باشی و رای تو بران قرار گرفته و بداند
 باشی که قوت ارادت تو بران مطلوب ناچه حد تواند بود یعنی با اختیار
 که کنی ناچه غایت مکن باشد که آن مطلوب حاصل کنی از آن جهت که
 داده باشی مافی قوت فکر و حدی یا قابل یا متر باشد در امکان قبول
 باشد فکر مثلا کسی که اختیار کند جهت طلب فزاید بر آنست باشد که
 فزاید از وجهی است ابد و که شرط و در جهت قدرت و حد عفو و از
 چه کسی چه اگر این معانی در قابل رعای نباشد طبع داشتنی بخلاف آن
 شرایط که واجبه باشد بر غایت آن بجزو اختیار مکن از مراد می باشد
 در هر کس که باشد بر وجهی باشد در کمتر قدرت خداوند عفو و از
 خیال ابد از مراد می باشد و جفت سود حاصل آید ان طبع طبع محال بود
 و همچنین باید که در این در بیشتر از آن وقت اختیار کرده باشد بطور کنی
 چند باز خواند وجه قدر از مر اختیار می مطابق اراد او و خداوند
 چند عفو یا بران و باسی که مطلوب خود را پس همه اندیشه در طبع
 مکن نهامکن تا آنکه جانب قابل و خداوند امکان قبول از روی اختیار

گفته که نگاه مثل در مثل که باشد که نامه میخواند و آن لغت نداند
 که نامه بآن لغت نوشته باشد و بر آن نه برین فاعده باشد که کتب
 اعتماد نباشد و اگر حکمی کند در کتاب **کلمه چهارم** **المحکم** و بعضی
 تعدلان بالکبر عن الاصابه و ظهور النفس **نصفه العظیم** و اخفاء و کبر
 تعظم الضعف و الضوایر مما یس و کل **نصفه** محبت امضاء و حرکات
 که محمور و منقبض امضاء و مدخر خواندن منقبض است و بعضی
 آنچه نقلی فحیوت و منقبض باشد از میل حال نباشد اگر خوری
 امضاء طالع از آن باشد محبت در آن میل زیاد است که و بعضی میل
 بقصان و در شرکس کسی که حکم کند بر طالع کسی باید که از محبت
 و بعضی آن کسی خالی باشد و محبتی طبعی علاج کند و حاکم که
 فصل خصومت کند و محبتی حکم ذکر کرد بعد از آن علت این حکم
 بیان کرد بآن که ظهور است یعنی میل روح حیوانی از باطن بدن
 بظاهر نزدیک را خود شمرده و اخفاء نفس یعنی میل روح از ظاهر
 باطن خود را نزدیک شمرده و ظهور نفس حالتی بود که در حال غم و شجاعت
 و دفع محبت و امثال آن حادث شود و عین چه در آن حال خواب
 که ملائم را قوی گویند و منافی را قوی گویند و اخفاء نفس حالتی بود که
 در حال خوف و حین و خذر و شکی و امثال آن حادث شود و در آن
 حال منافی را بیشتر از آن در حساب است که باشد و ملائم را کمتر از آن
 باید که نفسی که در معرض آن باشد که حکم کند در حال اعتدال بود
 و از عوارض که منقبض میل باشد خالی باشد **کلمه یازدهم** **نصفه**
 و عدل القوة العقلية یعنی فاستشهد علیه بتوانی التیوم **نصفه**
 بیش از آن گفته آمد که توانی التیوم و قابل منلی است مانند آثار علوی و غیر
 آن و آنجا آمارات یا میخواند بر معنی و ضاع فکل امضاء و محبتی است که

که نگاه کنی اگر امارات بخرد بانی آن امارات منزلت کرامی باشد
 بر حکم فکل پس ترا علم حاصل آید یا در خواندن آن حکم مثلاً اگر اوضاع
 امضاء بهمانی که در بهار و در زمستان مستقیم امطار بسیار حادث
 شود طالع غالب شود و بوقوع بهمانی در بهار و برین فاعده **نصفه** **سابع**
 ما اکثر ما یلین خطا، الخیر او کان ان یبع و صاحبه منخوبین
نصفه طالع و دلل سایل باشد و سابع و دلیل مسؤل عنه پس عود
 طالع سوال سابع و صاحبش محکوم باشد و دلیل باشد مسؤل عنه
 یعنی فتم بر حالی که باید نباشد و چنین چنین باشد در رای او خطا بسیار
 متوقع باشد و آن حکم حاضر است بطالع سوال و مشروط باینکه سوال
 از امور نباشد که منسوب باشد بسابع مانند خصومت و عود و غیره
 چه در آن صورت سابع و صاحبش خاص نباشد مسؤل عنه **کلمه**
نصفه طوایع اعداء، الدولة میسوا فظ من طالعها و طوایع
 منها از نادیم و طوایع المفسرین منها مایل الا و مال منها و طوایع المدن
 و ما کان منها عند سایل و دل علی ما حدثت منها و ما کان منها عند
 تسلیم بیکر ایا لم دل علی ما حدثت نه دولتها و کذا کذا اذ کان
 لظهور دین دولت ما حدثت فی دکر الدین مکر المدینه **نصفه**
 اصطلاحی همچنان روح زایل و مکرست و آن بازار و تندر و عاملی التندر
 باشد و ساقط و مکر و آن بازار ناطق باشد و زوایل چهارم و سابع
 و ششم و نهم و دوازدهم و سوا قاطع چهارم و ششم و ششم و دوازدهم
 و از همه صحنه و دهانه باشد که هم زایل باشند و هم ساقط و آن
 ششم و دوازدهم است و برین عیانند بر روح سوا قاطع زوایل خواسته است
 به بازار آن مایل التندر و تندر نگار داشته است پس خواهی که
 بر آنرا مایل بود و در دینی چه رتب خواهد داشت اگر طالع او اوطاح

بسیار
 ۷۷

البروج

وقت را بیل باشد و بیل سازند که از اعتبار آن وقت خواهد بود و اگر
 مایل الی وقت باشد بیل سازند که از مقدار آن باشد و آن وقت باشد و در
 و توان و تمام و اگر کسی از او یاد باشد بیل سازند که از میزان آن باشد و بیل
 وقت چنین ملک و ولی عهد آن انسان و برین بیلنها حکم نمون کند و بیل
 ارباب بون و موافقت مخالف باطل و حق و و در او و غیر ایشان با
 آن خصم نشود و اما در طالع شهر که در جبهه اعتبار کرده نشد بیل طالع نیای
 شهر و آن بیل باشد بر عوداتی که در آن شهر باشد از غیر و شر ما دام که آن
 شهر باشد و دوم طالع است که با به شای بر آن شهر و آن بیل باشد بر آن
 در وقت آن باد شاه در آن شهر حاضر شود از یک و در ما دام که آن باد شاه
 بر آن شهر مستولی باشد و سوم طالع ظهوری در آن شهر و آن بیل باشد
 در آن دن حاضر شود در آن شهر ما دام که آن دن حاضر باشد و در آن طالعها
 مبع طالع وقت آن حد و معلوم نموان کند طالع سالی که در آن سال آن
 ممکن با آن دن ظاهر شود و کای طالع دن و ممکن نگار دارند **کلمه ششم**
 اذ انوقت الشقوق مواضع خوف جات بالمکابره من فوی السلامه
 وان نزل السقوط الی ملک الا ممکنه او کانت فیها دفعت و کانت خوف
 و علی حسب فی اقله الاربع النبیجات **ترجمه** مواضع خوف در زمان
 مواضع امن بود و بعضی در مقابل نخوس و از نخوس آن و با این دو چهار
 حاصل شود اول ایک مسئول بر مواضع خوف و بعضی باشد و مواضع
 خوف هشتم باشد و ششم و نوزدهم و چهارم اول خوف مرکب و یکت بود
 و از دوم خوف مرض و از سوم خوف اعدا و باشد که از هشتم خوف از
 خصوم باشد و از چهارم خوف از عواقب و استیلا و سقوط بر موضع
 خوف و بیل باشد که مکمل می که موقوف باشد از اهل استیلا است و بنامک
 عدول بر کسی گوید و بنده که او را زانی و اند یا خوشان و برادران
 جنی

جنی از حقوق او تلف کند **دوم** آنک مسئول بر مواضع خوف کوی
 باشد و چکش خلاف اول بوق یعنی مکره از اهل شر و ضا و سپه
 و سوم آنک مسئول بر مواضع امن و منع معوض باشند و دلیل بود
 برایک فوائد از سگان و زندگان رسد و چهارم ایک مسئول بر موضع
 منع نخوس باشند و دلیل باشد برایک از اهل شر و ضا و فائده مایه و نظر
 معوض باین مواضع خبر نراند و سر کاه و آن حکما بشر در طوابع
 موالات باشد و در طوابع موالات اعتبار کون در باشد **کلمه**
نوع دوم است بر طبعه البی و غیره و فاعله و انفعاله قبل بعد بر
 النضا علیه **ترجمه** من اهل یا حکم کن بر جنس اول طبعه اصل
 آن جنس امتحان کن و بران و خوف حاصل کن و هم جنس بر فاعله و انفعاله
 آن اصل و سیر از مایش بود و سنج اصل مثلا بکلم یا بر نوع انسان
 کن یا بر اول و دلیل یا بر بدن و اقالیم یا بر غیر آن و مرکب یا بنامه
 ممکن بود خلاف دیگر در ربط و انفعال ممکن مثلا از وقت حکم شیخ
 یا با جندان ممکن بود که طفل یا و تولید از صاحب سنی معبر ممکن
 بود و از صاحب سنی و مکر ممکن نبود و از دگر فعل دیگر ممکن بود
 و از اربانه فعل دیگر و از خصای آن ای از آن ممکن بود ممکن بود
 و ممکن در اشغال و ای در اصف نوعی ممکن بود در اصف نوعی دیگر
 ممکن بود پس باید که بعضی مرکب از انواع و اصناف محکوم علیه از این
 مطلوب بود در حکم معلوم باشد یا حکم صحیح تواند بود و این حکما
 از این جمله است که معلق باینکه **کلمه ششم** اذ اکان النرا
 فی دقیقه واحده و کان سعدی عز الطالع فان السعاده فی ذات
 البد و کذا اذ اکان النرا فی دقیقه الاستیال و السعدی فی وجه الساج
 و ممکن الا و یضد به اذ اکان النرا فی موضع السعدی **ترجمه** السعاده

یا بروز از آفتاب تا قمر چند ایک باشد از طالع بر نوالی همان عمل کند
 آنجا که صد موضع آن سهم بود و شب از قمر تا آفتاب بگذرد و از طالع
 بر نوالی همان عمل کند و نیز از موضع آن سهم بود یا از آفتاب تا قمر بگذرد
 طالع بر خلاف نوالی سرزند و شدن آن سبب محاسن سرور و اید که بروز
 اما متاخران سهم الغیب اعتبار کرده اند و آن بروز از ماه یا آفتاب
 گذرد و شب از آفتاب تا ماه پس هرگاه که آفتاب و ماه هر یک در صفت
 مجموع باشند این بود و کم در صفت طالع باشد و هرگاه که آفتاب و ماه
 در صفت متقابل باشند و کم در صفت طالع باشد و هرگاه که آفتاب و ماه
 سعد در طالع معادن سهم السعاده بود و در صفت دوم سعد در طالع
 مرخان و آن معادن انشاء آن کند که مال وافر باشد و بسیار با فراط
 و سهم السعاده و لیل مال و بسیار باشد و اگر خوش طالع باشد و آن
 ضرر آن متضاد مال و فقر و فاقه و وقوع خسارت بسیار باشد و آن
 حکم در طالع اصل و طالع محول و طالع موان باشد در غیر طالع و آن
 باید که هر یک سهم السعاده معادن سهم السعاده باشد در غیر طالع و آن
 از متحرک تا ثواب **کلمه سبب** من ساول دوا و سهلا و الهی
 مع الشری قصر علیه و ضعف فعله **در جمعه** فریبده وقت طلوع
 و جنین مبری باشد طبعش مری باشد پس اگر موشی غریب سهولت
 منعل کند و یا سبب عمل مری در آن وقت ساول کند و صفت
 باشد و زمره این فعل مری و طبع او و نفس اخلاط و تربیت مری
کلمه سبب مری من العنود با کدیر و الهی و مع ذلک العنود
در جمعه مری من العنود مری و کون بود و در وقت کوز اویم
 برین قیاس بابی که منسوب است و عین مری در مری مری و طوبی
 بدنی متوجه باین عضو باشد و انشاء بعضی مواد کند پس راحت

رساندن با حصول طوبیات افرونی و استعداد بعضی مری مری
 باشد و برین قیاس مری بطالع منسوب و کون ثانی یا آخر خانه
 و دوازده گانه و مری در آن خانه که آن عضو منسوب و در سادست
 باشد **کلمه سبب** مری من ساول الدوا و السهل و التمری العنود
 الشریطان او انکون و صاحب الطالع یصل لکوکب تحت الارض محمود
 و ان اتصال صاحب الطالع لکوکب وسط السماء فذوق الدوا و لم یز
در جمعه مری من ساول الدوا و السهل و التمری العنود
 حیوانات با حصول طوبیات و ارضی سهل و نیکایی زیادت می تواند بود
 و سبب از اخلاط باستانی مری کرده و برین آن بود که در حد زمره بود
 و اتصال مری لکوکب دلیل حرکت خلط و دارو باشد که آن لکوکب مری اگر
 لکوکب تحت الارض باشد و او متوجه با سافل بدن شود اسهال کند و اگر
 لکوکب وسط السماء بود یا صاحب طالع متصل لکوکب که در وسط السماء
 دارد قصد عالی کند و برین مراد و بر جمله اتصال لکوکب فوق الارض طلب
 اسهال محمود باشد اما در مری در مری بر عکس بود و مختل اتصال
 لکوکب سفلی در مری سهل محمود باشد و لکوکب علوی غیر محمود
در جمعه مری من ساول الدوا و السهل و التمری العنود
 و اعظمها اذا کان نحو سافل او علی متقابل الشمس **در جمعه** مری من ساول الدوا و السهل و التمری العنود
 جامه بواسطه بعضی خیاطات و بنج مری مری و در سافل و اولی است
 که اسد و خیاطات مری مری و نه اید و بنج لعل استوار در عمل محتاج باشد
 با خیاطات و خیاطات در جامه مری مری و نه اید و بنج لعل استوار در عمل محتاج باشد
 عمل و اید و اسهال مری مری و نه اید و بنج لعل استوار در عمل محتاج باشد
 و مانت مری اسهال مری مری و نه اید و بنج لعل استوار در عمل محتاج باشد
 سار و مری اسهال مری مری و نه اید و بنج لعل استوار در عمل محتاج باشد

ثابت تر باشد و درین باب مذکور ترجمه موطا قریب و خانه و رنج
 و بعد از آن دلو کا خانه و ظل نیست و در ظل دلیلی بانی و ثبات
 و کم غایبه شود باشد که خانه زمین است و شرف و روج و در روج
 ثابت بود و منجوس در شرف نیز بود و دلیل ناواری باشد در روج استعمال
 آن خانه از منصف و طبع آن شخص مقابله افتادیم ناسندیده
 به افتضاء آن کند که تا حدی از جهت ملوک و سلطان با
 کلمه نیست **نیز** مشاکله الزمه الموالد للکواکب بحمل المولد
 متبرکات نماید بلکه فان اتفق ان یکون الکواکب قویه فی ذاتها
 و تلت علی تقدیمه فیه و ان کانت ضعیفه و تلت علی ان حرکت افوی
 موفیه و ظهور ما تحرک فیه یکون من ممکن بلک الکواکب الا و تاد
 الظاهر و ما بلها و الا شعاع به یکون من شعاعها و علی هذا فمکن
 ما یجوز فی القسم **نیز** مشاکله فی ما کواکب نظر فرمود بکواکب
 با زبان و نظر مقارنه باشد یا نه پس با بیعت با بیعت با بیعت
 و آن مشاکله در موالد افتضاء آن کند که مولود کسی در آن صحن کند
 که طبع آن کوکب دلالت کند مثلا اگر کوکب دخل باشد دلیل باشد بر آن
 که مولود با صبر و ثبات و ثبات و ثباتی باشد و اگر کسی بود دلیل باشد بر آن
 که مولود با صلاح و سداد و دیانت و عزت باشد و اگر مریض بود دلیل باشد
 بر این باشد که قوت و همت و تسلط باشد و اگر زیر بود دلیل باشد بر این
 با هو و طر و معاشر و کفایت باشد و اگر عطاء بود دلیل باشد که با کمال و طبع
 و ذکا و غیر باشد و در حال قوت و ضعف و ظهور و خفا و حال و کسب و کسب
 نظر نماید که چه قوت آن کوکب دلالت کند بر این مقدم مولود در مقضا و طبع آن
 کوکب قوتی نظری زکات ازان باشد که بقوت عمل و ضعف دلالت کند بر این مقدم
 او عملی زادت ازان باشد که سطر و محسن دلیل ظهور آن طبع است از آن

جش

آن کوکب باشد در او بلا با مامل الا و مال قوی الارض خارج از شعاع
 و دلیل خفا آن طبع در مولود اضداد آن باشد و دلیل انشاع
 و قوت مولود از آن طبع مسعود بودن آن کوکب باشد و دلیل آنکه مولود
 از آن طبع انشاع نیاید و او را حقیقی و فائده باشد از آن محسن بودن
 آن کوکب و زکات آن احوال از مرتبه بوی تواند بود و از ضرب و در و در و در
 حاصل آید و آن است نوع انبث اذل قوی ظاهر مسعود و قوی ظاهر محسوس
 سوم قوی محسوس و چهارم قوی محسوس و پنجم ضعیف ظاهر مسعود و ششم ضعیف
 ظاهر محسوس و هفتم ضعیف محسوس و هشتم ضعیف محسوس و نهم ضعیف محسوس
 مدلولات مذکور باشد و کمال و کمال اگر محسوس سادات باشد محسوس
 ثواب اعتبار و باید کرد و اگر قوی ظاهر قوی و ضعف و زیاد و نور او و
 اعتبار باید کرد و محسوس آن حکم کرد **کلمه نیست** و ششم کسوف النبی و او تاد
 کلام الموالد و کلام النبی نظر بطبعه ذکر البرج و الوقت فیه آن
 بکون نسبت مابین جز الطالع و جز الکسوف لامایه و مانی جزا کنند
 مابین ابدار الکسوف و ذکر الوقت لامایه و مانی جزا کنند
 لکل ساعه من کسوف الشمس و من کسوف القمر **نیز** کسوف افتاب
 و خسوف ماه اگر در وقتی باشد از او تاد طالع مولود ضریب آن
 مولود و اگر در آن مدلول آن و تاد باشد مثلا طالع در آن او و عاشر رجاء
 او و سابع در آن و ششگاه او و رابع در آن و اما که او در دیگر خا
 هم یکی قبایس آنرا از آنکه در او تاد ظاهر تر باشد و در او تاد خاها بحول
 هم ضریب آنرا که از آنکه در او تاد خاها و اصل و در روج در کاو
 سال عالم ضریب آنرا در مدلولات آن که کسوف در آن باشد مثلا در عمل
 و نور و جوی که سالم و در جزا و سلسله و میزان و نصف اول قوس و در نور و نوع
 ازان و در سرطان و حوت در حوانات است و در آن در شعاع در غرر در حوام

ع

نفس

و در نصف آخر دوس در دوات و از ابتدا کسوف تا آخر انجلا نگاه کنند
 ساعت و دقیقه بعد اگر در تمام مدت از ابتدا تا آخر انجلا فو فی الارض بود
 و الا از آن مدت آن قدر که فو فی الارض بود بکسر در کتاب هر یک ساعت را یک
 منوی را یک سال گیرند و هر دقیقه را شش روز و در هر ماه هر یک ساعت را یک
 ماه و هر یک دقیقه را نیم روز و از آنکه در این زمان باشد کسوف باشد از ابتدا
 کسوف تا آخر آن مدت و اما معظم باشد کسوف در زمانی خاص بعد از این مدت
 و آن خاص بعد که اگر کسوف در جرج طالع کسوف بعد معظم باشد در اول
 زمان باشد و اگر در جرج طالع کسوف باشد معظم باشد در آخر زمان باشد و اگر
 کسوف در جرجی دیگر باشد میان سابع و طالع مابین جرجی که کسوف در جرجی باشد
 و در جرجی طالع وسط کسوف باید گرفت با نسبت آن مقدار باشد و اما در جرجی
 میان سابع و طالع باشد مانند نسبت زمانی باشد که از اول کسوف بعد از
 معظم باشد تا تمام زمان باشد و آن چهار مقدار مساوی بعد باشد همچون
 از سه مقدار معلوم هر اول است و باید که یعنی مابین اول کسوف و وسط
 باشد تا آن وقت معلوم شود و ظاهر سخن تطبیق و ال بر آنست که این اوقات
 سوا گیرند و منا خوان بعد ج طالع می گیرند و آن چنان بود که مطابق نیز باشد
 از مطابق طالع کسوف متضای کسوف بود و این اوقات سوا گیرند
 کند آنج بود بد نسبت آن با اول و در جرجی نسبت مابین اول کسوف و وسط
 باشد باشد تا تمام زمان باشد و این کسوف طالع کسوف بود و کسوف
 و این در وقت کسوف است و در وقت کسوف است و در وقت کسوف است
 کل طالع طالع طالع و در وقت کسوف است و در وقت کسوف است
 بینا طالع طالع طالع و در وقت کسوف است و در وقت کسوف است
 و نسبت آنها هم قدما لانه کما زاد سیر مباد و تا آخرت بر جرم
 را که خواهند سیر کنند و این عظمی فرض کنند که با آن طالع و در وقت کسوف است

شمال و جنوب در افق مولد یعنی دو قطب دایره اول سموت بگذرد
 و آن دایره را افق حادث آن دلیل خوانند یا دایره سیر آن دلیل
 و جنوب دایره عظم تصور کنند که در قطب معدل النهار و دو قطب افق
 آن دلیل بگذرد یعنی دایره نصف النهار در آن افق میان قطب معدل
 النهار و آن دایره باشد از جانب افق عرض آن افق باشد و آن عرض
 افق حالت خوانند و از تصور آن دایره معلوم شود که در دلیل که افق
 شرقی باشد افق بلد افق حادث آن دلیل باشد عرض بلد عرض افق حادث
 و اما حاله سیر او بطالع طالع باید که در آن بلد سیر شود و چنان بود
 که هر سال را یک جرحه بر مطابق او افراشد آنج حاصل آید با جمع سوا گیرند
 سیر بر توانی بود و معلوم شود و در دلیل که در عاشر رابع بود و دایره
 نصف النهار که افق سیر از افق خط استوا دایره افق حالت آن دلیل باشد
 و آن افق عرض شود و نسبت آن دلیل مطابق خط استوا باید که در دلیل
 که بر افق غربی باشد افق بلد افق حادث او باشد و گن او در جنوب مساوی
 بلد باشد که در شمال بود و سیر او بطالع آن افق باید که در دایره سیر شود
 مساوی طالع میزان بود که شمال و جنوب سیر بر بر بر بر بر بر بر بر بر بر
 بودند باشد اول دایره افق او که در موضع او است و باید که در عرض
 افق حالت او در جرحه سیر باید سیر کند از آنکه در نصف
 صاعد بود از ملک یعنی میان عاشر و رابع که جرحه سیر عرض او شمال بود
 و جمع در نصف مابین عرض او جنوب باشد بر سیر مطابق آن افق سیر بل
 باید که و سوا خوان چنین آن عمل شاست کمال رسانده اند و اما سیر مابین
 بر آن اعتبار شود و اندک ساعات بعد دلیل از عاشر رابع معلوم کند
 و نسبت آن باشد ساعت جرحه سیر مطابق دلیل خط استوا و مطابق او
 موضع او مابین مطابق دلیل خط استوا و مطابق او بلد گیرند اگر در نصف

ششم
 ۸۱

عرض
 در وقت کسوف
 در وقت کسوف

شریک بود و با مطالع نظر او ببلد اگر در نصف شب بود و حساب از ربع
 متاخر بر مشایخ مطالع او محبت موضع او و نوزاد از آن سیر کند و این
 عمل نوبت باشد و در وجه نشاندن و این مضافان مکتوب می باشد و بر پایه
 و مطابق سخن بطلموس درین موضع و اما بیکر چنانکه بطلموس گفته است
 از جهت نیت باشد یعنی خلاف نوال بروج و علت آن گفته است که اگر
 سیر میداد و سیر نداشت شود سیر او موضع صوفی متاخر شود و اگر طالع
 حمل باشد بدو در وجه و آثار در اول صورت باشد و ماه در نیمه صوفی
 سهم السعاده از اوقات باده که نوزاد از طالع میگردد یا در نیمه صوفی
 باشد پس آثار میداد او باشد و حسن آثار از اوقات نوزاد شود و ماه باده
 باشد میان این که اگر بانه شود و سهم بر آن نذر سیر او و خلاف
 نوال بود باشد اما این سخن علی بن دعوی را نباید چه اگر نذر زمان
 سیر نکرد که منتهای و ثبات اوقات سیر از نیت و ربع در نوال
 منحرف شود و اخذ نیت که سیر فرموده است علی بن دعوی و چون
 نوال آن گفته است که سیر که کبکی نیت میباید بودی از فلک و چون
 حرکت نوال برخلاف نوال است سیر که خلاف نوال باید راند و اگر اجاز
 فلک برخلاف نوال باید راند و اگر اجاز فلک نوال باید راند طالع و عاشر
 برخلاف نوال بایستی راند و باقی نوال باید راند و سیر که از میان
 که این تعلیل باللیست و این سخن مایه سخن بطلموس نیست و معنی از میان
 سیر را برخلاف نوال نیت که سیر کردی که مایه سخن و عاشر
 که او را نیت سیر و این برخلاف نوال بود و این عمل هم خاص نیست
 اگر یکی از نیت نیت باشد هم که آن وجه نیت کند و حق نیت که نیت
 بطلموس نیت کند و نیت سخن او نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 بهیچ وجه حمل نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت

بجای شده و بلبله الشمس او کینه نیت نیت الارض اونی مواضع غیر مشکله
 نیت او شرفه و اونی مایه نیت اذ اکان و بلبله سائر اونی مایه نیت
 شرفه و مونی و نیت مایه نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 و غایت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 و بلبله نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 باشد و دوم نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 رابع باشد و سوم نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 و معنی مشکله نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 گفته آمد مع موضع نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 نیت اما در اوقات ماه مکی باشد و نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 اوقات که اسد نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 سرطان نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 باشد و در یک کوکب بر نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 در اوقات نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 از ماه نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 بر اسد مشکله نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 و دو مشکله نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 و عورت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 از بعضی نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 کلی و نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت

بیان مجموع خانه و شرف نباشد مضاف کلی تمامه برج و دیگر مبانی
 باشد مابین خرفی و برنج فاسی در راجی کوکب و محلی مساکیب کوکب خانه طالع
 و اجناسی سوره افواج و سمس را عاصم و مسی را طالع و دهن را سابع و دهن فاسی
 بانی کوکب نماید است در موالد اگر دلال خفا حاصل بود صاحب طالع
 را مولود از مشردم در شراحوال محلی باشد و این در دلائل زمان سوره
 و در مابیل اگر دلال خفا در دلال مسئله حاصل بود و دلیل مسئله تحت الشعاع
 و متصل بود مافیات یا تحت الارض و سایر راجع آن جز ظاهر شود و اگر تحت الشعاع
 و منفرد بود یا تحت الارض و از راجع در کمره بعد از احتساب طالع سوره و در اختیار
 اگر مطلوب احتساب سیری باشد باید متصل باشد و در راجع تا آن سوره ظاهر بود
 و اگر مطلوب احتساب شخصی بود باید منفرد باشد و از راجع در کمره تا بعد از
 احتساب آمد ظهور آن محلی باشد و اما قوت کوکب و کونه بود یکی قوت لای
 کوکب یا قوت عرضی او نه بیاسی یا چیزی و آن در کتب مدخل مذکور است و یکی
 قوت او بیاسی یا مطلوبی چنانکه ملا کوکبی که در قبل منقولی باشد از طالع
 آن مطلوب قوتی باشد و دلال این قوت و خبر است یکی قوتی کوکب و یکی
 بشرف باشد آفتاب میان میزان و حمل و ماه میان عو و ثور و در کوکب دیگر
 هر یکی فاسی شرط ایک راجع باشد و دیگر عو و ثور و در دهنی یا طالع
 مطلوب چنانکه اگر مطلوب سالی مدنی یا نسانی بود یا در اعیان در وید طالع
 بود و اگر مطلوب حاجی یا قوتی یا شامی باشد در وید عاصم بود و اگر
 مواصلی یا شمار کسی یا مقارب سمس بود در وید سابع بود و اگر نباتی یا حیوانی
 ملک یا نام سکو یا عاصم بود بود در وید راجع بود **کلمه سابع** و نه الزمه
 یکسب المولود فی العضو الذی یکنون لوجها الذی او الکوکب تعطی یا لها
 آن تعطی مثل ذلک **بجمله** هر عضوی مسوول است بر عی سوره و اعضا که بر سر
 باشد تحمل و کفون و در وید و کفون و کونا و سینه دل سلطان و

باشد و شکم و آلات سینه و کمرگاه و میان میزان و عقرب و آلات ساق
 بعضی سوره و زانی بعضی و زانی لم یجدی ساقها و کفها بدلو و قد هما
 و هر کوکب در آل باشد و حال از احوال معلوم چنانکه زمره و لذت و زحل
 و سکون و مانی و مستی و بجهان و در وید سابع و آفتاب و زحل و عطارد
 و عطارد و زحل و اندک ماه و سمر عو و کف و جفت کوکبی در وید سابع باشد
 در وید آن حال در آن عضو زانی باشد از آن در دیگر اعضا که در وید
 ملائم باشد آن حال در آن عضو و در وید سابع و اگر در وید سابع ملائم باشد
 بعکس ملائم زمره در وید و لیل آن بود که لذت مولود در نظر یا خجل باشد
 یا ذوق یا استماع بود و اگر در وید بود لذت او در کفون افزانی باشد یا در
 معانه و اگر در وید بود در راجع بر سر و انگشت و منکب تعطی دایره و اگر در وید
 بود در راجع در وید و در وید دایره و اگر در وید بود در راجع ساق و در وید
 و استناد و اگر در وید بود در راجع و زحل و اگر در وید بود در راجع
 و متادمت و اگر در وید بود در راجع و زحل و اگر در وید بود در راجع
 افتاد و اگر در وید بود در راجع و اگر در وید بود در راجع و استناد
 تعون و اگر در وید بود در راجع و بای کوفی و برنج فاسی و دیگر کوکب
 و بروج **کلمه سابع** اگر اذالم شفق یک محاسبه الی کوکب ساق طلب
 محاسبه کوکب و انسابه علی طبعه و اجماع **بجمله** هرگاه که خواهد
 حالی کوکب از دوا و کد و کوکب بران دوا و آن باشند مانند لذتی بر
 و جی جلی که زمره و سیمی بر لذت و حال دال اند و فرار از اجتناب یا با حال
 تعنی دارد نگاه کنیم یا با آن بود و کوکب متصل یا بر و متادمت و اگر
 وقت باشد آن وقت اختیار کنیم پس اگر اجماعی چنانچه یافته بود کوکبی از و
 که بر فزاج آن دو کوکب تعویض طلب کنیم و وقت محاسبه فرمایان کوکب
 احتساب کنیم یا مطلوب حاصل اند **کلمه سابع** اگر کوکب انسابه تعطی

العظام ما انما رجة عن النسبه وکثيرا ما تختم **سور** **نجم** **جبر** **مولى**
 قوى حال ما تشد بعد بها و ذاتى و عرضى مولى و را بيلد نوبى فرقه او فرابت
 اهل بنت ما ايسا و جنسى او برساند برسى او کوکبى او کوکبى ثابته در طالع
 عاشق ما عاودن نتر نوبت ما همى السعاده باشد مولى و را از حد و راسه اهل
 بنت و نوبت ابناء و جنسى بذر اند و عطا بلى چه که نه حد او باشد جبارک
 که را از باز ارباب بخدا سازم ما بخصى نزل رساند و باشد که عاقبت آن
 کس مذموم باشد و ان حسان نوبت که آن کوکب و فراج باشد مرکب از فراج
 نخبى و بايد که بداند که کوکب ثابته سه صنف اند اول کوکبى که از
 قدرى نزل باشد و در طبعه مطلق باشد مانند سماک اعزل و نسر
 واقع و جنس کوکب معال مطلق دهند جبر محاسبه و نوبت باشد معنی جرم
 آن کوکب و نوبت و نزل افق نوبت باشد دوم کوکبى که از قدرى نزل باشد
 ما که ارباب و فراج اشان ما بخصى امخه نوبت مانند رطل الاسد و قلب
 القوت و عنى النور و منكب النور و جنس کوکب محاسبه عطاء نزل و نوبت
 و اگر نسر باشد نوبت قطع کند و عاقبت عطا بلى ارباب مذموم باشد
 و سوم کوکبى باشد که بخصى مطلق باشد مانند کلمات و ان کوکبى که
 معاودن دهند و جرم نوبت کند و اعتبار نوبت در طالع و زمان و سالها
 هم مفید باشد **کلمه سى** **دوم** **العمل** **تعلقه** **الرجل** **ما** **هل** **بنت** **الملک**
 على مثل کلمه موده طبعه الملک في الوقت الذي قام فيه و کبر الملک **نجم**
 جنس طالعها و مبداء طبعها و دولها و جلوس بلسا کم ن ساجى معلوم
 باشد هر کس که از اساقه ان ملت و دولت ما در اهل ملت ان پادشاه
 و طالع او مثل کل ان طالع باشد او را در ان ملت و دولت ما در پادشاه
 ان پادشاه چنانچه هر چه حاصل شود و اعتبار ايش مثل کل از اعتبار
 و اهل راست و نوبت قوى است و اهدى و نوبت که سمع ايش کما نوبت

کفر است آرد و بلسا خار وید بن احمد را که حاکم اعمال معروف
 بسوی آمد و روزی نام بر طالع که چنان کند در ان طالع و نوبت زمانست
 و مبدى است علی در چنان که ما مش صاحب بن الوليد النبی نوبت ان طالع
 بدید و بداند که طالع سرخار و نوبت حکم کرده که بجای بدیده سال
 حاکمى کند اما حکم او چنان روان باشد که حکم بدیش علت ان حکم از
 رسیده کند طالع او غور است شمس در نوبت و طالع جده او احمد بن
 طولوق نوبت نوبت و بعد از وفات صاحب حکم او راست شد و ما روزی
 سال و چند ماه حکم مفرود امانه بجهنم خود و ان علم را سواد
 بسیار یافته شود **کلمه سى** **سوم** **اذا** **انتهى** **دليل** **دليل** **الى** **کوکب** **نوبت**
 قطعا مات ملکه او و مبدى فيها قتل کوکب بکون في روح الانبياء
 انجلى منه من سنى الدوله فهو يدل على موت عظمى منها في ملک الرسل
 طبعه و کل کوکب **نجم** **طالع** **دولتها** **و** **دولتها** **ان** **دولت** **را** **از** **ابداء**
 وقت طالع نسر کند طالع ان بر رجه را سالی و در روح سوا با نهار باشد
 مبدى را سالی سى اگر نسر بکونى فاطم رسد حکم باری نزل را از اهل
 ان دولت قطع افند در او و اگر کوکبى غیر شاطل و نوبت دولت مبدى
 باورید نزل را از اهل دولت بکونى فاطم باشد و اگر طبعه ان کوکب
 باشد مثلا اگر دخل باشد مبدى باورید باورید نام و اگر مبدى باشد فاطمه
 ما صاحب منصبى نزل و اگر مبدى باشد امسى ارا و ان نزل و اگر انساب
 باشد بزرگى او خاندان ملک و اگر مبدى باشد ان نزل از ان مردگان
 و اگر عطا باشد مبدى نزل و اگر مبدى باشد ولى عبدى با صاحبى نزل
 بسى اگر کوکب حشرى نوبت صاعد ان شخص جوانى باشد و اگر مبدى
 ما با طبعه مبدى باشد و بستان ان کوکب در روز و نوبت محل ان شخص
 و قوتها و او از نوبت و خط و نوبت نزل او و عاودن او و نوبت مال و بلسا

۸۲

بدره

و برین قیاس **کلمه ششم** **در بیان** آنکه اشخاصی عاقله تا بعد من
 دلیل دیگر اینست که مولدینها فان کان علیها کلمه "محمده" کان
 منها اساق فيه واقواها موضع لغوم مقام الشاعل و الریس
 واضعها لغوم مقام المسفل و المردس **در بیان** چنین خواهد بود
 بدانند حال مواضع و مخالفت و شخص در صناعتی یا شغلی یا امری دیگر
 دلیل آن صناعت یا آن امر در هر دو طالع بطلند مثلا در زراعت و در
 هر دو در وزارت و در صناعتی در دو در هر کس که در هر دو در
 شمس و در قیاس اگر میان ایشان مشکلی محقق باشد مانند نظر
 مقوت و قول دلیل اساق بعد شخص بود در آن کار و اقوی از آن در
 دلیل دلالت کند بر آن صاحب شمس و حالیکه باشد بر دیگر یک اگر
 میان اینان مشکلی مذموم باشد دلیل معادلات و مخالفت آن شخص
 بود و اگر هیچ مشکلی نبود موافقت باشد میان هر دو و نه مخالفی
 محتمل و اگر هیچ مشکلی نبود موافقت بود در آن من تبدیل مواضع
کلمه ششم **در بیان** المحبة و البغضاء بوعدان من تبدیل مواضع
 و مواضعها و مثل کلمه طالعها تدل علی الموقدة و البغض المطهر
 محبة **در بیان** او دانست که موضع شمس یا موضع قمر یکی یا هر دو
 بودند و دلیل چنینی باشد میان هر دو و اگر با نظر باشد نظر عدوان
 دلیل چنینی شد و هم چنین اگر طالع هر دو یکدیگر با نظر باشد نظر دوستی
 یا دشمنی و هر دو در هر دو مستعمل باشد بر یکی آن دیگر در هر دو
 را محبت بود و اگر از یک صاحب مستعمل باشد و استعمال خان بود
 چنینی طالع بود و در هر دو مستعمل باشد و گفته اند که در هر دو
 مطهر و جاه و عهد و صورت مهم با جهل و نور و جدی باشد بخلاف
 و اسد و عورت و صورت نیکو که اند معوجه الطلوع مطهر و منقعه الطلوع
 و خمریان نیرین و طالعها و این مشکلی و مخالفت نبود میان آن دو

جیش

شخص چنینی بود و دشمنی و آوایی که در هر دو موضع قمر و در هر دو
 شمس و نظر آن دو موضع یکدیگر نیرین قیاسی ایشان مشرب بود **کلمه ششم**
در بیان المستعمل علی مکان اجتماع فی مثل جمعه و نیز من اقبال مولد کل کان
 فی ذلک الاجتماع من الاشخاص و این است و اگر در استقبال **در بیان** اصل نمودار
 بطلوس کان طالع مولد چنینی که از کلمه است و آن خان بود که مسئولی زوز
 اجتماع یا استقبال یا بر ولادت مقدم بود معلوم کند و موضع او در وقت ولادت میان
 درجه و منی کند که با آن رجعت نکند که او از اول طالع چنینی آن مولد را که مسئول
 مطلق مطابق باشد شریک مسئول و آن کوکبی بود که حفظ او از حفظ مسئولی کمتر
 باشد در آن نزد بجای مسئول بکار دارند و عمل با آن نمودار مشورت میان اهل آن
 صنعت و بعضی در جات صحیح و منویات کالی رجعت طالع ایشان نگار دارند **کلمه ششم**
در بیان او انشی کوکب فی ریح و ارباع السنة الی موضع من ملک المربع البقی اخطا
 حلقه الشمس کمر الهوا فی کفیه ما و کان الکوکب موافقا لکفیه الکفیه
 فی ذلک التوجه علی هذا قیل **در بیان** منی کوکب کم و ریح و ارباع منی ریح
 چون اقباب بان ریح هر دو اگر کم شود آن باستان کم تر از معروف باشد مانند
 در اسد در باستان و اگر در رشتان هر دو بر یکدیگر از معروف باشد و بر قیاس هر
 فصل از نامی معلوم مانند فصل درجه در رشتان در رشتان هر دو قیاسی در هر دو کوکب
کلمه ششم **در بیان** استخدام الکوکب البیابانیة فی سائر المدن و المعصرات بآیه الذود
 و کل مدنه بین و المزی فی وسط السماء و کوکب البیابانیة علی طبعه فان اکثر
 ریشة المتبطلین علیها بالیسف **در بیان** کوکب باشد و باستانی خوانند که مانند
 بیابان نشین بر راه و بیابان مواضع فرو آمدن باشند و همین کوکب را که بر خواجه
 معوض باشد در اول طالع شهر یا اکسند بنار و ساء آن شهر را در بسیار احوال
 بسند بر عدم نظر از آن حال حاصل شود از جهت حرارت و اجزاء و بطوریکه که در
 ساء سراهها که آن تفاوتات یکی باشد کوکب منی که باطل باشد بکار دارند

۸۵

محل

اشابه

و چون وسط آنها خانه سلطانست اگر مرغی یا گوی یا ارغوانی در فراخ او
در وسط آنها انداخته سلطان را در آن شهر عاقبت قتل باشد و محاکمه عاشر
خانه ملوک باشد طالع خانه دعا یا باشد و سابق خانه مخالفان و زبان خانه
عمارت و عواقب آن معانی و دیگر گوئی و مرغی قمارن باشد که **کلمه سی و دوم**
یگاد آن مکنون من طالع السبله او احوث اقوی الاسابط سلطانه و من
طالع الحمل او المیزان اقوی الاسابط موده و من طالع العز او التور اقوی
الاسابط موده و علی بدافس سایر الطوالح **ترجمه** جو صاحب مرغانه و بزرگ
بر سبب مدلول آن خانه و صاحب طالع لیل آن شخص باشد یا طالع او است
تس عود صاحب طالع صاحب شرف و هم آن شخص باشد یا بزرگ حیات خود شود
و اگر صاحب ثانی بودم او بزرگ مرگ خود شود و اگر صاحب ثانی بودم او بزرگ
بمانی خود شود و اگر صاحب ثانی بودم او املاک خود کسب کند و عواقب او
بسوی او امان افتد و اگر صاحب ثانی بودم او کسب مال خود و بزرگان کند و اگر
صاحب ثانی عشر بودم او بزرگ عداوتها بودم یا خود وانی حکما اگاه و بزرگ
شود و اسباب دیگر با این سبب منضم شود و از این سبب حکم جرم مکرر است لفظ
یگاد آورده است معنی و حکم باشد وانی لفظ منضم می شود **کلمه سی و سوم**
اذا کان عظامه فی برج زحل و هو قوی ذاته اعطى المرد جوده التکر
الاصول و ان کان فی برج المریخ اعطى جوده البزاة و السیفه و اقوی المویخ
اعمل **ترجمه** عظامه و لیل نهی و سرعت رخت و طبیعت و لیل نهی در معانی
و رسیدن لغز و افکار و ماتی جرکا و لیل نهی چون عظامه قوی باشد بقوتها ذاته
و در خانه زحل باشد از طبع زحل استقامت تمنی کند پس فکر یا احوال کند
در اصول و خیالی امور و جوهر مرغی و بزرگ کسب و قدرت است اگر در خانه معانی
باشد بزرگ کوی و سینه طبع باشد و جوهر او خاها و مرغی حمل منقلب است این اثر
درونی ظاهر تر باشد و غریب بعضی باشد جزو سبکی یا کم کند پس آن اثر بود

ظاهر شود و اگر در خانه باشد مشرب باشد فصاحت و وعظ خلق و تذکر فایده
و هر دو اگر در خانه اند و در باشد منزل و نجون و مضاحک فایده هر دو اگر در
خانه آفتاب و صبحگاه و او از سربل و زردی منشی باشد و اگر در خانه ماه
باشد قلب فکر و بخت و بعضی در سخی فایده هر دو از عبادت با کواکب عالم
و در وقت ارمیتضار طبایع ایشان اصفاف کند **کلمه چهل و یک** سو خاں اخان عشر
و صاحبی قیام ملک و بل علی مانی و زرا و اموال من السوء و علی هذا اکنون
سو خاں اثنان و دلت علی انکسار الرجیة مع **ترجمه** عشر طالع جلوس پادشاه بل
او باشد و حاکم عشر کمانی عشر و دلت زرا و اعوان او و خاں او و طالع دلت
بر عت باشد و مانی دلت اعوان و اموال ایشان پس در حالی حاکم عشر و صاحبی دلت
بد حال و زرا و نساد اموال پادشاه باشد و در حال مانی دلت نساد اموال رعایا
و سوای پادشاه بران امور ایشان باشد و زرا و دلت **کلمه چهل و دوم** ادا تو کس
النحوس طالع مولد خان صاحب بلذ بالا شفاء البشعة و ربما استطاع
الارواح الکبریة و غیره و کس غایب ملک **ترجمه** عین کس غیر ملایم طالع
اکثر اهل نوع اند پس اگر بطالع کسی و الا شوند و مع سعور دران موضع عقل نباشد
و ناظر نباشد لا محاله طالع صاحب طالع مخالف طبایع اگر اهل نوع باشد پس در
از جنس باید که متغیر و مکران باشد مانند غلام و ناخوشی و بویها و کرده
و جابه و بوی و معاشرت با مردم کبریه لیا کاجاها و خلق ازند قهر و دل
و ازای موجب کدر و مکران باشد و نیت کبریه کس اگر محی زحل باشد انداز او
بجز باء سوس و سیاه و کران و جعفر و مار یک و ناخوشی و بوی باشد و اگر مع
باشد بجز باء گم و نر و تیغ و سوزان و حیوانات صوفی و اسب و تند و نر
باشد و بوی قیاس **کلمه چهل و سوم** اخذ کوسه الثانی و صاحبی بخارج
و اثنان و صاحبی لدا خل **ترجمه** بخارج مسافر بخارج و بدخل کس و دخیل
بلد یا عسکی کند و جعفر باج مسافر و دلت مقصد باشد و امان ثانی اوست و دلت

بیالہ منی ستر
اسی ستر پانچم

ماحتاج و فوائد او باشد در سفر و طایع و دلیل داخل در وقت و ثبات و دلیل مال
و غذا و فوائد او باشد در مسکن پس باین سبب از نخست این دو خانه را احصاء فر
مود و دخول بلده در می نماید و ابو الجاسک گفته است سابق و ثانی در اعتبار از معتبر
نیست از نخست ثامن احد از ازان فرموده است که ثانی مقابله محسوس که در
جنانست که او تصور کرده است **نکته چهارم** از اکانست العلم و غیر
فی البرهان فی کانی فیه محسوس المولد او بر سبب او مقابله فانی صعبه و از
ان بکونی ذلک النحس فیه از می مشاکله له فیه موقف من المقابله او التبع و از
کان و موضع بعد فی کفله الا ان بکونی مزاج العلم ملائما لطبعه السعد
بعد ان ننعم النظر فی مقدار العلم کما قدینا وصفه **نکته پنجم** در مبداء بیانی
مکانه کند ما موضع قمر گنجا باشد اگر در موضع نحس بود از ازان جنان بود که بمان
یا در تبع ما مقابله او آن بنیادی سخت بود و بنابه که از ازان جنان بود که بمان
نحو ج مبداء بیانی هم اینجا باشد ما در تبع ما مقابله آن موضع باشد ما در
محسوس باشد خاصه اگر کوه آن عضو باشد که غلبه در او باشد و نیز اگر طبع
و تبع ملائم آن غلبه باشد و از پادشاهی بیانی باشد و اگر در موضع رحیمی باشد که بعد
یا در موضع لموضع او بنیادی سهل باشد و سهل و آسبک همان کوه هم اینجا باشد یا باطن
یا ناخار و در وقت عبادی خاصه نظر موهبت و آسبک سعد قوی حال بود مگر که غلبه ازان
بود که آن سعد اقتضا کند و ان در مشرقی مانند دوحه و خاق و اراض اول و
از غلبه باد و خون باشد و در زیر مانند اراضی جگر و موده اسفان بلغم
و خون و اراضی که از کمر و طونست و فساد آن باشد و باید که اول مقدار غلبه
شناسی چه اگر زخمی باشد که آنرا فطری بود مانند زکام و خنثی و بجهنم
که منجمی و اگر چه آن دلیل یافته باشی و اگر زخمی باشد که در ازان غلبه
باشد مانند تب و تی و سبب و قبول مسامح حکم یک به غیر و مثلی و اگر چه
آن دلیل یافته باشی و ازان جمله است که در علم النجوم مکتوبهاست و گفته اند
کله

[illegible]

مستطیر

باد و کوب که تحت آنند یکی در مجموع طایفه باشد و در شش و سه و یک باشد
 و آن یکی در مجموع و چون یکی از این کوب که در طایفه واقع اند از مجموع منفصل
 است و این کوب چهار باشد در این اعتبار یکی در مجموع و اما سراسر یک یکی
 بعد و آن منفصل بعد و سبب یکی یکی می تواند بود و مجموع با ضعیف و یک و ضعیف
 می می بود با ضعیف یکی حد و نسبت یکی یکی از آنات بر حد و نسبت یکی یکی می باشد
 و مجموع خود آن کبر اتقان افند تا آن مشهور در از تو بود با ضعیف یکی یکی باشد
 قرآن سبب یکی یکی در طوفا نای و اطلاعات کلی باشد و قرآن قرآن کوب کوب است
 که در هر ماه واقع بود با ضعیف یکی یکی **کلمه پنجاه و سوم** موضع التفرق المولد
 مواجرات الطالع من التکلیف مستطو النظمه موضع التفرق مستطو النظمه
 اجزاء الطالع مع الولادة **ترجمه** این موضع درین کلمه بار کوب است اصل است
 نموده در موضع از آن مواجرات مستطو النظمه کوبه در موضع و در هر کوبی
 که منسوب باشد و از آن کوبی اساس خوانند این معنی را که کوب در مواجرات ماه
 ملک است اوسط مولود در جمع مذکور و در اوسط می آید و کوب است که در مواجرات
 و بعد روز و شب ساعت باشد و کوب است چون هر قوی الارض کوب است که در این بود
 و غایت نقصان هم خود قمر بود و آن کوب بعد قمر از طالع و قمر او کم می شود
 و چون کوب الارض کوب است از این مشهور بود و غایت یکی یکی هم خود باشد یکی یکی
 بعد قمر از هر چه طالع بگیرند و بر سیر و سیر و سیر و سیر و سیر و سیر و سیر و سیر
 آید مقدار نقصان از آن باشد آن قدر از کوب اوسط نقصان کند اگر
 قمر قوی الارض بود با بر آن آید کوب اوسط آن مولود باشد و با کوب است
 تفاوت کند نسبت بعد قمر یک از یک روز که از آن کوب بود یا از آن مشهور بود
 قمر و از آن تخمین بگیرند و از آن طالع وقت کند در مبدأ ملک طالع مبدأ ملک معلوم
 شود و قمر در آن وقت هر کجا باشد طالع مولود باشد و این نموداری مشهور است
 منجمان و بعضی عوام گویند این مری در مری مشهور است **کلمه پنجاه و چهارم**
 الطوال

بهمه

الطوال کوبی از کوبی در افلاکها و طوالتها و اول کوبها و انصاف
 از کوبی خفیف افلاکها و طوالتها و او آخر کوبها و سبب یکی یکی در کوب مشهور است
 و قمرها و مواجراتها و البوجه الداله علی الطول و البصر **ترجمه** و کوب کوب و مواجراتها
 که حفظ او در طالع مولود باشد و بزرگ موضع می تواند بود و کوب یکی یکی در کوب
 از کوب عالم مشهور باشد و کوب یکی یکی در موضع با کوب یکی یکی در وقت انبعاث طالع
 صلیف و در حساب مواجرات مواجرات کوب و اول کوب و اول کوب و اول کوب
 حدی با کوبی از اول کوب افند و از کوب بزرگ بزرگ مواجرات با کوبی از کوب بزرگ
 افند و کوبی در طالع باشد و کوبی یکی یکی در مواجرات و کوبی یکی یکی در مواجرات
 و کوبی در مواجرات و کوبی در مواجرات و کوبی در مواجرات و کوبی در مواجرات
 مولود هم اعتبار باید کرد یکی یکی از اول طالع غالب باشد مولود طویل باشد و اگر اول
 قمر غالب باشد قمر باشد و اگر غلبه باشد قمر بود **کلمه پنجاه و پنجم** اذالم کن
 للادله فی طالع المولد عرض کان فضیف و اذ کان لها عرض کثیر کان المولد
 سبب مان کان العرض کثیر کان کثیر سبب غلبه مری که و ان کان شمالا کان
 قبيله علیه و تعرف الادله فی القوم السقامه المتعاقب من فعل و کوب انشاء **ترجمه** و کوب
 از مری بود او را عرض خود و اگر قمر کوبی باشد و باران و در وقت خود باشد و عشا
 خود امانت و عشا خود عین عین باشد مری که کان عرضها در مری و کوبی یکی یکی
 از عرض خود و عدم عین و کوب انشاء و کوبی در عرض مولود کند و قمر عین عین
 قمری و غلبه کند و کوب عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین
 و کوب عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین
 انکه کان از عین عین کان عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین
 را با قمری و کوبی عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین
 کوب آمد و کوبی عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین
 ضحاکت بود و مقام هم و استقامت و کوبی عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین عین

۸۹

طول

را

و چنین معلوم در بار غافل باشد که آنرا از خمیاریت ماله ابرام باشد
 کلمه پنجاه و هشتم کل منشاء منقلد اوله بگویند تحت الارض فلبس که منقذ
 در اختیار نهادن این حکم اعتبار دارد که ما در هر خاک خواهد بود که بگذرد
 اتصال و دلیل بگویند فون الارض اختیار کنند و غایت آن بود که بهر کسی فرو نگیرد
 و باید که آن کوکب صاعد بود در امکان و عرض و در شمال و در جلم صاعد و صغیر
 بنابر خواهد بود اتصال بگویند تحت الارض اعتبار کنند و دلیل هم که بطور
 کلمه پنجاه و نهم فخر المخرج بفرق النفسه اذ المخرج وسط السماء و الکافی غرض
 فانه فی هذا الموضوع سلف ما فی النفسه بتسلط القصور علیها و ان کان الطالع
 مخرج من تحت بگویند مراد باشد فی طبعه المخرج احد نفسه یا فیه
 و دلیل صاحب شمس و دلیل مال او حاد عشر لست و مخرج دلیل من سلطان و خایان
 پس چون مخرج در هر موضع باشد وقت عمل کسی یا کوکبی دلیل سلطه و در آخر
 کند بر کسی و مالی که در کسی باشد و اگر کوکبی از ثواب بر طبع مخرج نماید فلبس العور
 الغول و در آن و ملک الاله با طالع معارض باشد و این حواصص را در هر کسی دلیل
 مخرجی که باشد باید که در هر کسی از طبع طبعش در آن دلیل می باشد
 اگر مخرج در غیر آن در خانه باشد ضرر او کمتر بود از این طبعی که در آن دلیل
 دلیل با غلبه ابر بصر که کند و طالع کسی طالع ابتداء بخار و طالع فکند در ابر
 و طالع کوکب درونی باشد کلمه پنجاه و دهم فی الزمر من قول الله و الله یقدر
 در جسد و فی الزمر الثاني بخبر و علی حسب ذلك الربان ابقان ترجمه
 در اول از ماه یعنی از ماه اصباح یا برسد ماه بریم آفتاب و در اول از سال یعنی
 از حلول آفتاب یا اول حمل یا حلول او یا اول سرطان وقت مدد طوبیات ابدان
 یعنی از عمر هر چه می روی بخاطر او اند و در هر مخرج و طوبیات هر کس که معنی از طالع
 روزی مخرجی نند و در هر مخرج مانند اول باشد و در هر چهارم مانند دوم و معانی
 ابدان و اهل عالم را با این حکم اسامی باشد و بر این بود و معنی او و وجود او را

۹-
 او را در طول و عرض در تابش غام باشد کلمه پنجاه و نهم اذ کان
 و صاحب منجسین لعلیل فاستبدل بطنه ترجمه این حکم خاص است و طالع
 سوال از حال مخرج طالع آن وقت صاحب دلیل مخرج باشد و صاحب
 و دلیل طبع او و مخرجی که سند دلیل علم اسامی باشد و طالع آن طبعی
 تبدیل طبع مخرج باشد و ابو العباس که است طالع مخرج و صاحب دلیل او
 باشد و صاحب او و صاحب دلیل طبع و در حال طالع دلیل طبع و صاحب
 دلیل مخرجی و عاشر دلیل مخرج و رابع دلیل عاقبت او و این سخن اصل ندارد
 کلمه شصتم انظر الى موضع البران ان اصغر من طالع ان یكون فیها
 فیمقدار ما یكون منه و منه من البودج کون یسبون الی اعظم ما یكون منه ترجمه
 از قرآن مخرجی در حل اول قرآن که در مثلثی باشد از قرآن اگر خوانند
 و اول قرآن که در مثلثی دیگر از قرآن اوسط خوانند و دیگر قرآن را
 اصغر خوانند پس از قرآن اگر تا قرآن اگر دیگر قرآن از قرآن بزرگتر و از قرآن
 اوسط تا دیگر قرآن به آن مبلغ سزید و از قرآن اصغر تا قرآن بزرگتر
 سال و طالع هر قرآنی طالع سالی باشد که قرآن در وی افتد و موضع قرآن در جبهه
 قرآن در آن در جبهه باشد که سالی در جبهه طالع در جبهه قرآن که نوال بگذرد و بهر جبهه
 سالی حساب کند و بهر جبهه قرآن روز و از وقت قرآن خدش می رسد آنجا
 که رسد وقت وقوع زلزله حالش باشد که قرآن قرآن افتد کلمه شصت و یکم
 لا تنفی علی غایب ان سلبت عنه بوط حی سببی مان لا کون یا یا ولا سکران و لا
 باشد مجموع حی سببی مان لا کون منقذا و لا بان حالا صار الیه حی سببی مان
 لا کون غده و در جبهه فان القضاء علی کعبه فاص ترجمه در کلمه دوم وقت
 که بجا می آید از آن صورتی که مانند صورت کسی که حکم کند یا کوم حکم
 علیه او صورتی باشد مشابه صورتی که در عالم و انهم معین و سالی که حکم
 مسئله باشد که میان مخرج و خنده یا در میان مخرج و خنده که در میان مخرج و خنده

[illegible]

و قضاوت است هر آن اوقاف را که در وقت عداوت موضع اصل یا طریقه و چون
موضع اصل که در انداخته اند یا بخانه یا قضاوتی که بوده باشد موضعهای
مخالف آن موضع باشد اقصاء نقصان و ضعف از علت کند و عکس و جهت
طبیعت در آن وقت او اصلاح شود که در بعضی از احوال ضعف است و هر
توان که با این سبب بخواند در اوقاف را که در وقت عداوت و ابد است و هر
کند که در غیر آن اوقاف را که در وقت عداوت و ابد است و هر
و چون در وقت عداوت و در وقت عداوت و در وقت عداوت و در وقت عداوت
مشموع عام شود و نصف در روز چهاردهم و در وقت عداوت و در وقت عداوت
خارج باشد اما سه ربع عام مانده است و یکم باشد و باقی سیدم دریم
افند و باقی در یکم و در وقت عداوت و در وقت عداوت و در وقت عداوت
و در وقت عداوت و در وقت عداوت و در وقت عداوت و در وقت عداوت
ما که باشد در آن محاذی ضعیف باشد و چون در وقت عداوت و در وقت عداوت
بسم الله که باشد در روز و اما و ششم که خواند باشد و انرا تمام انداز
خواند که در هر روزی از آن انداز که بخواند که در وقت عداوت و در وقت عداوت
کند و نیم و یا در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم
و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم
اوقاف هم باشد که بخواند یا انداخته باشد و در وقت عداوت و در وقت عداوت
سوم مانده و نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم
و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم
و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم و در نیم
و این اوقات یا اوقات مشککانه یا می سازد و بخواند باشد و طبعان
انی که انرا شناسند از طریق کتبه اما علت آن ندانند و در خواندن که میان
دو روز باشد سر کرده انرا شناسند و بر یک جایزم باشد پس اگر در موضع خواند

نصیحه جمله و لا تجعل كلامك اضافيا فانه اضعف الشرح **ترجمه**
 حکم در آن اعظم و اگر در روانی او سبب باشد که معضای او دلیل او ضایع
 قرآن اعظم باشد پس حکم قرآن اعظم مجلی باشد و حکم قرآن او ضعیف
 آن مجلی و محلی قرآن او سبب مجلی باشد که در قرآن اضعف تفصیل پس مجلی
 باشد پس قرآن اضعف باشد که معضای او انباء او سبب و اعظم و اضعف
 ما اگر سبب توانی داد و حکم توانی کرد بوضع معضای آن دلیل که در قرآن
 اندیشه اگر واقعه ای حکم تو موقوف به حصول نیست این تفصیل
 با آن مجلی این شیئی باشد ضعیف است این حکم که بعد از علم مجلی
 و موقوف باشد و بعد از شرطی بل حکم بر آن باشد پس ضعیف حکم مجلی
 را حکم تفصیل معنی باشد و قوی تر حکم تفصیل مطلق معنی **ترجمه**
کلمه **ششم** اذ اثبتت قوة دليلك فانظر ما قوته في طالع
 تحويلك اليه و طالع الزمان الاضواء و البصر المنهني اليه لئلا يسهل
 فعلى حسب قوته في الجمع او ضعفه يكون استدلاله على الحكم **ترجمه**
 که در مسئله دلیل حکمی باشد بر معرفت حال او در طالع آن وقت تفصیل نماید
 که در حال قوی و ضعیف او در طالع سال و در طالع قرآن اضعف و در طالع
 از قرآن اضعف باید دانست بعضی طالع اجتماع با استیصال مقدم هم اعتنا
 اگر در جمع قوی باشد حکم کند بوضع مدلول او و اگر ضعیف باشد در آن حکم
 را مجال دهند و اگر در بعضی قوی باشد و در بعضی کوی دیگر از قوی تر باشد
 کوکت با او بر یک کند پس حکم کند و این اعتبار از خاص بود بعضی از امور
کلمه **هفتم** لا تطع بالسير و صدق نفاذها بالادلة
 و استدلال علی صحیح السير بما انشئ اليه المولد **ترجمه** در معرفت سر مولود
 بهمدی که در سال یک طالع از طالع افعی مدلول محض او جماع
 گفته شد پس نگاه که نشانی از موضع خورشید باشد نگاه نگاه
 ماعد

۹۲
 با عیبت که خداه خدایه و چند کشته باشد اگر عیبت نماید باشد حکم
 قطع کند و انباء طالع و هند که هر سال در قیوم اعتنا نماید که
 اگر آنها هم موضع طالع رسیده باشد افضای نماید حکم و طالع کند **کلمه**
ششم استثنی في كل شيء من القضاء مقدار عجز القابل عن
 قبوله جمله صوره القاعل **ترجمه** در مانند دم رفت که وقوع حوادث
 بمقدار اضعاف فاعل تمام نباشد با او فاعل نباشد که مانع فاعل یا قبول
 کند آنجا می گوید اگر قابل از قبول تمام اثر فاعل عاجز باشد مندرج در
 از حکمی که استثنای با حفظ طالع ملاحظه حکمی که اضعاف باکشی که
 کسی را که مندرج از آن دارد و از اولاد ملوک نباشد آن قدر پیش می آید که در بین
 و جاه او از قرآن او برادر شود و حکم حصول برزند در خدای که طالع
 اضعاف آن کند پیش از آن حکمی که کسی را بر زمین می گذارد و قیاسی
ترجمه **هفتم** اذا كان النحر شريفاً دل على الافة و اذا كان معسرا يدل على العلة
ترجمه اعتبار از معسری باشد که با عصبه از خارج بدن و غلبه عارض او
 معسری از داخل باشد مثلا از فقر مزاج و ادای بعضی که انداخته عنوان
 که در الی می شود چون کسی در گنج و زمانه و غلبه آن باشد که افعالی کل
 شود و ندان آن خلل ممکن باشد چون زول آب و گران کوری بجای ماندن
 از نوری و شرفی و غیر آنست که در مدخلها بیان کرد **کلمه** **هشتم** اذا كان
 اذا كان النحر في مثاليه الشمس و لا يرس الكواكب اللطيفة دل على الزمان في العين
 و كذلك ان وجد في النحر في الوقت و كان النحران شرقيين بطلعان معده
 و الشمس و تدور النحران بطلعان قبلها و هما متباينان فان المولد
 بنزيب غيباه **ترجمه** **ترجمه** **هفتم** انما سئل عن چشم زلفت نما که اند و غیر از دلیل
 چشم چپ و کواکب لطیفه کواکبی را گویند که خود در چشم شد و شد حاصل
 معانی ایشان بمنزوان کرد و از تمام سخايات خوانند و علقه

معلوم شد در کتب مذکور بعضی ثریا را لطیف نموده بعضی سنگی که
 چشم تریب مناسبت باشد در او را طالع مولی و معانی که یکی لطیف و تریب
 که تریب و معانی در من حالت شود و اگر تا قابل بود و نیز در او
 محسنی بعد از طلوع کند و من از منی بعد از منی بود و منی بود **کلمه**
منار و نور اصحاب الصریح هم الذی لا یربط فی منی عطا و لا یربط فی
 منها بالظالم فی موالید منی مکنون صریح ذکر الوند یا انهار زحل و المینار
 المینار و النجاشی انشا علی هذا الا ان زحل بالیل و تدر و المینار بالینار
 یوکران و کل زخا فیه اذا کان الوند السربطان او العذرا او الحوت **ارجمه**
 سب ایک فر دین جدت و عطا و یلک عیل و دانش و کبانست خون یکدیگر
 ناطق باشند و بطالع ناطق باشند و لکن آن باشد که صاحب طالع تریب و انشی
 و کبانست باشد و چون هیچ کدام بطالع ناطق باشند این دلالت قوی برود
 و چون زحل در وند باشد روز و منی در وند باشد دلالت قوی برود
 مدلول صاحب صریح شود و اگر زحل در وند باشد و منی در وند آن و لکن
 بر شود منی صاحب طالع و بوانه باشد خاصه که وندکی از سجد منی عطا باشد
 و آن سرطان و سنبله و صورت و انی صاحب انشاء و عطا **کلمه منار و نور**
 فی موالید الرجال اذا کان النیران فی بروج مذکور فان افعالهم بحری البحر
 و اما النیران ففی طریقه الا و غیر الطبعی و کذا المینار و الزهره فان اجماع
 کفری مذکور و تریب منی الکوکی منی علی الذکر و نوسه منی علی ان نیر
 و زحل در وند فی النجاشه و عطا و منی علی الانهاک و الشهوة علی ان افسد
 ذکر **ارجمه** چون در موالید منی و منی در وند مذکور یا در وند مذکور
 آن در وند در وند تمام باشد و بر عکس چون در وند یا در وند مذکور
 شبه زنان باشد و در موالید زنان چون در وند مذکور باشد در وند غیر طریقی
 یا در وند باشد در وند مذکور و عاده طریقی شود و منی در وند مذکور
 در

شرف

در وند مذکور باشد مجامعت کوجه طریقی کند و اگر مشرقی باشد مذکور
 نازا حتی تمام رساند نس اگر در وند مذکور باشد مذکور مذکور
 کند و اگر آن هم منی باشد بخدا آن باشد و منی باشد مذکور
 کند که با او مجامعت کند و در موالید زنان چون منی در وند مذکور
 و در وند مذکور بر عاده طریقی باشد و اگر در وند مذکور یا در وند
 تریب منی کند و منی در وند مذکور مجامعت کوجه طریقی کند
 و در وند مذکور منی کند و از موالید مذکور و اگر مذکور مذکور
 و منی مذکور مذکور باشد و اگر مذکور مذکور مذکور مذکور
 باشد نضاج از و عاده شود و عاده طریقی مذکور و لکن صاحب
 در ان باب و افراط در وند و نظر منی انشاء آن کند که ای از وند مذکور
 صادر شود و منی مذکور مذکور و منی مذکور مذکور مذکور
 انشاء کند **کلمه منار و نور** من ارباب مشلات الطالع منی التریب
 و من ارباب مشلات النیر صاحب التریب و من التریب منی او العینه من
 ارباب منی السعاده منی **ارجمه** من تربیت چهار سال باشد از وند
 و منی و لاده و منی ارباب مشلات طالع در او مال و معنی مذکور
 ماقط بود تربیت تمام شود خاصه که سعدی در طالع بود صاحب طالع یک حال
 و از ارباب مشلات منی منی اول و لکن یک سال و چهار ماه بود که بلت اول
 منی تربیت بود تربیت منی دوم و لکن منی دوم باشد و لکن منی
 باقی و گفته اند که صاحب منی اول و لکن منی باشد و صاحب منی دوم
 و لکن منی که بعد از منی باشد و لکن منی انیان و لکن منی مذکور
 موضع مذکور یعنی که در منی منی منی منی منی مذکور مذکور
 باشند و از منی مذکور و در او مذکور مذکور مذکور مذکور
 که دوم مذکور مذکور مذکور مذکور مذکور مذکور مذکور مذکور

۹۴

پس

مقدّمه تربیت از زبان مشایخ چنانکه آمده و حال نبوتی هم دلیل
 باشد بر او و صفت و آری از مشایخ سبب سعادت و دلیل سبب بخت
 از آری از مشایخ استدلال کند و احوال همه عمر و در مواضع دیگر
 معلوم شود که دلیل سبب از بهر احوال و سبب او باشد و دلیل عطف
 مقدار عمر از که خدا به سبب بهر احوال **کلمه مفصل و ششم** اذ کان المانع
 محال لئلا یسأل القول ولم یطرق الی وجهه الطریق و لا فی الثامن بعد
 و صاحب التوبه فی التوبه متقابل للمانع او فی توبه فان المولد یحضر
 غفقه فان کان التوبه فی وسط السماء صلیت غفقه و ان تاتوا التوبه
 من الجوداء و الحوت قطعت باده و در جلا **بجمله** راس القول کوکبی
 است که فراج میخیزد که دلیل که در آن باشد چون فراج در یک روز
 مجتمع باشد و بعد از آن باشد که باز در او و بعد از آن باشد که بخت الموت
 نباشد که دلیل که در آن باشد که در آن باشد که در آن باشد که در آن باشد
 فراج باشد این جمله امضاء آن کند که کوفی صاحب طبع و در آن باشد
 آن نیز در عاشر باشد و در یک درجه عاشری او را صلیب کند و در آن
 و میخیزد از جودا که دلیل که در آن باشد که در آن باشد که در آن باشد
 باشد و در آن باشد که او بر آن باشد و در آن باشد که در آن باشد
 خود ایراد که **کلمه مفصل و ششم** اذ کان المانع فی الظالم کان
 بوجه المولد او **بجمله** میخیزد که دلیل که در آن باشد که در آن باشد
 پس چون او در طبع بود میخیزد و بعد از آن باشد که در آن باشد
و میخیزد او را جسد المانع صاحب الظالم فی الاصل و لم یکن المانع عطف
 فی الظالم و لا فی الثامن بعد از عرف المولد و **بجمله** است از بوج
 در دلالت که انی لمانع نباشد و میخیزد که کوب است که در آن باشد
 عقل نباشد که در آن صاحب طبع نباشد مقرر نباشد و بعد از آن در آن باشد

دارد پس چون انی صافی حاصل نباشد امضاء بر شخص مولود میخیزد
کلمه مفصل و ششم اذ کان نظرنا وسط السماء و ان فی التوبه میخیزد
 و از این نوع میخیزد مابین المولد و دما و ان کان مایه عات غفا و ان کان
 علی صوره الناس غفقه او یک المانع الا ان کون بعد فی الثامن فیضیه
 بزاویه یکون من منته **بجمله** در وسط المانع و توبه رابع بهر متقابل او
 و لی بداند اگر رابع میخیزد که دلیل که در آن باشد که در آن باشد
 باشد غره شود و اگر در صورت معلوم باشد و ان بر جها و مواضع سطله
 و نیمه اول فخرش میخیزد و در آن صورت میخیزد که در آن باشد که در آن باشد
 حوادث و ان میخیزد اما بخت که نباشد **کلمه مفصل و ششم** سبب رابع الظالم
 لا غرض الجسد و وجهه سبب السعاده لئلا یبد و وجهه المانع لئلا یحضر الجسد
 و وجهه سبب المانع لئلا یحضر الجسد لئلا یحضر الجسد لئلا یحضر الجسد
بجمله از سبب رابع طالع حاله میخیزد که در آن باشد که در آن باشد
 معلوم شود و از سبب سبب السعاده حال مال و توانایی و در آن باشد که در آن باشد
 فراج احوالی که انی رابع سبب عارض شود و انی رابع سبب عارض شود
 و در آن احوال و از سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب
 آن و از سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب
 آن کند و در آن و انی سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب
 مظاهر است و انی سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب سبب
 آن موعده چنانکه آمده است که در آن باشد که در آن باشد که در آن باشد
 فی موضع لا یعد فیه و لم یمنه الله المولد **بجمله** که کوب است که در آن باشد
 طالع امضاء او میخیزد که در آن باشد که در آن باشد که در آن باشد

اثر در وقت رسیدن او بآنجا مار موضع نشیر با آنها دلیل کند از فی
 مائیدی و مقتضای طبع او متوجه باشد اما جمیع خلاف این باشد که در اصل
 اقتضای مکه باشد با بواضع خود نموده و در اوج اثر باشد **کلمه هشتم**
و یکم آن کان المیخ فی الکلی عشر و له دلاله قویه فی الطالع مانی صاحب المولد
 خانی سلطان **نعمه** یا نه هم بیت المال عاشرین و میخ و دین خیاست و چون
 در زمانم اقد مال صاحب شرید و خیاست تلف کند و چون صاحب
 محام باشد در طالع مولودش آن مولود خانی و مبتل آن مال باشد **کلمه**
مشار و دوم او اجاسد الزمنا دخل المولد و طانی الی یوم خطر کان
 المولد و یوم الجماعه و علی هذا فسی سائر البوت و اجتماع کل کوب
 میکل و احد فی الخمس **نعمه** زمره دلیل جماعت نیست و با هم بین نکاح و چون
 او را در رباع حقی باشد در ولادت می شود اگر باز در زن در میان
 شود دلیل تمام و بلندی جماعت بعد جماعت اختیار کند غیر مواضع جماعت
 و بر این مواضع و با جلد غیره را و جماعت و اگر در طالع مشرقی باشد میل
 بساکنی سر کند پس اگر میخ مجاسد زمره باشد میل بلواطه باشد کند
 و اگر مونس بود می باشد که محارم میل کند و زنا بر نکاح ایثار کند
 و برین فاس اگر مشرقی و دلیل سعادتی حادی عشر صاحب طالع و
 باشد ولادت کند و اگر آمد حصول خردای و اندک استیلا و عینی و معنی
 باشد از امور فرشته مانند خند و خواندن محرم و مخدوع و مکرر هم
 را در طالع انگشتن و اگر می باشد ولادت کند که آمد قتل و احوال
 و قطع طریق کند و اگر نمی باشد دلیل جاه سلطنت است در عاشر صاحب طالع
 و باز در طالع جاه او بطریق غدر و حیل و مکر حاصل شود و اگر نامرغ
 باشد

باشد جاه او بنیت و غصب قتل و مکر حاصل شود و اگر عطا شود دلیل
 نیم زدکا و عمل نیست در طالع عطا دارد و باز در طالع دلیل بلادت
 و بداهت سواد بر باشد و اگر با میخ باشد دلیل خردی و بزرگ طبعی
 و جنون باشد و اگر قمری و دلیل سز و حرکت نیست در ثانی مایع عطا
 داند و باز در طالع دلیل قتل و حرکت سکون بموضع و ملک سوار در
 اسفار و زنج رساندن خلی باشد و اگر با میخ بود دلیل تحمل و طریقی
 و کرمی و قصد مردم کردن باشد و برین فاس **کلمه هشتم و سوم** الا و
 یوفد من سعه اوجه احد ما بنی الدلیل مشکذنج و الدانی مایعها
 المشاکله و الدانی مصر احد ما الی موضع الاخر و البرایع مایعها
 و فی الموضع الذی له قوه و ذراعه و طبعه الامر المطلوب و انما یس
 ما علی به عطیه الکو کب بعد الزمان و السقمان و الساسی غیر شکل الدلیل
 علی الامر بالاسقامه و النشور و الرجوع و التوب و ما یس کل هر او با میخ
 مصر کل اگر کب یا موضع مخالف له فی الطبعه **نعمه** هرگاه که طالع او از امور
 انشاء و حادثه کند و خواهند بداند که آن حادثه در کدام وقت رخ
 شود طریقی معرفت آن از معرفت نوع باشد اول از مابین الدلیلین حاصل
 در طوفان نوع علیه السلام گفته اند طالع قرانی که بر طوفان دال بود
 بود و موضع دوان در اول حمل و مابین مکرر و دولت سبب شش طبعی
 و چون در سعه ماسالی گرفته طوفان بعد از در وقت شش سال از وقت
 طالع حرات شد و بجای در خور کسوف مابین طالع و جزوی که در خور کسوف
 باشد مکرر طالع نسبت آن نایب بود و چون نسبت آن اول خور کسوف
 و فی وقت صیغه مایع باشد مانند زمان مایع و سیرات و انهارت باشد

از جنس باشد دوم از مابین الدلیلین می باشد کلمه کردند چنانکه اگر صاحب
 طالع می باشد می تواند بود که یکی از موافق او در طبع باشد یا مخالف او حصول
 مستشار این گویند با خدایان در آن وقت حادث شود مخفی چون صاحب
 طالع مطلع باشد بگوئی که در مطلوبی صاحب حاجت باشد خون آن
 اتصال تمام شود آن صاحب حاصل شود خاصه که صاحب حاجت طالع
 بود و صاحب طالع در خانه صاحب حاجت سوم رسیدن نکر دلیل باشد
 بوضع دیگر دلیل همانک صاحب طالع در آن صورتی جای مطلوب باشد
 وقت آنکه صاحب شود از آن مطلوب براند چهارم آنکه صاحب طالع تمام
 وقت بوضع می شود او را در آن موضع موی باشد یا آن موضع در طبع
 باشد مثلاً صاحب خانه مال بر وجه سرف خود سر با بهر سعادته
 که او هم اقصاء حصول مال کند و پنجم آنجی که عیبی که خداه بعد از مال
 سعادت و نقصان کوشش طر حاصل آید و آن عیب عمر مولود باشد یا
 آنکه شکل دلیل بر احوال اقصاء معبر شود نسبتاً مابین و جوعی است
 یا تفریق چنانکه اگر کوئی دلیل حاجتی شود و نتیجه شد دلیل بجای آن حاجت
 و پس از وصول با و راجع شود بقدر وقت رجوع واقعات یا خبر افزد حصول آن
 حاجت یا بعد از آن که مستلزم شود و یا بخارید و بجای استقامت و در صورتی
 مثلاً رجوع بدلیل بجای شوند و پس از آن مستلزم باز شود و باین موضع به آید
 از غرور آیام استقامت واقعات و بجای در صورتی که دلیل تحت استقامت
 بود و شریک یا تفریق مرون آید مطلوب حاصل شود و ششم وقت رسیدن کوئی به
 مطلوب باشد موضع که موافق او باشد در طبع همانک دلیل سر خانه سرف
کلمه هشتم و نهم اذ انکافات الدلیل فی الامر وضده فانظر

الی طالع الاجتماع اول الاستیصال فان نکافات فلا تعجل فی القضاء **ترجمه**
 برگاه که در طالع سوالی با طالع سالی یا طالع مولای یا جدای دیگر دلیل حصول
 مطلوبی و دلیل کفران آن مطلوب میکانی شوند و هم جسی فرد و کد لایل و جمع
 طالع اجتماع یا استیصال معلوم باید کرد اگر در آن طالع یک طرف دخیالی باشد
 شش بران حکم کند و اگر در آن طالع هم مکانی باشد در حکم نفع باید کرد
 نسبت عدم رجحان یکی از دو طرف **کلمه نهم و دهم** وقت تعذر العامل دلیل
 لما یبینه فی سلطان و وقت جلوسه حاله فی عمل **ترجمه** از طالع آن وقت که بارش
 علی بکنی و هر طلب مغرب حال باید کرد که مان او و آن باشد بعد از آن
 بود و از طالع آن وقت که در آن عمل خوش کند و باین شکل شش طلب
 حال باید کرد که او را در آن عمل حاشی شود یا گاهی که در تحت حکم او باشد
کلمه دهم و یازدهم اذ انکافات صاحب طالع جلوس عامل المخرج و بیوی
 او ملتزم صاحب الثاني فانه یخف باحوال من یبذل علیه شما ان کان
 صاحب ابائی الشری **ترجمه** خانه قوم طالع جلوس عامل خانه مال آن
 جماعت و غنی باشد که آن عامل را شان حکم باشد پس چون صاحب طالع مخرج
 باشد و مخرج در ثانی باشد یا با صاحب ثانی بنظر عدل و نظر باشد آن عامل
 مال آن جماعت و غنی ملت کند ملکی تمام خاصه اگر مشتری صاحب ثانی باشد
 و مخرج در ثانی که انگاه ملت باشد مخرج مشتری از خوشی
 نداند قدر آنکه زحل یا نحس دیگر باز دارد و خوش مکانی و مخرج باشد
 بیکر شوند و خوش مکانی و غنی نکند مل دلیل نقصان مال کند خاصه
 مشتری که دلیل مال بود مطلقاً و صاحب ثانی باشد در صورت **کلمه یازدهم**
و بیستم اذ ادفع صاحب الطالع الی صاحب الثاني ان تدبرین کلمه موده

را

در صورتی

معلوم گفت **کلمه نودم** اذا اردنا تفسير اسم السحاب في سائر سنة النجوم
 اخذنا من موضع الشمس لا مكان النجم في اللؤلؤ والنبشاه من جهة الطالع
ترجمه بنود که بطلوس و دیگر مستعدان بهم سخاوت روز و شب از موضع اقبال
 ماه بگردند و از طالع میکنند و اما ما خوان ثبت از موضع ماه یا موضع اقبال
 بگردند و از طالع میکنند و اگر بر روز از موضع ماه یا موضع اقبال بگردند و از طالع
 اقبال یا موضع ماه آنرا بهر الغیب خوانند و بعد از این موضع بهم سخاوت معلوم
 شود آنرا در جدول معلوم میسیر می کنند و پیش از این سیر به نام دیگر است
کلمه نود و یکم اطلب صاحب الجدة من النجوم و صاحب النجم من السحاب و علی
 هذا نفس **ترجمه** جد بزرگتر باشد و چون رابع و دلیل بر رت رابع و دلیل
 باشد خالت رابع و دلیل عم که برادر بر رت اما جد مانی را دلیل هم طالع باشد
 که رابع باشد و خال را دلیل ثانی عشر که ثالث عشر است و برین قمار در کرام
کلمه نود و دوم اذا نظر الدلیل لا الطالع فان جنس الجنی من جوهر الطالع
 وان كان غیر ما را به فان جنسه من جوهر موضع الدلیل و صاحب النجم دلیل
 علی لونه و مکان النجم يدل علی زمانه فان كان فوق الارض و كان قبل الاستقبال
 كان حديثا وان كان کتفا و كان بعد الاستقبال كان قديما و من صاحب
 السحاب يدل علی طوله و قصره و من صاحب جهة الطالع و صاحب جهة
 وسط السماء انهما كان في وند و صاحب جهة النجم طسعة **ترجمه** این کلمه
 استخراج جنی گفته است و فی موعودی که بپوشیده دارند و از سوال کنند باز
 حکم نجوم بگویند که جنس است و دلیل این موضع کوکی را بجواب که در طالع
 و موضع نرین خط مشر و اند متصل نباشد یکی پس اگر متصل بود کوکی
 و نرین کوکی آن کوکی که اتصال با موضع دلیل باشد و جنس دلیل باطر
 بطالع

۹۹
 بطالع باشد جنس جنی از جوهر طالع موعودی اگر متعلق باشد و حیوانی اگر
 صورت حیوان بود و جنس ارضی یا مایه یا نامائی و جنس در ارض و موعودی
 و در طوبی و تنوع پس اگر دلیل متصل طالع بود دلیل جنس او موضع دلیل
 باشد و صاحب ساعت دلیل لون او بود و محل سباه و منی مرغ و سحر و
 و قمر سبید و برین قمار مکان قمر دلیل زمانه باشد و اگر فوق الارض بود
 نو باشد و اگر تحت الارض باشد گفته بود و گفته اند قبل الاستقبال قمر باشد و بعد
 الاستقبال گفته بود و گفته اند دلیل اگر مرنی بود بود اگر غنی بود کرم بود
 و از صاحب اسم السحابة درانی و کونامی را شناسند و از صاحب جهة
 طالع و صاحب جهة و وسط انما کرام که در وند باشد و صاحب جهة
 طسعت او شناسند و باید از حدی که بطلوس کردند و این دلیل نوی بود
 و کوکی برین غمر که در مدخلها اند کور باشد و دلیل کوکی که در طالع و موضع نرین
 نوبت و موضع هم السحابة خط مشر و اند و اگر یک کوکی نباشد کوکی اران
 حله قوی تر باشد **کلمه نود و سوم** اخوف الاول علی العلیل و خول دلیل
 ملته تحت الشعاع و کون هم سعاده مخوف **ترجمه** چون از حال نمانی
 دلیل او خفا که در کله که شده گفته اند شناسند و آن صاحب طالع و قمر باشد
 و اگر مرد و یا یکی قوی تر بود تحت الشعاع بود هم سعاده مخوف یا سیرین
 باشد و خطر بیمار و اگر نخاص مخوف باشد **کلمه نود و چهارم** من دخل لعلیل
 المشرق و المخرج لعلیل المغرب اقل ضررا و علی غیر انکون دنای سعاده و المشرق
 و المخرج ایجنون و انما **ترجمه** اگر دلیل مادی زحل بود و او سیرین بود
 بود و مخرجی بود ضرر او از مخوف کمتر باشد و اگر مشرق بود و شمالی بود یا مخرج
 بود و جنوبی بود سعادت او بیشتر باشد از دیگر اوقات **کلمه نود و پنجم**

لا تقدم على مشابه الصور قبل تعون مشابه الموضع فان الرباسات
 ينسب كل اجماع فاذا صححت السبب في التبرع اعطيت الرئيس والمؤلف
 ما يجب لها وسكنت في الخطا **ترجمه** فمعي حرف حال اوتساو وروسان
 مقصدا بطابع دلائل منها حكم مكن نفس ارايك مقصدا اوضاع كواكب خلوص
 جه فمع اختلاف فرانس واجتماع كواكب باسبب مستثنى اربعه
 بعضي وحقن كواكب اوضاع انشان در باب باسبب اخذ باي حال
 اجتماع معني واختلاف انشان در كبر وواضع وعدل وجود نسخ وانساو
 وغدا ان شاخه شاي بعد از ان حكم واني كره و حال سبب و حال در كبر
 دلائل وقوابل و ارجح سلاقت **كلمه** **نقد و مستشرق** اقوى الاول في
 نذل على مانض ان **ترجمه** دلائل تاكثرت في بستر كنه امد معني كوكبي
 حفظ او در طالع و موضع نرفوت و هم السعاه بستر نو و حقن او لا سارنه
 حرفي في نرماند كره اگر در بستان سلطان شمس سائل سوال از ملك شاه خواهد
 كره و اگر در بستان مان نو سوال از مال خواهد كره **ترجمه** في بستان سائل
 ضمير سائل باشد **كلمه** **نقد و مستشرق** صاحب اجتماع و استقبال اذ او
 الكافيه تمت و كركل ما يحتاج الي ثباته و اذا استمر احد و هو في
 الساعه ظهر عليه في زمانه **ترجمه** ان كل حرفه كما احدى منق و ابو العباس
 استغاني شرح كره اند كلف نو و هم السعاه معني بعد از كركل و بكر و صاحب
 و استقبال كوكبي صواب كلف او در طالع و در جود اجتماع و استقبال بستر
 و جود سائل كره از مطلق حاصل خواهد بود بانه و صاحب اجتماع
 مقدم سوال در و نتي از طالع سوال افند ما در خانه مطلق آن مطلق
 شود و هم حسي حكيماي كند كره خواهند كاثباته ماند باني كنه
 ان

آن كوكب را در طالع ايندار آن كار با در و نتي و كنه و حقن
 كسي نشان شود اگر كسي و لن كوكب در وسط ان باشد ظهور كسي در و نتي
 افند كسي اگر معوضه و و جعي صالح باشد و اگر معوضه كسي باشد و جعي
كلمه **نقد و مستشرق** يكاد ان كوكب ما بطلع مع كل رجه شاكلا و با و ن
 عليه اخبار المولد و كركل ما بطلع مع كل رجه شاكلا **ترجمه**
 در كيان كنه و نتي بطلو و با بيل او بود اند كابر رجه طلع
 كنه و آره نتي بطلو كره اند و در مدخلها كره اند كابر و جعي
 جبه طلوع كنه و در نتي كنه كره كنه و نتي بطلو كنه اخبار مولود
 شانه شانه نتي جبه طالع او طلوع كنه و صاحب او بستر باشد
 با و جعي كاله او در ان رجه باشد طلوع كنه **كلمه** **نقد و مستشرق** الموضع
 اني مع انها اثر الكسوف والمغارات و مبداء الرجوع **ترجمه** شامه في الاوقات
 التزمه من مواضع الكسوف في المولد و النجاة و بل للاشخاص و المذيق اني بدل
 و نتي فيها و طبيعة تؤثر في علي حسب موضع الكسوف و طرايه مبداء الكواكب
 الثابتة و طبيعة ماني مع الكسوف من الكواكب المتجر و مقدار ما يمتد علي
 مقدار اثر الكسوف في النور و مقدار ما يكسف منها و علي هذا انكلم منها
 بنين من غير و نتي **ترجمه** در نتي كنه احكام سارنه كره انما في جبه
 كره بستر و مواضع كاله اثار كسوف و حقن و اثار مغارات كواكب
 و مبداء رجوع استقامت اسان در ان موضع و افع شود و نتي باشد
 منور باشد بموضع كسوف و نتي كنه با و نتي مواضع و ان طالع و عاشر
 بعد در كسوف كره جبه مشرق نو و عاشر و سابع در ان طرف مبداء
 و جود ان اوداد از طالع مواليد و نجات و اشخاص ان باني با بستر

باید که و آنچه منسوب باشد بآن او را و مانند ایدان و منسوب که منسوب
 بعد و سلطان و عمل و اردواج و شرکا که منسوب دیگر او را باشد و هم
 جنس هر یک که منسوب شده بر وجه آن او را و بهر کسوف و آن طبعها که
 از اصناف موجودات معلول کسوف باشد و صورتها که او را یک باشد
 و طبع که او را یک متجرب که واقع در آن کسوف باشد و صورت کسوف طلوع کند
 و مقدار آن مقدار ملکیت شد از تر و زمانس مقدار زمان از فوق الاصل
 چنانکه در کتب احکام مذکور باشد و هم چنانچه منشاء اقامت و رجوع
 و استعانت سعادت منسوب باشد بقاکی با او را مذکور شد و باید گفت در هر
 و این کلمه مجمل است و تفصیل این در ادع معالان بطریق مذکور است **کلمه**
فهرم المستولی علی او را الاجتماع و الاستقلال و الارباح اذ اقوا و اغروا
 باید قوی علیه و اذ اضغوا بان و رخص و کدک اذ اسرع سیرا او باطن
ترجمه چون مستولی بر او را و طالبها اجتماع و استعجال و در وجه آفتاب و ماه
 قوی حال باشد آن جز که مدلول مستولی باشد و بر او کران باشد و چون
 باشد خوار و از آن باشد و چون سیرا باشد در واج باید و چون طری
 باشد گناه و شوق **کلمه** **مقدور** **کلمه** اینها از ذوات الذوات من
 توانی انجم و لیست منها **ترجمه** توانی کرم آثار علوی باشد و سازد و بنا
 ذوات الذوات و در بها و افعال آن جمله از توانی کرم باشد و از جمله انجم
 نباشد و در بعضی معنیها این کلمه و آنچه بعد از آن آید یک کلمه شمرده اند
 انبازک بدل علی جناب الاخرة فاداکانه فی جهة واحدة و کتب عاربان
 تعرض و ملک الجبه و آن کانی شایسته فی الجهات کلها و کتب نقصان المماه
 واضطرار الهوا و علی جیوشی قصد الاقالیم و تطلب ملوکها مخالفه
 از عسار

وکان

الاستعداد لما علیه الاجتماع فاما ذوات الذوات التي يكون منها
 و من الشمس احد عشر زجاً كما ذكرها في فوائده و كان ظهوره و بقاءه
 من او را و دوله قیوم ملک منها او عظم منها و اذ اکان فعالی و
 من اول الذوات اصطفت و خاؤه و استبدل فوزیره و ان کان
 عن الوند اما ز الشجون و الاوضاع و کان اکر الميته فجاءه و لکن
 الناس خلقت الراي مدک الاظم و ان کان ذو الذوات فانه یخرج علی
 الملك خارج و لکن کان ذو الذوات سیر و سیرة ایداکون من الموی
 الی المشرق فان اخرج من یمن یجد الی الاطلیم فان لم یکن سائر امان الحاشی
 من حفره الاطلیم **ترجمه** در کتب آثار علوی گفته اند که از زمین
 مرتفع شود و من از طبقه زمین بگذرد اگر در هوا خاز متعل شوی و
 اشتعال آن شیب تولد کند و اگر باشد در انجا نیازک و ذوات ذوات
 شود و آیامی آن محبت شکل باشد پس ظهورش صفت باشد و از
 آفتاب در اجزاء یابی است از زمین و کل خشکی هوا و خردن بخار
 باشد و چون در یک جهت باشد در آن جهت که تولد کند چه بالا از دهانی
 که موی شود و در طبقه زمین بگذرد و با شیب آید و چون در جهت
 باشد و کل نقصان لها باشد و اضطرار هوا از همه حوائط و نیز و لکن باشد
 بواکب لکرها و مخالف قصد اقالیم کند و ملوک باز می دهند و آن است
 غیر مواجها و انان باشد و استبداد قوت بعضی بر اجماع که موجب تعجب و طلب
 جیب باشد و آن لکرها مخالف اعتقاد جهودان اطلیم باشد و سیرا
 مواجها و انان از اجزاء و ذوات الذوات گفته است در باره و هم آفتاب
 باشد یعنی در وقت صبح و بدین صبح در مشرق طلوع کند و این واجب
 چه در هر دو جهت باشد و افاده است پس چون با جایی در باره و هم
 فوائده بدید آید و آن به شکل سیمی باشد و در سنجها و بار یک از ذوات

از

بسم الله الرحمن الرحيم
 بعد از حمد و ستایش که انسان را از سایر موانع برکند و بپایان عقلی و فنی رساند و چون
 فکر و ذوقیت مخصوص داشته و طریقی قوی و زیاده برود کشته که در برسیا سانس عمو
 و اخلاق عمل و اکتفا که ایند و درود کسبی که ظلمات طغیان از صفات زمان بکا
 و بساط زمین را با نور عدل و ایمان مزیں که بایند جنس کوم داعی مجلس که خوسم
 کنای مختصر و موزون که مشتمل بود بر علم فراسته و علم ساسات علم اخلاق علم تربیت منزل و بر
 غرض و عبادت مطلوبات از ایشان آن خالی باشد تا این که کم اما در روزگار مساعدت
 نه خوف و آن مشهور در حقیقت آموختن محبت میباشد تا وقتی که خداوند و محکم صاحب
 اعظم اعدل اعلم منزه اصحاب اینست و انتم مدبر ماکل العالم مرکز دایر الجود و مدار
 مکل اکرم ولی الایمانی و انتم المخصوص بکلام الاخلاق و محاسن الشیم معذور البت
 و الاحسان المودع باند از حق **شعر** آنکه او را خدای آفرینش آمدت **م**
 نکرستی از سرای آفرینش غایت **غنائش الذمات و القوله و انش عون البریه العین**
 خواجده خام اعلى الله کلمه و غلم ندره در مانت این مختصر اشعار فیه و اجنه
 برده ای مجلس برادر او امثال فایز و ان غرض را از وقت شغل آرد پس جمع
 که در سایل و کتب در باب تدوین یافته بود اول برآورد و است از ان امام **والله**
 البرانی و دوم رساله سیاست از ان اواخر انوار و سوم کتاب اخلاق با صریح
 رساله در سطر که بر طریق سوال و جواب ساخته است و هم کتاب تریب از ان امام
 محاسن البرانی و خلاصه این سایل و کتب را از زبان فارسی فارسی نقل کرده
 و آن مختصر را مرتب گردانید بر مذهب و سه مقصد **اما مقصد اول** در توفیق حکمت
 و در بیان اقسام آن و سبب اجمال و مقصد اول در بیان فواید و اشکات
 برمت فضل و مقصد دوم مشتمل بر سه تائت **مقاله اول** در بیان سیاست
 و **مقاله دوم** در توفیق خلیت و در بیان اقسام و اسباب آن و **مقاله سوم**
 در بیان تدبیر منزلت و مقصد **سیم** مشتمل بر دو تائت و **خاتمه**
 مقاله

مقاله اولی مشتمل بر ترجمه رساله در سطر و **مقاله دوم** مشتمل
 بر تفصیل و **خاتمه** مشتمل بر فواید و نضای حکما مقصد **اول** در بیان
 حکمت در بیان اقسام آن و سبب اجمال حکمت عبارت بود از دانستن چیزی که
 جایگزین باشد و قیام غرض بر کار و بجا که باید در استطاعت باشد انسان بکلام
 که منوجه آنست برسد و حکمت دو قسم بود یکی نظری و دیگر عملی و حکمت نظری
 عبارت بود از دانستن چیزی که وجه آن چیزی که منفعلی ما بود مانند آسمان
 و حکمت عملی عبارت بود از دانستن چیزی که بصورت آن چیزی که منفعلی ما بود مانند
 صوره و زکوة و حج و صوم و حکمت نظری سه قسم بود یکی را طبیعی کوم و دوم را باطنی
 و سیم را الهی و طبیعی عبارت بود از دانستن چیزی که وجه آن چیزی که در دماغ
 خارج می ماده معصور شود چون آسمان و زمین و نباتات و معادن و حیوانات
 و انسان و را باطنی عبارت بود از دانستن چیزی که در خارج بی ماده معصور شود
 و اما در زمین بدون ماده معصور شود مانند آب و شکر و مویخ و غیر این
 و الهی عبارت بود از دانستن چیزی که بصورت آن چیزی که منفعلی غرض بر ماده
 زمین و نه در خارج مانند راجع البقیه و عقل و موس و حکمت عملی سه قسم
 بود یکی را علم اخلاق خوانند و دوم را علم تدبیر منزل و سیم را علم سیاست و علم
 اخلاق عبارت بود از دانستن چیزی که مخصوص بود شخص واحد مانند علم دکم
 و غضب و غیوان و علم تدبیر منزل عبارت بود از دانستن چیزی که مشترک بود
 میان مرئوسه اراشیخاص انسانی و میان اهل او مانند زن و فرزند و غلام و کنیز که
 و علم سیاست عبارت بود از دانستن چیزی که مشترک بود میان مرئوسه اراشیخاص
 انسانی و میان عموم خلایق **مقصد اول** مشتمل برمت تفصیل
فصل اول در توفیق راستی و در بیان سبب احتیاج انسان با و زیاده
 عبارت از آنست که کن از احوال ظاهر و اخلاق باطنی مانند اکل و شرب
 کس را که او را اشتیاق بود و چشم از حق معلوم کند که او بدین میشتد و بدین خوا

ظاهر و باطن هر حیوان از احوال

بعد و باید دانست که احوال ظاهر و اخلاق باطن مرد و تابع مزاج اند
 حاصل نادر و ضو که مرد و تابع طلوع شمسی اند و محاکم از دانیس نادر و
 ضو لازم بود محض نزد انسانی احوال ظاهر و انسانی اخلاق باطن لازم بود
 پس اگر مزاج نزدیک بود با عدل ظاهر و باطن نیز نزدیک بود با عدل و اگر
 مزاج بعد بود از عدل پس حسن و قبح ظاهر و باطن نیز بد و حسن و قبح باطن
 و از حیثات که سخن مملکت است الله علیه فرمود است که اطلبوا الحوائج من
 چنان الوجوه یعنی معامله بکسانی مباد که خوب و بدی باشند و سر کنند
 که احوال منوان الباطن و اما سبب احتیاج انسان با و آن بود که انسان
 مدنی بود بطبع یعنی در تحصیل معیشت محتاج بود فحاشا و معاوضه ابناء
 جنس خود و آسایش و جنس و نوع بود که غیر دان و دیگر شتر و بی لازم بود
 انسان را از دانستی علی که موجب قسوت بود میان جنس و بشر و با در تحصیل
 ثمر و استعانت مباد بخیر و اجتناب از شر و اسباب لازم شود از شتر و
 ما در مدت جمعه از مکاید و منایب و اشتراک مومن و کفو و ماند و جمع مطالب
 و مقاصد در هر یک از ادوات منظم گفته **فصل دوم** در بیان استدلال
 است از مسکن و بلدان و اخلاق محض کوسم مسکن مسکن مسکن مسکن مسکن
 و ضعف مضم باشد و کوماه مری و با سبطه کثرت خلل و طوایف و مسکن
 مسکن بارده سجاج و قوی مزاج باشد و یکو مضم و دراز عمر و با سبطه قوت
 حار و باطن و قوت خلل و مسکن مسکن رطبه خوب و با سبطه و قوت
 و نازکی بر اعضا و ایشان غایب بود **در** مسکن مسکن با سبطه ضعف مزاج و ضعف
 مزاج باشد و مسکن مسکن جوی قوی اعضا و تکلیف و بد خلق باشد و مسکن
 مسکن شمالی سجاج و شتر باشد و مسکن مسکن جنوبی ضعف اعضا و ضعف
 قوت باشد و مسکن مسکن مشرقی در اکثر صفات نکود و نسیده باشد و مسکن
 مسکن مغربی در شتر احوال دمی و مذموم باشد **فصل سوم**

در بیان آنکه مومن انسان در مغربی از اعضا مانند حیوانی بود از حیوانات
 آن انسان را خاصیت و خلق آن حیوان بود مثلا اگر کسی را روی دراز بود
 و جسم بیرون آمده مانند کلبه خلق آن کسی مانند خلق کلبه بود زیرا
 در شتر مان که هم در احوال ظاهر و خلق باطن مرد و تابع مزاج اند و مومن
 انسان در احوال ظاهر مانند حیوانی بود از حیوانات از اینها معلوم شود
 که در مزاج و اخلاق باطن نیز مانند آن حیوان بود **فصل چهارم**
 در بیان آنکه انسان را در وقت غضب و نزاع و خوف مبادت خلقت حاصل
 شود زیرا که مبادت شخصی در آنی که او را غضب بود مجموع مبادت شخصی بود
 و غضب و مسمولی باشد دلیل بود بر آنکه غضب بران شخصی غایب بود
 و همچنین اگر مبادت او مجموع مبادت شخصی در خان بود دلیل بود بر آنکه مزاج
 بران شخصی غایب بود و اگر مبادت او مجموع مبادت شخصی غایب بود دلیل
 بود بر آنکه خوف بران شخصی غایب بود مثلا شخصی را در وقت غضب او از
 سبب و بلند بود دلیل کند بر آنکه غضب بر او غایب بود **فصل پنجم**
 در بیان آنکه مسمونی را از اصناف انسان مثل رومی و ترکی و عجمی و عجمی
 و غیر این خلق و مسمونی مخصوص بود پس اگر شخصی از مسمونی مانند شخصی بود
 از مسمونی دیگر عکس کل و مسمونی خلق آن شخص مانند خلق آن مسمونی بود
 مثلا اهل مشرق را قامت دراز بود و دل قوی و دلیق و اهل مغرب را
 قامت کوتاه بود و دل ضعیف پس اگر شخصی از اهل مغرب عکس شکل
 مانند اهل مشرق بود خلق آن شخص مجموع خلق اهل مشرق بود
فصل ششم در بیان آنکه در هر حیوانی قوی تر و کاملتر بود
 از ماده زوایک مزاج تر و با سبطه حار و سردت حاصل شود و مزاج
 ماده با سبطه بود و در طوب و از حیثات که اعضا و ناز و نسیه
 بود و اعضا و ماده بسیار گوشت بود و نازک و نرم و پسر کوچک و روی

نی

و قدم لطیف و کون باریک و سنه سکه و استخوان بملو لطیف و در دوران
 و ساق بابر کوشت و زرا شهین و غضب قوی بر بود و حرکت تن و شجاعت
 و خشن خلق و کرم و قدرت و تحصیل علوم بیشتر و ماده با جلالت کنت
 بود و انشاد غیر سهل و غضب و انتقام کنت اما مکر و وفاعت بیشتر بود
 پس اگر نه در صفتی مانند ماده بود و بل کند راکی وراج نه مانند وراج ماده
 بود و اگر ماده در صفتی مانند زود و بل کند راکی وراج ماده مانند وراج نه
 بود مثلا اگر شخصی وراج بی شرم بود دلالت کند و در ضمن اول وراکی آن
 شخص زود بود و زنجی تابع و فاعت بود و دوم دلالت کند بر حیثت عاقل
 است و المومنین علی علم فرمود است که من لانت اسافلہ صلبت اعالیہ
 یعنی هر که را شیب نرم شود با پای او سخت شود و سر علیہ التم گفته است که من صلب
 اما و بس خندید قتل حیاء و بی سر کرا در میان دوران آب ریخته بود حیاء
 او کم بود و سبب آنست که این حالت خبیث ترین حالات است و شخصی چون باین
 حال راجع شود و ضا و او در سایر حالات قبیح بطریق اولی بود **فصل ششم**
 در بیان اکی مرگه که در شخصی حکم علامت دارد و علامت مدایحه و دلالت کند و خلاصه
 بگو باید باید که بران حکم نکند زیرا که این علامت مندر نفس خود بک مندر زبان بود
 اما اگر علامات بسیار ظاهر باشد که دلالت کند بر خلق نیکو باید حکم شاید
 کرد و اگر در شخصی دو علامت مدایحه که یکی از آن دو علامت دلالت کند بر
 خشن خلق و آن دیگر بر سوس خلق باید که حکم بر علامت غالب کند مثلا اگر کسی را
 علامتی بود که دلالت کند بر خلق معین در عضو معین و آن علامت در آن
 عضو موجود بود و علامت دیگر بود که دلالت کند بر خلق دیگر هم در آن عضو
 معین و این علامت در آن عضو موجود بود علامتی که در آن عضو موجود
 بود غالب بود و علامتی که در آن عضو موجود نبود حکم بر علامت غالب که
 مثلا علامت که دلالت کند بر خبیث در جرم بود و در روی و علامت که دلالت کند

بر شجاعت در صدر و گفت بود باید که حکم بر شجاعت آن شخص کند زیرا که
 محل شجاعت قلب است پس رعایت علامت که قریب بود قلب اما بود از
 رعایت علامت که بعید بود از قلب و گاه بود که مرد و علامت با مدلول حاصل
 شود اما چون علامت خبیث ضعیف تر بود از علامت شجاعت خبیث کنت از
 شجاعت بود و چون مرد و علامت برابر باشند از قوت ضعیف بر مدلول
 صبح حکم نباید کرد بک موقوفه باید فرمود **فصل ششم** در بیان
 استدلال است از طریق وراج بر اخلاق باطن **فصل هفتم** در وراج بخشن زود
 کوند و در راه زود زود و زود نشو و نما مانند و موی زود کارد و غلیظ
 بود و از نجاست یا اطفال را موی غلیظ بود زیرا که وارت این ن
 ضعیف بود و مجرور وراج زود در غضب زود و شجاع بود و صوت او
 بلند بود و صدر فراخ و عروق نرک و ظاهر و کماست دوت بود و کوشت
 بر اعضا بیشتر از شحم بود و برین موی سار بود و لون موی ساه بود و از جنای
 کرم متفرز شود و از جنای باید انشاع باید و زود غضب کرنش و بل
 وارت وراج دماغ بود و **فصل هفتم** در وراج بلید و کون و کران زبان
 و در راه آینه اود و صوت او نیکل بود و صدر و عروق تنک و عروق
 و جبین و غایت بود و مجامعت دوت شود و بر اعضا او شحم بسیار
 بود و کوشت کنت و شخصی ضعیف بود و بسد دوت بود و اعضا موی
 اندک بود و راج بود بلیط بود و جودت و لون موی بابل و زنجی
 بود و از جنای باید متفرز شود و از عاز انشاع باید و در طوب
 وراج کون و کاهل بود و اطفال نعب و کز کند و اعضا او نرم بود
 و زود لاغر شود و موی او تنک و باریکی بود و در واید و از جنای تنک
 انشاع باید و از رطب متفرز شود و **فصل هفتم** در وراج کینه دار بود و
 قعب و کد صبور بود و عواشی او صافی بود و قدرت بر جماع بسیار بود

و زنی او می سپارد بود و از جزای رطب اشاع باید و از باس
 منفر شود **فصل پنجم** درمان اسهال است از لون
 اعضا را بخلاف باطن شترن می و عرش سرد و بیل اعتدال فراخ
 بود زیرا که سواد شود بیل کثرت و از آن بود و تون مکن و بیل
 افراط برودن بس شترن و عرن و تون متوسط است میان سرد و بیل
 اعتدال بود و باض لون شتر و غرقه و بیل افراط و از آن بود
 بود و در وقت و بیل افراط برودن و رطوبت و باض لون جلد و بیل
 برودن و وقت دم بود و عرن لون جلد و بیل کثرت دم و شترن لون
 جلد یا شترن و بیل افراط و از آن بود اما ذرات شترن بر صفا است
 بود و ذرات شترن بر دم صفا است و تون یکد بیل شدت بود و وقت
 دم بود و تون کدم کون و بیل اصراق دم بود و بیلان او پسودا
 و تون باد بخانه و بیل برودن و سوت بود و تون حقیق و بیل غلبه بلغم
 و برودن و تون رصاص و بیل غلبه برودن و سوت بود مع سودا
 و لون اخضر و بیل غلبه بلغم و سودا بود و تون عاوج و بیل غلبه بلغم
 بود مع قلت صفا **فصل ششم** در بیان اکل تر کرا شکم بزرگ
 بود و انگشتان کوچک و روی بر کوش و گرد بود مانند نصف دایره
 و میان سر بزرگ بود یا کوچک و مرد و ماش بر کوش بود و مرد
 چنان بزرگ بدترن خلایق بود و در زنی انسان از مگوی و بختی
 مر کراسر و مشانی کوه بود و روی دراز و گردن سبزه و چشم و بر چنانند
 و در زنی انسان بود از غیر **فصل هفتم** در بیان اکل تر کرا
 که از پیش و از پس بودن آمده بود و از منی و از سپا و اندکی در زنی شکل
 او معتدل و طبعی بود و آنجی خلاف این بود غیر طبعی و روی بود و بر کوش
 روی بود و با و صوف کوچک اگر شکل او طبعی بود و ذات او کثر بود
 و اگر

و اگر شکل او غیر طبعی بود و ذات با فرط بود و از بخت که اصحاب
 فراموش کنند اند مر کراسر کوچک بود و جود و بزرگ بود و در وقت
 کبر و در گاد و متحرک بود و مر کراسر بزرگ بود و شکل او طبعی و گردن
 سبزه و سنه فراخ و مهره پشت قوی و نجات مگو بود و مر کراسر بزرگ
 و گردن و مهره پشت ضعیف و سنه تنک و دماغ او ضعیف بود و مر کراسر
 کوچک بود و مهره پشت قوی و سنه فراخ و دماغ او و مر کراسر کوچک بود
 و مهره پشت ضعیف و سنه تنک و در تنه جز با ضعیف بود **فصل هشتم**
 در بیان اکل تر کرا بشانی کوچک بود حاصل و نادران بود و مر کراسر
 بزرگ بود یا غضوب بود یا حاصل و مر کراسر در مشانی شکم بسیار بود
 مکنار و خفه شدند بود و مر کراسر در مشانی شکم خود خصوصیت در است بود
 و مر کراسر می ابرو بسیار بود و زنی و غناک و هموده کونی بود و مر کراسر
 ضعیف و سوسه بود بسیار کوی و خفوسند و میگو بود و مر کراسر و طرف اربی
 که جانب یمن است مایل با سنبل بود و آن دو طرف دیگر که جانب ضعیف است
 مایل با علی بسیار کوی و خفوسند بود **فصل نهم** در بیان اکل
 تر کراسر که ای چشم بزرگ بود دماغ او گرم بود و مر کراسر که ای چشم
 بود دماغ او سرد بود و مر کراسر که ای چشم بسیار بود دماغ او خشک بود
 و مر کراسر بسیار گرم زند و سوسه در یک موضع مگرد خون و مایل بخوبیا
 بر و غایت بود و مر کراسر چشم بدون آمده بود مانند چشم حمار یا نادران
 بود و مر کراسر چشم در مخاک افتاده بود مانند قوز خشت و در پیش بود
 و مر کراسر چشم نه بدون آمده بود و نه در مخاک افتاده بغایت شکو بود
 و مر کراسر بسیار چشم قوی بسیار بود و چنان بدول بود و قوت بسیار چشم
 و بیل غلبه سودا بود و سودا موجب خشی بود و مر کراسر چشم سرخ بود
 غضب نادران بود و مر کراسر چشم لزق بود و اندک باض در او باشد

درین باب آن بود که در سکنه ای ایشان بدل زبان مقصود نکند
و در انشاء محامد و ستم معایب ایشان تمام نمودن واجب دانند
و در ادای حقوقی که بر او متوجه بود مانند خراج و غنائم و حواشی
و انبساط بکار دارد و از گزاینده و انصاف حساب نماید و بر او
و نواهی نشان اعمال نمودن واجب دانند و در نگاه داشتن احتشام
و بیعت ایشان میانگفتند و در اوقات مکاره و نواب جان
و مال در پیش ایشان امانت گذارد و کسی که بخدمت ملوک موسوم شود
باید و طلب قریب ایشان اقدام نماید زیرا که صحت ملوک مانند
دستی بود در اش و کساف کهن بود بسیار و کسی که بجواز و مؤلف ملوک
بتلا بود نوبت عیسی و فتح از عمر و مخفی کهنه **فصل دوم**
در بیان کیفیت معاشرت که نسبت به موسوم بود بخد ملوک با
ملوک طریق معاشرت درین باب آن بود که ملازمت نماید و بر سر
که در متوضی بود و چند کند در آن که نصب عینی مخدوم باشد بدو
که او را طلب دارد و از ملازمت حضور که مودعی بود ملازمت هم
احضار نماید و باید هر کار که از مخدوم صادر شود او را مدح گوید
و نباید و انس که هر کار که در دنیا باشد آنرا در وجه باشد که عمل
و آن دیگر قریب می باید که وجه جمل آن کار را طلب کند و آنرا حواله
با مخدوم کند و در حضور غیبت نزد محامد افعال مخدوم تمام نماید
و چون خواهد که مخدوم از رانی و مؤلف باشد بود منحرف گردد اند بار
که متضمی خواهد بود باید که تائید و تملیف نگارد دارد و تحمل نماید
زیرا که ملوک مانند سگ باشند که از سر لوی می خور شود اگر کسی
خواهد که بیک دفعه آنرا از خانه بکشد و بیک دفعه کزد هلاک شود
اما اگر بآول او را عذر نماید و بعد از او تملیف بکند جانب سل را

خاک و خاکساک بلند کرد و اندک خانه دیگر که خواهد تواند نزد بن برین
 طریقی از صرفن ای مخدوم سلوک نماید و باید که بطریق او و بنی مخدوم را هیچ
 کار باعث نشود مگر وجه مصلحتی که در خلافی نای مخدوم بود یا او باز نماید و او را
 بر پیاد عاقبت آن را بنیسه کند و بنزدی از او فانی خلوات صورت آن
 نای را بطریق حکایات در چشم مخدوم بگویند که اندک باید در کمان بست
 مخدوم مبالغت نماید و طریقی از این باب آن بود که احوال ظاهر او را بنظر سلطان
 پوشیده می دارد تا چون برین وجه نرشدن چیزی عادت کند نرشدن بست
 بر او آسان شود و چون مخدوم این حال از او معلوم کند او را در اسرار و خواص
 کارها داخل دهد و بدین سبب قریب و غریب او پیش مخدوم زیاده نکند
 و باید دانست که چون ملوک را مخدوم مدح و ستایش بسیار کند و همه از ایشان
 سزا در شود مستحسن نگرند و تصدیق صورت نکند دارند ازین جهت از همگان
 خدمت و ملازمت موعود دارند و در جمیع اعمال خود را عیب گردانند پس باید
 هیچ نوع از خدمت کردن مخدوم مقصود نماند و نماید و باید که هیچ وجهی
 نامخدوم حوائث نکند و اگر چه با او از غایت مبالغت بود و اگر چه چیزی هیچ از او
 بخند باز نکند و اگر بطریق سهواً از او بگوید بدان اعتراف نکند و اگر چه خبر
 آن مخدوم رسیده باشد زیرا که از اقرار یا اخبار بسیار فتنی باشد و چون
 میان او و مخدوم حائل اند که فتح آن حال عاید با یکی از هر دو بود پس باید
 و فتح آنرا خود بنسب که اندک دانی مخدوم را از آن پاک دارد و چون
 دانی مخدوم از آن پاک شده باشد پس اندک از خود نمی دور که اندک در
 هیچ نزدیکی مخدوم محسوب نگردد و بگوید که در تحصیل آنچه مخدوم
 می فرماید و اگر چه آن مشتمل بود بر مکرده نفسی خود زیرا که در این خدمت
 کردن مخدوم هیچ عزت نافع تر از ترک حفظ نفسی خود نیست پس در هر حال
 که میان او و مخدوم افتد و عورتی را در آن ضایع عیش و عشرت آن

حفظ کرده و در تحصیل عفت مخدوم قیام نماید و عین خود را در کمال
 مخدوم حاصل کند در سوال کردن احوال و ابرام نماید و در طلب آن
 مداومت کند و طبع و شیره از کمال بکند بکس قناعت نکند و گناه جنسی
 باید گرفت زیرا که دنیا در آن کس نه که آواز آن بر نفس باشد و از کس امتناع
 کند که بران حوصی بود و عهد نماید تا از مخدوم اسباب منافع حاصل کند
 نه منافعی زیرا که چون اسباب منافعی حاصل کند هم از سوال فارغ
 شود و هم بر منفعت بسیار نظر نماید و حاصل این سخن آنست که باید
 منفع مخدوم طلبید نه از مخدوم زیرا که هر که از مخدوم منفع گیرد مخدوم
 او ملول شود و هر که مخدوم منفع گیرد مخدوم او را عزیز بنماید و باید
 خوشش را در چشم مخدوم همان ورا نماید که بکند بلکه و با نذل استی
 که مخدوم فراید جمع اموال خود را اشیاء مخدوم خواهد کرد زیرا که
 چون در نظر مخدوم جنسی قرار نماید مال خود را از طبع مخدوم امر شود
 و اگر خود را بخلاف آنخته گنیم قرار نماید مال او از طبع مخدوم منی نباشد
 زیرا که گفته اند المنوع محروص علیه و البذل ملول منه و باید
 در پیش مخدوم همان اظهار کند که مر مال و جاه که اکنون است کند
 غرض از آن زنت و جمال مخدوم است نه بخل منفس خود و جمیع مخصوص
 مخدوم بود مالا لانی مخدوم مانند ملوسات و مرکب و فرائد جمعی
 خود اخذ نکند و الا آن چیز را در موضعی تلف و خود را در موضعی هلاک
 آورده باشد و در جمیع چیز از مخدوم استغنا نماید و اگر بعد آن چیزی بخواهد
 ببرد و بر برگرد از مخدوم بدو واصل کفد قانع و راضی شود و اگر در
 تمام محظوظات مخدوم افسد باشد او شکایت نکند و عداوت نکند
 بدل راه نهد و وجه گناه را بکفد منسوب گهاند و بعد از آن اعتنا نماید
 و تلف نکند بکار دارد و محظوظ مخدوم را بوی حق از غلط او زایل گهاند
 در

و در پیش مخدوم هیچ نوع اظهار بخل نکند و چون بوالی ظالم و بدخلق
 مبتلا شود باید خود را در میان دو خطر واقع کند یا انکار یا ادا
 سازد چون رعیت و درین حال دینی بود و دیگر انکار یا رعیت سازد و دین
 و الا درین هلاک نفسی و دنیا بود و طریقی خلاص ازین دو خطر یکی از
 دو چیز تواند بود یا عمل یا مفارقت و طریقی محاشیت بوالی ظالم
 به محافظت و وفا بنمود یا دینی که خدای تعالی مفارقت و نجات او را
 کند و در آداب بعضی حکما آمده است که اگر سلطان ترا برادر کرده اند
 تو او را خداوندگار دان و اگر در تربت تو زیادت کند تو در عظم او
 زیادت کن و چون از خدمت او منولی یابند در هر نوعی تضرع و دعا
 بنما تراست حال مکن زیرا که این دلیل و حجت و بکافا بود بلکه حضور
 جماعت آنجا در باب مصونیت که در پیش او تو را نیاید که
 و این نزد کل تو حق یا خدمت سببی است بلکه تجرید لواحق طاعت بواجب
 حقوق یا نزدیک او آزاره باید که چنانکه آخر آن آدل را احیا کند چه
 بادشاه حتی را که آخرش منقطع بود و از پیش کند و در جمیع امور منقطع
 داند و باید که اگر بگوید حاکمی از ملازمان حضرت مخدوم اطلاع
 باید نظام جهان نماید که او را بدان مع و قوف نیست و در حضرت مخدوم
 خشن و کینه از ایشان اظهار نکند که مگر بخی ایشان کفد و اگر
 در مقام سوال و جواب و مناظره و جمل افند جواب بوقار و علم و حجت
 گوید که غلبه همیشه علم را بود و هم از ادوات بعضی از حکما آمده است
 که شرایط خدمت ملوک ریاضت نفس بود که کرده و موافقت ایشان
 در مخالفت رای خود و متذکر کون امور بر موی ایشان و کجاست
 اسرار و محبت با کون از چیز که تا بران و قوفند و نیز و کجاست
 در طلب رضای ایشان بجهت معبود و تصدیق اقوال و تزیین اراد ایشان

و شش نخاسنی و ستر محاب و عسای و ترس آنج نزدیک خواهند رسید
آنجا آنرا دور کرده اند و کفنه موت خود برایشان و حمال موت
ایشان و عادت کهن طاعت ایشان و کسی را که از عمل سلطان گزید
باید که عارض آن اختیار کند و سلطان بجای خود میان مردم
ولایت دنیا و عمل آفت و اگر خدمت میبوم کعبه باید که ششم
سلطان ششم نشیند و از صحبت کسی که مخدوم و دشمن گرفته باشد و ششم
که اندوه اجتناب نماید و با او در یک مجلس جمع شود و از شادمانی
عذر او استماع باید کرد چنانکه خدمت ساکن شود و عاطفت او
امید دارد و نگاه اظهار معذرت او را و جوی لطیف استماع باید کرد
تا با سر رضا آید و دم در آداب بعضی از حکما آمده است که چون
مخبر با تو بخشی گوید بدل و جان نخی او را استماع کن و هیچ فکر و عمل
مشغول مشو و نظر غنی دیگر مکن و یکی دیگر مشغول نگردد و در مجلس
سلطان پسر ملکی که مرکه بحضور او و دوش پسر ملکی که حضور
دوش سرگوند آنکه از ایشان گنبد گنبد و در سلطان این چنین نوی بود
و چون از کسی سوالی کند و جواب مرده که ان هم حقت و زن نو
اقضا کند و هم استحقاقی سایل و سؤل و دیگر اهل اگر پهل گوید
از بوش برسم تو انضا راه یابد و اگر از جماع کسی که نوازایا
باشی که جواب کسی مطلب که دیگران خشم تو کردند و کسی تو غیبت جویند
بل یا غیر کن تا دیگران بگویند و عیب من بر سرخی برانی پس ای داری
اگر ستر بود عظم بسیار و اگر سلطان را عذر دارد بر اقربا و خدم
قدم لغت قدم محیی که این خلق از اخلاق سفیها باشد زیرا که چون
قدم صوی ایشان عدو تو گویند و بدفع تو مشغول شوند و اگر سلطان
داری زند که تو آرا کرده باشی باز و موافقت کن و ندانم و ندانم
دار

و آن سلطان اوست نه توبی او یا آن بود که تو مایل بودی او را
 نه او مایل بود تو اینست قوانین و قواعد که باستمال آن اشاعه باشد
 معاشر و محبت با محمد **فصل دوم** مشیت بر خدایه و مشیت فصل
مقدمه در بیان قسم اکل مساوی بود در منزلت و زینت کرم کی که مساوی
 بود در زینت سه نوع بود که صدق و دوم عدل و سوم نه صدق و نه عدل و صدق
 دو نوع بود که خالص و دیگر غیر خالص و خالص آن بود که صدق و محبت و کرم
 ظاهر و باطن و بی خوف و مافیه بود و صدق غیر خالص آن بود که اظهار صدق و محبت
 کند عجب ظلم و عداوت کند را در باطن که داند و عدو نیز دو نوع بود یکی حق
 و دیگر چسود **فصل اول** در بیان گفت محبت با صدق خالص لزم
 طریق محبت با صدق خالص آنست که عموماً با ایشان ملاطفت نگارد و در
 و در رعایت و محافظت ایشان قهر نماید و هیچ او را بود از غایب و از غایب از غایب
 در رخ نه بود و ملاطفت و نصیر اظهار نکند و در انکار صدق خالص بمورد واجب
 مانند حکما گفته اند افضل ما یقینه از جل الصدق الخالص یعنی باطلترین جنس
 که بکند او مروت و محبت و خبر و در صدق خالص بود و علی علم بر صدق قول حکما
 فرموده است که ابعی اناس من عجز عن کتاب الاخوان یعنی عاوج ترین
 مردم کی بود که او عاوج بود از حاصل کفایت قشمان جو صدق خالص و عاوج
 بود در امور و کاشف مضایل و سائر ذایل پس هر چند که صدق خالص
 مشایخانه معارف و مظاهر قوی تر باشد **فصل دوم** در بیان
 کیفیت محبت با صدق غیر خالص طریق محبت با اوست غیر خالص آنست که محاط
 و محافظه و احسان با ایشان نگارد و در دفع اشاعه و فساد رعایت
 و محافظت نماید اگر سوال و التماس بدان نهدم مافیه شود و هیچ نوع
 ایشان را بر سراد خود و اسباب مانع و شتم خود اطلاع ندهد و در خصوص
 بر عیوب خود واقف نگردد و در اسباب و مضار و محافظت با ایشان

مَتَّى اِنْ خَلَّيْتُمْ بَعْدَ ۞ فَاَلَيْسَ فِي الدِّينِ قَلْبٌ

در ظاهر در باطن اجراء باید و در نفسی که از ایشان واقع شود
 مواخذهت فرماید و غایت نکند و بران محاربت و مجادلت نماید و چون
 با ایشان بری منوال در طریق مشیت سلوک کند ممکن بود که از مسکرات
 با طنی وفاق حاصل شود و صدق حاصل و در صحنه کوهی گردید
 و منور طنی از ایشان بود که بر تهنید و رعایت لطف او را و اصداف
 ایشان سعی ملخ مقدم رساند ما انسان از انجا و توفیق حاصل کند و خلوص
 مودت و اسدلال کند و صدق محبت و چون باغ مقدم باور شود
 و معرفت کفیه حمله مردم بر صداقت و خبر او را غیب و مایل شوند
 و اصداف و اجباء او بسیار و او از کفیه **فصل سیم در بیان**
 کیفیت معرفت با حق و طریق معرفت با حق و معانی بود در همه حال
 خفوا از و محفوظ و معصوم داند و مجموع از احوال و تدبیر او
 غافل شود بکل اخلاص و وقوف تمام بدان حاصل کند و بندگی
 متناقص و محال تدبیر او بود تمام نماید و عوارض شکایت او نشانی
 مخدم و غدا و مشغول کفیه تا ملکا را عداوت و خصومت او معلوم
 شود و قول او در حق بی مسموع شود و چون از اصلاح او باور
 کفیه و سؤیست او واضح و واضح شود و قدرش خود را در آن او نشانی
 کفیه در املاک و اعدام او هیچ نوع نهادن و مقصد نباید نمود
 و اگر برادر او و افتاد او قدرش تمام نباید و ان تمام نباید خود
 آن موجب قوت عدو و زیادتى عداوت او کفیه **فصل چهارم**
 در بیان کیفیت معرفت با حق و طریق در زبان آن بود که عوارض باطن را
 جنونی که موجب غضب و انداز چهره بود تمام نماید و بعضی که نوع مخصوص بود
 بشی چهره که کند با معرفت از اذیت و اعتراض نشانی او کفیه **فصل پنجم**
 در بیان کیفیت معرفت با حق و طریق بود و در بعضی که کم آن صنف دوم است
 کالونه

می شوند چهار نوع نوع اول نصح باشند که دعوی صحت کند باید که
 باید که دعوی صحت کند خفوت جوید و نبشی او را استماع فرماید و اول
 با خفوت متور کند که از هر چه از او استماع اند متعجب نشود و بدان عمل
 کند بکل در قول او نیک نامل کند و در غرض او را کما بینی معلوم کند با از
 معرفت فرض بر حسن قول او واقع شود و چون امات و صدق قول
 او واضح و واضح کفیه مداران بر قول او عمل کند و چون محال باشد نصح
 اساقی اند باید که در قریب نشانی نماید و اظهار حرم و رعیت
 کند بر استماع قول ایشان نوع دوم ظلم باشند که عملی است ایشان
 مصروف بود یا صلاح حال مردم باشد که بر وجه از ایشان صادر شود
 از اقوال اعمال مدح و ستایش کند و در جمع احوال نشانی نماید با ایشان
 زیرا که طاعت ایشان بر مردم محقق و مستحسن است و چون با ایشان نشانی کند
 او بر مردم محقق و مستحسن کفیه و بملکی می شود و می شود و
 نوع سیم نصح باشند باید که با شرفا علم بکار دارد و بنام متعالیه
 کند بکل علم زین پس کون طریق ملخی نماید نوع چهارم اهل کبر باشند
 باید که با اهل کبر بکبر بکار دارد و از مواضع گفتن ما ایشان محترز
 باشد زیرا که چون با اهل کبر قراضه کند اسدلال کند و ضعف او
 و در صواب افعال خود و چون با ایشان بکبر استعمال کند ممکن که
 از بکبر کون تمام و مانی شوند و رجوع کند با قراضه و
فصل ششم در بیان کیفیت معرفت با حق و طریق بود در معرفت
 و معرفت از طریق معرفت نوع اول قراضه باشند که با حق
 اناسی کند احکام و مبالغه نماید و بکار دارد و با مردم ملکی
 انی طاعت را بجز دل نداشت تا منی جو شوند و از مبالغه و بکار نمود
 رجوع کند و اگر معلوم کند که احکام و مبالغه نمودن از سر ضرورت

بندرجابت انعام و بذل لازم داند نوع دوم جماعی باشند که
 اظهار احسان و نفع کنند و در دفع محاج باشند باید که با این جماعت
 وسط بکار دارد و از منعم عام و بذل عام احراز نماید نوع سوم اصحاب
 نفع دافعه باشند که در دفع محاج باشند و اظهار کنند باید که انعام
 و بذل در حق انسان هیچ نوع در نفع ندارد و بندر میکنند بر عیال و محافل
 احوال انسان تمام نماید **فصل پنجم** در بیان تدبیری که مخلوق
 بعد با احوال خود باید که در وجود و دخل و خرج خود نکند تا ملکی
 و در اسباب و جوی که از اینجا تحصیل مال کند بخت مخدوم نماید
 نظر کند و بعد از آن در تحصیل مال بخت خود تمام نماید و جوی بخت خود در
 تحصیل مال بخت مخدوم و باید در خرج او بندر دخل بود و باید که هیچ
 نماید یا بخاری و کرم مشهور و معروف که هر یک عبارتست بعد از بذل
 مال کسب مالکان بکار عبارتست از بذل مال یکی که باید جایی که باید متناهی
 که باید در سبیل اعتدال و باید که در تحصیل جاه و نفسی که نماید نه در تحصیل
 مال زیرا که جاه بعضی کسب مال کند و مال را نشاء عرض کند و بعضی
 باید که لذات نفسی را بجاه حاصل کند نه مال زیرا که هر که تحصیل لذات
 مال کند بآن لذات کما یسعی و اصل شوق و مال او مکنی و در یکی نکته
 و زود و ناجز و فانی که در در میان مردم مخزن شود و چون رای و بدو
 اندر باید که این از آن صدق و صواب آن ظاهر شود اظهار
 نکند و میام که مخفی بود از او بغير و بندل بتوان که در وجود ظاهر
 شود و غیر و بندل آن نماید و در نگاه بود که استخبار مختص
 و اکتاف کند و باید که در هر رای تدبیری که کار کرد و محافل مشورت
 کند و حکما گفته اند و راسته را به فتنه مثل یعنی هر چند در خود مشغول بود
 گمراه که در هر چیزی را از فتنه بران رای و بدو داند و ظهور از
 موجب

موجب ظهور آن رای بود اظهار کند بکار مخ و پوشیده و اندوخته آن
 رای و تدبیر اظهار کند و الکن بالحق نماید و باید که بپوشه طلب غنی کند
 بر عدد و خود در هر فضیلت که بود و از انلا طون حکم کنند که ماذر
 بنتم الانسان مر عذرة کتب بان زندم فیه فضلا یعنی انسان بجه عز
 انعام جوید از دشمنی خود گفت باینکه در نفسی خود فضیلت میزاید و باید
 جان ساق که در حق و فضیلت او واقع شود و فخر و عز بر این معنی
 ضعف دشمن بود و باید که در انشا کون محاب و معنی اجتهاد نماید و در انشا
 کون و در معنی مختص باشد و انشا کون و دشمنی موجب معنی شود و باید
 که بر اخلاق دشمنی و عادات او اطلاع باید و بعد از آن بعضی اخلاق
 و عادات او تمام نماید و در هیچ موجب بعضی و قلی معنی بود تمام نمودن
 واجب داند زیرا که موجب ظنی بود و معنی **منازلت دوم** در معرفت
 خلیت و انعام و اسباب او و این منازلت سبیل است تعلیم **تعلیم اول**
 شلالت بر چهار فصل **فصل اول** در معرفت خلیت و انعام
 و اسباب او خلیت ملکی و نفسی را که صادر شود از نفسی و اسباب
 آن ملکی افعال سهولت نه اگر احتیاج افتد ملکی درونی و در بعضی
 را از انخاص انسان و فخر بود که با نطقی گویند و آن دیگر را
 سمیع و قوت سمعی و در هم مدخل را غرض خوانند و این دیگر را شهوانی
 و میل قوت نطقی معرفت حیاتی موجودات بود و میل قوت سمعی حصول
 لذات حسی مثل مال و مشورت و ملک و ملبوس و انسان بواسطه
 تربیت قوت اول و قوت قوت دوم مرتبه ملک ملک چنانکه بعضی از مشایخ
 نظم آورده اند **منازلت** معرفت سمعی از قوت نطقی از بی الملک
 بیک قوت است و کسب تدبیر اخلاسی **منازلت** و بواسطه تربیت قوت
 دوم مرتبه حیوان **منازلت** و چون قوت سمعی و قوت قوت سمعی و قوت قوت سمعی

۱۱۶

قوت

دوم

پیش باشد و هر کسی بر حسب افضاء طبیعت خود می دود و لذت آرد و هر
 اول جمعی از حکما که مورد فساد و افسان گفته اند که همه مردمان را اول
 آدمی و طبیعت فطریه و بحالت اشرار و بمارش شهوات و عدم مادیات
 و زجر از فواحش کمالی کشند که در حقیقت فطریه و فطریه فطریه فطریه
 که خوانند بر غریب و مشتاقی توکل نمایند و با مذهب طبیعت در ایشان
 راسخ شود و جمعی دیگر می گویند که مردم را از طبیعت فطریه
 و مذهب طبع آفرین اند و که در این عالم در ماده او صرف کرده اند
 یعنی که در اصل طبیعت در ایشان موقوف است و قبول خبر متوسط تعلیم
 و مادیات کنند و بعضی از ایشان که در غایت شریک باشند مادیات اصلاح
 بندزند و بعضی که اصلاح بندند اگر در ابتدا و شویا باطل فضیلت
 و اختیار باشند خبر شوند و الا طبیعت اصلاح نماید و مردم را به سوی
 آفت که بعضی از مردمان بطبع اهل خرد و بعضی بطبع اهل شهوات و بعضی
 میان موقوف است و هر طریقی که در میان این دو مذهب اول که ذکر
 رفت باطل است زیرا که اگر همه مردم را اول آدمی خبر باشند و تعلیم
 بر ایشان بکند ضرورت ندارد زیرا که بعضی که با از غایت اگر از خود
 کنند پس قوی در این بود که مقتضای شریک و چون حقیقتی بود بطبع خبر
 بنده باشند بلکه شریک بنده باشند و اگر در ایشان هم قوت شریک باشد
 و هم قوت غریب و یکی قوت شریک باشد و قوت غریب هم لازم آید که شریک
 در طبع باشند و اگر اسعادت شریک از غایت کنند آن اغیار بطبع اشرار باشند
 پس همه در میان بطبع اخبار بنده باشند و بر عین اهل فطریه
 مردمان هم بطبع اشرار باشند و چون جالبوسی ابطال این دو مذهب
 اقامت دلیل کرد و اثبات مذهب خود در دلیل او اینست که ما با ما هر دو عباد
 به بینیم که طبیعت بعضی مردمان افضاء خبر بکند و بعضی وجه از آن اسباب
 ن

به کند و ایشان انکار اند و بعضی افضاء شریک بکند و بعضی قبول
 خبر می کنند و ایشان بسیارند و با هم متوسط اند که بحالت اخبار خرد
 شوند و بحالت اشرار شریک و در طایفه طایفه که از اشرار
 بناد و تعلیم اخبار شوند و هر چند این حکم با اطلاق خود کسی
 طایفه باشند که همه زودتر آداب قبول کنند و از فضیلت درنگ
 در ایشان ظاهر شود و طایفه دیگر باشند که آداب در بر قبول کنند
 و از فضیلت در این در بر تو ظاهر شود و حکما و مافوق دلیل گفته اند
 و اینک هیچ خلقی طبیعی نیست زیرا که هر خلقی بغیر مذهب و هیچ چیز از این
 بغیر مذهب طبیعی نیست پس از این لازم آید که هیچ خلقی طبیعی نبود اما
 بدان آنکه هر خلقی بغیر مذهب زیرا که مذهب هر دو عباد می بینیم که
 جوهران بوابطه مادیات و عباد بسیار است و هر یک از این اخبار
 به کنند و اما مذهب بغیر مذهب طبیعی نبود زیرا که کسی دانست که طبع
 آری که مقتضای حقیقت مذهب فطریه است که با میل بکند و بعضی که
 و طبع آری را از احوال کوفت بغیر مذهب و با هم امور طبیعی را
 مدین قیاس باید کرد پس اگر خلقی طبیعی بودی عباد مادیات کوفت
 و مذهب فطریه جوهران افعال موقوفی و غیر مذهب اینها ضایع
 بودی **فصل دوم** در فضیلت و نفع **فصل اول** در آداب
 حاکم و مکتوبات باید که در رفتن بسکرت نماید و بخیل بود که آن عباد
 طبعی بود و در مانی بنی مبالغت نکند که آن علامت کمال بود و
 مانند متکبران بخرامد و چون زمان و محنتان قوی می باشد و از
 دست فرو گذاشتن و عبادت هم اعتدال کند و اعتدال در همه احوال
 نگاه دارد و چون می رود بسیار باز پس نگیرد که آن فعل اهلان
 بود و بسوی که در مانی نداند که آن دلیل قوت و قوت غالب بود

مت

و در هر کوبه مجلس اعتدال نگاه دارد و چون نشند بای خود کند و یکی بای
 بود یکی نشند و در زمان نشند الا در خدمت ملوک یا اشراف یا پیرانگی که بنایند
 این جماعت بود و سرودن و در وقت نشند که آن علامت چون با کمال بود و چون
 کش میزد و مادرش و دیگر اعضا با زنی میزد و انگشت در دهنش می گذاشت و از انگشت
 با کمال میفون نیاید و از ثواب و تقوی اعتبار نماید و این منی مخصوص همان
 نمیکند و مجلسی آب دهنی و اگر ضرورت افتد جهان کند که آواز نشنود و
 در وقت تنی و سرآشوب و دامن پاک کند و از خواستگاری بسیار اعتبار نماید
 و چون در مجلس نشو زینت خود نگاه دارد نه بالانرا خود نشیند و نه خود
 تر و اگر مندر آن قوم که نشسته باشند او بود حفظ رتبه از وساطت یابند
 و هر کجا او نشیند صدرا کجا بود و اگر غریب بود و نه بجای نشسته بود
 چون وقوف باید بجا زد خود آمد و اگر بجای خود حال نیاید چند راجعت کند
 و اگر اضطراب یا شایع از او ظاهر شود و در پیش مردمان ساعد و بای
 و منته کند و از رفو مانع هیچ حال و منته کند نه در خلوت و نه در ملا
 و نه در حضور کسی و در پیش قوم غریب و بیست باز نشیند خاصه اگر در جواب
 غلط کند و اشتغال موجب نداشتن آن آواز نبود و اگر در میان
 جماعتی نجاست و غایت شود و غنی اگر تواند و با غریب بکشد و یکی
 یا شکری و اگر در میان جماعتی بود و ایشان نخسند او منی موافقت کند یا
 از نزد یکی ایشان بپوشد آید و بدو را بکار تمام نکند و در جمله جهان نشیند
 و در زمان از وقت باریقتی نرسد و در هیچ کس در هیچ مجلس کرانی نماید
فصل دوم در آداب مجلسی که کسی باید مجلس بسیار نکند و در نظر
 مهمی وضع نشود و یکی مجلسی خود قطع کند و در جای حکامی باردا
 کند که او بران واقف باشد و قوی خود را ن اظهار کند تا آن مجلس تمام
 رسانند و چنین ناکه از غیر او کنند جواب بگوید و اگر سوال از جماعتی
 کند

تی

کند که او داخل آن جماعت بود ایشان بوقت نماید و اگر کسی جواب
 مشغول شود و او بر سر ایشان جواب نداد و صبر کند تا آن مجلس تمام
 شود پس جواب خود بگوید و وجهی که در مقدم طعن کند و در حکاماتی که
 بمنصور و مسان فوکسی بود غرض نماید و اگر از پرسشده زنند ایشانرا
 منع نکند و اما او را با خود در آن پرسشها شرکت ننهند مداخلت نکند و با نیت
 مجلسی بکتابت گوید و آواز نه کند تا به وقت آمده بگر اعتدال نگاه می
 دارد و اگر در مجلس او صحنه غامض افتد در میان آن مشایخ و اراخ چه کند
 و اما شرط اینجا نگاه دارد و کلمات مستعمل نگارد نه بد و نه بدی
 که با او تفری می کند تمام نشود جواب مشغول نکند و اما آنچه خواهد گفت در خاطر
 مریز بکفایت در نظر نیاید عاقل امر را منشی علی علم خود بپوشد که لسان
 عامل در آن طبع و طلب احوال در آن سانه معنی زمان عامل پس نزد
 او باشد معنی را اول در خاطر بگذراند و در صلاح و فساد او واقف
 شود و بعد از آن مریز کند و در آن عاقل مشغول او بود معنی مجلس را اول
 تفر کند و بعد از آن در خاطر بگذراند و در صلاح و فساد او واقف شود
 و باید معنی نیکو بگذراند مگر که بدان محتاج شود و اگر بدان محتاج بود مطلق
 و صحت نماید و معنی را نطق تواند و در هر مجلسی معنی مناسب آن مجلس گوید
 و در انشای معنی بپوشد و جمیع دابر و اشارت کند و در هر مجلسی با اهل
 مجلسی خلاف کند و بجا نیاید خلاصه ما مندر آن ما با سببها و کسی
 که احوال ما او منند و با او احوال نکند و اگر در میان طایفه و اهل عجم را
 رجحان باید انصاف بدید و از محاطه عوام و کثرتگان و زمان
 و جوانگان و مسان ما تواند اعتبار نماید و معنی باریک با کسی که فهم نکند
 بگوید و لطف در محاوره نگاه دارد و کلمات و اقوال را در حال هیچ کس
 با محاکات نکند و سخنهای فریختنی بگوید و چون در پیش می رسد ابتدا

ف
ن

در پیش تو در دانه زبان بیک
 میز چو در پیش کسی نشیند

نمی کند که سال ستوده دارند و از غیبت و غامی و بستان و دروغ
 کنی اصرار و اصرار دارند و با اهل آن معاشرت نکند و استماع آنرا
 کاره باشد و باید که سندن او از کنی مشرب بود از حکمی بیدند
 که جواز استماع تو از فطرت زیاده است کنی زیرا که در اولی داد
 اند و کل زبان نمی دو حد اگر کسی می شنود **فصل سوم** در ادب
 طعام خوردن چون خواهر که طعام خورد اول دست و دهن پاک
 کند انگاه بنگاهد خوان حاضر آید و چون بپایه نشیند طعام خورد
 بپا درین نکند الا که میزبان بود دست و حجاب الهوده نکند و زیاد
 از سه انگشت نخورد و دهنی فراخ باز نکند و زود خورد و بسیار نمز
 در دهنی نگاه ندارد بگر اعتدال نگاه دارد و انگشت بندد و با
 طعام نظر نکند و طعام بنمود و نمکند و اگر مستی طعام اندل بود
 بران حسی نماید و از آن دیگران اشارت کند و دوست و اوست
 بنگاهد و مان و نکل تر نکند و در کسی که با او مواکله کند در سرگرد
 و در نه او نظر نکند و از پیش خود خورد و آنچه بدین می ماند
 لستخوان و غیر آن بزبان و پیوه نهد و اگر در لیمه لستخوانی بود حنا
 از دهنی نمکند کسی و قوت نماید و آنچه از دیگر نمیشد باید از کباب
 کند و می خورد جهان داد که اگر کسی خواهر که بخت طعام
 او تناول کند از آن مشرب شود و صحنی از دهنی و لیمه در کاسه و بر
 نان نمکند و می از دیگران دهنی دست باز نمکند بگر اگر سیر شده
 باشد تعللی می آید تا دیگران نیز فارغ شوند و اگر آن چای
 دست باز نمکند او نیز دست باز کرد و اگر چه کسند بود مگر در خانه
 خود با بوضعی که بکا نکان نباشند و اگر در میان طعام با ب
 حاجت افتد نمکند و آواز از دهنی و حلق بیرون نیاورد
 و چون

ز بهر خدای کند باطن شود و آنچه همان نرزدان جدا کند فرمود و آنچه
 بخلا کردن آید فوضی انگذ که دم نرسد بکند و اگر در میان می بود از خلا
 کوفت برفت کند و حن دست شود در پاک کردن انگشتان این با خنان
 چه طبع نام و می از غیبت و دهنی و دندانها و غره نکند آب دهنی
 در طشت نمکند و چون آب از دهنی برنده حن شوند و در پیش نشیند
 نمکند و دیگران و اگر می از طعام دست شوند باید که میزبان بپشت کند
 و اگر حاضران در پیش **فصل چهارم** در ادب شراب خوردن
 چون در مجلس شراب شود نزد کل افضل آب و خن سندن و از آنکه در مجلس
 نشیند که بپایه نمیشد و اصرار کند و حکایات طایف و با شاعر طبع بکا
 با وقت و حال مناسبه باشد باشد مجلس خنش دارد و از دهنی و دهنی
 نماید و اگر از جماعت سال یا رتبت کمتر بود استماع قبول باشد و اگر مطرب
 بود در حکایات خنش کند و باید سخن ندیم و طبع نکند و در همه احوال
 دهنی بر میزدان اهل مجلس کند و استماع سخن او را باشد تا آنکه دیگران استماع
 کند و باید که هیچ حال خنش ممان نکند که دست کفوف که در دهنی و دهنی
 جز با ضرورت نرازد دهنی خود حاکم می بخت و شرف زیادت از دهنی
 و میزبان نباشد پس اگر ضعف شراب بود اندک خنق با مزه کند باز
 مجلس بچیزه بکشد و اگر می از آنکه تمام احتیاط بود و حنان دست
 شوند چه کند باز میزبان نشان کردن آید با حلیت آن کند که دست از
 میان جماعت بر زن شود و در حدت مسان خنق کند و بوسط انسان مشغول
 شود مگر که مخصوص است یا بعد انگاه ایشان را از یکدیگر باز دارد و اگر
 در شراب خنق می خارج بود انما سی زیادت نماید و در می کفوف نکند و احباب
 با بدین تکلیف نماید و اگر کسی از ندانند شراب خنق می عاود شود
 خنق کند و اگر میزبان غلبه کند در میان مجلس آنرا مدافعت کند و دهنی

اصحاب و خوف نیابند یا در حال سوزن آید و چون نه کند با مجلس معاشرت
 ماند و پیوسته در مکان اربابان بزمند و فعل سار کجند و هر یکی را
 از زبان بختی که لایق او بود مخصوص میگردد و باید که مافرا و آن
 و نشاط اهل مجلس نشود چنانچه منتهی قنوت و دفع بود و نه مجلس
 بسیار بخیزد و بلکه صاحب عالی حاضر بود و بسیار نظر کند و اگر با او
 کساف باشد و با او سخن بسیار گوید و از ارباب ملاهی انعامی غنی را
 طبع او بدین مایل بود که در عین عفتی که که داند و خیره و چمد کند
 با مقام مهمو خیر شود و اگر نتواند عرضی شود که از مجلس دور تو
 بود و اینجا غصه و ناتواند در مجلس ملول بگسائی که اگر او نباشد
 بگسائی که نا اشتهای می باشد و یا باشد حاضر شود و اگر ضرر افتد
 زود برون آید و البته در مجلس سها شود و اگر قوی از منی خایف
 باشد و در مبالغه کند شاید بتی که با مجلس دیگر از مجلس سوزن آید
فصل پنجم در معرفت شراب کترین شراب آن بود که عظیم
 نهند بود و عجب را به غیر و مقداری اندک را از دهن در منی دراز
 و یا کند فاسد و منی شود و شراب لطیف زودست کند و زود خلیل ماید
 و شراب غلیظ و بروت کند و در بروت خلیل ماید و خنجر او را خنجر بود
 لکن زود کند و خداوند راج کم را شراب بسد افق که ما خنجر بود
 از انگوری که در دانهک موضعی بود مناسب باشد و از شراب نیچ و غلیظ
 باید که اجناساب ماید و خداوند راج کم را شراب سنج و صافی
 و لسی مناسب بود و شراب قاضی رقی مغرب و خداوند راج معتدل را
 شراب معتدل مناسب بود و شراب نیچ و شرابی که قوی سنج بود ضربه
 و خداوند راج کم و خیل را شراب مخفج مناسب بود و خداوند راج
 را این شراب مغرب باشد و استعمال شراب در وقت عمار و غلو معتدل است
 عظیم

عظیم مغرب و خنجر او علی گسائی که که شراب ازین اوقات
 استعمال کند هم بود که او را صداع قوی یا غشائی یا قنات رقی و او را
 معده و جگر باقی حادث شود و چون عوارض شراب خنجر ماید طعام
 از معده مندر شده باشد و در زمانی طعام و از بی طعام البته شراب
 مگر کسی که متباد بود و از بی عکت و جماع و اکل فواکه و مخصوص شراب
 نباید خورد و شراب مندر که جل متری بود و ناتواند در شراب شل کنی
 نکند و اگر از شل ناکند زود خداوند راج کم بسوخل و درمان
 و آورد و اقراض بود و عارضی اتوج شل کند و خداوند راج کم
 بکوارش نواح یا بکوارش سوخل یا بکل آبکی شل کند و خداوند
 راج زود بریان که با بروتون میخ یا بنسقی میخ شل کند و اگر شل
 از شراب نگاه بادام مادل کند منجس که که و منجس استعمال شوربای
 جری منجس که که و شل کنن کوز بود و منع کسوف او در شراب
 موجب سرعت سکو بود و استعمال کشند خشک یا شود یا در جین میخ
 راج شراب کند و منجس عزم که براب راج کند آب خالص بود
 و اگر شراب را بوق کا و زبان رنج کند فوج اعدان کند و اگر کلا
 رنج کند دل و معده را قوت دهد و زودست شدن از شراب بیل
 صنعت دماغ بود و زودست شدن دبل قوت دماغ و آب را ط کند
 که در شراب ده فایده بود و از آن ده فایده پنج علق شدن و این پنج
 دیگر علق منسی اما از علق شدن دانه است اول منم طعام
 کند و دوم دل را از رگد و سم شره را شکو گویند و چهارم
 و از اخروش کند و پنجم قوت کما معتد زیاده کند و آن پنج دیگر که علق
 بسنج است اول منسی سرد و رنج نهند و دوم ابدا و دیگر
 گویند و سم خنجر را شکو گویند و چهارم بجاعت و بیس اعدان کند

خوبه

عظیم

و نیم از آن نخل کند و باید که مجلس شراب مشتمل بر شکر و نخل و
خوشی و صور و غنچه و آواز و آواز و آواز و آواز و آواز و آواز
منی بود مانند و سنج و بوی نخل و جارب و کدو و حبیب نماید و منی
از آن شراب خورده و مغول شود جارب و براق و شرفی بوشد
و در پیش و پیرشانه کند و دست و پای نشود و ناخشان دست و پای بود
و باید که مجلس شراب موصی بود فراح و فسیح و بلند و مشرق بود و باید
جاری و دوسان و دوم طریف حاضر باشند و اگر آن شراب را که
خاک گرفت دست نبرد و نخل اولی بود زیرا که حضرت بشر بود از مشقت
مقاله سیم در بیان تدبیر منورست و آن عبارت است از
فصل اول مشتمل بر سه فصل **فصل اول** در بیان
آنست که باعث برآمدن باید و در هر اول حفظ مال و دوم طلب نخل
نه و اعیانه نهون یا غرض دیگر از اغراض و زن باید که صالح بود موصوف
بود بعل و زبکی و بخت و عباد و رقبه دل و تود و کوتاه زبانی و اطاع
شود و بزل منی در خدمت او و منعم باید که نبود و زن آزاد و ستر از
بند بود و زن یکی از غیر یکی بود زیرا که منول ادب و مشاکلت شود
در خلق و عادت و انبیاد و مطاوعت او زن دیگر بود و با وجود
این اوصاف اگر جمال و نسب و ثروت زن بود جامع جمیع انواع محاسن
و برین زنی صورت نبود اما اگر بعضی ازین خصال مفتوح باشد باید
که عمل و عباد و غنت آینه موجود بود زیرا که اخلاص و جمال و نسب زیرا
که اختیار جمال و نسب و ثروت منی سه خصلت مشتمل بر تعب و غلبه و اخلاص
امور دین و دنیا باشد باید که جمال زن باعث نباشد و غلبه او زیرا
که جمال باعث گنج جمع شود پس آنکه زن جمله را راغب و طالب بسیار باشد
و غلبه ایشان ضعیف بود و دو مطیع شوند و رفاه و رفاه اقدام نمایند
بس

۱۱

ع

بست

ر

بس باید که از جمال و اعتبار و ثروت اقصا کند و محسن باید که مال زن
منفی و غنت غنچه مدونکی بود زیرا که مال زن مستعدی است از زن
بود بر شوم و عورت شوم در مال زن تصرف کند زن او را عورتی جدا
شمرد و او را دفعی نهد و عاقبت نیندازد **فصل دوم** در بیان
آنست که باید راه شوم در راست زن سه چیز بود اول عیبت و دوم
کرامت و ششم مغل خاطر اما عیبت آن بود که خوشی را در جمع زن
عیبت دارد تا در امثال او و در نوا و او امثال جایز نشود و اگر آن
شرط مری نبود زن را در متابعت او و او خوشی طریقی نکند و بود
و بران اقصا نکند بگر شوم را در طاعت خود آورد و وسیلت براد است
خود ساند و بواسطه آن مطالب خود حاصل کند و عاقبت موصی شود
منفی و مرد و اما کرامت آن بود که زن را بکرم داده بجز باری که
مستعدی محبت و منفعت بود و اصناف کرامت در شش بخش بود
اول آنکه او را در معانی عمل داده و دوم آنکه شوم و چهارم از غیر
محام مطالب غنیمت نماید و جهان سازد که بر آثار و ثواب و آواز او
مع بکانه و وقوف دهند و سیم آنکه در او ایل اسباب رضای بابو
مشور کند بشرط آنکه او را در مطاوعت خود طبع نسکند و چهارم آنکه
دست او در تصرف اقوات روزه محلی منزل و استعمال خدمت در مهارت
مطلق داده و پنجم آنکه با خوشان و اهل بیت او صلت رحم کند و
رعایت و محافظت ایشان اقدام نماید و ششم آنکه چون از صلاحیت
و ساینده از او احساس کند زنی دیگر را بر او اختیار نکند و اگر جمیع
بحال و مال و نسب و اهل بیت از او شوم نباشد زیرا که غیرتی که در
طباع زنان و کوز بود با نقصان عقل ایشان را و قباح و فساد باعث
کشد و جز بیک را که غرض ایشان از آن نخل طلب نخل بسیار بود

۱۲

بی

وزمان در خدمت ایشان ثابت مدکان باشند در هر صحنه از خدمت بزرگوارند
 و ایشان را نیز اعتبار از اول بود و موا که مرد در منزل مانند دل باشد از
 بدن و جفاکن بکر دل منیع حیات و بدن شوند بعد بکر مرد را برست
 و منزل میسر نشود و اما منزل خاطر آن بود که خاطر ازین سوخته
 بتنگل مهات منزل و نظر در مصالح آن و قیام فیهن بدایه مقتضی
 نظام معیت بود مشغول دایه زیرا که پیش ازین بی توکل صبر کند
 و فراغت از ضرر دیار افتضاح نظر کند در غیر ضروریات پس اگر زن از
 تربیت منزل و تربیت اولاد و نشاندن مصالح خدمت فارغ باشد میسر صوری
 که منیع خلل منزل بود منظور گویند و مخرب و زشت نگار داشته از
 جهت خروج و رفتن بنظر کار و نظر برون بمان بکانه مشغول شود
 مام امور منزل محل گفته و هم شوهر را در جهنم او وقتی و بعضی مانند بکر
 چون برون دیگر را بنده او را حشر شهید و هم در اندام و قیام و بصری باید
 و هم راغبان را بر طلب خدمت خود می کشد و عاقبت آن بفحاح موفی شود
 و باید که شوهر در بار سیاست زن از سه چیز اجتناب کند از زنی ط
 محبت زن زیرا که چنین زن ای صحنه از شوهر اجتناب کند ابتدا باید
 بر شوهر و اقدام نماید و تحصیل را و از این صحنه موهبی شود مصالح
 و اگر محبت زن مبتلا شود باید که از او تمسک دارد و چنان سازد
 که البته واقف شود پس اگر نتواند که خوشی را نگاه دارد علا
 که در بار عشق فرموده اند استعمال باید که در هیچ حال و آن تمام باید
 غنچه که این آفت موجب فساد مذکور است و دوم آنکه در مصالح
 کما مازن مشورت نکند و البته او را بر اسرار خود و خوف بدید و
 معذرات مال و مایه از او بوشهر خود زیرا که راهها ماصواب و تصانی
 نیز ایشان در برابر سندی آفات بسیار بود و چشم اکثر زن ها
 از

اول

۹۹

زیرا

از ملاس و استماع حکامات برون و از زمانه که بدین افعال موسوم
 باشد باز دارد و البته راه آن باز میزد زیرا که این سخنان منعی فساد
 عظیم بود و از همه باده و بحالت مرزبان باشد که محافل مردان رسیده
 باشند و حکایات باز گویند و در حدیث آمده است که زمانه از آموختن
 سوره يوسف علم فراموش باید کرد که استماع اشغال آن قصه موجب انحراف ایشان
 باشد از قانون عفت و از شراب خورده نهم منع کما باید فرمود زیرا که شراب سب
 و قاحت و سبب شربت کفو در زمان می غفلت بد زان و غفلت غف
فصل سیم در بیان آنست که راه زمان در طلب رضای شوهر از
 امکان خود را در جهنم ایشان می جویند اول ملازمت عفت و دوم اظهار
 کفایت و سیم معیت داشتن از ایشان و چهارم اصرار برون از اسرار کما
 و سیم قنوت عیاب و حکما گفته اند زن عیاب نشسته نباید مادران و پستان
 و کنوکان و زن بد نشسته باید بخاران و دشمنان و از زنان و شبیه آن
 با و از آن چنان بود که قنوت و حضور شوهر خواهد و غیبت او کاره بود و در
 حضور او در حصول رضای او اخبار کند زیرا که مادران بدین طریقی سیر
 و شبیه او بدو رسان چنان بود که بآنج شوهر بدود هر خانه بود و او را
 در آنج از و باز دارد و بدو بدود و بدو و اما غرض از این برون
 و در اخلاق با او موافقت نماید و شبیه او کنوکان چنان بود که مانند رشتان
 تذلل و سکت نماید و زنند خودی شوهر میزند و سببانی شوهر تمام نماید
 و نوبت او را شکر گزارد و آنج موافق طبع او بنوع با شوهر عیاب کند و شبیه
 زن بد بخاران چنان بود که کپل و معطل عفت دایه و خوش گوید و خم بسیار
 گوید و آنج موجب خوشی شوهر باشد عاقل بود و خدمت حواشی را بسیار بخاند
 و شبیه او دشمنان چنان بود که شوهر را حشر شوهر و در هر غرضی و انگار چیا
 او کند و از او کینه کینه و شکایت کند و معایب او را باز گوید و شبیه او بدو زان

د

ن

جهان بود که در مال او خفاست کند و بی حاجت از او سوال کند و احسان او را
 حسد شود و در آنچه گاهه آن بود احاج کند و بدو دفع قسمتی خواند و دفع
 بر نفع او خسار کند و کسی که بدنی بر مبتلا شود بدو او طلب خلاص شود
 زیرا که مجادرت زن بد از مجادرت سماع و افاعی تر باشد و اگر خلاص میز باشد
 چهار نوع جلست در باب بکار باید داشت **اول** نخل مال زیرا که حفظ نفس
 و عرض کمتر از حفظ مال بود و اگر مالی بسیار صرف میاید کرد و خوش را از او
 باز خرید آن مال را حقد باید شود **دوم** سازگاری و بدخوبی جدا کردن
 خواب و بوی که بناسی ادا کند و **سیم** لطافت چیل مانند کرمی عکاس بر سر
 او ترغیب شود و یکی در غیبت نفوذ بنظر بند و از منافقت ایدودن کون
 با باشد که او را از منافقت عرصی بریداید **چهارم** بعد از آن که عاجز شود
 از همه بدو که داشتن او بود یعنی خود اختیار کردن بشرط اکل او را
 مانع از اتمام نفوذ و فضاخ نصیب کند. باشد با امید و منقطع کف و
 مارتق و اختیار کند و حکما کند اند که از رخ زن اخراج طبع بود
 از خشنای و شانه و آئانه و از کینه انشا و از خضر و البدر آت
 خانه زن بود که او را و زینان بود از شوهری یکی و بوسه مال این شوهر
 برایشان مهربانی نماید و اما متان زن بود شموله که مال خود
 و شوهر مشتند و اما آئانه زن بود که بشوهر از شوهر حال بدو
 باشد یا شوهر بزرگتر و بدو بوسه ازین حال و شوهر باسکانت و آئین بود
 و اما کینه انشا زن بود غیر عینیه که شوهر او از بر محنت که غایت
 مردمان بد کردار دانی بر قضا آن مرد نمند و اما خضر و البدر زن بود
 جمله از اصلی بد و او را مشابهت که ماند بسبزه و ابل و کسی که بشوهر
 سبابت زبان بام تواند نمود اول آن بود که عزت باشد و دانی از ملا
 امور ایشان کشید و او که فی د محالطت بان با شوی انظام مستلزم
 آفات

آفات بسیار بود که یکی از آن نفوذ زن بود و ملاک با قصد دیگری از
 جهت زن **تعلیم** **دوم** در بدو او را دست و این علم مشمل است
 بر سه فصل **فصل اول** در بیان آن که چون زن در دوجواید
 ابتدا بنسبه او باید که نامی نکو زیرا که اگر نامی ناموافق دارند از منزل
 عمر از آن خوشی دل نباشد پس باید اختیار باید کرد که احوال و معلول
 نباشد زیرا که عادات بد و مشتی علما بشوهر تعقی کند از دایه بفرزند
 و چون رفیع نام شود بتادیه ریاضت اخلاق او مشغول باید شد
 بشوهر از اکل اخلاق قاصد فرا گیرد زیرا که کفک منهد بود با اخلاقی
 و بجه میل مشو کند بسبب نضام و عا جانما که در طبیعت او بود و در تنبیه
 اخلاق او اقدار طبیعت باید که معنی قوت که حدوث او در غیبت کفک
 مشو بود بکلل آن قوت منهد باید داشت و اول چیزی که از آثار قوت
 نمیزد در کفک ظاهر شود حیا بود پس نگاه باید کرد اگر حیا بود
 در مشو اوقات سر در پیش آنگذ باشد و زفات نماید دلیل نگاه
 او بود زیرا که نفس و افق مجتور است و بچهل مانع و این علامت است
 تا دین بود و چون حسی بود غایت و اهتمام بحسبش زیاد باید داشت
 و اما مال و نیک را ز غفقت نباید داد و اول چیزی از نادیده او آن بود
 که او را از محالطت کسانی که محالست و ملاعبه آتایشان خوف فساد طبع
 او بود نگاه دارد زیرا که نفس که ذک سپاده باشد چیزی را از
 آقران خود زود قبول کند و باید که او را بر محنت کرامت تنبیه کند
 مثل عمل و نمیزد و بیانت نه برای عقلی عال و تبیه اید و بعد از این
 مقدمه معرفت عبادت بدو تعلیم کند و بر مواظبت آن ترغیب نماید
 و بر نیک آن تادیب کند و مردم خیر را منی دیگر مدح گوید و سر بر او دست
 کند و اگر از دکانی نیک صادر شود سپاسش کند و اگر اندک جنور آرد

او بد

صادر شود ملائت و کونست کند و از لباس فاخر پوشیدن و بر اهل و شرع نام
 خوار گهاند و آن بر غرور دل او بشود که او اندر هر شری او نترسد
 جامها، طوق و منتش لایق زمان بود و اهل شرف را حاکم انشا شود
 و این معنی را در پیش او مکرز باید که ما در دماغ او مکرز شود و عادت
 او کفد و کسی را که بخلاف این گوید خاضه از افغان او از و حور
 و بعد از این تعلیم او مشغول شود و اشعار که با دایب شریف شمل بود
 او را یاد دهد و آنچه شمل بود و غنی شرف منع کند و اگر از و
 فعلی نیک در وجهو آید مدح گوید و اگر ارام کند و بر خلق بد سرزدنی کند
 از آن نغافل نماید بایران و لبر شود و اگر بخواهد بر و بشود
 و اگر کینه محادوت کند زو و نایب کند و در منزلت آن فعل بد مبالغه
 کند و بر محادوت کونست کند و از سرزدنی بسیار کفد بیاصل از مایه
 تا جویش شود و محادوت آن فعل قبیح زیرا که گفته اند از آن انسان
 نکامان منع یعنی انسان جویش میوینا که او از آن فعل منع کفد
فصل دوم در بیان آن که بجز فرزندان مایه قریب میواند
 کند اول آداب طعام خوردن معلّم کند چاکر ذکر آن تقدم یافت
 و او را تعلیم کند که غرض از طعام تمدن صحت بدن بود نه حصول
 لذت و غذا ماده حیات و صحت است و بمنزله دوائیست بدان علاج
 جوع و عطش کند و بچاکر دارد و از برای لذت کندنند طعام از
 برای لذت بخورند و قدر طعام نرد و اگر او صحت کند و اشتها او را
 ضبط کند با طعام آذون انقصار کند و بر طعام نردند عرض نماید
 و گاه گاه نان نمی تمدن عادت کند و این آداب اگر از خوانندگو
 بود اما از اغنیایانکو توبه و طعام کوفک در جانش کبر از آن باید
 که در شام زیرا که در جانش اگر زیادت خوردن کمال شود و خواب
 برود

بیاره

بر او استلزام بود و فهم او کند شود و باید که کورت کرد و به نامم و استعداد
 او زیادت شود و از علل و موهو موهو منع کند زیرا که این طعام از موهو
 شود و منع کند بچاکر از همان طعام آید بکند و بری معناد که گهاند و شرا
 خورند و منع منع رخصتند هر تابش شب بید زو که شرا ب خوردن
 کوفک را بفرست هم نمیشد بدن را باعث شود و موهو موهو و قاحت
 و سبک سستی او را بجای شراب خوارگان حاضر کند مگر که اهل جبر افغان
 داد با باشند و از جانت انسان او را منعنی حاصل آید و از بخان زبند
 و از مانی سخن ناکند و از آنرا زیاده و طعام نند و ما از و طعام آداب
 فایز شود و از خواب بسیار منع کند زیرا که خواب بسیار موجب کندی
 بود و گذارد که روز بخشد و از جامه نرم نشدن و هم کون منع کند
 با درشت باید و در پیش خو کند و از جنبش سرد آید تابستان و آتش از
 زمستان اجساد زیاده و کون کون و سوار شدن عادت او کند و آدا
 و کون و سکون و خاستن و نشستن و سخن گفتن مد و تعلیم کند چاکر مری ازین
 ذکر رفت و لذت منافعت کون با از آن خدمت بال ملک و ماکل و ملائیس
 منع کند و تواضع نمودن بایمده کسی و اگر ام کون ما از آن مد و تعلیم کند و از
 دروغ گفتن و سوگند یاد کردن و راسته و جبر رزخ منع کند و بری اکار
 استماع مشغول بودن او را معناد که اند و از سخن خوشی گفتن منع کند و بر
 سخن بگو و زبان گفتن معوق گویند و در خدمت معلّم و مکرر کمال از و ز کون
 بود و بعضی و غیبه کند و باید که معلّم او عاقل و دین دار بود و بشود سخن
 و وفادار و نظافت مشهور و از اخلاق ملوک و آداب مجاست ایشان آمویند
 و از اخلاق اراذل و سفلگان محذر و باید که که کان بزرگ زاده که باید
 بگو و عادت میل نمک با بند با او در ملکیت باشند تا اند و مکن شود و آدا
 از ایشان فرابرد و بعضی دیگر مشغول اشتغال معلّم میشود و چون

۱۷۵

ب

ب

ن

ر

معلم در آستانه و تا به بیست و هجده سالگی رسد از فراموشی و شاعری و سخن آموختن اجتناب
 نماید زیرا که آن طفل مایل به وضوح و خردی است و باید که اندک مدتی در
 مولد با او ان اعتبار کرد و بر معاد و دین و بیسی کند و باید که در دین با
 در چشم گوید و حقیر دانست زیرا که آن فرزند از آن قوم است که با او
 و تفرقه اجازت نماند و هر چه باید که با او بود و چون بگوید و مشغول
 نگیرد و این بسیار باشد تا از تعب و آسود شود و نیز باید با طاعت
 پدر و مادر و معلم قیام نماید و بدان مقدار که بگوید یا از شایسته است
فصل دوم در بیان آنست که چون فرزند از دین و کمالی بگذرد
 اگر از اهل علم بود علوم دینی و تربیت تعلیم کند اول علم اخلاقی را بیازماید
 و بعد از آن حکمت نظری تا آنکه در مبادی تسلط فرا گیرد باید که او را مبدء
 و ادلی آن بود که در طبیعت کشف نظر کند و از احوال او بطریق فراست
 در کجاست اعتبار کند و در طالع مویست نظر کند اگر بگوید یا استعداد
 و صنعت و علم دارد و او را با کتساب آن صنعت که مستعد او بود مشغول
 کند و از آنکه هر کس مستعد صنایع بود و الا همه کس صنایع را بشود
 مشغول شد و اگر با آن مستعد است مشغول ندارند و تسبیح و دعا و غیره
 عموماً که باشند و از انحال از صنایع ایشان که در آن صنایع
 بدیگری منع کند و چون صنایع از صنایع آموخته شود او را کتیب آن
 نقیض نمایند و چون علل و کتساب باید آنرا با نقیض انجا که بسیار
 و در طلب معیشت قادر شود زیرا که اکثر اولاد اغنیاء با کمال فرزندانند
 و از صنایع و آداب مردم مانده و بعد از انحال او کار در منزلت و از آن
 افتد و چون ازین واسطه صنایع قادر شود بر کتساب باید که او را
 مشاغل سازند و در خلل او جدا کند و ملوک و فرس را عادت خوانند
 که فرزند از در میان خدم و حشم تربیت و ادنی ملک و ثبات بطریق
 باید داشت

تا به بیست و هجده سالگی رسد از فراموشی و شاعری و سخن آموختن اجتناب
 نماید زیرا که آن طفل مایل به وضوح و خردی است و باید که اندک مدتی در
 مولد با او ان اعتبار کرد و بر معاد و دین و بیسی کند و باید که در دین با
 در چشم گوید و حقیر دانست زیرا که آن فرزند از آن قوم است که با او
 و تفرقه اجازت نماند و هر چه باید که با او بود و چون بگوید و مشغول
 نگیرد و این بسیار باشد تا از تعب و آسود شود و نیز باید با طاعت
 پدر و مادر و معلم قیام نماید و بدان مقدار که بگوید یا از شایسته است
فصل دوم در بیان آنست که چون فرزند از دین و کمالی بگذرد
 اگر از اهل علم بود علوم دینی و تربیت تعلیم کند اول علم اخلاقی را بیازماید
 و بعد از آن حکمت نظری تا آنکه در مبادی تسلط فرا گیرد باید که او را مبدء
 و ادلی آن بود که در طبیعت کشف نظر کند و از احوال او بطریق فراست
 در کجاست اعتبار کند و در طالع مویست نظر کند اگر بگوید یا استعداد
 و صنعت و علم دارد و او را با کتساب آن صنعت که مستعد او بود مشغول
 کند و از آنکه هر کس مستعد صنایع بود و الا همه کس صنایع را بشود
 مشغول شد و اگر با آن مستعد است مشغول ندارند و تسبیح و دعا و غیره
 عموماً که باشند و از انحال از صنایع ایشان که در آن صنایع
 بدیگری منع کند و چون صنایع از صنایع آموخته شود او را کتیب آن
 نقیض نمایند و چون علل و کتساب باید آنرا با نقیض انجا که بسیار
 و در طلب معیشت قادر شود زیرا که اکثر اولاد اغنیاء با کمال فرزندانند
 و از صنایع و آداب مردم مانده و بعد از انحال او کار در منزلت و از آن
 افتد و چون ازین واسطه صنایع قادر شود بر کتساب باید که او را
 مشاغل سازند و در خلل او جدا کند و ملوک و فرس را عادت خوانند
 که فرزند از در میان خدم و حشم تربیت و ادنی ملک و ثبات بطریق
 باید داشت

تجربه سال آغو

۱۲۷

۱۲۸

غم

جوزم

مگر قدرت جمیع مشرب و ازین در طوبی و ازین او غالب بود و اگر
 قدرت جمیع کثر بود و ازین در طوبی و ازین او کثر بود **اگر** گویند جویند
 که مگر از موضع او نشی موضع نماند شود اول جنبی نماید و چون مایه
 توقف کند بناید و بد **جواب** زیرا که او نشی روح با صوره را ضعیف
 کند و مایه کی روح با صوره را جمع کند و قوی گویند پس چون در مایه کی
 شود اول روح با صوره ضعیف بود و چون جنبی بود جنبی تواند دید
 و چون توقف کند قوی شود و جنبی را در مایه **اگر** گویند جویند
 که ماده از انسان حایض شود و از سایر حیوانات ماده حایض نشود
جواب زیرا که سایر حیوانات دام در حرکت اند و کثرت حرکت تغذیه
 که مجتمع می شود تحلیل کند و بطریق بخار دفع کند پس در سایر حیوانات
 فضلات جمع شود مایه کی جنبی منجمع شود و چون زمان دایم می شود
 می باشند و کثرت سکون موجب جمع شدن فضلات بود و در بدن پس طبیعت
 انسانی با بدن مایه کی خانه و تخلیه آن فضلات را در مایه کی مایه کی
 دفع می کند با مضرت کمساند **اگر** گویند جویند که مایه کی آب سرد
 تناول کند طعام مضیم باید یا اگر مضیم طعام حرارت بود نه برودت
جواب زیرا که چون آب سرد تناول کند و ازین در مایه کی جمع شود
 برودت کند زیرا که برودت مایه کی حرارت بود و جنبی و ازین در مایه کی
 جمیع شود طعام مضیم باید **اگر** گویند جویند که مگر کواضیه با سینه حایض
 شود چون شراب تناول کند الم در در آن را در نماید **جواب** زیرا که
 چون شراب تناول کند بخارات شراب مایه کی روح شود که در کبد است
 و جنبی است و چون بخار شراب باین روح مخلوط شود روح غلیظ گردد و مایه
 که از دماغ منفذ کند بعضی کمال بد و راه یافته است پس آن عضو
 غلبه ضعیف شود و چون ضعیف شود از در آن وضع شود که چنانکه باید
 اگر

اگر گویند جویند که سایر حیوانات در وقت ولادت در حرکت اند و نوزاد
 در حرکت اند الا بعد از آن ایام **جواب** زیرا که در طوبی و ازین در مایه کی
 حیوانات در وقت ولادت مضایع بود و چون جنبی بود اعضا ایشان قوی تر و ناز
 بود پس ایشان قدرین بود و کثرت خلایق ایشان که در وقت ولادت در طوبی
 در دماغ ایشان غالب بود زیرا که مایه کی خانه و تخلیه دماغ ایشان را با مایه کی
 آفرینست مایه کی نشی و در وقت جنبی با فراطینا بد زیرا که دماغ محل قدرت
 منکر بود و فکر موجب جنبی بود پس اگر راجع دماغ کرم بودی و با سینه
 کثرت فکر جنبی است و بنابر مایه کی جنبی است مایه کی جنبی است مایه کی جنبی است
 فکر جنبی شود و چون راجع دماغ با مایه کی جنبی است و در وقت جنبی کثرت در طوبی
 پس در اول ولادت در طوبی و ازین در مایه کی غالب بود و چون جنبی بود
 اعضا انسان در غایت جنبی و مایه کی بود و اعمال حرکت کند و چون مایه
 بکاید آن در طوبی و با سینه حرارت مایه کی جنبی باید و چون حاصل شود
 و صلابت در اعضا بداید و قدرین حرکت حاصل شود **اگر** گویند جویند
 که انسان در وقت استیلا غضب سخت شود و در وقت استیلا غم زود کند
جواب زیرا که غضب با سینه حرکت روح حیوانه بود از داخل خارج می
 و چون روح پس خارج حرکت کند دم بنی متابعت او با مایه کی جنبی است
 کند و چون دم پس خارج حرکت کند لون دم در ظاهر جلد دشره بداید
 و صورت غم با سینه حرکت روح حیوانی بود مایه کی جنبی است و در وقت جنبی
 روح پس داخل بدن حرکت کند دم بنی متابعت او با مایه کی جنبی است
 و چون جنبی شود دم در باطن جلد کم شود و لون جلد محسوس شود و لون
 جلد زردت **اگر** گویند جویند که اگر کثرت اوقات در وقت بول کون
 ریح خارج شود **جواب** زیرا که چون در مایه کی بول بسیار جمع گردد یکباره
 برود کند نیمه بالای روده بر نیمه زیری نشیند و راه خروج ریح پدید
 آید

و ریح در زوده مجبسی شود و چون بول از خانه بیرون آید نشانه
 از زوده که خنجر در زوده باقی رفته آید و طریقی ریح کشیده که
 اگر گویند حوت که در زمین بسد نبات که دید و در زمین سیاه زوید
 جواب زیرا که زمین بسد باید بود و زمین سیاه کم و در زمین
 نشو و نما بود و از خاک که زمان کندم کون در زمین نشو و نما
 بسد بول که اگر گویند حوت که مردان از جامعت کفن لاغر
 شوند و زمان زید که حوت جواب زیرا که روح مردان بعضی بواسطه
 کثرت و کثرت تحلیل باید و بعضی باطن مستغرق که روح مردان
 کم شود قوی که کام اند روح نیز کم شوند و چون قوی کم شود ضعیف
 استیلا باید و زمان حوت و کثرت کند و این از ایشان مستغرق می شود
 پس قوت و روح ایشان محظوظ بود و دیگر آنکه در زمین مردان فوت
 و روح و حوت نشو و نما و حوت در ریح زمان حامل شود و حوت
 و قوت و روح ایشان نراید و چون چنین معنی شکل قوت زمان بس
 جامعت قوی و او از که اگر گویند حوت که بعضی نباتات را در
 ما بستان نشو و نما بود و در ریحان بود و بعضی را در ریحان بود و در ریح
 ز ریحان بود و بعضی را در ریحان بود و در ریحان بود و در ریحان
 در ریحان نشو و نما بود و جواب زیرا که نبات غذا را از جهت ریحان
 استیلا می کند و از جهت بالا از مواد غذا و نبات حوتی تربو اما این
 از زمین استیلا می کند غلیظ تربو و این از هوا استیلا می کند
 لطیف تر و نبات دو نوع بود یکی قوی غلیظ و خشک بود و حبس نبات
 و آن دیگر قوی لطیف و تربو غذا باید که مانند معنی بود سیاه
 که غلیظ و خشک بود غذا را استیلا می کند از زمین که زراعت آن
 مستیلا شود از زمین غلیظ بود و نباتی که لطیف و تربو غذا را

استیلا می کند و زمین بود که آن بود که نوجوب و حوت در ریح
 او غالب بود و این نوع نبات را نشو و نما در زمین بود و در ریحان بود و در ریحان
 آن بود که نوجوب استیلا می کند و این نوع نبات را در ریحان نشو و نما
 بود و در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما بود و در ریحان
 بود زیرا که هوا در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما
 تربو پس نباتی که در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما
 که در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما بود و در ریحان
 گویند حوت که اگر ما از حوت جواب زیرا که نباتات را از هوا حاصل شود
 یا از خاک و در لطیف اند پس باید که این را در زمین حامل شود و حوت
 و لطیف بود اگر گویند حوت که بسیار که در ریحان نشو و نما
 زیرا که رطوبت ایشان بواسطه حوت در ریحان نشو و نما بود و در ریحان
 ایشان محظوظ از غذا از این جهت که در ریحان نشو و نما اگر گویند حوت که
 معنی را نشو و نما در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما
 زیرا که حوت در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما
 استیلا که داخل بدن و با ریحان بواسطه حوت در ریحان نشو و نما
 بدن استیلا که در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما
 مایل شایع است و در ریحان مایل باطل ریحان نشو و نما استیلا در ریحان
 حوت در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما بود و در ریحان
 قوت جامعت در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما
 در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما بود و در ریحان
 و در ریحان مایل نشو و نما داخل بدن و حوت در ریحان نشو و نما
 و معنی حوت در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما
 حوت در ریحان نشو و نما بود و در ریحان نشو و نما بود و در ریحان

۱۲۸

بای

حوت

نشو

ایک چون حوائت در باطن متوقّف شود بخل رطوبات متروک شود و چون
 حسی هوا صاع بذل با بخل متروک شود و داعیه شهور طعام قوی تر شود
 و دیگر ایک مقدار اخلاصی که مخصوص بود در تحاوت در کما بواسطه شدت
 که بکل تر شد ازین جهت طبیعت مطابقت غما کند تا داخل در کما خایا نماید از
 غلا و در باطن و ازین طریق بواسطه و ازین هوا از داخل بدن ظاهر بدن
 حرکت کند و حوائت در باطن ضعیف شود و چون حسی شود طعام در معدّه بود
 مهم نباید زیرا که مضمّن بواسطه و ازین هوا در معدّه بسیار توقف کند ازین
 شهور طعام در باطن کمزور **جواب** اگر گویند حوائت که آدمی یا در اگر اوفا
 بش از سادول طعام از دمی بوی باخوش آید **جواب** زیرا که چون معدّه خلا
 شود از طعام و ازین معدّه در رطوبات که بجمع بود در معدّه عمل با فرایند کند
 و از این سیاده آرد و از این رطوبات فاسد بخار را بر فاسد غصاعد شود
 و درین دندانها و زطامه دندانها متراکم شود و بوی دمی بواسطه آن فاسد کرد
 اگر گویند حوائت که در کما در کما اگر جایه کند آب شری درون آب با امل آب
 دریا شدت **جواب** زیرا که جمع آبها و شور غلیظ بود و چون در کما
 در جایه کند آب دریا آن لطیف و رقیق بود بجایه منجمد شود و آن غلیظ
 بود در یک ماند زیرا که مانند رگبت در غلیظ اگر گویند حوائت که در رطوبات
 را چون طبع کند غلیظ شود و آب را چون طبع کند غلیظ نشود **جواب**
 زیرا که در رطوبات که غیر آب بود حرکت از اجزاء بطب و اجزاء با بر سر و چون
 طبع کند آن اجزاء رطب بود بخل باید و آن اجزاء با بر سر در رطوبات ماند
 و آب حرکت بود از اجزاء رطب و با بر سر و آن اجزاء در رطوبات که خالص او
 بود فاسد گشت پس اگر او را طبع کند اجزاء رطب کل بخل ماند زیرا
 که همه اجزاء او مانند یکدگرند در لطافت اگر گویند حوائت که آب صافی
 اگر طبع کند کور شود و آب کور را چون طبع کند صافی کور **جواب**
 زیرا

ن

ن

زیرا که در حوائت در باطن متوقّف شود و منی ایشان بواسطه غلظت مزاج غلیظ
 باشد پس بواسطه در وقت مجامعت یکبار متفرّج نمی شود بلکه محتاج
 شوند بکثرت حرکات تا مرابیی بوی از منی لطیف کور **جواب** متفرّج شود
 اگر گویند که ذکر سک چون در فرج ماده منفوذ کند کور شود **جواب**
 زیرا که هم در سک ماده عظیم تنگ بود و ذکر سک نو چون در منفوذ
 کند باید کور و ذکر سک ازین جهت در اینجا کور نشود و چون منی سک
 تنگ و غلظت بود زیرا که در حوائت سک خشکست پس محتاج شود زمانی در از
 تا منی لطیف شود و متفرّج کور **جواب** اگر گویند حوائت که بعضی متنازرا در وقت
 ارادن مجامعت ذکر نفوذ کند **جواب** زیرا که نفوذ ذکر بواسطه
 قوت حوائت بود و حوائت در مزاج سان بواسطه انبساط روح بر اکده
 شود و چون حسی شود و ازین در باطن ایشان منقبض کور و انقباض بر
 کور **جواب** اگر گویند حوائت که آب در کوزه چون منقبض شود کوزه منقبض شود
 جواب زیرا که منقبض آب در کوزه بواسطه استیلا بر بدن بود
 بر ظاهر او و چون بدو در ظاهر کوزه استیلا باید و ازین در باطن
 کوزه محصور شود و قوی کور و آب با بخل کند و چون بخار در بار کوزه
 بسیار شود و مجال کجایی نبود کوزه را بالضروره شش کند اگر گویند
 حوائت که حوائت در اتر اصابت منقبض می شود و بمنجی اگر ششال
 را در اترش اندازند هم منقبض شود **جواب** زیرا که تا نسل اجزاء جسم
 بواسطه رطوبت بود و چون حوائت آفتاب و ازین رطوبات جسم
 تحلیل کند اجزاء جسم متفرّج شوند **جواب** اگر گویند حوائت که کوزه کما
 چون یک یک کند نوم حادث شود **جواب** زیرا که چون یک یک کند
 حوائت در ایشان کافه شود و رطوبات و مزاج ایشان را یکدگر از
 و چون رطوبات کافه شود مقدار او را برون کور و مزاج ایشان

حوائت

۱۲۹

حوائت

این کتاب در بیان حقایق و اسرار است

کتاب در بیان حقایق و اسرار
 در بیان حقایق و اسرار
 در بیان حقایق و اسرار

بواسطه این مثل شود و نوم حادث شود زیرا که حدوث نوم بواسطه
 اختلاط دماغ بود **فصل اول** در معرفت نغمه است و در بیان اقسام آن نغمه
 فصل صوتی بود که آنرا در زملی بود در زمانی و این نغمه دو قسم بود یکی موزون
 و آن دیگر غیر موزون و موزون آن بود که نفسی از استماع او سرور و
 و تسلی حاصل شود و غیر موزون آن بود که نفسی را از استماع او مضی
 و نغمه حاصل شود و نغمه موزون را که دوازده قسم که اند و هر یک
 را نغمه نامیدند و خوانند و بزبان مانی شد و حکما جماعت و اسما
 بود که را در دو بیت نظم دادند

نوا در است حسنی و را می عواف

حجاز و زملکه و یوسلیک و عاشاق

دکو نرنگ و دیگر اصناف و زیر انکند

اسامی همه بود که است و اطلا ف
 و این دوازده بوده شش سرده را مزاج کم و زکله و منسی را باشتا
 آن لذتی و نیتلی حاصل شود و آن بود که است از انکند نرنگ
 اصناف را می حسنی زکله و این بود که را باید که در میان است
 و در آخری ابراد کند زیرا که در این مزاج متبع باطن شود و حصول
 این نجات بر نفس و باطن شود و از این باطن خارج انسال کند و پس
 را بسطی و فرمی با عدال حاصل شود و این نجات را که در ابراد نماید
 که در این مزاج که در بدن فنی که بود پس اگر این نجات نرسد و در
 شود و از این در بدن با نواط انجامد و گاه بود که تب احداث کند و گاهی
 بود بانی را مزاج سرور و بود و منسی با استماع آن بود که لذتی
 و سکونی حاصل شود و آن بود که است راست و عواف و حجاز و یوسلیک
 و نوا

این کتاب در بیان حقایق و اسرار است
 در بیان حقایق و اسرار
 در بیان حقایق و اسرار

زیرا که
 و قیل
 که دیگر

۱۲۰

و نوا عشاق و این بود که با باید که در و در اول شب ابراد کنند
 زیرا که از این روز متبع ظاهر بدن بود و چون این نیتلی و نیتلی شود
 و از این اندکی متبع باطن شود و اعتدال مزاج حاصل کند و در این نیتلی
 بجای کم آن شش بوده اول ابراد نماید که تا گرمی او زبان نکند
 یک در شش اوای شش که او ابراد باید که تا گرمی مزاج را بنشانند
 و در شش حد و نیتلی که شش که اول ابراد باید که با بیرون
 مزاج را بنشانند و اگر غرض از ابراد نجات و کس در نفس بود باید که در
 اول را ابراد کند با نیتلی و کس در نفس بود باید که در
 ابراد کند این غرض حصول حصول نیتلی **فصل دوم** در خواص
 خوراک است و چون خون دارد شود بر بدن اگر در بدن صواغاب بود
 متجمل شود صفا و اگر غلبه بود محضی متجمل شود بلغم پس اگر سرخ بود
 را در زمی دخی کند و اندون او را کند کند و بل و نیم خوراک را
 خوراک کرد اند و در آن زبل زرع کند و محافظ کند چنانکه یک
 خوراک را محافظت کند چون بکمال حد و خوراک بارد هر یک که این
 خوراک ساول کند کوفن و ناعقل شود و یکی از خوراک و اگر همین
 عمل در سر انسان کند هر که این خوراک را ساول کند غلظت فم او زیاد شود
 و غلظت و زوکی نماید **فصل سوم** در ابراد خواص نیتلی
 بقصور می ایستی نیتلی در بعضی نیتلی آورد و است که اگر مغز را بار د
 جو پسوند و در روز معتد از نیم ام ناول فرماید که تا در سه
 روز عظم با غلظت و عاشق زن خوراک که و اگر رساند از غلظت
 عظم و از نخود منف عظم و در دیگر نیتلی و شراب در و در نیتلی
 چند را نجا اندازند و بل کنند الکل بنی گویند و قطران چند از مغز
 را نجا بزنند و بعد از آن آنرا که بکشد محسوس بالاند محسوس از عشق و آرا کند

نیت

و هم او آرد و بپزند تا اگر مغز که کاه را در میان بپزند و در آن
نگاه دارند هرگاه آن مغز ناول کند عاقل آن زن که **فصل چهارم**
درمان آفت که اگر خوابگاه را خشک کند و بعد از آن بخوابد
از آن مایه را ناول کند شوی و بپزند و معنی شود و اگر بخوابد
و اگر آفتی را با ترسی سفید کند و در آن اندازد و سه نوبت تکرار کند و آن
آفت در آن حالت که گرم بود بپاشند شوی مجامعت را بکنند و اگر
کمی را در شکم بود زایل کند و اگر جگر در معده را و خفیه را و بپزند
همچنین معنی شود بر اکثر مجامعت و اگر بپزند و در معده را و خفیه را و بپزند
کند با مکرر مجامعت کند بخار از کسی دیگر را بخورد **فصل پنجم**
درمان خواصی که مغناطیس است اگر مغناطیس را بر گردن بیاورند
قوت ذی می نماید و قوت حافظه را بجات می دهد و اگر او را
در وقت وضع حمل در زنان جفت بپزند در حال وضع حمل کند و اگر
او را بخن کند و در وقت طلاق کند بر مغز فعل بپاشند شوی که
فصل ششم در میان آفت که اگر خواهند در غان را صید کنند
بپاشند بجم و بکوت و مغز شوی و در آن بپاشند و در آن بپاشند
از آن مایه خورد و چون بپزند شوی که بپزند و چون بپزند باید که بپزند
در دهن ایشان بپزند تا با بپوشی آیند و اگر بخن کواش را بپاشند
و در درجی سکه نفع کند کل شب از روز مایه بپزند و بعد از آن
یکه اندازند مایه یا آنرا ناول کند شوی شود و بپزند و بپزند
و اگر او را قی خورند را با با بپزند در آن بپاشند و بعد از آن در دهن
کلنگ بپزند مایه خورد و چون بپزند شوی شود و چون بپزند اندول
شراب در دهن بپزند تا با خفیه آید و اگر خواهند تا مرغ را بپزند و باز
زرد که خواهند بپاشند و در آن بپزند و در آن بپزند و با بپزند
خلط

بایستد خفیه زیرا که سرکه استلال نماید تدبیر خفیه گراه شود و سرکه
استخفاف جوید بایستد خفیه و ذیل و خوار که خفیه و چون محال است یا
اگر اتفاق افتد بخن مگوی و چون کوچ آینه و شنگ کوچی و همیشه
و قمار استعمال کنی و اسرار را بپنهان دارد و چون او را با تو سر
و اخلاطی حاصل شود با ایشان کسایه مشو و عرق و خن ایشان را
نگاه دارد و کسایه بپزند و خن ایشان را شکستی مودی بپزند
نفس و آلف که خفیه نامند آن مختصر سوسن یا کیمیا و عصاره
شبه خن است و خن ایشان را
شورینه اشمنی و خن بپزند
بعد از آنکه خن را در دهن بپزند
الافات

میر محمدان غیر سکه اتقال
بشر و شش و کرم باشد
عاشق آید از دهن کفنی
بهر آتش بسیار کم باشد
باید بپزند چار هزار
یک صفت از شمار کم باشد
راستی این جنس سکه است
اندین بود کار کم باشد
فصل هفتم در درمان آفت که اگر خواهند در غان را صید کنند
بپاشند بجم و بکوت و مغز شوی و در آن بپاشند و در آن بپاشند
از آن مایه خورد و چون بپزند شوی که بپزند و چون بپزند باید که بپزند
در دهن ایشان بپزند تا با بپوشی آیند و اگر بخن کواش را بپاشند
و در درجی سکه نفع کند کل شب از روز مایه بپزند و بعد از آن
یکه اندازند مایه یا آنرا ناول کند شوی شود و بپزند و بپزند
و اگر او را قی خورند را با با بپزند در آن بپاشند و بعد از آن در دهن
کلنگ بپزند مایه خورد و چون بپزند شوی شود و چون بپزند اندول
شراب در دهن بپزند تا با خفیه آید و اگر خواهند تا مرغ را بپزند و باز
زرد که خواهند بپاشند و در آن بپزند و در آن بپزند و با بپزند
خلط

الحمد لله الذي هدانا لهذا

حسن الطبع من ثوبا نطق له

ان المحبة من قلبين فخلق

لیس صفراوی من الحکم

کتنے ناز الہی، کتنے کبھی

انرا قد قسمت شویں گے و ہا

النور في وجهه والنار في خلده

أما البوداد فمن النوادر فراجع

ان کان ما بین النفوس قواجی

سنة الف وستمائة

نقطه

عن الكوازي وادفع اليه

...بالحكم ...

حضرت خدیجه فاطمه

... انظر انصو اصولها ...

مبارک اور انہا الصدق

زیتہ و انحال زجاجی

و علی مصباحی

فصل فی بیان حقایق

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

[illegible][illegible][illegible]

خدا که در آفرینش
نور بحال کنست
بهر موصد کونست
خدا که در آفرینش

در این روز جمعه
 ماهی اکل روزی عبادت
 در این روز جمعه
 در این روز جمعه
 در این روز جمعه
 در این روز جمعه

Handwritten text in Arabic script, likely a signature or a note, located at the bottom of the page.

حواله بمقام التمس

تمام و نیم لرزه صدای
 فانی بدست زلزله است
 محو خدای هر معنی گفت
 حواس و فکرها زلزله است
 غم و دل صدمه و پشیمانی
 بی تو نمی توانم بمانم
 دمنده می تمام غم نفس
 اصله را زلزله است
 جلد چشمتراجم بجانم نیست
 تر سو و این خالیت محرم نیست
 حس و خوابی که در دل ما کن نظر
 اندیشه ما که غایت کثر از آن نیست

برای آن که بگوید

رو بامه خواشینید

Süleymaniye U. Kütüphanesi

K

Fa fish

Y.

ESPERANTINO

5418